

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
HALI KİLİM ESKİ KUMAŞ DESENLERİ PROGRAMI**

BERLİN İSLAM SANATLARI MÜZESİ' NDE BULUNAN TÜRK HALILARI

Sanatta Yeterlik Tezi

Hazırlayan: Esen BAYDEMİR

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Latif TARAŞLI

İSTANBUL/2018

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
HALI KİLİM ESKİ KUMAŞ DESENLERİ PROGRAMI**

BERLİN İSLAM SANATLARI MÜZESİ' NDE BULUNAN TÜRK HALILARI

Sanatta Yeterlik Tezi

Hazırlayan: Esen BAYDEMİR

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Latif TARAŞLI

HAZİRAN 2018

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Esen BAYDEMİR

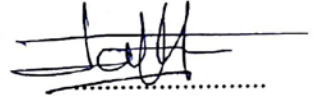
Esen BAYDEMİR tarafından hazırlanan **Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde Bulunan Türk Halıları** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Sanatta Yeterlik Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 19 / 06 / 2018

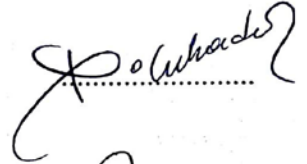
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

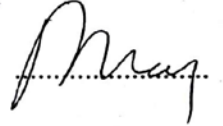
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Latif TARAŞLI (Danışman – T.İ.K)

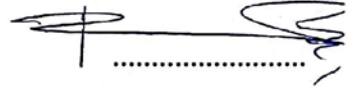
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Didem ÖZ (T.İ.K)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Nuray ER BIYIKLI
(MSGSÜ.Tekstil ve Moda Tasarımı- T.İ.K)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Bahattin ŞEBER (Işık Ün.)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ülkü GEZER (Fatih Sultan Mehmet vakıf Ün.)

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	III
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VII
SUMMARY	IX
KISALTMALAR	XI
RESİM LİSTESİ	XII
ÇİZİM LİSTESİ	XXXII
1.GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı.....	7
1.2 Çalışmanın Kapsamı.....	8
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	8
2.BERLİN İSLAM SANATLARI MÜZESİ TARİHİ VE BERLİN KOLEKSİYONU	9
3.BERLİN İSLAM SANATLARI MÜZESİNDE BULUNAN TÜRK HALILARI	15
3.1 Hayvan Desenli Halılar.....	15
3.2 Holbein Halıları.....	30
3.3 Uşak Halıları.....	71
3.4 Bergama Halıları.....	113
3.5 Osmanlı Saray Halıları.....	136
3.6 Memlük-Kahire Osmanlı Halıları.....	141
3.7 Şam Osmanlı Halıları.....	166
3.8 Anadolu Halıları.....	176
3.9 Seccadeler.....	242
3.9.1 Uşak Seccadeleri.....	244
3.9.2 Transilvanya Seccadeleri.....	267
3.9.3. Osmanlı Saray Seccadeleri.....	271
3.9.4 Gördes Seccadeleri.....	278
3.9.5 Kula Seccadeleri.....	290

3.9.6 Ladik Seccadeleri.....	296
3.9.7 Mucur Seccadeleri.....	304
3.9.8 Milas Seccadeleri.....	311
3.10 Müzede Bulunan II. Dünya Savaşı sırasında Yanan ve Kaybolan Halılar.....	319
3.10.1 Yanan Halılar.....	320
3.10.2 Kaybolan Halılar.....	336
3.11 Müzede bulunan ve bilgilerine ulaşılamayan halılar ile halı parçaları..	340
4.KARŞILAŞTIRMALAR.....	349
5.SONUÇ.....	455
6.KAYNAKLAR.....	459
7.ÖZGEÇMİŞ.....	464

ÖNSÖZ

Yurt dışında müzelerde birçok önemli eserimiz olmasına rağmen ne yazık ki bu eserlerimiz hakkında yeterince çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle bu konuda sanatsal ve akademik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Dil eğitimi nedeniyle 2009 yılında Almanya'ya yaptığım ziyaret esnasında Berlin İslam Sanatları Müzesi'ni ziyaret etme imkânı buldum ve sadece kitaplardan tanıdığım bazı halıları görme şansını yakaladım. Bu ziyaret bende bir merak uyandırdı, acaba Berlin'de bulunan koleksiyon ne kadar büyüktü, bizim bilmediğimiz müzede ve depolarda başka hangi halılar mevcuttu. Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan eserlerimiz hakkındaki bilgiler yeterli değildir. Bu nedenle Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan Türk halıları üzerine çalışmak istedim. Bu çalışmanın ülke kültürümüze ve sanatımıza bir hizmet olacağını düşünmekteyim.

Bu araştırma esnasında çok sayıda akademisyen ve uzmandan yardım aldım, bu eşsiz yardımları için hepsine içtenlikle teşekkür ederim. Özellikle değerli hocam ve danışmanım Doktor Öğretim Üyesi sayın Latif Taraşlı'ya bana verdiği destekten dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca danışmak için her gittiğimde bana kapısını açan sevgili hocam Prof. Dr. Fatma Banu Mahir'e teşekkür etmek isterim. Ayrıca tez izleme jürimde de bulunan ve araştırma aşamalarımda bana yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Didem Öz ve Dr. Öğr. Üyesi Nuray Er Bıyıklı hocalarıma da teşekkür ederim.

Bana Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde çalışma izini veren sayın Prof. Dr. Stefan Weber'e ve müzede çalışmam esnasında güler yüzüyle bana her daim yardımcı olan halı uzmanı ve tekstil restoratörü sevgili Anna Beselin'e teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimle ilgili olarak İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde çalışma yapmamı sağlayan müdür yardımcısı sayın Deniz Kanberoğlu'na da çok teşekkür ederim. Tezimle ilgili her zaman destek olan Öğretim Görevlisi Medeni Dinç hocama, Öğretim Görevlisi sevgili Tuba Kurtuluş'a, İpek Halı üreticisi sayın Avak Şirinoğlu'na da yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Almanca çevirilerimde bana yardımcı olan sayın Kıvılcım Bilgen'e, Büşra Sarıkaya'ya ve Bekir Yılan'a teşekkür ederim. Ayrıca İngilizce çevirilerimde destek veren arkadaşım Arda Hacıyusufoğlu'na teşekkür ederim.

Almanya'da konaklamamda ve kaynak bulmamda bana desteklerini sunan sevgili arkadaşım yazar Ruhat Gülçin Kırdar'a ve her konuda sabırla bana desteğini sunan sevgili dayım Kanber Göktaş'a teşekkürlerimi sunarım. Bana bu araştırma dönemimde destek olan sevgili hocam, arkadaşım Öğretim Görevlisi Derya Tecimer Gülsün'e teşekkürlerimi sunarım. Tezimle ilgili motif çizimlerinde yardımcı olan Melis Baycan'a da desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Bana maddi ve manevi olarak her zaman destek olan sevgili aileme ve özellikle en büyük destekçim olan ve içindeki okuma isteğini bana aşıl原因an sevgili anneme gönülden teşekkür ederim.

BERLİN İSLAM SANATLARI MÜZESİ' NDE BULUNAN

TÜRK HALILARI

ÖZET

Düğümlü halı Orta Asya'da Türklerin yaşadıkları bölgelerde ortaya çıkmış ve buradan dünyaya yayılmıştır. Tarihimiz boyunca halı ve kumaş sanatımız da bizimle birlikte gelişmiş ve gittiğimiz her yere yayılmıştır. Özellikle halı sanatında verdiğimiz eserler sadece Türkiye'de değil, dünyanın önemli müzelerinde de yer almışlardır. Türklerin halı ve kumaş sanatı sadece Türk kültürü için değil verdiği eserlerle dünya halı ve kumaş sanatı açısından da önemli bir yere sahiptir. Türk kültürü ve sanatı üzerine araştırma yapılırken, Türkiye'de bulunan eserlerin yanı sıra yurt dışında çeşitli müzelerde bulunan eserlerimizin de araştırılması gerekmektedir. Çünkü yurt dışındaki müze ve özel koleksiyonlarda Türk sanatına ait çok önemli parçaların olduğu tespit edilmiştir. Birçok ülkenin müzelerinde, kütüphanelerinde, arşivlerinde ve özel koleksiyonlarında bulunan Türk kültürüne ait sanat eserlerinin en azından envanterleri ve görselleri bilinmelidir. Günümüzde yurt dışında bulunan eserlerimiz ile ilgili genel bir bilgiye sahibiz, fakat bu eserler hakkında yeterli araştırmanın yapılmadığını da görmekteyiz. Ülkemizde de bu konuda en azından yeterli bir envanter araştırması yapılmalı, bu eserlerin görsellerine ulaşılmalı, desen analizleri yapılarak Türk sanatı içindeki önemi ve yeri tespit edilmelidir.

Türk sanatı açısından sadece yurdumuzdaki önemli eserlerimiz değil, tüm yurt dışında bulunan eserlerimizin de tespit edilmesi ve bu konuda yeterli kaynak oluşturulması gerekmektedir. Bu ise çok geniş bir araştırma olacağından bir plan dâhilinde düzenlenerek ele almasının daha doğru olabileceği düşünülmelidir. Konu hakkında ayrıntılı bir çalışma yapabilmek için branşlara ayrılabilineceği gibi konunun genişliği açısından bölgesel ayrımlara da gidilebilir. Bu nedenle Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan Türk halıları konu olarak alınmıştır. Müzede bulunan Türk halıları saptanmış, envanter numaralarına ve görsellerine ulaşılmış, bu eserlerin desen özelliklerinin ne olduğu, hangi tarih aralığına ait olduğu, şu an bulunduğu müzeye nereden ve nasıl getirildiği gibi bilgiler de araştırmada

sunulmuştur. Ayrıca bu eserlerin var ise eşleri ve benzerleri tespit edilmeye çalışılmış ve hangi müze ya da özel koleksiyonlarda olduğunun bilgisi verilmiştir.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde yer alan Türk halıları belirlenmiş, bir katalog haline getirilmiş, desen özellikleri incelenmiş ve başka müzelerde bulunan benzerleri ile karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu halıların literatür taramaları yapılmış, şimdiye kadar hangi kaynaklarda yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışma esnasında birçok müzeci ve halı dokuyucusuyla görüşme yapılmış ve onların da bilgilerinden yararlanılmıştır.

Sonuç olarak Berlin İslam Sanatları Müzesinde bulunan 14. yüzyıl ile 20. yüzyıl tarihleri arasındaki 108 adet Türk halısı incelenmiştir. Bu halılardan 5 tanesi II. Dünya Savaşı esnasında yanan 2 tanesi de kaybolan halılardandır. Müzede incelenen halılardan 3 tanesi hayvan figürlü halı, 13 tanesi Holbein halısı, 14 tanesi Uşak halısı, 8 tanesi Bergama halısı, 2 tanesi Osmanlı Saray halısı, 7 tanesi Osmanlı Kahire ve 2 tanesi Şam halısı, 22 tanesi Anadolu'nun farklı bölgelerinden halılar ve 30 tanesi de seccadedir. Seccadeler arasında ise 2 adet Bellini seccadesi, 5 adet Uşak seccadesi, 2 adet Transilvanya seccadesi, 2 adet Osmanlı Saray seccadesi, 5 adet Gördes seccadesi, 3 adet Kula seccadesi, 4 adet Ladik seccadesi, 3 adet Mucur seccadesi ve 4 adet Milas seccadesi yer almaktadır. Ayrıca müzede bulunan fakat bilgilerine ulaşamadığımız ve inceleyemediğimiz 31 adet de Türk halısı ve halı parçasını tespit etmiş bulunmaktayız. Yapılan araştırmalarımız sonucunda Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde şu anda 136 adet Türk halısının mevcut olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız.

ANAHTAR KELİMELER: Halı, seccade, Türk, Osmanlı, müze, Berlin, koleksiyon

TURKISH CARPETS IN BERLIN ISLAM ART MUSEUM

SUMMARY

Knotty carpet has been discovered in Middle Asia at Turkish Regions and it has spread throughout the world from here. During our history, carpet and fabric art has also advanced with us and sprawled to every place we went. Especially examples of carpet art we gave has not only been in Turkey, has also been important in museums worldwide. Turkish carpet and fabric art piece is not only important for Turkish culture but also for world carpet and fabric art. While conducting a research over Turkish culture and art, apart from our masterpieces in Turkey, pieces found in various museums abroad should also be examined because it has been figured out that there are very important pieces of Turkish art in museums and special collections in foreign countries. In a lot of country's museums, libraries, archives and special collections art pieces of Turkish culture should be known as inventories and visuals at least. Today, we have a general information about our art pieces on abroad but we observe that there hasn't been enough research about them. At least, in our country enough inventory researches about this topic should be done, visuals of this pieces should be reached, design and pattern analyses should be made and their importance and placement in Turkish art should be stated.

For Turkish art, not only important pieces of art, but the entire of art works on abroad should be stated and an enough resource should be demanded. This topic has been thought as a wide perspective so it should be handled in parts. As to be able to do a research in detail, the topic can be handled in different disciplines or it could be issued in terms of the regional differences, For this reason, Turkish carpets in Berlin Islam Museum has been selected as the topic. Turkish carpets at museum has been discovered; inventories numbers and visuals has been recovered. The characteristics of the the designs in the art pieces and which periods they date back to, from where and how they has been moved to museum, now has been presented in research. Moreover, if these pieces of art has copies or a likes has been identified, and

the information that in which museums or in special collections these pieces take place has been given.

Carpets that are in Berlin Islam Art Museum has been determined, put into a catalog, the characteristics of designs have been examined and compared with similar ones in other museums. Literature scanning of these carpets has been done and in which resources these carpets took place has been identified. During this study, interviews with a lot of museologists and carpet weavers have been made; their opinions have been referenced.

In conclusion, between the periods of 14.century and 20.century, 108 Turkish carpets have been examined that are in Berlin Islam Art Museum, 5 of these carpets has been burnt , 2 units has been missed during the II.World War. Among the carpets that have been examined in museum; 3 units are animal figured,13 units are Holbein carpet, 14 units are Uşak carpet,8 units are Bergama carpets, 2 units are Ottoman Palace carpet,7 units are Ottoman Cairo and 2 units are Sam, 22 units carpets are from different regions of Anatolia and 30 units are prayer rugs. Among the prayer rugs; 2 units are Bellini prayer rugs, 5 units are Uşak prayer rugs, 2 units are Transylvania prayer rugs, 2 units are Ottoman Palace prayer rugs, 5 units are Gördes prayer rugs, 2 adet Kula prayer rugs, 4 units are Ladik prayer rugs, 3 units are Mucur prayer rugs and 4 units are Milas prayer rugs. Also, in museum we have identified 31 units of Turkish carpet and pieces of carpet about which we shouldn't reach the necessary information and we couldn't examine. At the end of our research, we figured out that there are 136 Turkish carpets in Berlin Islam Art Museum now

KEYWORDS: Carpet, Prayer, Turkish, Ottoman, Museum, Berlin, Collection

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.y.	: adı geçen yazar
bkz.	: bakınız
BİSM	: Berlin İslam Sanatları Müzesi
İVHM	: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi
MAK	: Museum für Angewandte Kunst, Wien
MMA	: The Metropolitan Museum of Art, New York
res.	: resim
TİEM	: İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi
S	: S bükümlü iplik
WTM	: Textile Museum, Washington D.C.
Z	: Z bükümlü iplik

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Anadolu hayvan motifli halı, 14.yüzyıl sonları, Env. No: KGM 1888,112 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.43).

Resim 1.a: Orta zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 1.b: Bordür detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.44).

Resim 2: Ejder- Anka kuşu Anadolu hayvan motifli halı, 15.-16.yy., Env.No:I.4 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst,s.47).

Resim 2.a: Ejder- Anka kuşu halısı takviye düğüm detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.49).

Resim 3: Anadolu hayvan motifli halı, 15.yüzyıl ya da daha erken, Env. No: KGM 1885,984. (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.51).

Resim 3.a: Anadolu hayvan motifli halının sırt detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.50).

Resim 3.b: Anadolu hayvan motifli halının detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 3.c: Anadolu hayvan motifli halının detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 4: Batı Anadolu rozetli halısı, 15.yüzyıl, Env. No: KGM 1888,29 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.53).

Resim 5: I. tip Holbein Anadolu halısı (Uşak), 15.yy, Env. No: I.6737 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.63).

Resim 5.a: Zemin Detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.62-64).

Resim 5.b: Bordür Detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.58).

Resim 6: I. tip Holbein Batı Anadolu halısı,15.-16.yy, Env. No: KGM 1882,894 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.67).

Resim 6.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 6.b: Hans Holbein, "Der Kaufmann Georg Gisze"(1532).

Resim 7: I.tip Holbein Batı Anadolu (Uşak) halı parçası, 16.yy, Env. No: KGM 1876,1148 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.146).

Resim 8: I.tip Holbein Batı Anadolu (Uşak) halı parçası, 16.yy., Env.No: KGM 1879,111 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.146).

Resim 9: I.tip Holbein Anadolu halısı (Uşak), Env.No:I.26 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 10: I. tip Holbein Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env. No: I.38 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 10.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 10.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 11: II. tip Holbein (Lotto) Batı Anadolu halısı (Uşak), 16.yy, Env. No: KGM 1882,707 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.79).

Resim 11.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 11.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 12: II. tip Holbein (Lotto) Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env. No: 1875,224 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 13: III. tip Holbein Batı Anadolu halısı (Bergama), 15.yy, Env. No: I.5526 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.69).

Resim 13.a: Zemin detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.70).

Resim 13.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 14: III. tip Holbein Batı Anadolu halısı, 15.-16.yy, Env. No: I.29 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.73).

Resim 14.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 14.b: Bordür ve köşe detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 15: III. tip Holbein Batı Anadolu (Bergama) halısı, 16.yy, Env. No: 83,522 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.149).

Resim 16: III. tip Holbein Batı Anadolu (Bergama) halısı, 16.yy, Env. No: 79,110 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.148).

Resim 17: Madalyonlu Uşak halı parçası, 15.-16.yy, Env. No: I.72/62 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.89).

Resim 17.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 17.b: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 18: Madalyonlu Uşak halısı, 16.yy, Env. No: KGM 1880,919 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.91).

Resim 18.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 18.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 19: Madalyonlu Uşak halısı, 17. yüzyılın ilk yarısı, Env. No: I.4928 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.157).

Resim 19.a: Zemin detayı (N.ATASOY - L.ULUÇ, Osmanlı Kültürünün Avrupa'daki Yansımaları: 1453-1699, s.189).

Resim 20: Madalyonlu Uşak halısı, 17. yüzyıl, Env.No: I.6924,1 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 20.a: Madalyonlu Uşak halısı alt parça detayı, Env.No: I.6924,2 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 21: Yıldızlı Uşak halısı, 15.-16. yüzyıl, Env. No: I.6932 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.85).

Resim 21.a: Yıldız motif detayı (V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.305).

Resim 22: Yıldızlı Uşak halısı, 15.-16. yüzyıl, Env. No: I.9 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.87).

Resim 23: Yıldızlı Uşak halısı, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1885,981 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 23.a: Yıldız motifi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 23.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 24: Yıldızlı Uşak halısı, 1700, Env. No: 84,907 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.151)

Resim 25: Yıldızlı Uşak halısı, 17. yüzyıl, Env. No: 1883,616 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 25.a: Yıldız motif detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 25.b: Zemin ve alt bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 25.c: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 26: İki Yıldızlı Uşak halısı parçaları, 17. yüzyıl, Env.No: 79,110a (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 27: Yıldızlı Uşak halısı parçası, 17. yüzyıl, Env.No: 1889,286a (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 28: Beyaz zeminli kuşlu Uşak halısı,17.yy, Env.No:1890,150 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 29: Zeminde bordür motifi yer alan,18.yy, Env. No: 84,386 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.163).

Resim 30: Beyaz zeminli Uşak halısı, Romanya? 20.yy, Env. No: I.37/59 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.158).

Resim 31: Geometrik motifli Bergama halısı, 15./16.yy, Env. No: KGM 1885,819 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.75).

Resim 31.a: Zemin motif detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 31.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 31.c: 1479, Domenico Ghirlandaio'un 'Meryem ve çocuk İsa' tablosu detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.76).

Resim 32: Bergama halısı, 18./19.yy, Env.No:1875,225 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 33: Bergama halısı, 19.yy, Env. No: 04,77 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.192).

Resim 34: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,180 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 35: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,185 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 36: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,184 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 37: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,177 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 38: Bergama halısı, 20.yüzyıl başı, Env.No:1935,182 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 39: Osmanlı halısı, 16.yüzyıl sonu, Env. No: 89,150 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 40: Osmanlı halısı, 16. yüzyıl sonu, Env. No: 97,58 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 41: Kahire Osmanlı halısı, 16. yüzyılın ikinci çeyreği, Env. No:88,146 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 41.a: Halı birinci kısım detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 41.b: Halı ikinci kısım detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 42: Kahire çintemani motifli Osmanlı seccade parçası, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1963,13 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 42.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 43: Bulut motifli halı, Mısır, Şam ya da Osmanlı, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1886,601 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.117).

Resim 43.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 43.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 44: Bulut ve anahtar deliği motifli Kahire halısı, 16. yüzyılın ilk çeyreği, Env. No: KGM 1888,30 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 44.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 44.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 45: Kahire Osmanlı halısı, 16. yüzyılın ikinci yarısı, Env. No: KGM 1877,321 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.212).

Resim 46: Çintemani desenli Kahire Osmanlı halısı, 17. yüzyılın başı, Env. No: I.6355 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 46.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 46.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 47: Para-Memlük ya da Batı Anadolu halısı, 16. yüzyıl, Env. No: I.33/60 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 47.a: Halının bordür parçası, Env.No: I.33/60a (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 47.b: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 48: Satranç tahtası desenli halı, Mısır, Şam ya da Türkiye, 16. yüzyıl, Env. No: I.14 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.115).

Resim 48.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 48.b: Zemin eşkenar dörtgen detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 48.c: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 49: Satranç tahtası desenli halı, 16.yy.-17.yy. başı, Env. No: 76,1557 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 49.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 49.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 50: Çiçek ve bulut motifli halı , 15./16.yy., Env.No:KGM 1885,985 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 50.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 51: Anadolu halısı, 16.yy., Env.No:KGM 1887,1110 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 51.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 51.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 52: Batı Anadolu halısı , 16./17.yy., Env.No:86,604 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 52.a: Köşe motifi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 52.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 53: Batı Anadolu halısı , 16./17.yy., Env.No:86,600 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.166).

Resim 54: İki madalyonlu Batı Anadolu halısı , 16./17.yy., Env.No:1883,516 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 54.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 54.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 55: Kilim motifli Anadolu halı parçası, 17.yy., Env.No: I.1999 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 55.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 55.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 56: Kilim motifli Anadolu halı parçası , 17.yy., Env.No: I.1992.1 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 57: Madalyonlu Doğu Anadolu halısı , 17./18.yy., Env.No:1884,898 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.171).

Resim 57.a: Madalyon detayı (V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.415)

Resim 58: Anadolu halısı üç bordür parçası, 17.yüzyıl sonu, Env.No:1887,1029 a-b-c (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 59: Anadolu halısı bordür parçası, 16. / 18. yüzyıl, Env.No:1.17/66 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 60: Orta Anadolu halı parçası, 18.yüzyıl, Env. No: 1889,286 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.173).

Resim 61: Anadolu halısı, 18.yüzyıl, Env. No: I.39/63 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.174).

Resim 62: Doğu Anadolu / Azerbaycan halısı, 18./ 19.yy., Env.No:85,983 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.172).

Resim 63: Anadolu halı parçası, 19.yüzyıl başı, Env. No: 91,97 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.203).

Resim 64: Anadolu halısı, Kula bölgesi, 19.yüzyılın başı, Env. No: 1889,204 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.201).

Resim 65: Batı Anadolu halısı, 19.yüzyıl, Env. No:1914,30 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 66: Anadolu Kırşehir halısı, 19.yüzyıl, Env.No:1935,208 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 67: Batı Anadolu halısı, 19.yüzyıl sonu, Env.No:1935,183 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 68: Hayvan figürlü halı, 17.yüzyıl Env. No: I.34, (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 68.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR,2017).

Resim 68.b: Aslan ve boğa mücadelesi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 68.c: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 69: Bordür desenli Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env. No: 1889,26 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 69.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 69.b: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 70: Anadolu halısı, 18.yüzyıl, Env. No: I.6757 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 70.a: Lale motif detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 70.b: Halının 32 parçası, Env. Nr: I.6757 a-z (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 71: Orta Anadolu örnek halı, 20.yüzyılın ilk yarısı, Env.No: I.9/59 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 72: Uşak Bellini seccadesi, 16.yüzyıl başı, Env. No: KGM 1887,1368 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.127).

Resim 72.a: Anahtar deliği formu detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.122).

Resim 72.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 73: Batı Anadolu (Uşak) Bellini seccadesi, 16.yüzyıl başı, Env. No: I.6930 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 73.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 73-b: Şamdan detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 74: Bulut motifli Uşak seccadesi, 16.yüzyıl başı, Env. No: I.24 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.130).

Resim 74.a: Mihrap nişi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 74.b: Mihrap köşe detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 74.c: Bulutlu mihrap nişi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 74.d: Heinrich von Angeli'ini "Die Kinder des Freiherrn von Seidler" isimli tablosu,1873 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.133).

Resim 75: Çift nişli Uşak halısı, 16. yüzyıl, Env.No: I.1996.1 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 76: Çift nişli Uşak halısı, 17. yüzyıl, Env. No: I.9/60 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.160).

Resim 77: Uşak saf seccadesi, 17. yüzyıl, Env. No: I.25/61 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.161).

Resim 77.a: Seccade detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 78: Uşak seccadesi, 20. yüzyılın başı, Env.No: 1935,190 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 79: Transilvanya seccadesi, 18. yüzyıl, Env.No:1883,62 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 80: Transilvanya Batı Anadolu seccadesi, 18. yüzyılı, Env.No:1876,226 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 81: Osmanlı saray seccadesi, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1889,156 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.101).

Resim 81.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 82: Osmanlı saray seccadesi, 17. yüzyıl, Env. No: KGM 1915,64(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.103).

Resim 83: Gördes seccadesi, 18. yüzyıl, Env.No: I.5/74 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 84: Gördes Seccadesi, 18. yüzyılın ikinci yarısı, Env. No: I.1/64 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.180).

Resim 85: Çift mihrap nişli Gördes seccadesi, 1800, Env. No: I.1/61 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.181).

Resim 86: Çift mihrap nişli Gördes seccadesi, 19. yüzyılın ikinci yarısı, Env.No:1935,205 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 87: Gördes seccadesi, 1900, Env. No: 1935,195 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 88: Kula seccadesi, 19. yüzyılın başı, Env.No: 1935,198 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 89: Çift nişli Kula seccadesi, 19. yüzyılın sonu, Env.No: 1935,186 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 90: Çift nişli Kula seccadesi, 19. yüzyılın sonu, Env.No: 1935,176 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 91: Ladik seccadesi, 1800, Env. No: 35,197 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.185).

Resim 92: Ladik seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1935,192 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 93: Ladik seccadesi, geç dönem 19.yüzyıl, Env.No: 1935,206 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 94: Ladik seccadesi, 19.yüzyılın sonu, Env. No: I.24/73 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 95: Mucur seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1871,385 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.189).

Resim 96: Mucur seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1935,191 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 97: Mucur seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1935,196 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 98: Milas seccadesi, 1700, Env. No: 1875,197 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.177).

Resim 99: Milas seccadesi, 18. yüzyılın ortası, Env. No: 1935,199 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 100: Milas seccadesi, 19. yüzyılın başı, Env.No: 1935,200 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 101: Milas seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 1935,204 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.202).

Resim 102: Yıldızlı Uşak halısı, 16. yüzyıl, Env. No: I.19 (V.ENDERLEİN, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.18).

Resim 102.a: Yıldızlı Uşak halısı renkli detayı (Orient-Teppiche Bilderhefte der Islamischen Abteilung Heft 3, s.42).

Resim 102.b: Yanan yıldızlı Uşak halısının kalan parçası (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 103: Yıldızlı Uşak halısı, 16.yüzyıl, Env. No: I.7 (V.ENDERLEİN, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.19).

Resim 103.a: Yıldızlı Uşak halısının müzede günümüze ulaşan parçası (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 104: Osmanlı halısı, 1540/50, Env. No: I.10 (K.ERDMANN, Siebenhundert Jahre Orientteppich, s.85).

Resim 104.a: Osmanlı halısından II.Dünya Savaşı'ndan sonra müzede kalan parça (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 105: Osmanlı halısı, Kahire ya da İstanbul, 1600, Env. No: I.30 (V.ENDERLEİN, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.9).

Resim 105.a: Osmanlı halısının II. Dünya Savaşı'ndan sonra müzede kalan parçası (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 106: Gamalı haç motifli halı, Kürdistan Bölgesi, 17. / 18. yüzyıl, Env. No: I.946 (Orient-Teppiche Bilderhefte der Islamischen Abteilung Heft 3, s.26).

Resim 107: Holbein halısı, Uşak, 16. yüzyıl, Env. No: I.11 (K.ERDMANN, Europa und der Orientteppiche, s.30).

Resim 108: Lotto halısı, 1500'lü yıllar, Env. No: I.21 (K.ERDMANN, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.92).

Resim 109: Holbein halısı, Env.No: I.37. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 110: Lotto halısı, Env.No: I.1985. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 111: Madalyonlu Uşak halısı, Env.No: I.8. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 112: Lotto halısı, Env.No: I.6398. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 113: Bergama halısı, Env.No: I.8729. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 114: Seccade, Env.No: 1875,84. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 115: Çift mihraplı seccade, Env.No: 1885,209. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 116:Çift mihraplı seccade, Env.No: I.8456. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 117: Madalyonlu halı, Env.No: I.2635. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 118: Anadolu halısı, Env.No: I.7258. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 119: İzmir halısı, Env.No: I.1988.59. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 120: Örnek halı, Env.No: I.1989.48. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 121: Lotto halı parçası, Env.No: 1875,70. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 122: Kuşlu Uşak halı parçası, Env.No: 1875,246. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 123: Anadolu seccadesi, Env. No:R 47. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 124: Osmanlı halı parçası, Env.No:I.693. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 125: Holbein halı parçası, Env.No: I.37 a. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 126: Holbein halı parçası, Env.No: I.37 b. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 127: Holbein halı parçası, Env.No:1876,1148 a. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 128: Holbein halı parçası, Env.No:1876,1148 b. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 129: Holbein halı parçası, Env.No:1876,1148 c. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 130: Anadolu halı parçası, Env.No:I.46/59 a. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 131: Anadolu halı parçası, Env.No:I.46/59 b. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 132: Anadolu halı parçası, Env.No: I.46/59 c. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 133: Anadolu halı parçası, Env.No: I.46/59 d. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 134: Anadolu halı parçası, Env.No:I.6357. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 135: Anadolu halı parçası, Env.No:I.6358. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 136: Anadolu halı parçası, Env.No:I.6359. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 137: Anadolu halı parçası, Env.No: 1883,62 a-b-c. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 138: Anadolu halı parçası, Env.No: I.72/62 a. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 139: Anadolu halı parçası, Env.No: 1879,111 a. (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 140: III. Holbein halısı, 15.yüzyıl, (www.weltkunst.de, 2017).

Resim 141: Batı Anadolu Uşak halısı, 16.-17. yüzyıl, Gördes düğümü, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 142: Doğu Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env.No: A222, Vakıflar Halı Müzesi.(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 143: Orta Anadolu halısı, 17.yüzyıl, Env. No:277, TİEM. (Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı Halıları, s.42).

Resim 144: Konya halısı, 18.yüzyıl, Ankara Etnografya Müzesi, (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr,2018).

Resim 145: Batı Anadolu halısı, 18. yüzyıl, Env.No:2009.458.5 The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 146: Orta ya da Doğu Anadolu halısı, 18.-19. yüzyıl, Env.No:22.100.115, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 147: Anadolu halısı, 19.yüzyıl, Env.No:1972.80.12, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 148: Anadolu halısı, 19. yüzyıl, Env.No:1974.149.23, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 149: Çanakkale halısı, 18. yüzyıl, Env.No:26.06.218, Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr,2018).

Resim 150: Batı Anadolu halısı, 17. yüzyıl, özel koleksiyon, (Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

Resim 151: Anadolu halısının madalyon motifi, özel koleksiyon, (Fotoğraf: V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.355).

Resim 152: Doğu Anadolu halısı, 17. yüzyıl, Env.No:A.66, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018), bordür motifi benzer.

Resim 153: Konya halısı, 17. yüzyıl, Env.No:380 İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi, (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018) bordür motifi benzer.

Resim 154: İzmir Bergama halısı, 18. yüzyıl, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 155: İzmir Bergama halısı, 19. yüzyıl, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 156: Batı Anadolu halısı, 18. yüzyıl, Özel Koleksiyon (Fotoğraf: Bildlexikon Teppiche, s.105).

Resim 157: Çanakkale halısı, 18. yüzyıl, Env.No: 1728, TİEM (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 158: Çanakkale halısı, 19. yüzyıl, Env. No: 452, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 159: Anadolu halısı, 19. yüzyıl, Env. No: 780, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 160: İzmir Bergama halısı, 18. yüzyıl, Özel Koleksiyon (Fotoğraf: Türk El Dokuması Halılar Katalog 1, kodu: 0044).

Resim 161: Osmanlı saray halısı parçası, Bursa, Env. No: 985, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 162: Osmanlı saray halısının en büyük parçası, İstanbul ya da Bursa, 16. yüzyılın sonu, Env.No: OR.374/1907, Viyana MAK (Fotoğraf: www.mak.at, 2018).

Resim 163: Osmanlı saray halısının parçası, Bursa, 16 yüzyılın sonu, Env. No: R34.33.5, Washington Tekstil Müzesi (Fotoğraf: Washington Tekstil Müzesi, 2018).

Resim 164: Osmanlı saray halısının parçası, Bursa, 16 yüzyılın sonu, Env. No: R34.33.4, Washington Tekstil Müzesi (Fotoğraf: Washington Tekstil Müzesi, 2018).

Resim 165: Osmanlı saray halısının bordür parçası, Bursa, 16 yüzyılın sonu, Env. No: R34.33.1, Washington Tekstil Müzesi (Fotoğraf: Washington Tekstil Müzesi, 2018).

Resim 166: Mısır halısı, 17. yüzyıl, Env.No: 22.100.55, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 167: Osmanlı seccadesi,17. yüzyıl, Env. No: 13/2037, Topkapı Sarayı Müzesi, (V.GANTZHORN, Orientalische Teppich, s.491).

Resim 168: Osmanlı Hereke seccadesi,19. yüzyılın ikinci yarısı, Env. No:13/793, Küçüksu Kasrı 10 numaralı oda (Fotoğraf: Düğümün Son Halkası; Osmanlı Saray Halıları, s.105).

Resim 169: Osmanlı Hereke seccadesi,19. yüzyıl, Env. No: 43/1, Dolmabahçe Sarayı Müzesi (Fotoğraf: Düğümün Son Halkası; Osmanlı Saray halıları, s.139).

Resim 170: Anadolu halısı, 15.yüzyıl, Env. No: A.344, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi, (O.ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.205).

Resim 171: IV.Tip Holbein halısı, 16.yüzyıl, Env.No: 468,TİEM (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 172: IV. Tip Holbein halısı, 16.yüzyıl, Env. No: 701,TİEM (Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı Halılar, s.94).

Resim 173: Güneydoğu Anadolu, İran ya da Suriye halısı,169. yüzyılın başı, Zaleski Koleksiyonu (Fotoğraf: www.moshetabibnia.com, 2018).

Resim 174: Batı veya Orta Anadolu halısı, 17./18.yüzyıl, Env. No: 1036,TİEM (Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı halılar, s.126).

Resim 175: Karapınar halısı, 16. yüzyıl, Env.No: BK-NM-11881, Rijksmuseum, Amsterdam (Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

Resim 176: Doğu Anadolu halısı, 16./17.yüzyıl, Env.No: A.280, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 177: Orta Anadolu halısı, 16.yüzyılın sonu, Env.No: E.22, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 178: Konya Karapınar halısı, 17.yüzyıl, Env.No: A.104, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 179: Konya Karapınar halısı, 17.yüzyıl, Bernheimer Koleksiyonu (Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

Resim 180: Doğu Anadolu halısı, 16./17.yüzyıl, Env.No: A.84, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 181: Batı Anadolu halısı, 17.yüzyıl, Env.No: E.8, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 182: Bergama halısı, 17.yüzyıl, Env.No: 409, TİEM (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 183: Anadolu halısı, Env. No: 442, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 184: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 258, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 185: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 394, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 186: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 675, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 187: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 699, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 188: Anadolu halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 380, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 189: Saray seccadesi, 17.yüzyıl, Env. No:13/2026, Topkapı Sarayı Müzesi.

Resim 190: Anadolu halısı, Env. No:1800, TİEM (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 191: Anadolu halısı, Env. No: 1799,TİEM (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 192: Bergama halısı, 18.yüzyıl, Özel Koleksiyon, Viyana (Fotoğraf: O.ASLANAPA, Tür Halı sanatının Bin Yılı, s.281).

Resim 193: Milas halısı,18.yüzyıl, Ankara Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 194: Bergama halısı,19.yüzyıl, Env. No: 1974.149.9, The Metropolitan Museumof Art, New York (Fotoğraf: O.ASLANAPA, Tür Halı sanatının Bin Yılı, s.280).

Resim 195: Konya halısı,1800, Env.No: 22.100.82, The Metropolitan Museumof Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 196: Manisa halısı,18.yüzyıl, Eskenazi Koleksiyonu, Milano (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 197: Demirci Kula halısı,18.yüzyıl (Fotoğraf: Bidlexion Teppiche, s.206).

Resim 198: Kömürcü Kula halısı, 20.yüzyılın başı, Env. No: 357.983, Sentez Halı Koleksiyonu (H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.145).

Resim 199: Hereke halısı, 1890, Arkas Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: Feshane'den Emperyal Hereke'ye Osmanlı Halıları, s.28).

Resim 200: Diyarbakır Ulu Camii doğu girişinde yer alan Aslan-Boğa mücadelesi (V.GANTZHORN, Orientalische Teppich, s.508).

Resim 201: Diyarbakır halısı olarak adlandırılan halının bordür detayı, Özel Koleksiyon (V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.508).

Resim 202: Hayvan figürlü Anadolu halısı, Aslan-Boğa mücadelesinin detayı, Resim 68, Env. No: I.34 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 203: Kumkapı İpek halısı Aslan-Boğa mücadelesinin detayı, 19.yüzyıl sonu, Arkas Halı Koleksiyonu (Arkas Koleksiyonu'nda Kumkapı halıları, s.46).

Resim 204: Hayvan figürlü Anadolu halısı, ata binen insan figürü detayı, Resim 68, Env. No: I.34 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 205: Kumkapı ipek halısı ata binen insan figürü detayı, 20.yüzyılın başı, Arkas Halı Koleksiyonu (Arkas Koleksiyonu'nda Kumkapı halıları, s.42).

Resim 206: Hayvan figürlü Anadolu halısı, geyik figürü detayı, Resim 68, Env. No: I.34 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 207: Kumkapı ipek halısı, geyik figürü detayı, 1890 yılı civarı, Arkas Halı Koleksiyonu (Arkas Koleksiyonu'nda Kumkapı halıları, s.88).

Resim 208: Uşak halısı,18.yüzyıl, Env. No: 536, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 209: Batı Anadolu halısı, 17.yüzyıl, Zaleski Koleksiyonu (Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com,2018).

Resim 210: Doğu Anadolu halısı, 16./17.yüzyıl, Env.No: A.134, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 211: Bellini seccadesi Uşak, 17.yüzyıl, Env. No: 357, TİEM (Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı Halılar, s.64).

Resim 212: Doğu Anadolu halısı, 16./17. yüzyıl, Env.No: E.33, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 213: Batı Anadolu halısı, 18./19. yüzyıl, Env. No: 310, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı Halılar, s.52).

Resim 214: Keir Koleksiyonu, Env. No: 28, (V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.502).

Resim 215: Uşak seccadesi, 17. yüzyıl, The Robert De Calatchi Koleksiyonu (Fotoğraf: <http://www.azerbaijanrugs.com>, 2018).

Resim 216: Uşak seccadesi, 18. yüzyıl, Josef Günther Lettenmair'ın 'Das Große Orientteppiche Buch' kitabı.

Resim 217: Osmanlı saray seccadesinin sağ üst parçası, Bursa ya da İstanbul, 16.yy., Env.No: 27,375, The Cleveland Museum of Art (Fotoğraf: www.clevelandart.org, 2018).

Resim 218: Osmanlı saray seccadesi, İstanbul, 1575-90 yılları arası, Env.No: 22.100.51, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 219: Osmanlı saray seccadesi, 16.yüzyıl, Env. No: T8327, 181x127 cm, Viyana Museum für Angewandte Kunst (Fotoğraf: www.mak.at, 2018).

Resim 220: Hereke seccadesi, 18.yüzyıl, Env.No: 775, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 221: Hereke seccadesi, 1900, Env. No: 775, Arkas Halı Koleksiyonu (köşesinde ters olarak Hereke yazısı okunmaktadır.), (Fotoğraf: Feshane'den Emperyal Hereke'ye Osmanlı halıları, s.25).

Resim 222: Osmanlı saray seccadesi, Env. No: 15,69, Budapeşte İparmüveszeri Muzeum (Fotoğraf: www.rugrabbt.com, 2018).

Resim 223: Gördes Seccadesi, 17.yüzyıl, Env. No: 801, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 224: Gördes seccadesi, Env. No: 806, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 225: Gördes seccadesi, 18.yüzyıl, Env. No: A.11677, Topkapı Sarayı Müzesi.

Resim 226: Gördes seccadesi,19.yüzyıl, Env. No: 921, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 227: Gördes seccadesi,18.yüzyıl, Env. No: 1.56.75, Antalya Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 228: Gördes seccadesi, 18.yüzyıl, Özel Koleksiyon (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 229: Anadolu seccadesi,19.yüzyıl, Env. No: 353, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 230: Anadolu seccadesi,19.yüzyıl, Env. No: 710, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 231: Anadolu seccadesi,19.yüzyıl, Env. No: 950, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 232: Anadolu seccadesi, Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi (Fotoğraf: www.sahipatamuzesi.gov.tr, 2018).

Resim 233: Mucur seccadesi,19.yüzyıl, Env. No:1804, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 234: Mucur seccadesi, Env. No: 913, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 235: Mucur seccadesi,19.yüzyıl, Env. No: 22.100.22, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 236: Gaziantep seccadesi,19.yüzyılın ikinci yarısı, Env. No: 317.173, Sentez Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.77).

Resim 237: Milas seccadesi, Env. No: 1637, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 238: Milas seccadesi, 18.yüzyılın sonu, Env. No: 358.161 Sentez Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.147).

Resim 239: Milas seccadesi, 19.yüzyılın ilk yarısı, Env. No: 342.977, Sentez Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.81).

Resim 240: Konya Selçuklu halısı, 13.yüzyıl, Env. No: 688, İstanbul Türk İslam eserleri Müzesi (Fotoğraf: Bahadır ÖZTÜRK, 2011).

Resim 241: Malatya halısı, 19.yüzyıl, Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu (Fotoğraf: Kültür Bakanlığı Halı Katalogu 5).

Resim 242: Erzincan halısı, 19.yüzyıl, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: Kültür Bakanlığı Halı Katalogu 3).

Resim 243: Sivas halısı, 19.yüzyıl, Elazığ Müzesi (Fotoğraf: Kültür Bakanlığı Halı Katalogu 4).

Resim 244: Bellini seccadesi, Batı Anadolu, 17.yüzyıl, Env.No: 195509 Moshe Tabibnia Koleksiyonu, Millano (Fotoğraf: www.moshetabibnia.com, 2018).

Resim 245: Anadolu halısı, 18.yüzyıl, Budapeşte Uygulamalı Sanatlar Müzesi (Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

ÇİZİMLER LİSTESİ

- Çizim 1:** Resim 1.a motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 2:** Resim 1.b motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 3:** Resim 3.c motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 4:** Yıldız motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 5:** Zemin motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 6:** Bordür motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 7:** Su motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 8:** Şemsiye yapraklı ağaç motifi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 9:** Zemin motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 10:** Geometrik kompozisyon çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 11:** Bordür çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 12:** Bordür motifi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim13:** Tahmini kompozisyon çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 14:** Suvari motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 15:** Aslan ve boğa mücadelesi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 16:** Zemin motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 17:** Resim 70 kompozisyon çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 18:** Resim 70 lale dalı ve küpe çiçeği dalı motifleri çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim19:** Şamdan motifi (Çizim M.BAYCAN).
- Çizim 20:** Hatayi motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 21:** Gamalı haç motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 22:** Resim 69'de yer alan Anadolu Halısının motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 23:** Resim 212 kompozisyon çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 24:** Resim 213 Lale motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).
- Çizim 25:** Resim 70 Lale motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

1.GİRİŞ

Tarihten günümüze halı sanatı içersinde Türk halıları çok önemli bir yere sahiptir. İlk halıların Türklerin yaşadıkları bölgelerde ortaya çıktığı ve Türklerle birlikte gittikleri bölgelere yayıldığını bilmekteyiz.

Türk halı sanatı hakkındaki en önemli buluntu Rus arkeolog C.İ.Rudenko tarafından 1947-49 yılları arasında Sibiryada Altay dağları eteklerinde V. Pazırık Kurgan'ında çıkartılan M.Ö. III.-II. yüzyıla tarihlendirilen ve günümüzde Pazırık halısı olarak adlandırılan halıdır.

"Rudenko'nun Pazırık halısını keşfinden 45 yıl kadar önce Aurel Stein 1906-1908'de Doğu Türkistan'da Lop gölü batısında Lou-Lan'da 3. ve 4. yüzyıllardan kalma düğümlü halı parçaları bulmuştur. Bu parçalar şu an Londra'da British Müzesi'nde ve Hindistan da Yeni Delhi Müzesi'nde bulunmaktadır."¹

Türk halı sanatının gelişmesinde en önemli yeri Anadolu Selçuklularının merkezi Konya da bulunan Selçuklu halıları almaktadır. Bu halılar 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar uzanan zincirin ilk büyük halkasını teşkil eder. Bu halıları ilk defa keşfeden F.R.Martin, Almanya konsolosluğunda görev yapan Loytved'e bunların çok büyük ilmi değerlerine işaret etmesiyle halılar kısa zamanda tanınmışlardır. Bu halılar büyük boyda olup bir tanesi 15 metre kareye kadar varmıştır. Renk ve desen bakımından inanılmaz bir zenginlik gösteren bu halılarda, genellikle eşkenar dörtgen, sekiz köşeli yıldız, uçları çengellerle çevrilen sekizgenler gibi, sık görülen geometrik şekiller kullanılmıştır. Bazen geometrik şemaya uydurulmuş, bitki motiflerine de yer verilmiştir. Fakat Konya Selçuklu halılarına asıl karakteristik özelliklerini geniş bordürlerinde kullanılan kufi yazılar vermektedir. "1905'te Konya Aladdin Camii'nde bulunan halıların, camiin genişletildiği 1221 yılından sonra Sultan Aladdin Keykubad tarafından yaptırılıp daha onun sağlığında buraya verilmiş olmaları gerekir. Geniş mekânı kaplayacak şekilde ve 5-6 metre uzunluktaki bu büyük halılar Selçuklu sanatının en güzel ve gösterişli örnekleridirler. Konya Selçuklu halıları 31 Mart 1930 tarihinde İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'ne getirilmişler. Bu

¹ Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, 19.

halılar çoğu yıpranmış durumda sekiz Selçuklu halısı olup, bunların üç tanesi hemen hemen bütün, diğer beş tanesi ise parça halindedirler."²

“Anadolu Selçuklu devrine ait halıların sadece Konya da bulunmuş halılardan ibaret olmadığı daha sonra Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde 1930 yılında R.M.Riefstahl tarafından bulunan halı parçaları ile anlaşılmıştır.”³ Bunlardan biri Konya halılarının çok benzeri olup, diğer ikisi 13.yüzyılın sonundan ya da 14. yüzyılın ilk yarılardan kalmış olmalıdır. Dördüncü parçanın ise 15. yüzyıldan kaldığı düşünülmektedir.

"1935-36 yıllarında Fustat'ta 13,14 ve 15. yüzyıllardan parçalar halinde 100'den fazla Anadolu halısı meydana çıkarılmış ve bunlar çoğu İsveç olmak üzere çeşitli dünya müze ve koleksiyonlarına dağılmıştır. Anadolu'dan Mısır'a ihraç edilen bu halılardan ancak pek azı C.J.Lamm tarafından yayınlanmıştır."⁴ Bu halılardan sadece yedi parçası Konya Selçuklu halıları grubuna girmektedir. Bu halılarla birlikte sekiz adet Konya, üç adet Beyşehir ve yedi tane Fustat halısıyla birlikte Selçuklu halıları 18 adet olmaktadır.

“14. yy başlarında Selçuklu halılarından sonra, ikinci grup olarak ortaya çıkan figürlü halılar, önceleri yalnız Avrupalı ressamın tablolarından tanınmış, daha sonra az sayıda orijinaleri bulunmuştur. Daha 14. yy başında İtalyan ressamları, tablolarında Türk halılarına müstesna bir yer vermişlerdir. Bunlarda kuvvetle üsluplaşmış kuş figürlü halılar en erken tarihli olup, çoğunlukla İtalyan resminin Siena ve Floransa merkezlerinde görülür. Bu tasvirlerin yardımı ile çoğu parça halinde ve az sayıda kalan bu çeşit halıları tarihlendirmek ve yerine yerleştirmek mümkün olmuştur. Hayvan figürlü halılar ilk defa K. Erdmann tarafından sistemli bir şekilde bir makalede ele alınmıştır. Bunlarda zemini küçük veya büyük karelere bölünüp içlerine kuvvetle üsluplanmış tezyini bir karakter almış olan hayvan figürleri ile dolgulu sekizgenler yerleştirilmiştir. Bazen figürler geometrik bölümlerin dışına yerleştirilmiş, bazen de geometrik bölümler hiç kullanılmamıştır. Bir ağacın iki tarafındaki kuşlar bazen karşılıklı, bazen arkaları dönük olarak ilk örneklerini

² A.g.k.,27-28.

³ Şerare YETKİN, Türk Halı Sanatı,8.

⁴ Oktay ASLANAPA,Türk Halı Sanatının Bin Yılı,49.

meydana getirir. İki ağacın ortasında bir kuş figürü ile bunun istisnai bir şekli vardır."⁵

15.yy dan 16. yüzyıl klasik devre geçişi sağlayan halılar ise geometrik motifli halılardır. Bu halılardaki bitkisel motifler ise geometrik şemaya uydurulmuştur. Dört gruba ayrılan bu halılara Holbein isminin verilmesinin sebebi ressam Hans Holbein'ın tablolarında resmedilmiş olmalarıdır. Fakat Holbein bu halılardan sadece iki tipi resmetmiş, bir tipi ise hiç resmetmemiştir.

Birinci tip Holbein olarak adlandırılan ve küçük örneklili olan bu halıların zemini küçük karelere bölünmüş, ortası sekizgenle doldurulmuş kareler ve her karenin köşelerindeki eşkenar dörtgen motifler, örneğin asıl şemasını oluşturur. Bu halılar Beyşehir halısının geometrik kompozisyonunu küçük karelere bölünmüş halde tekrarlar. Bitki motiflerinin hâkim olduğu II. tip Holbein halıları ise Holbein'ın hiç bir zaman tablolarında resmetmediği ve Lorenza Lotto'nun tablolarında görüldüğü için Lotto halısı olarak adlandırılmaktadır. Çok farklı görülmesine rağmen belirsizleşen aynı kompozisyon şemasını muhafaza etmektedir. III. tip Holbein halıları zeminin bütün genişliğine yerleştirilen içi sekizgenle doldurulmuş büyük karelerin üst üste sıralandığı sade bir örnek gösterir. Bunlarda uzunlamasına iki veya dört büyük kare olabilir. IV. tip Holbein halılarında ise ortada sekizgenle doldurulmuş büyük bir kare, büyük sekizgen veya iri yıldızların altında ve üstünde ikişer küçük sekizgenden ibaret bir kompozisyon yer almaktadır.

16. yüzyılda Türk halı sanatında yeni bir desen zenginleşmesi başlamıştır. 15. yy'ın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan geometrik örneklili halılar varlıklarını 16. yy'da da sürdürmüşlerdir. Ancak 16. yy'da Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselişine paralel olarak her sanat sahasında olduğu gibi halı sanatında da büyük bir zenginleşme ortaya çıkmıştır. Türk halı sanatının en parlak devri olan 16. ve 17. yy. halıları, teknik ve desen bakımından farklı olan yeni halı çeşitleri ortaya koymuştur. Bunlar iki ana grupta toplanmıştır. Bunlardan I. Grup: Uşak halıları, II. Grup: Osmanlı Saray halıları adını almaktadır.

⁵ A.g.k.,67.

Uşak halıları adı altındaki grup da kendi arasında desen özelliklerine göre gruplanmaktadır; madalyonlu Uşak halıları, yıldızlı Uşak halıları, beyaz zeminli Uşak halıları ve değişik tipteki Uşak halıları olarak gruplanmaktadır. Bu halıların genelde yurtdışına ihraç edilmek için ve sipariş üzerine dokunduğunu biliyoruz. Bu nedenle bunlarda aile armaları ve tarihleri bulunmaktadır. Uşak halılarında tamamen bitkisel motifler ve yine bitki motiflerinden meydana gelen madalyonlar hâkim olmuştur. Türk halıların da madalyon şeması da ilk kez bu halılarda görülmüştür.

Osmanlı saray halıları ise Türk halıları arasında, rengi, deseni ve dokunuş tekniği bakımından farklı bir halı grubu oluşturmaktadır. "1514'te Tebriz'in, sonra 1517'de Kahire'nin Osmanlılarca fethedilmesi Türk halı sanatında yeni teknik ve desen anlayışına yol açmıştır. Kahire tezgâhlarında yapılan ilk halılarda, 1540-1550 arasında Memlûk halılarının renk ve motifleri ile karışık örnekler görülmüş, fakat kısa zamanda Osmanlı sarayının natüralist üslubu hâkim olmuştur. Herhangi bir gelişmeye bağlanmadan birden meydana çıkan halılarda saz denilen hançer yapraklar, palmet ve madalyonlar tamamıyla natüralist lale, sümbül, karanfil ve narçiçekleri ile birleştirilerek yepyeni bir üslup yaratılmıştır. Kumaş, çini, tezhip, cilt kapakları ve kalem işleri gibi Osmanlı sanatının çeşitli kollarında ortaya çıkan natüralist yaprak ve çiçek dekoru, bu halılarda da kendini gösterir. Çok ince ve zengin desenli bu lüks halılarda uçları birbirine daha yakın olduğu için İran düğümü tercih edilmiştir."⁶ Avrupa saraylarına hediye olarak gönderilen bu halılardan ülkemizde ne yazık ki çok fazla örnek kalmamıştır.

"15. yüzyıldan kalan ve bugüne kadar bilinen en eski seccadeler Türk halı sanatında ayrı bir grup haline gelmiştir. Bunlardan Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan üç seccade, çeşitli renk ve kompozisyonları ile ilk örnekleri meydana getirmektedir."⁷ Genellikle Anadolu seccadeleri üretildikleri yerlerin ya da buldukları yerlerin adları ile anılmışlardır. "15. yüzyıl Anadolu seccadelerinin bir grubu 16. yüzyılın sonlarına kadar hiç ara vermeden devam ederek oldukça zengin varyasyonlar göstermiştir."⁸ Bunlara desen özelliklerinden dolayı anahtar deliği motifli seccade ya da Bellini seccadesi adı verilmiştir. Bellini tipi ve benzeri

⁶ A.g.k.,201.

⁷ A.g.k.,215.

⁸ A.g.k.,220.

seccadelerden çok sayıda Avrupa'ya ihraç edildiğini bilmekteyiz. Bunların dışında Uşak bölgesinde de kalın yünü, sağlam düğümleri, uzun havları ve parlak renkleri ile ayrı bir grup oluşturan seccadeler bulunmaktadır. Transilvanya seccadeleri olarak tanınan seccadeler de, Anadolu'nun çeşitli merkezlerinde yapılmakla beraber çoğunlukla Uşak bölgesinde yapıldıklarından dolayı Uşak seccadesi grubuna girmektedir.

"16. yüzyılın ortalarından itibaren saray için lüks olarak yapılan Osmanlı saray halıları grubundan seccadeler, yüksek sanat kuvveti ve kompozisyonları, teknik ve malzeme bakımından en başarılı ve tatmin edici şekilleri meydana getirmişlerdir. Kıvrak konturlu mihraplarının içi bazen boş ve tek renkli, bazen de natüralist yaprak ve çiçeklerden bir dekorla doldurulmuştur. Saray halılarından bazıları gibi bu çeşit seccadelerin 16. yüzyıl sonunda ve 17. yüzyılda İstanbul, Edirne ve Bursa tezgâhlarında yapıldığı kabul edilir."⁹

Bunların dışında kalan Anadolu seccadeleri ise; a) Gördes, b) Kula, c) Konya, d) Ladik, e) Kırşehir, f) Mucur, g) Milas, h) Bergama, olmak üzere 8 grupta toplanır.

19.yüzyıl sonuna kadar Türk halısı gelişimine devam etmiştir. 1844'de Sultan Abdülmecit tarafından Hereke'de kurulan kumaş tezgâhlarına 1881'de Sultan Abdülhamit 100 halı tezgâhı koydurtup, çok tanınmış Hereke halılarının yapılmasının başlanmasını sağlamıştır.

Hereke halıları yanında Feshane halıları da son devir Türk halı sanatında ikinci bir gruptur. "II. Sultan Mahmut zamanında Kumkapı yakınında Kadırğa semtinde dokuma imalathanesi olarak 1830 yılına kadar çalışan atölye 1833-39 yıllarında genişletilerek Eyüp civarında Defterdar'a nakledilmiştir. Aslında Sultan Mahmut zamanında başa giyilen fes imalatı için yapıldığından bu ismi almıştır. Fabrika 1876'da askeri teşkilata 1923'de Sanayi ve Maddin Bankası'na 1939'da Sümerbank'a bağlanmıştır. Burada 1914'e kadar devam ettiği bilinen halı imalatının Hereke ile aynı veya yakın tarihlerde 19. yüzyılın son çeyreğinde başladığı tahmin edilmektedir. Bundan önceki tarihlerde de gerek Hereke gerek Feshane'de müessese adı verilmeden saray için halı dokunduğu kabul edilmektedir. Sağ üst kenarında

⁹ A.g.k.,244.

Feshane adı ve tarihi yazılı halılar tanınmış olmakla beraber bunların isimsiz ve tarihsiz olanları da vardır. Eskileri çok az sayıda kalmış olan Feshane halılarından gelme desenli, atkı ve çözümleri pamuk iplikten olanlar yanında Avrupa desenleriyle çok kaba taban halılarına da rastlanır. Rokoko ve ampir motiflerle çok kaliteli Feshane halıları diğer bir grup olup süslemeler arasında tavus ve sülün figürlerine de dağınk olarak yer verilmiştir.”¹⁰

Türklerin halı ve kumaş sanatı sadece Türk kültürü için değil verdiği eserlerle dünya halı ve kumaş sanatı açısından da önemli bir yere sahiptir. Türk Halıları sadece Türkiye'deki müzelerde ve özel koleksiyonlarda değil dünyanın önemli müzelerinde ve özel koleksiyonların da yer almışlardır. Bu nedenle Türk kültürü ve sanatı üzerine araştırma yapılırken, Türkiye'de bulunan eserlerin yanı sıra yurt dışında bulunan eserlerimizi de araştırmak zorundayız, çünkü yurt dışındaki müze ve özel koleksiyonlarda Türk sanatına ait çok önemli eserlerin olduğunu bilmekteyiz. Günümüzde yurt dışında bulunan eserlerimiz genel olarak bilinmektedir fakat bu konuda yeterli araştırmanın yapılmadığını görmekteyiz.

Bugün Almanya'da birçok koleksiyonda Türklere ait halıların olduğu bilinmektedir. Kuşkusuz ki bu koleksiyonlar arasında Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin koleksiyonu çok önemli bir yere sahiptir. Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin halı koleksiyonunun Türk halı tarihi açısından önemli bir yeri olduğu ve koleksiyonun büyük kısmını Türk halılarının oluşturduğu bilinmektedir. Müze bu halıların büyük kısmını satın alma ve hediye edilme yoluyla elde etmiştir. Bu halıların tespit edilmesi ve Türkiye'de bulunan halılar ile karşılaştırmalarının yapılması Türk halı tarihi açısından önemli bir hizmettir. Bu çalışma belki de daha detaylı yapılacak olan araştırmaların önünü açacaktır.

Almanya'da bu konuyla ilgili olarak çalışmamıza kaynak olabilecek çeşitli araştırmalar yapılmış ve kitaplar yayınlanmıştır. Bunlardan en önemlileri kuşkusuz ki Friedrich Spuhler'in 1987 yılında basılan "Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin" adlı kitabı ve 2011 yılında Anna Beselin tarafından hazırlanan müze katalogu olmuştur. Türk halı tarihi ile ilgili olarak çalışan sanat tarihçi ve bir dönem Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin müdürlüğünü yapmış olan

¹⁰ A.g.k.,297-298.

Kurt Erdmann'a burada değinmeden de geçemeyeceğiz. Erdmann'ın bir tanesi de Türkçe olmak üzere doğu halıları üzerine birçok kitabı ve makalesi bulunmaktadır. Bunların dışında Almanya'da basılmış olan ve Türk halılarını konu alan çeşitli kaynaklardan da yararlanılmıştır. Ne yazık ki Türkiye'de bulunan kaynakların yetersiz olduğu görülmüştür. Benzer halıların tespiti için ise Türk İslam Eserleri Müzesi ile yapılan görüşmeler daha verimli geçmiş ve bu müze envanterlerinin bir kısmının taranmasına izin verilmiştir. Fakat İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nden gerekli izinler verilmediğinden basılmış olan kataloglardan yararlanılmaya çalışılmıştır. Çalışma esnasında en büyük sıkıntı Türkiye'de bulunan müzelerin arşivlerinin açılmaması olmuştur. Bu nedenle belki de benzer çok önemli parçalar müzelerimizde yer almasına rağmen bunlar tespit edilememiştir. Gelecekte araştırmacıların müze arşivlerine daha kolay erişebilmeleri ile bu çalışmanın geliştirilmesini umut ederek ilk adımı atmış oluyoruz.

1.1.Çalışmanın Amacı

Araştırmanın konusu Almanya Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan Türk halılarının belirlenmesi ve farklı müzelerde, özel koleksiyonlarda yer alan Türk halıları ile karşılaştırmalarının yapılmasıdır. Bu eserlerin desen özelliklerinin ve teknik özelliklerinin ne olduğu, hangi tarih aralığına ait olduğu, şu an bulunduğu müzeye nereden ve nasıl getirildiği ve benzer halıların hangi müzelerde özel koleksiyonlarda bulunduğu, hangi açılardan benzerliklerinin olduğu gibi bilgilere ulaşmak amaçlanmaktadır.

Türkiye batı ve doğunun birleştiği bir coğrafi konuma sahiptir. Bu bölgede şekillenen sanat da Doğu kaynaklı olup, Batı'ya da en yakın şekilde yansıyan bir sanattır. Türklere ait olan halı ve kumaşlar Avrupa'da büyük ilgi görmüş ve bu eserlere büyük önem verilmiştir. Bunu Avrupa müzelerinde bulunan eserlerimizden de anlamaktayız. Tabii bu eserlerin yansımaları da olmuştur, birçok ailenin Anadolu da özel olarak halı dokutturduklarını bilmekteyiz. Bu araştırmada hem yeteri kadar bilinmeyen ve araştırılmayan Türk halılarının ortaya çıkarılması ve benzer halılar ile karşılaştırmalarının yapılması hem de Almanya'daki yansımalarının da bir şekilde izinin sürülmesi amaçlanmaktadır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışma Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan halı koleksiyonu içerisindeki Türk halılarını kapsamaktadır. Çalışmada sırasıyla Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin kuruluşu hakkında bilgi verilmiş, halı koleksiyonunun nasıl oluşturulduğu, bu halı koleksiyonunun Türk halı sanatı açısından önemi ve değeri üzerine bilgi aktarılmıştır. Müzede bulunan Türk halıları tespit edilmiş bu halıların görsellerinin, bilgilerinin ve literatür çalışmalarından oluşan bir katalog oluşturulmuştur. Ayrıca bu halılarının farklı müzelerde ve özel koleksiyonlardaki benzerleri tespit edilmiştir. Halıların gerekli görülenlerinin motif ve kompozisyon çizimleri gerçekleştirilmiştir. Son aşamada koleksiyondan seçilen belirli parçaların farklı müzelerde bulunan benzerleri üzerinden görsellerinin de yer aldığı bir karşılaştırma bölümü oluşturulmuştur.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada yöntem olarak öncelikle literatür taraması yapılmış, daha sonra ise alan araştırmasına geçilerek Almanya'da Berlin İslam Sanatları Müzesi ile irtibata geçilip gerekli izinler sağlanmış ve müze ziyaret edilmiştir. Müzede bulunan Türk eserlerinin ayrıntılı bir incelemesini gerçekleştirip, bu eserler hakkında yeterli bilgi toplanması hedeflenmiştir. Ayrıca Almanya'da bulunan müze kütüphanelerinde ve diğer devlet kütüphanelerinde de literatür taraması yapılmıştır. Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde yer alan Türklere ait tüm halılar tespit edilmiş fakat hepsi görülerek inceleme yapılamamıştır. Görülebilen halılar ise tuvallere dikili olduğundan yeterli inceleme yapılamamıştır. Fakat daha önce müzede yapılan tüm çalışmalar incelenmiş bu konuda yayınlanan tüm kaynaklar toparlanmış ve müzenin halı ve tekstil uzmanı Anna Beselin ile bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Ulaşılan bilgilerin ışığında tespit edilen halıların benzerleri Türkiye'deki müze ve özel koleksiyonlarda tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi ile görüşülmüş müzede bulunan bir kısım halıların taramaları yapılmış gerekli görülen halıların görselleri ve bilgilerine ulaşılmıştır, yine İstanbul Vakıflar Halı Müzesi ile iletişime geçilmiş fakat gerekli izinler ne yazık ki verilmediğinden bu müzede bulunan çalışma sadece yayınlanmış kataloglar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Konya Etnografya Müzesi ile de irtibata geçilmiş ve bu müzede bulunan halılar da taranmıştır. Bunların dışında benzer

halıların bulunduğu bazı yurt dışı müzeleri ile de iletişime geçilmiş ve bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Ayrıca halı alanında çalışmış olan çeşitli akademisyenler, emekli müze müdürleri ve deneyimli halıcılarla iletişime geçilmiş ve konuyla ilgili bilgilerinden yararlanılmıştır.

2. BERLİN İSLAM SANATLARI MÜZESİ TARİHİ VE BERLİN HALI KOLEKSİYONU

Halı sanatı kadar hiç bir Doğu sanatı ürünü Batı üzerinde bu kadar etkili olamamıştır. Kurt Erdmann'ın değimiyle "Batı'nın yabancı bir kültürün bu ürününü 700 yıl içinde asimile edememiş ve bunun yerine kendi ürünlerini koyamamış olması şaşırtıcı ve benzersiz bir fenomendir".¹¹

"İlk halılar Avrupa'ya 13. yüzyılda ulaşmış olmalıdır. 14. ve 15. yüzyıllarda bunların ihracatı gerçi yavaş ama aksamadan arttı. 16. ve 17. yüzyılda ise gerçek bir halı tutkusu söz konusuydu. Rönesans ve Barok dönemlerinde değerli halılara sahip olmak yaşam stiline bir parçası olmuştu."¹²

Genellikle doğu elçilerinin getirdikleri hediyeler arasında halıların olduğunu bilmekteyiz. Flaman ressamaların tablolarında gördüğümüz kadarıyla, doğu halıları alım gücü çok yüksek olmayan evlere kadar girmiştir. Bilimsel anlamda araştırma konusu ve sistematik şekilde müze koleksiyonlarının bölümü olmaya ise 19.yüzyılın sonunda başlandığı görülmektedir.

Şimdiki adı ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan eserler birçok müzenin eserlerinin birleşiminden oluşmaktadır. Müze tarihini anlatırken Berlin koleksiyonlarından ve müzenin şu andaki koleksiyonun oluşumuna katkıda bulunan müzelerden, araştırmacı ve müze müdürlerinden bahsetmemiz gerekmektedir. Berlin koleksiyonu halı tarihi açısından çok önemli ve eski bir koleksiyondur. Koleksiyonu oluşturan müdür ve araştırmacılar Türk halı tarihi konusunda ilk araştırmaları yapan ve Türk halı tarihine adeta yön veren isimlerdir. Bu isimlerden Julius Lessing,

¹¹ Kurt ERDMANN, Der orientalische Knüpftteppich,11.

¹² A.g.k.,11.

Wilhelm von Bode, Friedrich Sarre, Ernst Kühnel ve Kurt Erdmann Berlin de çeşitli müzelerde araştırmacı ve müdür olarak çalışmışlardır.

"Berlin koleksiyonunu oluşturma çabaları 1871 yılında müdür Grunow tarafından başlatılmıştır. Kendisi ilk önce Viyanalı bir halı taciri vasıtasıyla çok sayıda orijinal ve daha yeni tarihli şark halılarını Berlin'e getirtti ve bu halıları Gewerbemuseum'da sergiletti. Hükümet görevlisi olan Dr. Wilhelm von Bode sayesinde de koleksiyona önemli eserler eklenmiştir."¹³

1867 yılında kurulan Gewerbemuseum, daha sonra Kunstgewerbemuseum adını almıştır ve Berlin'de Türk halılarını ilk koleksiyonlarına katan müzedir. Julius Lessing ilk önce müze için eserler satın almaktayken, 1872 yılında müze müdürlüğüne getirildi. Lessing'in "Eski Şark Halı Motifleri" adlı eseri 1877 yılında ilk doğu halılarını konu alan eser olarak basılmıştır. "Lessing bu motif kitabındaki amacını "'tatbiki sanatların pratik ihtiyacının karşılanması" olarak açıklar".¹⁴

Avrupa resim ve heykel sanatı konusunda uzman olan Wilhelm Von Bode Lessing'le aynı dönem Doğu halılarına ilgi duymaya başlamıştı. Wilhelm von Bode kariyerine 1872 yılında bu müzede başlamıştı. Fakat 1892 yılından itibaren Kaiser Friedrich Müzesi'nin resim galerisi ve heykel koleksiyonunun direktörlüğü görevini üstlenmiş ve 1905'te Müzenin genel müdürü olmuştur. "Başından beri kafasında İslami Sanat Eserleri bölümünü kurmak olan Bode'nin uğraş ve gayreti sonucunda 1903 yılında Sultan II. Abdülhamid tarafından Kayzer II. Wilhelm'e hediye edilen Mschatta Sarayı'nın ön cephesi Berlin'e getirilmiş ve İslam Bölümü'nün kalbini oluşturmaya başlamıştı."¹⁵

"Bode daha henüz Kaiser Friedrich Müzesi açılmadan 29 Eylül 1904 yılında müzeler genel direktörü Richard Schöne'ye bir dilekçe ile Mschatta Sarayı'nın müzede yerini alması ile Arap ve Fars koleksiyonunun merkezini oluşturduğunu ve bu koleksiyonu hediye ve ödünç alma yoluyla genişletmek istediğini bildirdi. Ve Kunstgewerbemuseum'dan ve Etnoloji Müzesi'nden bazı eserleri ödünç olarak yeni kurulan bölüm için istedi."¹⁶ Fakat müze müdürleri bu konuya sıcak bakmadılar ve

¹³ Friedrich SPÜHLER, *Dir Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin*,9.

¹⁴ A.g.k.,9.

¹⁵ Volkmar ENDERLEIN, *Wilhelm von Bode und Die Berliner Teppichsammlung*,7.

¹⁶ A.g.k.,16.

İslam Sanatları Bölümü'nün oluşturulması konusunda tartışmalar yaşandı. "Lessing Bode'nin başvurusunu reddediyordu ve bu eserlerin (İslam sanat eserleri) kendilerine yabancı eserler olmadığını, kiliselerde korunarak bu günlere ulaştıklarını ve Avrupa kültürünün vazgeçilmez öğeleri haline geldiklerini yazıyordu. Bunların ayrıca Avrupa sanatını etkilemelerinden dolayı İslam ile olan ilişkilerinden çok Avrupa'nın değeri olduklarını savunuyordu."¹⁷

Böylece Berlin İslam Sanatları Müzesi 1904 yılında Kaiser Friedrich Müzesi'nde Pers-İslam Departmanı altında kurulmuş oluyordu. Wilhelm von Bode kendi özel koleksiyonunda olan 21 halıyı da 1904'te bu müzeye bağışlamıştı. 1907 yılında İslam Bölümü'nün yanı sıra bir de Doğu Asya Koleksiyonu'nu oluşturmuştur.

Bode'nin müze ye bağışlamış olduğu 21 halıdan oluşan koleksiyon Berlin halı koleksiyonu açısından büyük öneme sahiptir. Çünkü tam bir koleksiyon mantığı ile oluşturulmuştur ve Bode bu koleksiyonu hep büyütme için çabalamıştır. Ne yazık ki II. Dünya Savaşı sırasında bu koleksiyonda bulunan büyük boyutlu üç adet Osmanlı halısı da yanmıştır.

1892 yılında Wilhelm von Bode'nin basılan "Eski bir Pers halısı" başlıklı bilimsel çalışmasında doğudaki halı endüstrisinin gelişimi, yaşları ve menşeleri hakkında bilgi verilip, tek tek motiflerin en azından taslak olarak çizilmesi açısından ilk eser olarak kabul edilmektedir. "Bode'nin izlediği yol farklı motiflerin gruplara ayrılması ve daha sonra bu motiflerin tabloları görülen motiflerle eşleşmesi şeklindeydi. Böylece halıların yapılış tarihini belirlemede bir temel oluşturulabileceğini düşünüyordu. Bode'nin bu bilimsel çalışmasında açıklamış olduğu yol, doğu halıları araştırmalarına Berlin koleksiyonunu temel alan başka bilim adamları için yön belirleyici olmuştur. Bu bilim insanlarından oluşan gruba bugün "Berlin Okulu" denilmektedir."¹⁸ Bode sadece halı koleksiyonu oluşturmakla kalmamış, bu halılarla ilgili ilginç tespitlerde de bulunmuştur. Bu tespitleri arasında 15.yüzyıl Venedik tablolarındaki canlı renkliliğin doğu halıları ile karşılaşması sonucunda geliştiğini ileri sürmüştür. Ayrıca Türk madalyonlu (Uşak) halılarını İran halıları ile ilişkilendiriyordu ve Osmanlı halılarının analizinde motifler konusunda İznik çinilerine dikkat çekiyordu. Burada geliştirdiği yöntem bilimsel anlamda tüm

¹⁷ A.g.k.,17.

¹⁸ Friedrich SPÜHLER, Dir Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin,10.

doğu halılarını inceleme konusunda önemliydi. Bode ayrıca doğu halılarının sergilenmesi için de kafa yoruyordu. Friedrich Sarre'den Paris'te doğu halılarının nasıl sergilendiğini araştırmasını istemişti.

"Friedrich Sarre 1892 yılında resim galerisinde Wilhelm von Bode ile çalışmaya başlamış ve 1895 yılından itibaren araştırma gezileri yaparak şark sanatı ve mimarisi hakkında bilgiler edinmiştir. 1904 yılında yeni açılan İslam Bölümü'nün yönetiminin kendisine verilmiş olması da bundan dolayı anlaşılabilir."¹⁹ Friedrich Sarre'nin müzenin yönetimine geçmesinden sonra dönemi boyunca 13 yeni halı daha müzenin koleksiyonuna katılmıştır. "Sarre bilinçli bir şekilde Bode'nin ilgi alanına girmiyordu. Bode'nin yoğunlaştığı bölge Anadolu halıları idi. Sarre daha çok İran sanatı ve bununla birlikte 16. ve 17. yüzyıl İran ve Hint halılarına hayranlık duyuyordu."²⁰

Sarre'de halılar konusunda bilimsel araştırmalar yapmış ve Bode'nin izinden giderek Avrupa ressamalarının eserlerini de yer alan halı motiflerini incelemiştir. Ayrıca Avrupalı seyyahların yazılarını inceleyerek muhtemel dokuma merkezlerine ilgi çekti. Sarre halılar hakkında birçok eser yayınladı "1921 ve 1924 yılında Şam halıları hakkında bir yayın yaptı ve çağdaş kaynaklara dayanarak Kahire dokumahanelerinde üretim yapıldığını öne sürdü. Onun kaynak belirtme ve tanımlama olarak kullandığı Memlük Halıları (Mamlukteppiche) tanımı o günden beri kabul edilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır."²¹

"Pergamonmuseum İslam Sanatları Bölümü, Ernst Kühnel yönetiminde 17 Aralık 1932'de açıldı. Bu müzedeki belli başlı halıların, Kunstgewerbemuseum'dan ödünç alınanların, ayrıca Alfred Cassirer koleksiyonundan çıkanların sergilenebileceği, özel tasarlanmış bir dizi halı salonu düzenlenmesini olanaklı kıldı."²² Bu bölümün açılması sebebiyle 16 halı Kunstgewerbemuseum'dan kalıcı bir şekilde ödünç alınmıştır.

"Ernst Kühnel'in himayesi altında İslam Bölümü üzücü savaş kargaşaları ve yıkımları atlattı. Kühnel ve asistanı Kurt Erdmann ilk önce bazı parçaları Berlin

¹⁹ A.g.k.,11.

²⁰ Jens KRÖGER, Wie Die Islamische Kunst nach Berlin kam,137.

²¹ A.g.k.,144.

²² Jens KRÖGER, Tanrıya Adanmış Halılar,120-122.

içersinde başka yerlerde depolamaya başladılar. Berlin için tehlikenin artması ile birlikte 1943 yılından itibaren daha uzağa Batı Almanya'ya kaymak zorunda kaldılar. Salzberg işletmesinin boş duran dehlizlerine en iyi eserleri içeren kutular sepetlere yüklenerek götürülmüşlerdi. Halılar ise madeni paralar için yapılmış kasalar da bırakıldılar. Bu halılar 10 Mart'ı 11 Mart'a bağlayan gece fosfor bombaları ve içeriye giren su sebebiyle neredeyse tamamen yok oldular. Sadece halı parçaları kurtarılabildi. Bu bombardıman yirmi adet büyük boyuttaki halının yok olması sonucunu doğurdu."²³ Bode'nin hediye ettiği dört büyük Türk halısı da bu tahrip olan halılar içersindeydi, on yedi halı ise yerlerinin değiştirilmesinden dolayı kaybolmuştur. Bu savaş nedeni ile artık koleksiyonda önemli Osmanlı saray halısı kalmamıştı ve yerleri asla doldurulamadı. Ernst Kühnel 1954'te iki İslam sanatı galerisi daha açtı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Berlin'in doğusu ve batısının ayrılmasıyla beraber, şehrin hem doğusunda hem de batısında bir İslam sanat merkezi kurulmuştur.

Ernst Kühnel müzede yöneticilik yaptığı dönemde savaş ve finansal yetersizliklerden dolayı koleksiyonu geliştirememiştir. Bu dönem içersinde koleksiyona sadece 9 halı eklenebilmiştir.

Kurt Erdmann'ın da uzun yıllar Berlin müzelerinde görev aldığını bilmekteyiz. İlk olarak 1927 yılında F.Sarre'nin yanında göreve başlamıştır. Savaş nedeniyle 1951 ve 1958 yılları arasında toplam sekiz yıl İstanbul Üniversitesi'nde İslam ve Türk sanatı tarihi profesörü olarak görev yaptığını bilmekteyiz ve Türkiye'de kaldığı süre içersinde de doğu halıları üzerine araştırmaları olmuştur. 1958 yılında ise Berlin İslam Sanatları Departmanı'na müdür olarak atanmış ve görev süresince de küçük parçalarında dâhil olduğu 30 parçayı koleksiyona kazandırmıştır. Bu halılar arasında Türk halıları da yer almıştır. Bunlardan beyaz zeminli bir Uşak madalyon halısı parçası, Keir Koleksiyon'undan ödünç alınan başka bir parçayla birlikte galeride sergilenmektedir, olasılıkla Uşak civarından gelen ünlü sade ama renkli "saf seccade" ise daha önce Bernheim Koleksiyonu'ndaydı. Erdmann ayrıca daha önce fazla değer verilmeyen birkaç 18. yüzyıl halısını da satın almıştır.

"1956 yılında Wiesbaden'dan İslam Bölümü'ne getirilen halılar arasında Kunstgewerbemuseum'a ve Saray Müzesi'ne ait olan parçalar da vardı.

²³ Friedrich SPÜHLER, Dir Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin,14.

Kunstgewerbemuseum müdürü olan A.Schönberger ve Kurt Erdmann bu halıların İslam Bölümü'nde kalması, buna karşılık ise kumaş koleksiyonunun 15.9.1964 tarihinde Kunstgewerbemuseum'a verilmesi konusunda anlaştilar. Bu anlaşmaya göre Kunstgewerbemuseum'a verilmeyen sadece Tiraz dokumaları olmuştur."²⁴ Böylece müze daha önce Lessing ile Bode'nin Kunstgewerbemuseum için satın aldığı halıları da koleksiyonuna katmış oldu.

"1971 yılında sergideki halılar müzenin yeni binasına taşınarak, 1998 yılına kadar burada sergilendiler. Duvarın yıkılması ile birlikte birleşen Almanya'nın müzeleri de birleşmiş, sanat eserleri Bergama Müzesi'nde (Pergamonmuseum) 2001 yılında tek çatı altında toplanmıştır."²⁵

Bergama Müzesi ve Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde yapılan restorasyon ve genişletme çalışmalarının 2019 yılında sona ereceği ve sergi alanının güney bölümünden kuzey bölümüne taşınması beklenmektedir. Bu restorasyon sonucunda sergi alanları genişletilmiş olacaktır. Ayrıca Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne ait olan restorasyon atölyeleri ve İslam Sanatları Kütüphanesi de mevcuttur.

²⁴ A.g.k.,16.

²⁵ Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museum für Islamische Kunst,17.

3. BERLİN İSLAM SANATLARI MÜZESİ'NDE BULUNAN TÜRK HALILARI

3.1. Hayvan Desenli Halılar,

14.yüzyıldan itibaren ilk olarak hayvan figürlü halıları Avrupalı ressamların tablolarında görmeye başlıyoruz. Daha sonra ise bu halıların az da olsa orijinallerine rastlanılmıştır. J.Lessing'in üzerinde çalıştığı ve daha sonra Wilhem von Bode'nin geliştirmiş olduğu Avrupalı ressamların tablolarının incelenmesi ile bazı halı gruplarının belirlenmesi ve tarihlendirilmesi yöntemi hayvan figürlü halılar için uygulanmıştır. İlk başlarda orijinalleri pek bilinmeyen bu hayvan figürlü halılar bu şekilde tespit edilmiştir.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde üç adet hayvan figürlü halı mevcuttur. Kuşkusuz bunlardan en önemlisi ejder - anka kuşu mücadelesinin betimlendiği Ming halısı (bkz. resim 2) olarak bilinen ve 1886 yılında Wilhelm von Bode'nin Roma'dan satın almış olduğu halıdır. "Bu halının benzeri motifler Domenico di Bartolos'un (1400-1447) ve Antonio Pisanello'nun (1395-1455) eserlerinde rastlanır."²⁶ Bu halı dışında müzede kuş figürlü (bkz. resim 1) ve çift başlı keçi figürlü (bkz. resim 3) olan iki tane daha halı vardır. Bu halılardan iki tanesinin (bkz. resim 2 ve resim 3) sırt kısmında düğümlerin arasında farklı renkte ve belli aralıklarda takviye atkılar bulunmaktadır.1925 yılında bulunan ve Stockholm, Historisk Museum'da yer alan Marby halısında da bu teknik özellik görülmektedir. Bu bilgi teknik açıdan önemli bir bilgidir. Türkiye'de ise en önemli hayvan figürlü halılardan bir tanesi İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan 15. yüzyılın sonuna ait olan geyik figürlü halı ve Konya Müzesi'nde bulunan 15. yüzyılın sonuna tarihlenen horoz figürlü halıdır. Özellikle İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'ne bu hayvan figürlü halının incelenmesi için başvuru da bulunmuş fakat sonuç alınamamıştır. Anadolu'daki hayvan figürlü halılar incelenerek bu halılarda da aynı teknik özelliklerin bulunup bulunmadığı tespit edilmesi halı araştırmaları açısından önemli bir çalışma olabilir.

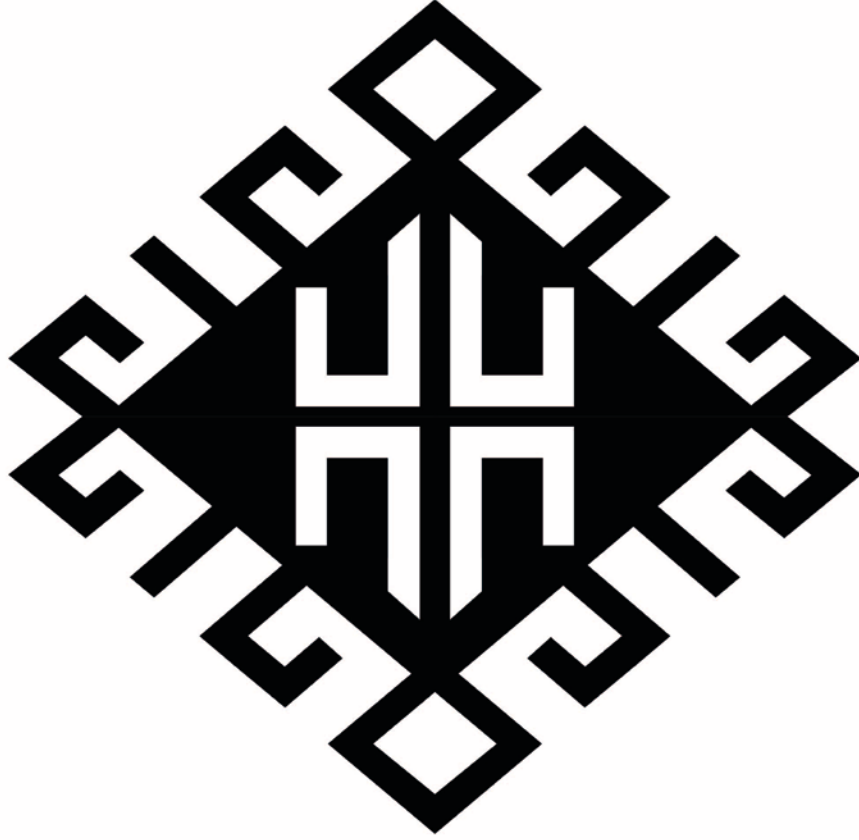
²⁶ Gülgün YILMAZ, Tezgahtan Tuvalı, 24.

Resim 1: Anadolu hayvan motifli halı, 14.yüzyıl sonları, Env. No: KGM 1888,112
(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische
Kunst, s.43).

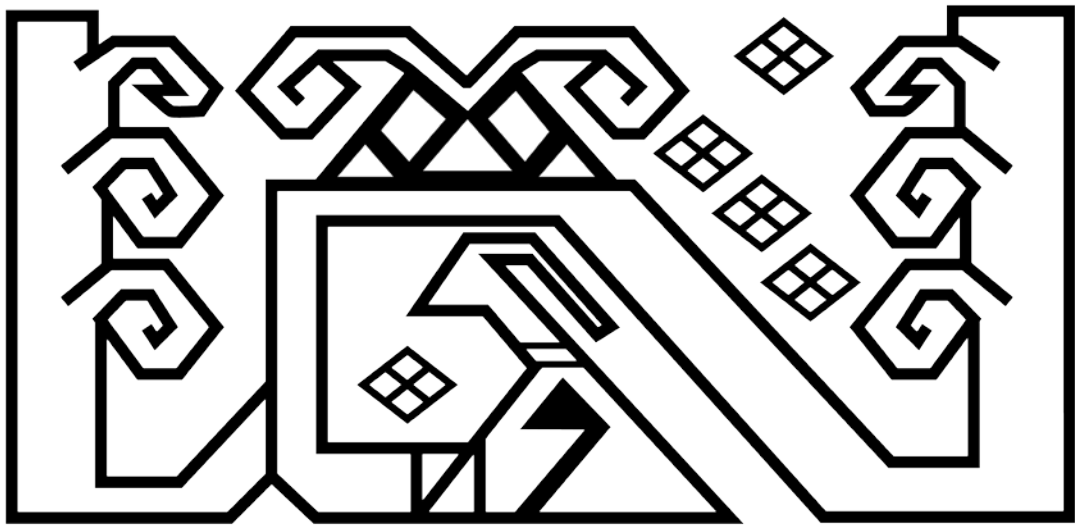
Resim 1.a: Orta zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 1: Resim 1.a motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 1.b: Bordür detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.44).

Çizim 2: Resim 1.b motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 1: Anadolu hayvan figürlü halı**Dönem:** 14.yüzyıl sonları**Envanter No:** KGM 1888,112**Müze Geliş Şekli:** Wilhelm von Bode tarafından 1888 yılında İtalya da Venedig' ten Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1956 yılında Berlin İslam sanatları Müzesine aktarılmıştır.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S atkı: yün, kırmızı, Z,2, düğüm: yün,Z2, kalite: 50 x 28, **boyut:** 142 x 86 cm.**Renkler:** 6 renk; krem, sarı, açık mavi, kahve, bordo, lacivert.**Tanımı:** Halıda alışılmışın dışında bir kompozisyon görülmektedir. İç zemin çok dar tutulmasına rağmen bordür iç zemine göre çok geniş tutulmuştur. Halıda iç zemini ve bordürü çevreleyen ince suyolu görünmektedir. Halının zemininde birbirini tekrar eden birim motif sistemi 13. yy Konya Selçuklu halılarının zemin desen sistemine benzer niteliktedir. "Bu halının zemin motifine benzer bir motif 14.yy' a ait hayvan figürlü bir halının bordüründe kullanılmıştır, bu halı ise New York' ta bulunan Metropolitan Müzesi'nde bulunmaktadır."²⁷

İç kısımda kırmızı zemin üzerinde yer alan lacivert renkteki eli belinde motifinin bir türü olan motif zeminde kaydırılarak kullanılmıştır ve bordürün kestiği kısımlarda yarım olarak yer almıştır. Yarım olarak yer alan bu motifin orta ekseninden geçen çizgi simetrik düğümlü olduğundan dolayı iki çözgü üzerine atılmıştı, motif desenin yarım olarak yer aldığı kısımlarda kesildiği için tek çözgü üzerine düğüm atılarak oluşturulmuştur. Halının Ana bordüründe dikdörtgen plan içersinde arkaya doğru baş tüyleri sarkan stilize edilmiş kuş motifleri görülmektedir. Bu kuş motifleri bir sarı renk bir açık mavi renk olarak verilmiştir. Kuş motifinin sağ ve sol tarafında ağaç motifine benzer motifler kullanılmıştır. Halının bordürünün sağ üst köşesinde ve sağ alt köşesinde bulunan bir birinin tekrarı olan dikdörtgen motifin görünen köşelerinden anladığımız kadarıyla bu halının boyutları elimizden kalan parçadan çok daha büyüktür ve tahminen elimizde kalan kısım bu halının sadece bir parçasını oluşturmaktadır.

²⁷ Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museum für Islamische Kunst, 42.

Friedrich Spuhler tarafından 16. ve 17. yy. Orta Anadolu kökenli olduğu öne sürülen halı, Anna Beselin tarafından ise diğer halılar ile olan benzerlikleri, motiflerdeki ortaklıklar, renklerin uyumundan dolayı 14. yüzyılın ikinci yarısına atfedilmektedir. Yine Anna Beselin tarafından hayvan motifli halıların güney Anadolu bölgesine ait olduğu ileri sürülmektedir.

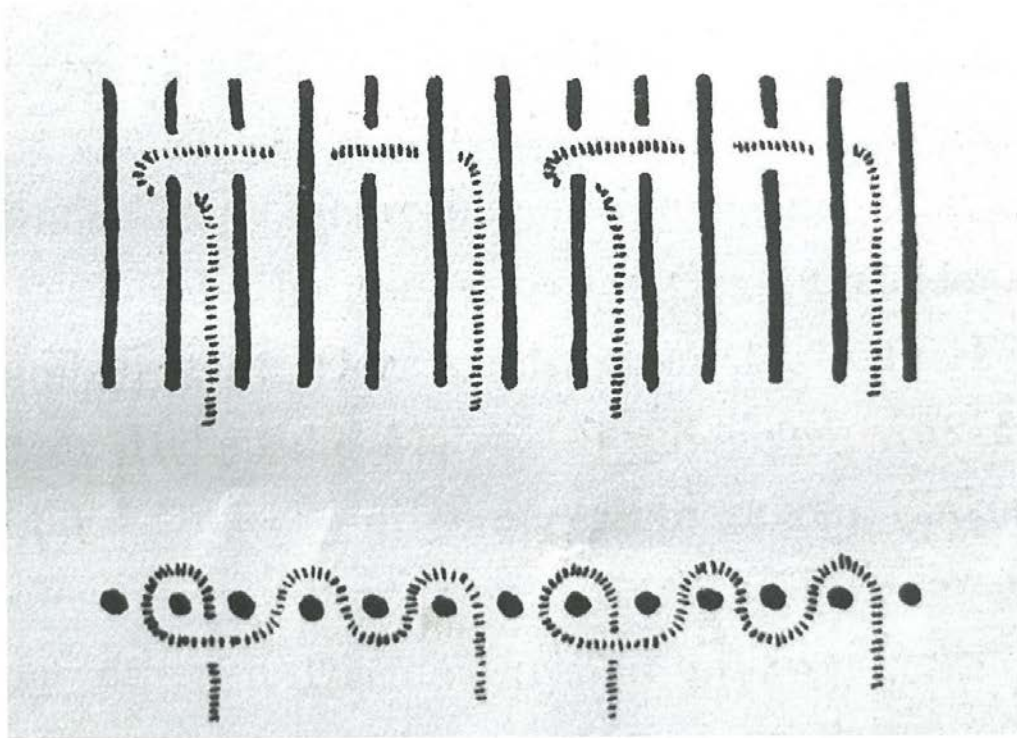
Envanter numarası KGM 1888,112 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Türkiye'deki müzelerde hayvan figürlü halılar bulunmaktadır. Bunların en önemlileri İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan E.1 envanter numaralı 15. yüzyıl Orta Anadolu menşeli halı ve Konya Etnografya Müzesi'nde bulunan 841 envanter numaralı 15. yüzyıla tarihlenen Konya hayvan figürlü halıdır.

Yayınlar: F.Spuhler, Unbequeme Fragen, s.324ff, resim 2, 1982; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.42,170 resim 27, Berlin 1987; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.23,30 resim 10, Berlin 1995; Joachim Gierlich und Annette Hagedorn, Islamische Kunst in Deutschland, s.49 Abb.1, Mainz am Rhein 2004; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.42,43,44,45, 1 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 2: Ejder- anka kuşu Anadolu hayvan motifli halı, 15.-16.yy., Env.No:I.4
(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische
Kunst,s.47).

Resim 2.a: Ejder- anka kuşu halısı takviye düğüm detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.49).

Resim 2: Anadolu hayvan figürlü halı

Dönem: 15. - 16. yüzyıl

Envanter No: I.4.

Müze Geliş Şekli: Wilhelm von Bode tarafından 1886 yılında İtalya'da Roma'dan Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1906 yılında Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı: yün, düğüm: yün, kalite: 26 x 22, **boyut:** 164 x 91 cm.

Renkler: 6 renk; krem, sarı, mavi, kırmızı, açık kırmızı, siyah ya da koyu kahverengi.

Tanımı: Ming halısı olarak da bilinen halının zemini iki büyük kareye bölünmüştür ve karelerin köşeleri üçgen şeklinde kesilerek sekizgenler oluşturulmuştur. Zemin rengi sarı olan bu sekizgenlerin içinde mavi renkte anka kuşu ve ejder figürlerinin kontürleri ise kırmızı olarak verilmiştir. Bu hayvanlar mücadele halinde gösterilmiş ve köşelerdeki üçgen kısımlar beyaz kancalarla süslenmişlerdir. Halıyı çevreleyen iki suyolu ve bir ince bordür yer almaktadır fakat halının sağ tarafındaki bordür ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. İnce bordürün zemini kahverengidir ve kırmızı renkte S motifleri sıralanmışlardır.

"Bode bu halıyı 1886 yılında Roma'dan satın almıştır ve Domenico di Bartolos'un fresk resmi ile karşılaştırarak halının 14.yy'ın sonu 15.yy'ın başına ait olabileceğini tespit etmiştir.1999 yılında gerçekleştirilen radyo karbon testi sonucunda Bode'nin tahminlerinin doğru olduğu kanıtlanmıştır ve halının 1486-1645 tarihleri arasında üretilmiş olduğu saptanmıştır."²⁸

1925 yılında bulunan Marby halısı ile Ming halısı aynı halı grubundandır, bu halılar sadece hayvan motifli olmaları açısından değil teknik özellikleri açısından da benzer özellikler göstermektedirler."1920'li yıllarda bile ejder-anka kuşu halının ve Marby halının ters tarafında bulunan düğümlerin benzerliğine dikkat çekilmiştir. 6 santimlik mesafelerde yün üzerine dokunmuş düğümler halının ters tarafından

²⁸ A.g.k.,46.

olmalarına rağmen düz tarafından da belli olmaktadır. Berlin parçasında bir düğüm beş çözüğü üzerine gevşek şekilde eklenmektedir."²⁹

Ming halısı ve Marby halısında bulunan bu takviye düğümler müzede bulunan resim 3' de yer alan hayvan figürlü halıda da görülmektedir."Ming halısında bu takviye düğüm sıralaması her 15 düğümde bir tekrarlamaktadır ve bu da 1 metre uzunluğundaki orjinal bir boyutta 3800 düğüm demektir. Bu takviye düğümler büyük ihtimalle dokumacının imzası gibi bir şey olabilir."³⁰ Bu halıların Anadolu'da üretildikleri konusunda birçok uzman hem fikirdir.

Envanter numarası I.4. olan bu halının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Türkiye'deki müzelerde hayvan figürlü halılar bulunmaktadır. Bunların en önemlileri İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan E.1 envanter numaralı 15. yüzyıl Orta Anadolu menşeli halı ve Konya Etnografya Müzesi'nde bulunan 841 envanter numaralı 15. yüzyıl Konya hayvan figürlü halıdır.

Yayımlar: E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.12 resim 27, 1935; K.Erdmann,15. Asır Türk Halısı, s.57 Abb 47, İstanbul 1957; K.Erdmann, Europa und der Orientteppiche, s.22 resim 6, Deutschland 1962; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.4 resim 1, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, resim 15, Wein 1975; K.Erdmann, Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs, s.58 resim 52, London 1977; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.78 Levha 22, Ankara 1991; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.23,29 resim 9, Berlin 1995; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.193.Abb.294, Köln 1998; Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.71,77 Levha 29, İstanbul 2005; Tanrıya Adanmış Halılar, s.45 resim 11, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.46,47,48,49, 2 numaralı halı, Berlin 2011; Bildlexikon Teppiche, s.278, Berlin 2011.

²⁹ A.g.k.,46-49.

³⁰ A.g.k.,46.

Resim 3: Anadolu hayvan motifli halı, 15.yüzyıl ya da daha erken, Env. No: KGM 1885,984. (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.51).

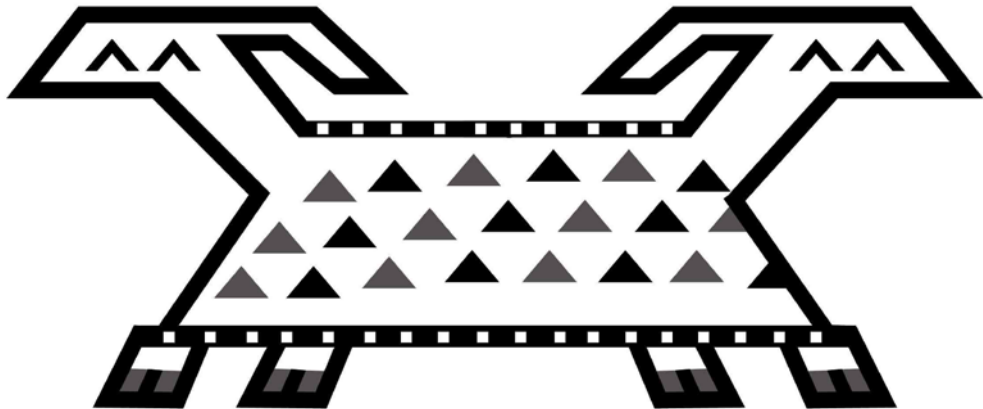
Resim 3.a: Anadolu hayvan motifli halının sırt detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.50).

Resim 3.b: Anadolu hayvan motifli halının detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 3.c: Anadolu hayvan motifli halının detayı
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 3: Resim 3.c motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 3: Anadolu hayvan figürlü halı**Dönem:** 15.yüzyıl ya da daha erken**Envanter No:** KGM 1885,984**Müze Geliş Şekli:** Wilhelm von Bode tarafından 1885 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1909 yılında değiş tokuşla Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü: yün-beyaz Z2S, atkı: yün kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 35 x 24, **boyut:** 140 x 94 cm.**Renkler:** 6 renk; krem, sarı, lacivert, açık mavi, kırmızı, mor.

Tanımı: Anadolu hayvan motifli halının kırmızı renkteki orta zemininde üç tam ve bir yarım beyaz sekiz köşeli yıldız yer almaktadır. Bu lacivert konturlu yıldızlar üst üste sıralanmışlardır ve orta zeminlerinde yer alan mavi dikdörtgenlerin içinde iki kafalı bir tür keçi motifi yer almaktadır. Bordür kısmında sarı renkte S motifinin geometrikleşmiş halini görmekteyiz. Orta zeminde beyaz yıldızların sağ ve sol taraflarında üst üste iki sıra halinde küçük sekizgenler ve bu sekizgenlerin içinde de yine yıldız motiflerini görülmektedir. Bu halı da renk, kompozisyon ve teknik bakımından Ming ve Marby halısıyla büyük benzerlikler göstermektedir. "Lessing'in hayvan halısındaki gibi farklı yerleştirilmiş düğüm sıralarına rastlanmaktadır. Bu halı Ming halısının ön tarafında bulunan işaretleri barındırmaktadır. Tek değişik olan, bu halıdaki işaretler düğüm değil, atkı olarak dokunmuştur. Bu atkı ipliği iki çözgü arasına geçirilmiştir. Bu atkı ipliği her 22 düğüm sırasında bir tekrarlanmaktadır. Bir başka özelliği ise, ipliğin iki farklı renkten oluşmasıdır. Halının orta kısmının sol tarafında sarı renkten kırmızı renge geçiş yapılmıştır. Bu değişim dokuyucunun değiştii kanısına varmamıza neden olmaktadır. Ayrıca halıda bulunan turuncu ve mor renkleri bu halının Anadolu bölgesine ait olduğunu göstermektedir."³¹ Friedrich Spuhler ise bu halıyı 16.-17. yüzyıl Batı Anadolu halısı olarak tespit etmiştir.

Envanter numarası KGM 1885,984 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

³¹ A.g.k.,50-51.

Karşılaştırma: Türkiye'deki müzelerde hayvan figürlü halılar bulunmaktadır. Bunların en önemlileri İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan E.1 envanter numaralı 15. yüzyıl Orta Anadolu menşeli halı ve Konya Etnografya Müzesinde bulunan 841 envanter numaralı 15. yüzyıl Konya hayvan figürlü halıdır.

Yayınlar: Brüggemann - Böhmer, Anatolien, resim 56; F.Spuhler, Unbequeme Fragen, resim 1, 1982; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.42,169,resim 26, Berlin 1987; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.23,24,31 resim 11,Berlin 1995; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.50,51, 3 numaralı halı, Berlin 2011.

3.2. Holbein Halıları

15.yy dan 16. yüzyıl klasik devre geçişi sağlayan halılar ise geometrik motifli olan Holbein halıları olarak adlandırılan halılardır. Bu halılara Holbein isminin verilmesinin sebebi ressam Hans Holbein'ın tablolarında resmedilmiş olmalarıdır. Bitkisel motiflerin az kullanıldığı ve kullanılanların ise geometrik şemaya uydurulduğu bu halılar dört gruba ayrılmaktadır.

Birinci tip Holbein olarak adlandırılan ve küçük örnekli olan halıların zemini küçük karelere bölünmüştür. Bu karelerin ortası sekizgenle doldurulmuştur ve her karenin köşelerinde eşkenar dörtgen motifler bulunmaktadır. II. tip Holbein halıları ise Holbein'in hiç bir zaman tablolarında resmetmediği ve Lorenza Lotto'nun tablolarında görüldüğü için Lotto halısı olarak adlandırılmaktadır. Bu halılarda bitki motiflerinin hâkim olduğu ve genel olarak I.tip Holbein halılarının kompozisyon şemasının belirsizleşerek devam ettiği görülmektedir. III. tip Holbein halıları zeminin bütün genişliğine yerleştirilen içi sekizgenle doldurulmuş büyük karelerin üst üste sıralandığı sade bir örnek gösterir. IV. tip Holbein halılarında ise ortada sekizgenle doldurulmuş büyük bir kare, büyük sekizgen veya iri yıldızların altında ve üstünde ikişer küçük sekizgenden ibaret bir kompozisyon yer almaktadır.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz 13 tane bütün ve parça halinde Holbein halısı vardır. Bunlardan 7 tanesi I.tip Holbein, 2 tanesi II. tip Lotto ve 4 tanesi de III. tip Holbein halısıdır. IV. tip Holbein halısı ise müzede bulunmamaktadır.

Bu halılardan özellikle resim 11'de yer alan Lotto halısı diyagonal renk hareketi farklılığı nedeni ile önemlidir. Çünkü Lotto halılarında genel olarak kırmızı zemin üzerinde sarı renkte motifler görülmekteyken bu halıda farklı olarak mavi ve yeşil renklerin sarı motiflerin bazı kısımlarında kullanılması ile diyagonal bir hareket sağlanmıştır. Bu özellikte bu halı grubunda görülen bir özellik olmaması açısından bu halıyı özel kılmaktadır.

Bir diğer önemli diyebileceğimiz halı ise resim 13'te yer alan 15.yüzyıla ait olan halıdır. Bu halı III. tip Holbein halılarında günümüze kadar bütün halinde ve iyi korunmuş olarak kalmasından dolayı önemli bir yere sahiptir. Fakat 2002 yılında Abtei San Gregorio' nun Koleksiyonu'nda iyi korunmuş ve bütün halde başka bir III. tip Holbein halısı ortaya çıkmıştır. Bu halının radyokarbon testi sonucunda 15. yüzyılın ilk yarısına ait olduğu saptanmıştır. Bu bulgular sonucunda Berlin'de bulunan Holbein halısının da 15. yüzyıla ait olduğu bilgisi teyit edilmiş oldu.

Resim 4: Batı Anadolu rozetli halısı, 15.yüzyıl, Env. No: KGM 1888,29
(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.53).

Resim 4: Batı Anadolu rozetli halı**Dönem:** 15.yüzyıl**Envanter No:** KGM 1888,29**Müze Geliş Şekli:** Wilhelm von Bode tarafından 1888 yılında Kunst Gewerbmuseum için satın alınmıştır. 1909 yılında değiş tokuşla Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 30 x 20, **boyut:** 161 x 112 cm.**Renkler:** 7 renk; kırmızı, sarı, beyaz, mavi, yeşil, mor, siyah.**Tanımı:** Kırmızı örgü niteliğindeki rozetlerin sarı zemin üzerinde diyagonal şekilde sıralanmasından oluşan bir kompozisyona sahip olan halı 15. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Sarı zemini daha çok yine aynı döneme ait hayvan figürlü halılarda görmekteyiz. Holbein halıları ile de benzerlik gösteren bu halıda kullanılan rozetlerdeki örgü sistemi dışa dönüktür fakat küçük motifli Holbein halılarında kullanılan rozetlerdeki örgü sisteminin ise içe dönük olduğunu görmekteyiz. Bu halıda rozetler bordürün başladığı kısma direkt sıfırlanmamış rozet ile bordür arasında zemin renginden oluşan bir çizgi çekilmiştir. Bu özellik bazı küçük desenli Holbein halılarında da görülmektedir. Bordüründe ise beyaz zemin üzerinde elibelinde motifi bir ters bir düz olarak sıralanmıştır ve bu elibelinde motifi mavi olarak kullanılmış kanat kısımları ise kırmızı olarak verilmiştir.

Envanter numarası KGM 1888,29 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu halıda görülen rozet motifinin benzeri Türkmen ve Memlük halılarında da görülmektedir. Türkmen halılarında bu tür motiflere gül de denildiğini bilmekteyiz. "Halının göze batan zemin rengi ve halıya hâkim olan mor ve parlak mavi tonları 16.-17. yüzyıla ait Orta Anadolu Konya halıları ile benzerlik göstermektedir."³²

³² A.g.k.,52.

Yayınlar: E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.13, resim 32, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppich, s.135, Abb.170, Herford 1966; K.Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.31, Wein 1975; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.24,32, resim 12, Berlin 1995; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.248, Abb.355, s.250, Abb.357, Köln 1998; Tanrıya Adanmış Halılar, s.55, resim 17, s.132, resim 2, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.52,53, 4 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 5: I. tip Holbein Anadolu halısı (Uşak), 15.yy, Env. No: I.6737 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.63).

Resim 5.a: Zemin detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.62-64).

Resim 5.b: Bordür detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.58).

Resim 5: I. tip Holbein küçük motifli halısı, Batı Anadolu

Dönem: 15 yüzyıl

Envanter No: I.6737

Müze Geliş Şekli: 1940 yılında Düsseldorf Kunstgewerbemuseum'dan satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 35 x 35, **boyut:** 160 x 92 cm.

Renkler: 6 renk; krem, sarı, lacivert, mavi, kırmızı, mor.

Tanımı: Batı Anadolu 15. yüzyıla ait küçük örnekli I. Tip Holbein halısının sol tarafından kalan bir parçadır. Kırmızı zeminli halı parçasında tipik küçük örnekli Holbein halı deseni görülmektedir. Zeminde içe dönük örgü sisteminden oluşan sekizgen rozetler yer almaktadır ve köşelere yerleştirilen eşkenar dörtgen formları görülmektedir. Bu sekizgen rozetlerin içinde de yine küçük bir sekizgen form yer alır ve bu formun içersine sekiz köşeli yıldız deseni yerleştirilmiştir. Yine bu sekizgen formlar ile eşkenar dörtgen formlar arasında küçük yıldız motifleri ile bağlantı sağlamışlardır. Zemindeki motiflerin bitiminde motifleri krem rengi ince bir zencerek motifi çerçevelemektedir. Halının ana bordürün de yine kırmızı zemin üzerinde krem renkte yer alan kufi yazıdan gelişen kıvrımlı, iç içe geçmeli örgü motiflerini görmekteyiz. Bu kufi yazıdan gelişen bordürler bu halı grubu için belirleyici motiflerdir. Küçük desenli Holbein halılarının genel renk özelliklerini gösteren halı renk dağılımı açısından da son derece dengelidir.

"Domenico Ghirlandios'un 1482-1484 yılları arasında Floransa'da yapmış olduğu bir eserinde, tipik bordür motifli bir Holbein halısını resmetmiştir. Bu nedenle bu halıların 15. yüzyıla ait olduğu söylenmektedir. Bu sebepten dolayı bu halı Berlin koleksiyonundaki en eski küçük desenli Holbein halısı olarak anılmaktadır."³³

Envanter numarası I.6737 olan bu halının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

³³ A.g.k., 65.

Yayınlar: K.Erdmann,15. Asır Türk Halısı, s.67 Abb.59, İstanbul 1957; K.Erdmann, Der orientalische Knüpfteppich, Abb.26, Wein 1975; K.Erdmann, Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs, s.67 resim 64, London 1977; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.40,resim 18, Ankara 1991; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.62,63,64,65, 5 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 6: I. tip Holbein Batı Anadolu halısı,15.-16.yy, Env. No: KGM 1882,894
(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische
Kunst, s.67).

Resim 6.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 6.b: Hans Holbein, "Der Kaufmann Georg Gisze"(1532).

Resim 6: I. tip Holbein küçük motifli Batı Anadolu halısı

Dönem: 15.-16.yüz yıl

Envanter No: KGM 1882,894

Müze Geliş Şekli: Wilhelm von Bode tarafından 1882 yılında İtalya'dan Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1956 yılında Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S - atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 39 x 32, **boyut:** 275 x 141 cm.

Renkler: 8 renk; krem, lacivert, mavi, açık mavi, kırmızı, koyu kahve, açık kahve, turuncu.

Tanımı: Batı Anadolu 15.-16. yüzyıla ait küçük örneklili I. Tip Holbein halısı az sayıda bütün olarak günümüze aktarılabilen halılardandır. Halının en dışında bulunan suyolunda eksiklikleri vardır. Kırmızı zeminli halıda diğer küçük örneklili Holbein halında olduğu gibi aynı desen özellikleri görülmektedir. Halının orta zemini karelere bölünmüş bu karelerin zemini kırmızı ve koyu kahverengi olarak değişmektedir. Bu karelerin içi sekizgen rozetler ve köşelerde eşkenar dörtgen formlu motifleri ile doldurulmuştur. Yine bu sekizgen formlar ile eşkenar dörtgen formları arasında küçük yıldız motifleri ile bağlantı sağlamıştır. Ana bordür ise kırmızı zemin üzerinde krem renkte kufi yazıdan gelişen simetrik örgü motifleri görülmektedir. Hans Holbein'in 1532 yılında yapmış olduğu ünlü tablosu "Der Kaufmann Georg Gisze" de küçük desenli bir Holbein halısı resmedilmiştir, bu resimdeki halı bordürü buradaki halının bordürü ile örtüşmektedir.

Envanter numarası KGM 1882,894 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.30, resim 1, Berlin 1987; Tanrıya Adanmış Halılar, s.124 resim 75, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.66,67, 6 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 7: I.tip Holbein Batı Anadolu (Uşak) halı parçası, 16.yy, Env. No: KGM 1876,1148 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.146).

Resim 7: I.tip Holbein Batı Anadolu (Uşak) halı parçası

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No: KGM 1876,1148

Müze Geliş Şekli: 1876 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır ve daha sonra Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 33 x 29, **boyut:** 233 x 231 cm.

Renkler: 6 renk; krem, lacivert, mavi, kırmızı, yeşil, turuncu.

Tanımı: Batı Anadolu muhtemelen Uşak bölgesine ait 16 yüzyıl küçük motifli I. tip Holbein halısı. Tek renkli lacivert zemine sahip olan halıda diğer küçük örnekli Holbein halında olduğu gibi aynı desen özellikleri görülmektedir. Zeminde yan yana sıralanmış beş tane sekizgen motif ve yine köşelerinde eşkenar dörtgen formlu motifler yer almaktadır. Bu halıda zeminde kullanılan motifler bordürün başladığı kısma direkt sıfırlanmamış motifler ile bordür arasına zemin renginden oluşan bir çizgi çekilmiştir. Bordür düzenlemesi diğer halılardan farklıdır. Ana bordürde birbirine geçmelerle bağlanmış kartuşlar yer alır ve bu kartuşların içinde değişen renklerde çiçek motifleri görülmektedir. Ana bordürün her iki tarafında bulunan ince bordürlerde ise beyaz örgü bantlarının yer aldığı desen tekrar etmektedir.

Envanter numarası Env. No. KGM 1876,1148 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette müzede olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.101 resim 121, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.30 no., s.146 resim 2, Berlin 1987.

Resim 8: I.tip Holbein Batı Anadolu (Uşak) halı parçası, 16.yy, Env. No: KGM 1879,111 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.146).

Resim 8: I.tip Holbein Batı Anadolu (Uşak) halı parçası

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: KGM 1879,111

Müze Geliş Şekli: 1879 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır ve daha sonra Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 36 x 28, **boyut:** 75 x 152 cm.

Renkler: 6 renk; krem, lacivert, mavi, kırmızı, yeşil, turuncu.

Tanımı: Batı Anadolu muhtemelen Uşak bölgesine ait 16 yüzyıl küçük motifli I. tip Holbein halısı. Tek renk zemine sahip olan bu halı resim 6'da yer alan halı ile büyük benzerlikler göstermektedir. Bu halıda zeminde yan yana sıralanmış üç tane sekizgen motif ve yine köşelerinde eşkenar dörtgen formlu motifler yer almaktadır. Bu halıda yine resim 6'da yer alan halı gibi zeminde kullanılan motifler bordürün başladığı kısma direkt sıfırlanmamış motifler ile bordür arasına zemin renginden oluşan bir çizgi çekilmiştir. Bordür desenleri de resim 7'da yer alan halı ile aynıdır.

Envanter numarası Env. No: KGM 1879,111 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette müzede olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.30 no.3, s.146 resim 3, Berlin 1987.

Resim 9: I.tip Holbein Anadolu halısı (Uşak), Env.No:I.26

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 9: I. tip Holbein küçük motifli Anadolu halısı

Dönem: 16 yüzyıl

Envanter No: I.26

Müze Geliş Şekli: Wilhelm von Bode tarafından 1905 yılında müze hediye olarak verilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, **boyut:** 220 x 166 cm.

Renkler: 6 renk; krem, sarı, lacivert, mavi, kırmızı, açık kahverengi.

Tanımı: 16. yüzyıla ait küçük örnekli I. Tip Holbein halısıdır. Halı zemini yan yana iki kareden oluşan bir sitemle toplamda sekiz kareye bölünmüştür. Bu karelerin içersine içe dönük örgü sisteminden oluşan sekizgen rozetler yerleştirilmiş ve köşelere yerleştirilen eşkenar dörtgen formlardan oluşan motifler zemini kaplamıştır. Bu sekizgen rozetlerin içinde de yine küçük bir sekizgen form yer alır ve bu formun içersine sekiz köşeli yıldız deseni yerleştirilmiştir. Bu halıda farklı olarak her karenin zemini bir sıra kırmızı bir sıra lacivert olarak değişmiştir. Halının ana bordürünü içte ve dışta çevreleyen toplam dört adet ince bordür yer almaktadır. Bu ince bordürlerden ikisinde örgü benzeri motif kullanılırken diğer iki ince bordürde de elibelinde motifinin bir türünü görmekteyiz. Ana bordürde de fotoğraftan anlayabildiğimiz kadarıyla artı formunda yıldız ya da çiçek diyebileceğimiz bir motifin tekrarından oluşan bir sistem yer almaktadır.

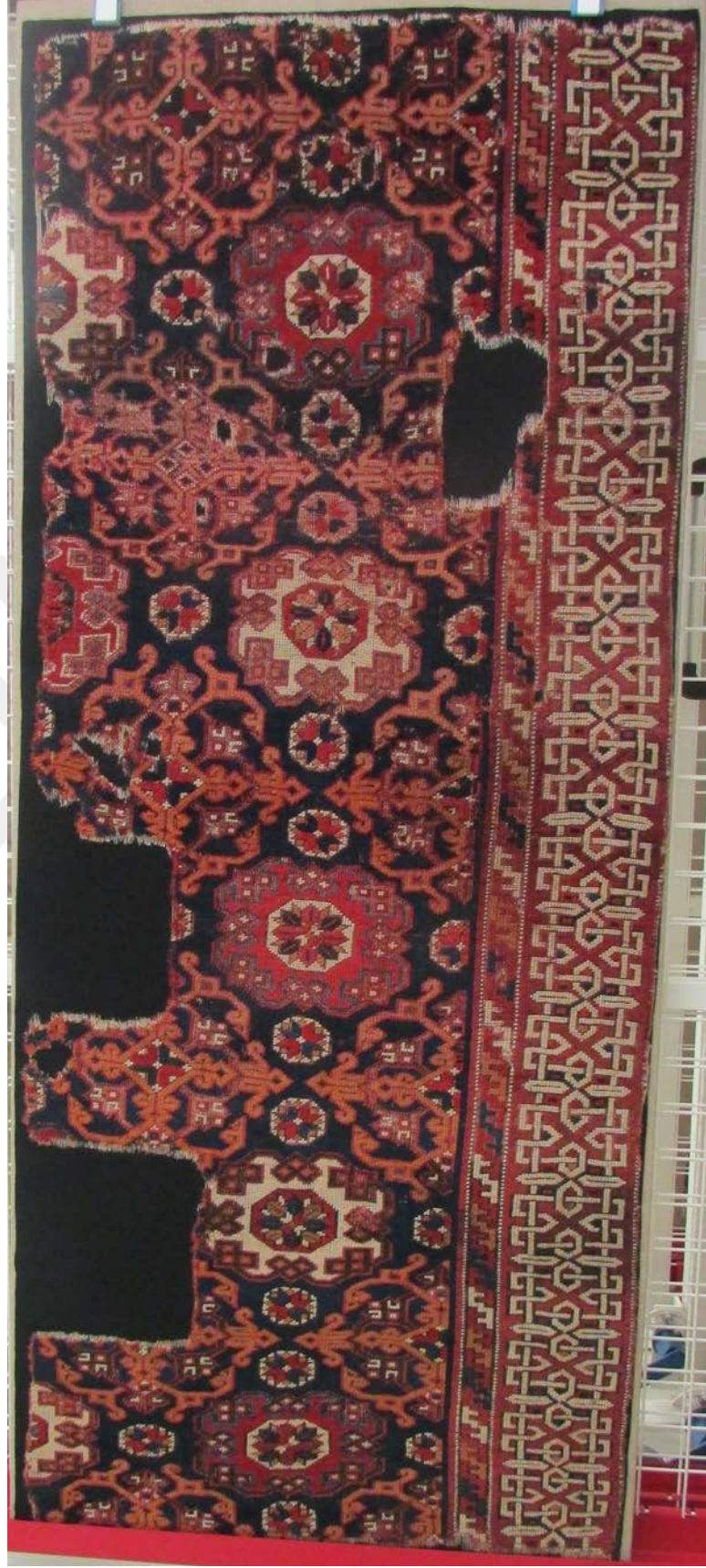
Berlin Müzesi'nin 1995 yılında basılan katalogunda bu halı ile ilgili olarak Wilhelm von Bode' nin şu cümleleri yer almaktadır. "Bu cinsten halılar, yani zengin ve güçlü renkli (genelde kırmızı ve bulanık yeşil zemin üzerine) orjinal biçimde Tirol'de, güney Almanya'da ve İtalya'da karşımıza çıktı. İspanya'da ise karşılaşmadım. Tablolar da ise 15.yüzyıl ortalarından 16. yüzyıla kadar olan dönemde görebiliyoruz. Genel olarak İtalyan tablolarında görüyoruz ama bir kaç Alman tablosunda da karşımıza çıkmıştır."³⁴

³⁴ Volkmar ENDERLEİN, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung,24.

Envanter numarası Env. No. I.26 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette müzede olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppich, s.135, Abb.169, Herford 1966; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.24, resim 13, Berlin 1995; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.263, Abb.378, Köln 1998 ;Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.43, resim 21, Ankara 1991.

Resim 10: I. tip Holbein Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env. No: I.38
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 10.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 10.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 10: I. tip Holbein Anadolu halısı

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No: I.38

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün-beyaz, atkı: yün-kırmızı, düğüm: yün, kalite: 40 X 40, **boyut:** 152 x 63 cm.

Renkler: 7 renk; krem, lacivert, mavi, kırmızı, açık kırmızı, turuncu, siyah.

Tanımı: Müzenin arşivinde görülen küçük motifli I. tip Holbein halısı hakkında fazla bir bilgiye ulaşılamamıştır, desen ve renk özelliklerine bakılarak 16 yüzyıl'a ait olduğunu tahmin edebiliriz. Zemini tek renk lacivert olan halı resim 5 ve 6 da yer alan küçük motifli Holbein halıları ile aynı renk ve desen özelliklerine sahiptir. Özellikle resim 6'da yer alan halının bordürüyle bu halının bordürünün aynı olduğu görülmektedir.

Envanter numarası I.38 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Resim 11: II. tip Holbein (Lotto) Batı Anadolu halısı (Uşak), 16.yy, Env. No: KGM 1882,707 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.79).

Resim 11.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 11.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 11: II. tip Holbein (Lotto) Batı Anadolu halısı (Uşak)

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No: KGM 1882,707

Müze Geliş Şekli: Wilhelm von Bode tarafından 1882 yılında satın alınmış ve 1956 yılında Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S - atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 52 x 35, **boyut:** 371 x 208 cm.

Renkler: 7 renk; krem, turuncu, lacivert, mavi, yeşil, kırmızı, koyu kahverengi.

Tanımı: II. tip Holbein ya da Lotto halısı olarak bilinen gruba ait bir 16 yüzyıl halısıdır. Bu halılar I. tip Holbein halılarından çok farklı görünseler de aslında kompozisyon açısından aynı şemaya sahiptirler. Sekizgen formlarının yan yana sıralanması ve köşelerde yer alan eşkenar dörtgen formları ile birleşmesinden oluşan kompozisyon bu halılarda çok belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu halılarda geometrik formlar daha çok bitkisel formlara dönüşmüşlerdir. Sekizgen ve eşkenar dörtgen formlarında palmet ve rumi motifleri kullanılmıştır. Bu halıda da Lotto halıları için belirgin özelliklerden biri olan kırmızı zemin ve sarı palmet ve rumi kompozisyonlu motifler kullanılmıştır fakat diğer Lotto halılarından farklı olarak bu halıda palmet yapraklar da bir sıra mavi, bir sıra yeşil renk kullanılarak sol aşağıdan sağ yukarıya doğru diyagonal bir hareket sağlanmıştır. Ana bordürde kahverengi zeminde dalgalı bir dal üzerinde çiçek motifi yer alırken bu dalı çaprazlama olarak kesen başka bir dalda da üç adet spiral formunun oluşturduğu bir motif yer almaktadır. İki ince bordürde ise kırmızı ve mavi zeminler üzerinde kıvrık dallarda üç yapraklı küçük çiçeklerin sıralandığı görülmektedir.

Bu halıdaki diyagonal renk hareketi farklılığı nedeni ile Lotto halı grubu içinde önemli bir yere sahiptir. Friedrich Spuhler 'Die Orientteppiche' adlı kitabında bu konu ile ilgili şöyle demektedir "Bu halıdaki renk seçimi, sol aşağıdan sağ yukarıya doğru giden çapraz bir renk etkisi yaratmak için bu şekilde yapılmış olduğuna değinmek istiyorum. Bu seçim kendi içinde sakin bir görünüme sahip olan

bu halılarda alışılmışın dışında olduğu için göze çarpmaktadır ve bu Lotto halısına grup içinde önemli bir yer kazandırmaktadır."³⁵

Envanter numarası KGM 1882,707 olan bu halının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Benzer büyük boyutlu bir Lotto halısı da İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde 702 envanter numarası ile mevcuttur. Bu halı zemininde de kırmızı renk kullanılmış palmet ve rumi kompozisyonları ise sarı olarak verilmiştir. Ana bordüründe ise bu halıdan farklı olarak bulut kompozisyonu yer almaktadır.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.100 resim 122, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.32,33,No.7, s.150 resim 7, Berlin 1987; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.287 Abb.421,s.290 Abb.420, Köln 1998; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.78,79, 10 numaralı halı, Berlin 2011.

³⁵ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin, 33

Resim 12: II. tip Holbein (Lotto) Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env. No:1875,224
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 12: II. tip Holbein (Lotto) Anadolu halısı

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No:1875,224

Müze Geliş Şekli: 1875 yılında satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü - atkı - düğüm: yün, kalite: 40 x 32, **boyut:** 83 x 74 cm.

Renkler: 7 renk; beyaz, açık turuncu, mavi, yeşil, kırmızı, sarı, siyah.

Tanımı: II. tip Holbein ya da Lotto halısı olarak bilinen gruba ait bir halı parçasıdır. Desen özelliklerine bakıldığında 16. ya da 17. yüzyıla ait olduğunu tahmin edebiliriz. Kırmızı zeminli ve sarı palmet ve rumi desenli halının kompozisyonu diğer Lotto halıları ile aynıdır, farklı olarak burada kullanılan palmet çiçeklerin iç dolgusu mavi renk olarak verilmiştir. Ana bordürde yine Holbein halıları için karakteristik olan kufi yazı karakterinden türetilmiş olan bir bordür kompozisyonu beyaz renkte yeşil zemin üzerinde kullanılmıştır. İnce dış bordürde kırmızı zemin üzerinde kıvrık dallarda üç yapraklı küçük çiçeklerin sıralandığı görülmektedir. İnce iç bordürde ise S motifi mavi zemin üzerinde bir kırmızı bir sarıya yakın çok açık bir turuncu renkte sıralanmaktadır.

Envanter numarası 1875,224 olan bu halı parçasının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette müze arşivinde olduğu belirlenmiş ve halı parçası görülmüştür.

Karşılaştırma: Benzer küçük boyutlu bir 16. yüzyıl Lotto halısı da İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde 16 envanter numarası ile mevcuttur. Bu halı zemininde de kırmızı renk kullanılmış palmet ve rumi kompozisyonları ise sarı olarak verilmiştir ve palmetlerin iç dolgusunda da bu halıdaki gibi mavi renk kullanılmıştır.

Resim 13: III. tip Holbein Batı Anadolu halısı (Bergama), 15.yy, Env. No: I.5526
(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische
Kunst, s.69).

Resim 13.a: Zemin detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.70).

Resim 13.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 13: III. tip Holbein Batı Anadolu halısı (Bergama)

Dönem: 15.yüzyıl

Envanter No: I.5526

Müze Geliş Şekli: Paris' ten 1928 yılında satın alınmıştır. Jakob Goldschmidt tarafından Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne hediye edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S - atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 34 x 27, **boyut:** 426 x 196 cm,

Renkler: 7 renk; krem, lacivert, koyu yeşil, açık yeşil, kırmızı, sarı, koyu kahve

Tanımı: 15. yüzyıla ait büyük motifli III. tip bir Holbein halısıdır. Halının kırmızı zemininde dört tane büyük dikdörtgen üst üste sıralanmaktadır, bu dikdörtgenlerin içinde sekizgen formlar yer almaktadır. Sekizgen formların merkezinde krem rengi uçları kesik bir yıldız motifi bulunmakta, bu yıldız motifi koyu yeşil renkli palmet yaprağına benzer formlarla bağlantılı olarak iç kısımda bir sekizgen daha oluşturmaktadır. İç kısımda yer alan bu sekizgenin içinde de birbirine bağlanmış olan on altı tane yıldız motifi yer alır. Bu dikdörtgen formların sağında ve solunda dörder, üstünde ve altında ise beşer adet küçük sekizgenler vardır. Farklı renklerde sıralanan bu sekizgenlerin içinde de sekiz uçlu yıldız motifleri yer almaktadır. Halının zemininde ki bu geometrik kompozisyon halının en üst kısmında bozulmuştur, burada iki büyük sekizgen formun arasında büyük bir çiçek motifinin yer aldığı görülmektedir. En dış bordür de kufi yazı karakterinden esinlenen asimetrik bir kompozisyon yer alırken, orta bordürde birbiriyle bağlanan kartuşlar arasında çiçek motifleri görülmektedir. Aynı bordür müzede bulunan küçük desenli I. tip iki Holbein halısında da (bkz. resim 7 ve resim 8) görülmektedir. En içte bulunan bordürde de beyaz renkte uçları ok şeklinde olan bir dal formu ile uçları kıvrımlı olan bir dal formunun çaprazlama şekilde birleşmesinden oluşan ve tekrar eden bir motif yer alıyor.

Bu halı büyük boyutlu oluşu ve bütün halde bu zaman kadar ulaşabilmesinden dolayı kendi kategorisinde büyük bir öneme sahip olmuştur. Fakat yeni gelişmeler sayesinde görüyoruz ki III. tip Holbein halılarında günümüze ulaşan iyi korunmuş tek halı değildir. "2002 yılına kadar bu halı, kendi kategorisine ait bu zamana kadar

sağlam bir şekilde ulaşabilen tek halı olarak bilinmekteydi. Sekizgen motiflerden oluşan ve Abtei San Gregorio' nun koleksiyonundan çıkan bir halı sayesinde bu Holbein halı için kıyaslama yapabilme şansı oluşmuştur. Bu halı 150 yıldan fazla kilise kapıları ardında gizlenmiştir. Radyokarbon testi sonucunda bu halının 15. yüzyılın ilk yarısına ait olduğu saptanmıştır. İspanyol halılarıyla ve 15.yy Avrupa resimleri ile yapılan kıyaslama sonucunda bu tarihlenmenin doğru olduğu kanıtlanmıştır. Bu bulgular sonucunda Berlin'de bulunan bu detaylı motifli Holbein halısının da 15. yüzyıla ait olduğu saptanabilmektedir."³⁶

Envanter numarası I.5526 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.12,13 resim 29, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.100 Abb. 120 Tafel VI, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.36, Wein 1975; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.30,31,No.4, s.147 resim 4, Berlin 1987; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.56 resim 34, Ankara 1991; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.189.Abb.291, Köln 1998; Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.137 Levha 65, İstanbul 2005; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.68,69,70,71, resim 54,55-7 numaralı halı, Berlin 2011.

³⁶ Anna BESELİN, GeknüpftteKunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst,68-71.

Resim 14: III. tip Holbein Batı Anadolu halısı, 15.-16.yy, Env. No: I.29 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.73).

Resim 14.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 14.b: Bordür ve köşe detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 14: III. tip Holbein Batı Anadolu halısı

Dönem: 15.-16.yüzyıl

Envanter No: I.29

Müze Geliş Şekli: Wilhelm von Bode tarafından 1892 yılında İtalya'dan satın alınmıştır. 1905 yılında Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne hediye edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 31 x 29, **boyut:** 171x 119 cm.

Renkler: 7 renk; krem, yeşil, kırmızı, sarı, mavi, siyah, mor

Tanımı: 15 - 16. yüzyıla ait büyük motifli III. tip bir Holbein halısıdır. Halıda beyaz zemin üzerinde üst üste iki büyük sekizgen form yer almaktadır. Bu sekizgen formların köşelerinde rumi kompozisyonlu üçgen formlar vardır. Sekizgen formun içinde sarı zemin üzerinde aynalanmış şekilde filiz desenlerinin çevrelediği bir sekizgen daha yer almaktadır. Kırmızı zeminli bu sekizgenin içinde beyaz on altı tane minhani (ya da rumi tepeliği) diyebileceğimiz motiflerin oluşturduğu bir çiçek motifi vardır. Bu çiçek formunun içinde de bir sekizgen de sarı renkte olan diğerinde ise sarı, mavi ve yeşil renklerde yer alan sekiz tane yıldız motifi ve bu yıldızların merkezinde de yine beyaz bir sekiz kollu yıldız motifi bulunmaktadır. Bu halının bordür kısmı çok ince tutulmuştur. Bordüründe koyu morumsu bir zeminde mavi dalgalı bir dal üzerinde sağa ve sola doğru kıvrılmış filizler görülmektedir. Diğer büyük desenli Holbein halılarına göre motiflerinin biraz daha farklılaştığı bir halıdır. Envanter numarası I.29 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Yayımlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.12, resim 28, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.97 Abb. 112, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.37, Wein 1975; Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.24,34, resim 14,Berlin 1995; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.181. Abb.259, s.187 Abb.284, Köln 1998; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.72,73, 8 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 15: III. tip Holbein Batı Anadolu (Bergama) halısı, 16.yy, Env. No:83,522
(Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,
s.149).

Resim 15: III. tip Holbein Batı Anadolu halısı (Bergama)

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No: 83,522

Müze Geliş Şekli: Kunstgewerbemuseum için 1883 yılında satıl alınmıştır ve daha sonra Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S - atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 27 x 20, **boyut:** 162 x 122 cm.

Renkler: 6 renk; krem, yeşil, kırmızı, sarı, mavi, turuncu (ya da açık kahve), (çok yıpranmış bir halı renkleri tam anlayamamaktadır).

Tanımı: 16. yüzyıla ait büyük motifli III. tip bir Holbein halısıdır. Orta zeminde koyu yeşil gibi bir renk üzerinde yer alan iki tam bir yarım olarak kareye yakın dikdörtgen formlar ve bu formların köşelerinde üçgen kompozisyonlar bulunmaktadır. Bu dikdörtgen formların içinde ise kırmızı zemin üzerinde yer alan sekizgen formlar yer almaktadır. Bu sekizgen formların içersinde sarı zemin üzerinde ortadaki dikdörtgende değişen diğer ikisinde aynı kalan bir kompozisyon yer alır. En içte bulunan sekizgen formun içersinde de merkezde bir yıldız motifinin bulunduğu ve onu çevreleyen yarısından kesilmiş gibi görünen sekiz tane rumi tepeliğine benzeyen motif vardır. Bu iç kısımda kullanılan kompozisyon resim 13'de yer alan merkezde bulunan sekizgenin içindeki beyaz yıldız motifi ve onu çevreleyen motiflerle örtüşmektedir. Dikdörtgen formların yer aldığı koyu zeminde dalgalı dallar ve bu dallar üzerinde çiçeklerin bulunduğu bir kompozisyon görülmektedir. Bordür de ise kırmızı zemin üzerinde kufi yazı karakterinden esinlenerek oluşturulmuş beyaz renkte motiflerden oluşan kompozisyon görülmektedir. Yine bordür deseni de resim'13 deki halının bordürüne benzemektedir.

Envanter numarası 83,522 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Türk İslam Eserleri Müzesi'nde 417 envanter numaralı 16.yüzyıl Orta Anadolu Holbein halısı ile 704 envanter numaralı 16.yüzyıl Orta Anadolu Holbein halısı ile bu halı arasında sadece kompozisyon olarak benzerlikler vardır.

Yayınlar: K.Erdmann, 15.Asır Türk Halısı, s.31,Abb.27, İstanbul 1957; K.Erdmann, Der orientalische Knüpfteppich, Abb.35, Wein 1975; K.Erdmann, Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs, s.33, resim 30, London 1977; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.32, No.6, s.149 resim 6, Berlin 1987.

Resim 16: III. tip Holbein Batı Anadolu (Bergama) halısı, 16.yy, Env. No:79,110
(Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,
s.148).

Resim 16: III. tip Holbein Batı Anadolu (Bergama) halısı

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No: 79,110

Müze Geliş Şekli: Kunstgewerbemuseum için 1879 yılında satıl alınmış ve daha sonra Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 27 x 20, **boyut:** 188 x 124 cm.

Renkler: 6 renk; krem, yeşil, kırmızı, sarı, mavi, turuncu (ya da açık kahve), (çok yıpranmış bir halı renkleri tam anlayışlamamaktadır)

Tanımı: 16. yüzyıla ait büyük motifli III. tip bir Holbein halısıdır, halının orta zemininden bir parça eksiktir. Kompozisyon açısından resim 15'te bulunan halıyla büyük benzerlikleri vardır. İki halıda da orta zeminde koyu yeşil renk üzerinde yer alan üç adet kareye yakın dikdörtgen form ve bu formların köşelerinde üçgen kompozisyonlar bulunmaktadır. Bu dikdörtgen formların içinde ise kırmızı zemin üzerinde yer alan sekizgen formlar yer almaktadır. Ortada bulunan sekizgen formda farklı bir kompozisyon bulunmaktadır. Bu sekizgen formların içersinde de merkezde bir yıldız formunun bulunduğu ve onu çevreleyen yarısından kesilmiş gibi görünen sekiz tane rumi tepeliğine benzeyen motiften oluşan bir kompozisyon vardır. Bu iç kısımda kullanılan kompozisyon resim 14'te yer alan sekizgenlerin iç kısmındaki motif kompozisyonu ile örtüşmektedir. Zeminde yer alan dikdörtgenleri çevreleyen koyu yeşil zeminde dalgalı dallar ve bu dallar üzerinde çiçeklerin bulunduğu bir kompozisyon oluşturulmuştur. Bordür de ise beyaz zemin üzerinde kırmızı renkte elibelinde motifinin bir ters bir düz olarak sıralanmasından oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Bu bordür motifi 15. yüzyıla ait resim 4'de yer alan envanter numarası KGM 1888,29 olan halının bordürüyle aynıdır.

Envanter numarası 79,110 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu halı ile Türk İslam Eserleri Müzesi'nde 417 envanter numaralı 16.yüzyıla ait Orta Anadolu Holbein halısı ve 704 envanter numaralı 16.yüzyıla ait

Orta Anadolu Holbein halısı arasında kompozisyon olarak benzerlikler vardır. Ayrıca 704 envanter numaralı halının ana bordürü ile bu halının bordürü de aynıdır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.31,32, No.5, s.148 resim 5, Berlin 1987; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.182. Abb.260, Köln 1998.

3.3. Uşak Halıları

16.yüzyılda Türk halı sanatının ikinci parlak devri Uşak halıları ile başlamıştır diyebiliriz. Bu dönemde teknik ve desen bakımından farklı olan halılar görülmüştür. Bunları iki ana grupta toplayabiliriz I. Grup: Uşak halıları, II. Grup: Osmanlı saray halıları adını almaktadır.

Uşak halıları ise kendi arasında desen özelliklerine göre gruplanmaktadır. Bunlar madalyonlu Uşak halıları, yıldızlı Uşak halıları, beyaz zeminli Uşak halıları ve değişik tipteki Uşak halıları olarak gruplanmaktadır. Uşak halılarında tamamen bitkisel motifler ve yine bitki motiflerinden meydana gelen madalyonlar hâkim olmuştur. Türk halılarının da madalyon şeması da ilk kez bu halılarda görülmüştür.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz 14 tane Uşak halısı vardır, bunlardan iki tanesi parça halindedir. Bunlardan dört tanesi madalyonlu Uşak halısı, yedi tanesi yıldızlı Uşak halısı, iki tanesi beyaz zeminli Uşak halısı ve bir tanesi de bordür deseninin halı zemininde kullanıldığı farklı bir Uşak halısıdır.

Resim 17'de bulunan beyaz zeminli 15.-16.yüzyıla tarihlenen Uşak halısı tipik madalyonlu Uşak halısı kompozisyonuna sahiptir. Bu halıyı diğer madalyonlu halılardan ayıran özelliği ise madalyon zemininde beyaz renk kullanılmasıdır ki araştırma esnasında başka bir beyaz madalyonlu Uşak halısına rastlanmamıştır. Resim 19'da yer alan bir diğer madalyonlu Uşak halısı ise bordürü üzerinde bulunan arma nedeniyle önemlidir. Halıda bulunan arma ve motiflerdeki bozulmalar nedeniyle bu halının nerede dokunduğu konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir kısım sanat tarihçi Anadolu'da sipariş üzerine dokunduğunu ileri sürerken bir kısmı da Avrupa'da yapılan bir kopya olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Müzedede bulunan yıldızlı Uşak halılarında ise nadir görülmelerinden dolayı iki önemli parça söz konusudur. Resim 21'de bulunan dört köşeli yıldız motifine sahip olan 15.-16.yüzyıla tarihlenen yıldızlı Uşak halısının küçük boyutta olan benzerleri bulunmaktadır. Bu halının eşi kadar benzeyen bir örnek ise Metropolitan Sanat Müzesi'nde 16.-17. yüzyıla ait Batı Anadolu Uşak bölgesine ait olan halıdır. Resim

22'de yer alan 15.-16.yüzyıla ait olan yıldızlı Uşak halısı ise kullanılan yıldız motifi ve kompozisyon açısından çok farklı bir örnektir ve araştırma esnasında benzeri tespit edilememiştir.

Bunların dışında resim 29'da bulunan 18.yüzyıla ait olan halı bordür motifinin zeminde kullanılması açısından ilginç bir örnektir. Ayrıca resim 30'da bulunan beyaz zeminli çintemani motifli halının ise Romanya'da Tuduc' da üretilen bir kopya olduğu ileri sürülmektedir ki bu açıdan ilginç bir parçadır.

Resim 17: Madalyonlu Uşak halı parçası, 15.-16.yy, Env. No: I.72/62 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.89).

Resim 17.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 17.b: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 17: Madalyonlu Uşak halısının parçası

Dönem: 15.-16.yüzyıl

Envanter No: I.72/62

Müze Geliş Şekli: 1962 yılında Kurt Erdmann tarafından özel bir koleksiyondan Berlin İslam Sanatları Müzesi için satın alınmıştır. 2009 yılında Edmund de Unger tarafından hediye edilen sağ üst taraftaki parça ise 1975 yılında İtalya'dan satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S - atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 30 x 26, **boyut:** 232 x 250 cm; 133 x 80 cm.

Renkler: 5 renk; beyaz, kırmızı, açık mavi, mavi, lacivert.

Tanımı: 15. ve 16. yüzyıla ait büyük madalyonlu bir Uşak halı parçasıdır. Kalan kısımlardan halının büyük boyutta olduğunu tahmin edebiliriz. Tipik bir madalyonlu uşak halı kompozisyonuna sahip olan bu halıyı diğer uşak halılarından ayıran belirgin özelliği halının orta zemininde bulunan yuvarlak formdaki madalyonun zeminin beyaz renkte olmasıdır. Araştırma esnasında başka bir beyaz madalyonlu Uşak halısına rastlanmamıştır. Beyaz renkte olan madalyon kırmızı renkte bitkisel motifli bir kompozisyon ile çevrelenerek daha da belirginleştirilmiştir ve merkezinde de hemen hemen tüm madalyonlu uşak halılarında tekrar eden bir rumi kompozisyonu yer almaktadır. Rumi kompozisyonun dışı ise küçük çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon ile doldurulmuştur. Beyaz madalyonun sağ ve sol alt köşelerinde açık mavi renkte sivri dilimli iki adet madalyon daha bulunmaktadır. Halının ana zemini ise lacivert renktedir ve üzerinde beyaz renkte çiçeklerden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Bu kompozisyon madalyonların sınırında bitmektedir. Halının sağ üst köşesindeki parça 2009 yılında Edmund de Unger tarafından Müze hediye edilmiştir.

Envanter numarası I.72/62 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.112 Abb.139, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.35, No.12, s.155 resim 12, Berlin 1987; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.91 resim 44,

Ankara 1991; Anna Beselin, Gekn pfte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.88,89, 15 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 18: Madalyonlu Uşak halısı, 16.yy, Env. No: KGM 1880,919 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.91).

Resim 18.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 18.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 18: Madalyonlu Uşak halısının parçası

Dönem: 16. yüzyıl ya da daha erken

Envanter No: KGM 1880,919

Müze Geliş Şekli: 1880'de Wilhelm von Bode tarafından Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.1956 yılında Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S - atkı: yün, kırmızı, Z,2 - düğüm: yün Z2, kalite: 36 x 32, **boyut:** 373 x 206 cm.

Renkler: 7 renk; krem, kırmızı, açık kırmızı, lacivert, yeşil, açık yeşil, açık sarı.

Tanımı: 16. yüzyıl ya da daha erken tipik kırmızı ve lacivert renklerin hâkim olduğu büyük madalyonlu bir Uşak halısıdır. Kırmızı zeminli olan halının tam orta kısmında dairesel lacivert renkte bir madalyon yer almaktadır. Lacivert madalyon merkezinden başlayıp dört yöne yayılan kırmızı zeminli bir rumi kompozisyona sahiptir. Madalyonun lacivert zeminde ise daha küçük boyutlarda rumi ve çiçeklerden oluşan kompozisyon bulunmaktadır. Merkezde bulunan bu lacivert madalyonun dört köşesinde ise yeşil zeminli sivri dilimli dört adet rumi ve çiçek kompozisyonlu madalyon yer almaktadır. Bu sivri dilimli madalyonlar tam olarak görülmemekte bordür tarafından kesilmektedir. Halının kırmızı zemini üzerinde lacivert renkte hatayi, palmet motiflerinin kullanıldığı bitkisel bir kompozisyon yer almaktadır. Bu kompozisyon madalyonların başladığı yerde sona ermektedir. Halının lacivert renkte olan ana bordüründe ise hatayi çiçek kompozisyonu görülmektedir. Ana bordürün dışında ise içte ve dışta aynı motifin tekrarından oluşan suyolları yer almaktadır.

"1880 yılında Wilhelm von Bode tarafından satın alınmış olan halı, 1891 yılında Julius Lessing tarafından çıkarılan Kunstgewerbemuseum 'Orientalische Teppiche' kataloğunda yer almıştır."³⁷

Envanter numarası KGM 1880,919 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu halı ile İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde A.142 envanter numaralı 16. yüzyıl Uşak halısı kompozisyon ve desen özellikleri açısından

³⁷Anna BESELİN, GeknüpftKunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, 90.

benzerdir. Madalyonlu Uşak halıları Türkiye'de Müze ve özel koleksiyonlarda çok sayıda bulunmaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.34,35, No.11, s.154 resim 11, Berlin 1987; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.90,91, 16 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 19: Madalyonlu Uşak halısı, 17. yüzyılın ilk yarısı, Env.No:I.4928 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.157).

Resim 19.a: Zemin detayı (N.ATASOY - L.ULUÇ, Osmanlı kültürünün Avrupa'daki yansımaları: 1453-1699, s.189).

Resim 19: Madalyonlu Uşak halısı**Dönem:** 17. yüzyılın ilk yarısı**Envanter No:** I.4928**Müze Geliş Şekli:** 1927 yılında Seyfardt mirasçılarında Krefeld'de satın alınmıştır.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S çözgünün dipleri kırmızıya boyanmış, atkı: yün, kırmızımsı, Z,2, 2 kez geçirilmiş, - düğüm: yün Z2, nadiren Z3, kalite: 29 x 26, **boyut:** 345 x 188 cm.**Renkler:** 7 renk; krem, kırmızı, lacivert, açık mavi, açık yeşil, açık sarı, eflatun.**Tanımı:** 17. yüzyılın ilk yarısına ait madalyonlu Uşak halısıdır. Kırmızı ve lacivert renklerin hâkim olduğu tipik bir madalyonlu halı kompozisyonuna sahiptir. Fakat buradaki madalyon formu yanlardan basık bir görünüme sahip olduğundan dolayı deformasyona uğradığını görüyoruz. Köşelerde yer alan sivri dilimli madalyonların daha az bir kısmı görülmektedir. Halının kırmızı zemini üzerinde lacivert renkte hatayı, palmet motiflerinin kullanıldığı bitkisel bir kompozisyon yer almaktadır. Bu kompozisyon madalyonların başladığı yerde sona ermektedir. Fakat bu zemindeki kompozisyonun birçok yerinde bozulmaların olduğunu görmekteyiz. Halının lacivert renkte olan ana bordüründe çiçek kompozisyonu yer almakta ve bu kompozisyonda da deformasyonlar bulunmaktadır. Ana bordürün dışında ise içte ve dışta aynı çiçek motifinin tekrarından oluşan suyolları yer almaktadır. Bu halının en önemli özelliği halının üst kısmında ana bordürün hemen altına gelecek şekilde bir armanın yer almasıdır. Bu armada halı sahibi olan Krzysztof Christoph Wiesiolowski'in baş harfleri olan C,W harflerinin yer aldığını görmekteyiz.

Nurhan Atasoy ve Lale Uluç'un beraber hazırladıkları kitapta da bu halıya yer verilmiştir ve şöyle denmektedir. "Madalyonlu iki Uşak halısı, 1635'te Polonya kraliyet ordusunun başkomutanı Krzysztof (Christoph) Wiesiolowski'nin isminin baş harfleri olan C.W. harflerini taşır. Bu halılardan biri bugün Berlin'deki Museum für Islamische Kunst'da, diğeri Krakov'daki Wavel Royal Castle'dadır. Her iki halı da

1635'ten önce dokunmuş olmalıdır, zira Wiesiolowski'nin armalarında 1635'te aldığı askeri ünvanın amblemi yoktur."³⁸

Halıda bulunan arma ve motiflerdeki bozulmalar nedeniyle bu halının nerede dokunduğu konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir kısım sanat tarihçisi bu halıyı Anadolu halısı olarak kabul ederken, bir kısmı da Anadolu motifli Avrupa ürünü olduğunu ileri sürmüşlerdir. "Oktay Aslanapa Avrupa'dan siparişe Anadolu'da halı dokunduğunun altını çizerek Anadolu ürünü olduğunu ileri sürmüştür."³⁹ "Friedrich Spuhler ise birincisi halıda bulunan eflatun rengi ve içinde mavi renk bulunan açık yeşil renklerinin Anadolu'da 19.yüzyıla kadar kullanılmadığı, ikincisi halıda kullanılan yünün kaba olmasından, halının saçak kısmının kırmızıya boyanmasından dolayı, üçüncüsü desenin hantal olması, madalyonu saran lacivert motifin yılan gibi görünümüne sahip olması ve madalyonla bağlantısının olmaması gibi nedenlerle halının Avrupa ürünü olduğunu ileri sürmektedir."⁴⁰

Envanter numarası I.4928 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.15 resim 43, 1935; K.Erdmann, Europa und der Orientteppiche, s.76,77 resim 32, Deutschland 1962; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.102 Abb.123, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.35,36, No.14, s.157 resim 14, Berlin 1987; Nurhan Atasoy - Lale Uluç, Osmanlı Kültürünün Avrupa'daki Yansımaları: 1453-1699, s.188,189, resim 126-126a, İstanbul 2012.

³⁸ N.ATASOY - L.ULUÇ, Osmanlı Kültürünün Avrupa'daki yansımaları: 1453-1699, 187.

³⁹ Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, 161.

⁴⁰ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 36.

Resim 20: Madalyonlu Uşak halısı, 17. yüzyıl, Env.No: I.6924,1
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 20.a: Madalyonlu Uşak halısı alt parça detayı, Env.No: I.6924,2
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 20: Madalyonlu Uşak halısı

Dönem: 17. yüzyıl

Envanter No: I.6924,1 - I.6924,2

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 35 x 35, **boyut:** Env. No: I.6924,1 - 280 x 150 cm, Env. No: I.6924,2 - 234 x 124 cm.

Renkler: 6 renk; krem, kırmızı, lacivert, açık mavi, yeşil, kahverengi.

Tanımı: 17. yüzyıla ait iki parçadan oluşan madalyonlu Uşak halısıdır. Envanter numarası I.6924,2 olan parça daha önce Friedrich Spuhler'in kitabında yayınlanmıştır. Lacivert zeminli kırmızı madalyonlu büyük boyutta tipik bir madalyonlu Uşak halısıdır. Madalyonların etrafını çevreleyen hareli desen de kırmızı olarak verilmiştir. Halının tam merkezinde bir tam iki tane çok az kısmı görülen kırmızı madalyonlar sıralanmaktadır. Bu madalyonların sağında ve solunda ise açık mavi renkte sivri dilimli madalyonların sıralandığını görmekteyiz. Orta lacivert zeminde krem renkte palmet ve hatayi desenlerin yer aldığı çiçek kompozisyonları görülmektedir ve bu kompozisyonlar madalyonların başladığı yerde sona ermektedir. Halının sadece alt kısmında görülen bordür parçasında ise krem zeminde filizlerin yer aldığı bir suyolu görülmektedir. Ana bordürde ise Uşak halılarında sıkça rastlanılan hatayi motifleri ile oluşturulmuş çiçek kompozisyonu görülmektedir.

Envanter numarası I.4928 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

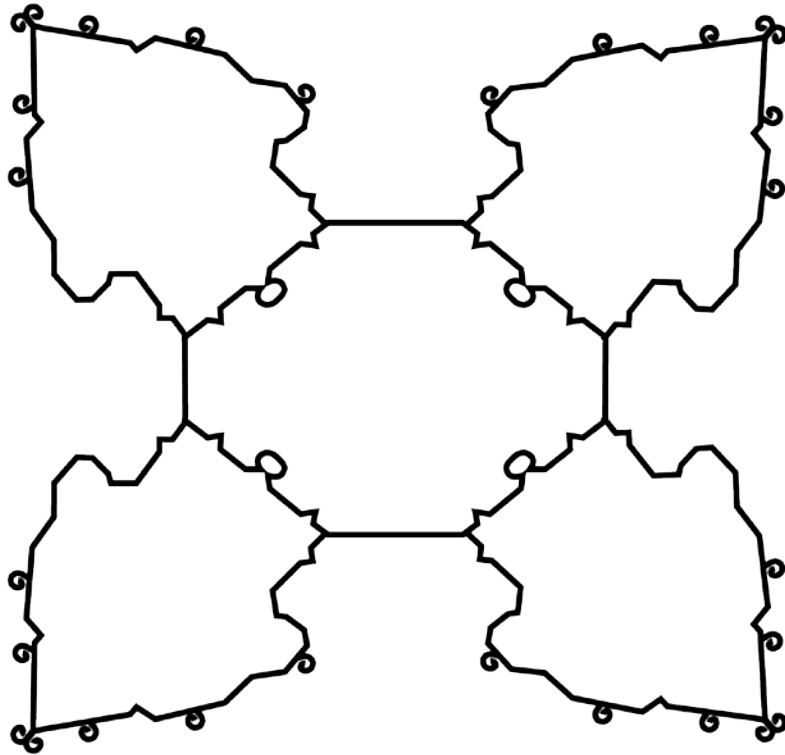
Yayınlar: : F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.35, No.13, s.156 resim 13, Berlin 1987.

Resim 21: Yıldızlı Uşak halısı, 15.-16. yüzyıl, Env. No: I.6932 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.85).

Resim 21.a: Yıldız motif detayı (V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.305).

Çizim 4: Yıldız motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 21: Yıldızlı Uşak halısı**Dönem:** 15.-16. yüzyıl**Envanter No:** I.6932**Müze Geliş Şekli:** 1942 yılında Berlin Tekstil ve Moda Okulu'ndan satın alınmıştır. Halı 1898 yılında okulda restore edilmiştir.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 45 x 33, **boyut:** 232 x 137 cm.**Renkler:** 6 renk; krem, kırmızı, açık mavi, açık yeşil, açık sarı, lacivert.

Tanımı: 15. ve 16. yüzyıla ait olduğu düşünülen genel yıldız madalyonlu halılardan biraz farklı bir madalyona ve kompozisyona sahip olan bu halı yıldız madalyonlu uşak halısı olarak kabul edilmektedir. Kırmızı zemin rengindeki halıda iki tane tam bir tane yarım dört sivri dilime sahip yıldız motifleri görülmektedir. Bu yıldız motiflerinin orta zemininde bulunan küçük madalyon kırmızı zemindir ve sarı renkte rumi tepeliğine benzer desenlerden oluşan bir motife sahiptir. Yıldız motifinin dört sivri diliminde ise koyu lacivert renkte bulunan zemin içerisinde çiçek ve rumi kompozisyonları yer alır. Yıldız motiflerinin etrafında beyaz bir kontur bulunmaktadır ve bu konturların uçları küçük örgü motifleri ile tam olarak formu görünmeyen ama kare ya da dikdörtgen olduğu belli olan formlara bağlanmaktadır. Yıldız motiflerinin aralarında da yine çiçek ve rumi kompozisyonlu lacivert zeminli eşkenar dörtgen formlar yer almaktadır. Halının ana zemininde ise kırmızı zemin üzerinde açık yeşil renkte palmet ve hatayi çiçeklerinden oluşan bitkisel bir kompozisyon yer almaktadır ve bu bitkisel kompozisyon diğer uşak halılarında olduğu gibi yıldız motiflerinin başladığı yerde sona ermektedir. Halıda iki su yolu ve bir ana bordür bulunmaktadır. Kırmızı zeminli ana bordürde dalgalı bir dal üzerinde yer alan çiçek motifleri görülmektedir.

"Dört uçlu yıldız halıları bu halı çeşitleri arasında en eski örnekler olarak kabul edilmektedir. Sekiz uçlu yıldız halılarının ise 16. yüzyıla ait olduğu

saptanmıştır. Bu halıların kaliteleri ve zaman içinde orijinalliğini koruyabilmesi sonucu, bu tip halıların 15. ve 16.yüzyıla ait olduğu söylenmektedir."⁴¹

Envanter numarası I.6932 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu halı ile Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan Batı Anadolu Uşak bölgesine ait olduğu düşünülen 16.-17. yüzyıla ait envanter numarası 1972.80.4 olan halı neredeyse bire bir aynıdır. Bunun dışında daha küçük boyutta olan benzer örneklerine İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde A.222 envanter numaralı 16. yüzyıl Doğu Anadolu halısında rastlıyoruz. Ayrıca Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 18.-19. yüzyıla tarihlenen Orta ya da Doğu Anadolu' ya ait envanter numarası 22.100.115 olan halı ile Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 18. yüzyıla ait Konya yöresi halısı ve Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 17. yüzyıla ait olan 277 envanter numaralı Orta Anadolu halısının da bu halıyla benzer kompozisyon ve motif özelliklerine sahip olduğu görülmektedir.

Yayınlar: Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.305. Abb.439, Köln 1998; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.84,85, 13 numaralı halı, Berlin 2011.

⁴¹ Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museum für Islamische Kunst, 84.

Resim 22: Yıldızlı Uşak halısı, 15.-16. yüzyıl, Env. No: I.9 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.87).

Resim 22: Batı Anadolu yıldızlı Uşak halısı

Dönem: 15.-16. yüzyıl

Envanter No: I.9

Müze Geliş Şekli: Wilhelm von Bode tarafından 1901 yılından önce satın alınmıştır ve 1905 yılında Bode tarafından İslam Sanatları Bölümü'ne hediye edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 48 x 34, **boyut:** 294 x 165 cm.

Renkler: 6 renk; krem, kırmızı, açık mavi, açık yeşil, kahve, lacivert.

Tanımı: 15. ve 16. yüzyılda nadir olarak görülen farklı yıldız motifli kompozisyona sahip bir halıdır. Kırmızı zeminli halı üzerinde lacivert renkte halının merkezinin biraz üstünde bir tam ve halının alt kısmında bir yarım yıldız motifi görülmektedir. Halı bu yıldız motiflerini alttan ve üstten kalkan gibi çevreleyen lacivert zeminli ek motiflerden oluşan bir kompozisyona sahiptir. Rumi ve hatayi kompozisyonlu yıldız motifleri küçük eşkenar dörtgen formlar ile birbirine bağlanmıştır. Yine lacivert kalkan şeklindeki formların içi de hatayi motifleri ile doldurulmuşlardır. Halının kırmızı zeminli olan ana bordüründe çiçek motiflerinden oluşan ve Uşak halılarında sıkça görülen bir kompozisyon yer almaktadır. Halı da iç ve dışta olmak üzere iki tane su yolu görülmektedir.

Wilhelm von Bode 1901 yılında bu halı için şöyle bir açıklama yapmıştır."Çizim ve işleniş tarzı açısından eşsiz olan bu halı 16. yüzyılın başlangıcına ait olduğunu kanıtlar niteliktedir."⁴²

Envanter numarası I.9 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayımlar: E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.14,15 resim 41, Berlin 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.97 Abb.113, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.143, Wein 1975;

⁴² A.g.k., 86.

Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.101 resim 50, Ankara 1991; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.25,26,39 resim 19, Berlin 1995; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.86,87, 14 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 23: Yıldızlı Uşak halısı, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1885,981

(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 23.a: Yıldız motifi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 23.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 23: Batı Anadolu yıldızlı motifli Uşak halısı

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: KGM 1885,981

Müze Geliş Şekli: 1885 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1956 yılında İslam Sanatları Bölümü'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 41 x 33, **boyut:** 276 x 189 cm.

Renkler: 6 renk; krem, kırmızı, açık mavi, açık yeşil, açık sarı, lacivert.

Tanımı: 16.yüzyıla ait yıldız motifli bir Uşak halısıdır. Halı lacivert zemin üzerinde kırmızı zeminli sekiz köşeli yıldız motiflerinin kaydırılarak sıralanmasından oluşan basit bir kompozisyona sahiptir. Bu sıralanan yıldızlar bordür tarafından kesilmiştir, bu nedenle sonsuza kadar tekrar eden bir kompozisyon etkisi yaratmaktadır. Sekiz köşeli yıldız motifinin merkezinde iç kısmında kırmızı zeminli bir karenin yer aldığı lacivert ve açık mavi dilimlerden oluşan bir sekiz köşeli yıldız motifi bulunmaktadır. Bu yıldız formlarının içinde çiçeklerden oluşan kompozisyonlar yer almaktadır. Halının lacivert zemini üzerinde yine açık sarı renkte çiçeklerden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Halının ana bordüründe kırmızı zemin üzerinde çiçek motifli kıvrık dallardan oluşan bir kompozisyon oluşturulmuştur. Ana bordürün iç kısmında ince sarı zeminli küçük yaprak filizlerinden oluşan bir suyolu ile dış kısmında da açık mavi zemin üzerinde kıvrık dallar ve çiçeklerden oluşan bir ince bordür yer almaktadır. Renkleri ve eşit boyutta kullanılan yıldız motifli kompozisyonun düzenliliği açısından çok sık rastlanan bir örnek değildir.

Envanter numarası KGM 1885,981 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.34, No.10, s.153 resim 10, Berlin 1987; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.299. Abb.430, Köln 1998; Joachim Gierlichs-Annette Hagedorn, Islamische Kunst in Deutschland, s.21, Abb.1, Mainz am Rhein 2004; Anna Beselin,

Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.82,83, 12 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 24: Yıldızlı Uşak halısı, 1700, Env. No: 84,907 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.151)

Resim 24: Yıldızlı Uşak halısı

Dönem: 1700

Envanter No: 84,907

Müze Geliş Şekli: Kunstgewerbemuseum için 1884 yılında Castellani Roma açık arttırmasında satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 33 x 23, **boyut:** 251 x 145 cm.

Renkler: 5 renk; krem, kırmızı, sarı, lacivert, siyah.

Tanımı: 17. yüzyıla tarihlenen küçük boyutlu diyebileceğimiz yıldız motif kompozisyonlu bir Uşak halısıdır. Halı kırmızı zemin üzerinde lacivert renkte beyaz konturlü sekiz köşeli bir yıldız motifi ve yıldızın üst ve alt kısmında aynı eksende yer alan yine lacivert renkte ve beyaz konturlu eşkenar dörtgenlerden oluşan bir kompozisyona sahiptir. Dar tutulmuş bir zeminde büyük bir sekiz köşeli yıldız kullanılmasından dolayı yıldız zemine sığmadığı için sağ ve sol ortada bulunan yıldız uçları kesik olarak işlenmiştir. Zeminde yine çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Halının ana bordüründe lacivert zemin üzerinde sarı ve kırmızı renklerde bulut ve çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Ana bordürün içinde ve dışında sarı ve kırmızı zeminli iki adet su yolu bulunmaktadır.

Envanter numarası 84,907 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: K.Erdmann, Europa und der Orientteppiche, s.68,69, resim 28, Deutschland 1962; F.Spühler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.33, No.8, s.151 resim 8, Berlin 1987.

Resim 25: Yıldızlı Uşak halısı, 17. yüzyıl, Env. No:1883,616
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 25.a: Yıldız motif detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 25.b: Zemin ve alt bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 25.c: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 25: Yıldızlı Uşak halısı

Dönem: 17.yüzyıl

Envanter No: 1883,616

Müze Geliş Şekli: Kunstgewerbemuseum için 1883 yılında satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 34 x 26, **boyut:** 194 x 110 cm.

Renkler: 5 renk; krem, kırmızı, açık sarı, lacivert, mavi.

Tanımı: 17. yüzyıla tarihlenen küçük boyutlu yıldız motif kompozisyonlu bu Uşak halısının kompozisyonu resim 24'de bulunan halının kompozisyonuna çok benzemektedir. Kırmızı zemin üzerinde yine lacivert renkte beyaz konturlu sekiz köşeli bir yıldız motifi ve yıldızın üst ve alt kısmında aynı ekseninde yer alan yine lacivert renkte ve beyaz konturlu eşkenar dörtgenlerden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Zeminde mavi ve sarı renkte yaprakları olan çiçeklerin bulunduğu bir kompozisyon yer almaktadır. Halının üst ve alt köşelerinde yer alan çeyrek dilimler muhtemelen yıldız motifinin uçlarıdır. Halının sol taraftaki bordürü tamamen yok olmuştur. Halı bir tane kırmızı zeminli bordüre sahiptir, bu bordürde ise şaşırtıcı olan alt kısımda farklı bir kompozisyon kullanılmış olmasıdır. Bordürün alt kısmında geometrikleşmiş bir mavi bir sarı renkte iki yapraklı bir çiçeğin bir ters bir düz olarak yerleştirilmesinden oluşan bir kompozisyon yer alırken, diğer bordür kısımlarında ise çapraz giden iki dal üzerinde çiçeklerin yer aldığı görülmektedir.

Envanter numarası 83,616 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.33,34, No.9, s.152 resim 9, Berlin 1987.

Resim 26: İki Yıldızlı Uşak halısının parçaları, 17. yüzyıl, Env.No: 79,110a
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 27: Yıldızlı Uşak halısının parçası, 17. yüzyıl, Env.No: 1889,286a
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 26: İki Yıldızlı Uşak halısının parçaları**Dönem:** 17. yüzyıl**Envanter No:** 1879,110a**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 35 x 31, **boyut:** 35 x 47 cm ve 18 x 16 cm.**Renkler:** 8 renk; koyu kırmızı, kırmızı, sarı, krem, lacivert, mavi, yeşil, koyu kahverengi.**Tanımı:** Bu parçalarda kırmızı zeminde lacivert renkte yıldız motifinin uçları görülmektedir. Envanter numarası 79,110a olan bu halı parçalarının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde buldukları tespit edilmiş fakat halı parçaları görülemediği.**Yayınlar:** F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.134, No.169, s.305 resim 169, Berlin 1987.**Resim 27:** Yıldızlı Uşak halısının parçası**Dönem:** 17. yüzyıl**Envanter No:** 1889,286a**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 36 x 30, **boyut:** 79 x 36 cm.**Renkler:** 8 renk; lacivert, kırmızı, mavi, sarı, krem, mor, yeşil, koyu kahverengi.**Tanımı:** Kırmızı zeminli halının zemininde çiçek motifleri görülmektedir. Lacivert zeminli muhtemelen sekiz sivri dilimli bir yıldızın sadece üç ucu görülmektedir. Envanter numarası 89,286a olan bu halı parçasının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı parçası görülemediği.**Yayınlar:** F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.134, No.170, s.305 resim 170, Berlin 1987.

Resim 28: Beyaz zeminli kuşlu Uşak halısı,17.yy, Env.No:1890,150
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 28: Beyaz zeminli kuşlu Uşak halısı

Dönem: 17.yüzyıl

Envanter No: 1890,150

Müze Geliş Şekli: Halı 1890 yılında satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 37 x 27, **boyut:** 188 x 118 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, lacivert, mavi, açık mavi, sarı, krem, pembe, kahverengi.

Tanımı: Küçük boyutlu olan 17. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen halı beyaz zeminli kuşlu halı olarak geçiyor. Beyaz zemin üzerinde rozet çiçekleri yer alıyor, bu çiçeklerden çıkan dallar ve yaprakların karşı karşıya geldikleri yerlerde zemin rengi pembe, kırmızı veya sarı renk almakta ve bu değişen renklerin görünüşü kuşa benzetildiği için bu tip halılara kuşlu halı denilmektedir. Halıda iki suyuolu bulunmaktadır. Ana bordürde zemin rengi yine beyazdır ve üzerinde kırmızı, sarı renklerin kullanıldığı çiçek motifli bir kompozisyon görülmektedir. Bu bordür motifi Anadolu'da çokça görülen bir bordür motifidir.

Envanter numarası 1890,150 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: E.Kühnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.15 resim 44, 1935; K.Erdmann, Europa und der Orientteppiche, s.86,87 resim 37, Deutschland 1962; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.149, Wein 1975.

Resim 29: Zeminde bordür motifi kullanılan Uşak halısı, 18.yy, Env. No:84,386
(Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,
s.163).

Resim 29: Zeminde bordür motifi kullanılan Uşak halısı

Dönem: 18.yüzyıl

Envanter No: 84,386

Müze Geliş Şekli: 1884 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 37 x 31, **boyut:** 248 x 158 cm.

Renkler: 7 renk; beyaz, kırmızı, açık mavi, sarı, açık sarı, turuncu, lacivert

Tanımı: 18. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen bu halının ana bordüründe kullanılan desenin halı zemininde tekrar etmesinden oluşan bir kompozisyona sahip olması bakımından ilginçtir. Bu tarz bordür motifi zeminde tekrar edilen halılar genel olarak yaratıcılığın azalması olarak yorumlanmaktadır. Halının kırmızı zeminli ana bordürü sarı renkte palmet ve çiçeklerden oluşan dallar ile açık mavi bulut ve rumi motifli dalların çaprazlama olarak sıralanmasından oluşur. Bu bordür motifi halının iç zemininde dikine olarak dört tam bir yarım olacak şekilde tekrar etmektedir. Halı zemininde ise dikkati çeken nokta altta 30 cm'lik bir kısımda lacivert renk kullanılırken üstte açık sarı bir renk kullanılmıştır. Bunun ancak malzeme eksikliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Halıda içte lacivert zeminli dışta sarı zeminli ve dalgalı bir dal üzerinde bulunan çiçek motiflerinden oluşan iki adet suyolu görülmektedir. Halının üst ve alt bordürlerinde ve dört köşesinde çaprazlama olarak kesikler vardır. Envanter numarası 84,386, olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan ve 18.yüzyıla ait Muğla Milas halısında da bu halıdaki gibi bordür deseni halı zemininde dört defa tekrar edilerek bir kompozisyon oluşturulmuştur. Burada kullanılan motifler daha kabardır ama geometrik şekil açısından benzerdir ve dalgalı bir dal üzerinde yer alan çiçek motiflerinden oluşmaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.39, No.20, s.163 resim 20, Berlin 1987.

Resim 30: Beyaz zeminli Uşak halısı, Romanya? 20.yy, Env. No: I.37/59 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.158).

Resim 30: Beyaz zeminli Uşak halısı

Dönem: 20.yüzyıl

Envanter No: I.37/59

Müze Geliş Şekli: Halı 1959 yılında satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz-çay rengi, Z2S, atkı: yün, kırmızı-çay rengi Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 44 x 40, **boyut:** 380 x 166 cm.

Tanımı: Müzede bulunan beyaz zeminli çintemani desenli bu halının kopya olduğu kabul edilmektedir. Halının orta zemininde çintemani desenleri tekrar etmekte ana bordürde ise klasik bulut motifli bir kompozisyon yer almaktadır. Friedrich Spuhler'in görüşüne göre Türk halılarında halıda kullanılmayan ama bu halıda görülen grimsi bir zeytin yeşilinden ve benzeri bazı teknik nedenlerden dolayı bu halı Tudoc'ta yapılan bir kopyadır.⁴³ Berlin İslam sanatları Müzesi halı uzmanı olan Anna Beselin ile 2017 yılında yapılan görüşmede Anna hanım bu halının Tudoc'da yapılan bir kopya olduğunu belirtmiştir.

Envanter numarası I.37/59 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: Kurt Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppich, s.109 Abb.133, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.36,37, No.15, s.158 resim 15, Berlin 1987.

⁴³ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 36-37.

3.4. Bergama Halıları

"Holbein halılarının III. ve IV. tiplerinden gelişen Bergama halılarında geometrik desenler ve kuvvetle üsluplandırılarak geometrik şemaya uydurulmuş bitki motifleri görülür. Bunların en önemli tiplerinden biri, halı zeminini enine dolduran iki veya üç çeşit karenin üst üste sıralanmasından oluşur. Karelerin ortasına sekizgenler, bazen altıgen yerleştirilmiş, köşeler üçgenlerle doldurulmuştur."⁴⁴ Farklı kompozisyonlara sahip Bergama halıları da mevcuttur.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz sekiz tane Bergama halısı vardır, bunlar 15.-16.yüzyıldan başlayıp 20.yüzyıla kadar tarihlenmektedirler. Bu halılardan bir kısmının benzerleri Anadolu'da üretilmişlerdir ve farklı müzelerde yer almaktadırlar. Özellikle bu halılar içersinde resim 31'de bulunan 15.-16.yüzyıla tarihlenen geometrik motifli kompozisyona sahip Bergama halısı önemlidir. Bu halının zemininde kullanılan eşkenar dörtgen motifi halı zemininde diyagonal bir şekilde sıralanmaktadır. Bu eşkenar dörtgen motifi küçük boyutlu farklı halılarda tek olarak halı zemininde kullanılmıştır fakat bu büyüklükte ve halı zemininde tekrar ederek oluşturulan kompozisyona sahip başka bir halıya rastlanamamıştır. Ayrıca bordür motifi de farklıdır ve çok sık karşılaşılan bir motif değildir. Bu nedenle bu halı nadir diyebileceğimiz bir halıdır ve Berlin Koleksiyonu için önemli bir parçadır.

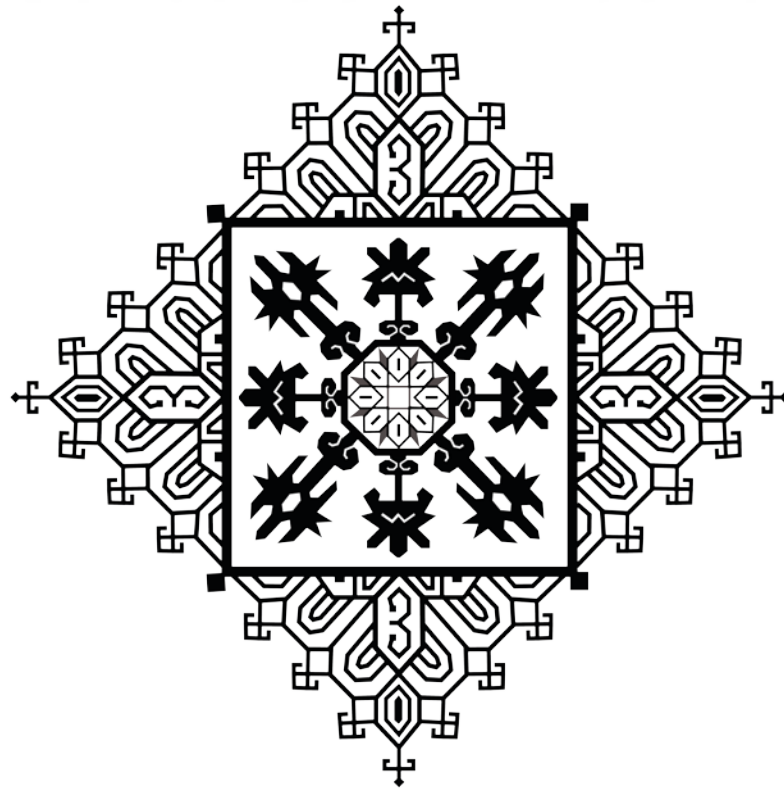
⁴⁴ Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, 196.

Resim 31: Geometrik motifli Bergama halısı, 15./16.yy, Env. No: KGM 1885,819
(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische
Kunst, s.75).

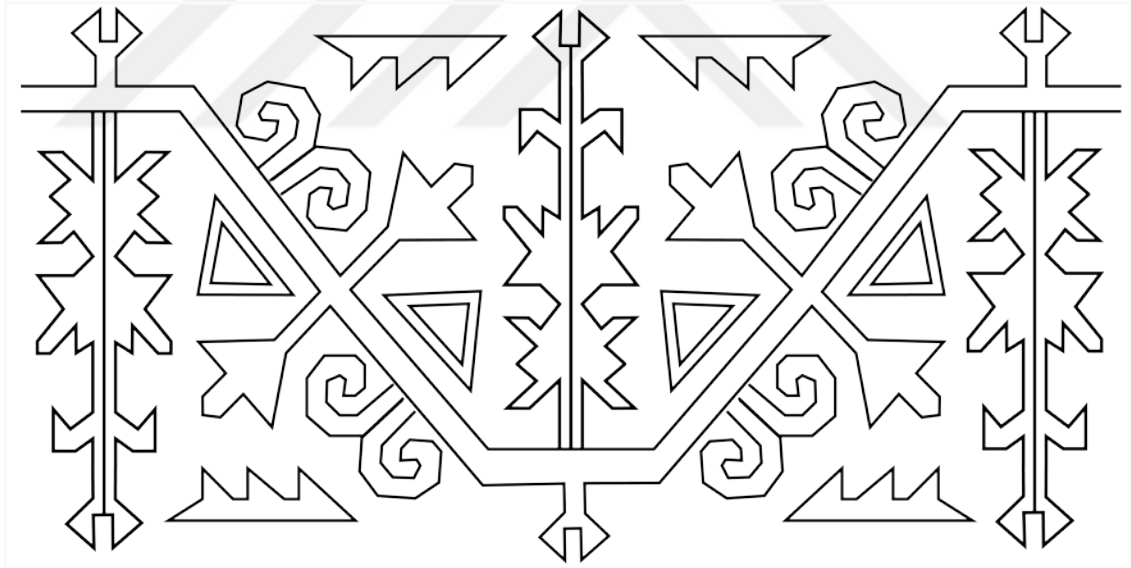
Resim 31.a: Zemin motif detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 5: Zemin motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 31.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 6: Bordür motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Çizim 7: Su motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 31.c: 1479, Domenico Ghirlandaio'un 'Meryem ve çocuk İsa' adlı tablosunun detayı (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknöpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.76).

Resim 31: Geometrik Bergama halısı**Dönem:** 15./16.yüzyıl**Envanter No:** KGM 1885,819

Müze Geliş Şekli: Ressam ve antikacı Achille Glisenti'den 1885 yılında İtalya'da Floransa'dan satın alınmış ve 1956 yılında İslam Sanatları Departmanı'na aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 40 x 32, **boyut:** 326 x 185 cm.

Renkler: 8 renk; krem, kırmızı, sarı, lacivert, koyu kahve, patlıcan moru, turuncu.

Tanımı: 15. ve 16. yüzyıla tarihlendirilen Bergama halısı geometrik kompozisyonundan dolayı Holbein halılarına benzetilmektedir. Kırmızı zemin üzerinde eşkenar dörtgenlerin sıralanmasından oluşan bir kompozisyona sahiptir. Bu eşkenar dörtgenlerin merkezinde içinde küçük bir yıldız motifinin bulunduğu bir sekizgen yer alır, sekizgenden uçlarında çiçek motifi olan sarı renkte sekiz dal çıkmaktadır. Bu dallar kare bir form içinde bulunmaktadır ve kare formun dışında ise eşkenar dörtgen formunu oluşturan geometrik bölmelerden oluşan çiçek diyebileceğimiz bir motif görülür. Halıda herbirinde farklı olarak oluşturulmuş S motifinin arka arkaya sıralanmasında oluşan iki adet su yolu bulunmaktadır. Ana bordürde ise koyu kahverengi zemin üzerinde krem rengi dalgalı bir dal yer alır, bu dal üzerinde sırasıyla sağa ve sola çıkışlar yapan çoğunlukla kırmızı ve lacivert renklerle ikiye bölünmüş (bazılarında ise kırmızı ve turuncu renktedirler) olan uzunlamasına âdete sümbül çiçeğini andıran çiçek motifleri ve üç dilimli yapraklar görülmektedir.

"Bu halıdaki motifi tek bir eserde görmek mümkündür, Florensa'lı ressam Domenico Ghirlandaio'nun 1479 tarihli 'Meryem ve Çocuk İsa' adlı (Bkz. resim 31.c) tablosunda."⁴⁵ Bu resimde Meryem'in önünde üzerinde bir vazo bulunan ve merdivene serili olan halıda iki adet eşkenar dörtgen motif yer almaktadır. Bu eşkenar dörtgen formlu çiçek Bergama halısındaki eşkenar dörtgen motifine çok benzemektedir.

⁴⁵ Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, 74.

Envanter numarası KGM 1885,819 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesine yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Anadolu'da zemini tek bir motifin tekrarından oluşan halılar mevcuttur, fakat bu halıyla bire bir örtüşen bir halı bulunmamaktadır. Kısmen benzediğini söyleyebileceğimiz halılar Türkiye'deki müzelerde vardır. Bu halılar daha çok küçük boyutlu halılardır ve eşkenar dörtgen formlu motif bu halılarda madalyon olarak kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesi Ankara Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan 26.06.218 envanter numaralı 18.yüzyıl Çanakkale halısıdır. Halının orta zemininde bulunan eşkenar dörtgen motifi bu halıdaki orta zemindeki motife çok benzemektedir. Diğer zemin motifi benzer halılar ise Metropolitan Sanat Müzesi'nde yer alan 1972.80.12 envanter numarasına sahip 19. yüzyıl Çanakkale halısı, yine özel koleksiyonda yer alan 17. yüzyıl Batı Anadolu halısı ve başka bir özel koleksiyonda bulunan bir halıdır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.66 envanter numarasına sahip 17. yüzyıl Doğu Anadolu halısının bordürü ile Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 380 envanter numarasına sahip 17. yüzyıl Konya halısının bordürü de bu halının bordürü ile benzerdir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.38,39, No.19, s.162 resim 19, Berlin 1987. Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.355. Abb.487, s.358, Abb.490, Köln 1998; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.74, 75, 76, 77, resim 57, 9 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 32: Bergama halısı, 18./19.yy, Env.No:1875,225

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 32: Bergama halısı

Dönem: 18./19.yüzyıl

Envanter No: 1875,225

Müze Geliş Şekli: 1875 yılında Kunstgewerbemuseum için bayan Spengel'den Münih'te satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 25 x 19, **boyut:** 241 x 65 cm.

Renkler: 7 renk; krem, kırmızı, sarı, mavi, açık mavi, açık yeşil, bej.

Tanımı: 18. ve 19. yüzyıla tarihlenen bu Bergama halısının kompozisyonunu iki büyük kare oluşturmaktadır. Bu acıdan büyük desenli III. tip Holbein halılarını anımsatmaktadır. Holbein halılarında olduğu gibi köşeler üçgen şekilde kesilerek orta zeminde sekizgen bir alan oluşturulmuş fakat Holbein halılarının tersine bu alanda eşkenar dörtgen bir form kullanılmıştır. Bu eşkenar dörtgenin merkezinde küçük bir sekizgen ve içinde sekiz köşeli bir yıldız motifi yer almaktadır. Bu sekizgen de yine dört köşeli yıldız diyebileceğimiz formun içinde bulunmaktadır. İki farklı motifli su bulunan halının ana bordüründe ise kare formların merkezinde sekiz köşeli çiçek motifleri ve bu çiçek motiflerinden çıkan ok başını andıran üçgen motifler bulunmaktadır. Halı geometrik kompozisyon açısından resim 31.c'de yer alan Domenico Ghirlandaio'un 'Meryem ve Çocuk İsa' adlı tablosundaki halıya benzemektedir. Envanter numarası 1875,225 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Halı İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 17./18. yüzyıl 420 envanter numaralı Konya halısı ile ve 17. yüzyıl 439 envanter numaralı Konya-Karapınar halısına kompozisyon şeması açısından benzemektedir. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde E.16 envanter numaralı 16./17. yüzyıla ait Orta Anadolu halısı ile de geometrik kompozisyon ve ana bordür motifleri açısından benzerlikler bulunmaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.51, No.50, s.193 resim 50, Berlin 1987.

Resim 33: Bergama halısı, 19.yy, Env. No: 04,77 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.192).

Resim 33: Bergama halısı

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 04,77

Müze Geliş Şekli: 1904 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 35 x 26, **boyut:** 142 x 88 cm.

Renkler: 7 renk; krem, kırmızı, sarı, açık mavi, açık yeşil, lacivert, morumsu kahverengi.

Tanımı: 19. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen Bergama halısı kompozisyon olarak III. tip Holbein halısının şemasına sahiptir. Halının kompozisyonunu sarı zemin üzerinde kırmızı zeminli bir kare formu oluşturmaktadır. Bu karenin içinde sekizgen bir form bulunmaktadır ve sekizgen formun köşeleri üçgen şekilde kesilmiştir. Köşelerde yer alan bu üçgen formlarda rumi motifinin geometrikleştirilmiş şekilleri kullanılmıştır. Kırmızı zeminli sekizgen formun merkezinde sarı konturlu bir yıldız motifi ve bu yıldızla bağlı sarı ve krem renkte rumi tepeliğine benzeyen sekiz tane motif yer almaktadır. Bu rumi tepeliğine benzeyen motifler sekizgen bir form daha oluşturmaktadırlar. Bu halıda kullanılan desenler resim 13,14,15 ve 16'da bulunan Holbein halılarının zemin kompozisyonunu oluşturan motifler ile neredeyse bire bir aynıdır. Bordür kısmın da ise büyük farklılıklar vardır. Bu halıda ana bordürde küçük kare formdan çıkan uçları sivri dilimli dört adet yaprak motifinden oluşan bir kare form tekrar etmektedir. Bu motifin daha küçük bir versiyonu halının sarı renkte olan ana zemininde başka bir çiçek motifi ile birlikte kullanılmıştır. Halının en son bölümünde de bir su yolu mevcuttur.

Envanter numarası 04,77 olan bu halının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 17. yüzyıl 1225 envanter numaralı Orta Anadolu seccadesinin bordüründe bulunan motifler ve bordür kompozisyonu bu halıda sarı renkte bulunan ana zemindeki kırmızı kare formu çevreleyen motiflerle aynıdır. Yine TİEM' de bulunan 417 envanter numaralı Orta

Anadolu III. tip Holbein halısı ile de kompozisyon açısından benzerlikleri vardır. Ana zemindeki kare formların içindeki sekizgen dolgu motifi ve yine zemindeki kare formları çevreleyen alandaki motifler aynıdır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.50, No.49, s.192 resim 49, Berlin 1987.

Resim 34: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,180
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 34: Bergama halısı

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1935,180

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 24 x 25, **boyut:** 210 x 155 cm.

Renkler: 7 renk; sarı, kırmızı, krem, kahverengi, lacivert, açık mavi, turuncu.

Tanımı: 19. yüzyıl Bergama yöresine ait olduğu tahmin edilen kaba ve hav yüksekliği fazla olan bir halıdır. Zemini kırmızı olan halının ortasında sıralanan ve birbiriyle bağlantılı üç adet açık mavi zeminli eşkenar dörtgenler yer almaktadır. Bu dörtgenlerin iki kenarında beyaz çizgiler oluşturan zikzaklar vardır. Dörtgenlerin ortasında ise artı şekli oluşturan dört motif bulunmaktadır. Bu motiflerin üst ve alt kısımlarında içinde yıldız motifi olan küçük sekizgenler yer almaktadır. Bu eşkenar dörtgenlerin dışındaki alanlara farklı motifler dağınık bir şekilde yerleştirilmiştir. Halının iki suyolunda aynı motif görülmektedir. Ana bordür de ise zikzak giden bir dal üzerinde yıldız ve çiçek motifleri görülmektedir. Friedrich Spuhler bu halının teknik bazı özellikleri, halının sonunda kilim dokumasının görülmesi ve Bergama halılarındaki bazı renklerin kullanılmasından Bergama yöresine ait olduğunu tahmin etmektedir.⁴⁶

Envanter numarası 1935,180 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülemediği.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.52, No.54, s.197 resim 54, Berlin 1987.

⁴⁶ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 52.

Resim 35: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,185
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 35: Bergama halısı

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1935,185

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 46 x 22, **boyut:** 152 x 137 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, krem, mavi, mavimsi yeşil, yeşil, pembe (kavuniçi), mor.

Tanımı: 19.yüzyıla tarihlenen Bergama halısıdır. Halının orta zemininde uzunlamasına bir hayat ağacı motifi yer almaktadır. Bu hayat ağacı motifinin üzerinde sağa ve sola çıkışı olan üzerinde üç sıra çift çengel motifinin yer aldığı dallar görülmektedir. Hayat ağacı motifinin içinde ise pıtrak ve kurtağzı motiflerinin sıralandığını görüyoruz. Halının zemininde alt ve üst kısımda genelde Ladik ve Mucur seccadelerinde görülen zikzak şekilde bölünmüş alanlar ve bu alanların içersine yerleştirilmiş dal çıkışları görülmektedir. Halının iki ince bordüründe ok şekline benzeyen bir motif sağa ve sola bakacak şekilde yerleştirilerek tekrar etmektedir. Ana bordür de ise içersinde merkezi dört parçaya bölünmüş küçük sekizgen formların yer aldığı kare motifler sıralanmaktadır. Bu kare formların köşelerinden ve orta bölümlerinden çengeller çıkmaktadır. Kültür bakanlığının kataloglarında bu motif sandık motifi olarak adlandırılmaktadır.

Envanter numarası 1935,185 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.52, No.53, s.196 resim 53, Berlin 1987.

Resim 36: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,184

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 36: Bergama halısı

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1935,184

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı-kahverengi Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 35 x 26, **boyut:** 170 x 160 cm.

Renkler: 6 renk; lacivert, kırmızı, krem, bej, yeşil, kahverengi.

Tanımı: 19. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen halının desen özelliklerine bakıldığında Bergama yöresine ait olduğu anlaşılmaktadır. Halının zeminin tamamı büyük anahtar deliği formuna da biraz benzeyen geometrik bölmelerden oluşmuştur. Zeminde bulunan geometrik şekillerin içleri çiçek ve yıldız motifleri ile doldurulmuştur. Halıda birbirinin aynı iki su yolu bulunmaktadır. Ana bordürde ise merkezinde sekiz köşeli yıldız motifinin yer aldığı ve köşelerinde üçgen şeklinde motiflerin bulunduğu kare formlar art arda tekrar etmektedir.

Envanter numarası 1935,184 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu halıya kompozisyon açısından çok benzeyen 18. yüzyıl ve 19. yüzyıla ait iki adet Bergama halısı New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunmaktadır. Ayrıca yine 18. yüzyılın ilk yarısına ait bu halının bir benzeri de "Bildlexikon Teppiche" adlı kitapta sayfa 105'de yer almaktadır.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.53, No.56, s.199 resim 56, Berlin 1987.

Resim 37: Bergama halısı, 19.yy, Env.No:1935,177

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 37: Bergama halısı

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1935,177

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum' a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2-5, düğüm: yün, Z2, kalite: 25 x 21, **boyut:** 200 x 156 cm.

Renkler: 7 renk; kiremit kırmızısı, lacivert, mavi, krem, turuncu, kavuniçi, açık kahverengi.

Tanımı: Halının orta zemininde bulunan yanlara doğru basamaklı, üst ve alta doğru sivri krem rengi göbeğin merkezinde bir sekizgen ve içinde sekiz köşeli bir yıldız motifi bulunmaktadır. Bu sekizgen formun üst ve alt kısmında üçer tane sağ ve solunda birer tane kare motif bulunmaktadır ve bu motifleri dikine kalın enine ince bir artı formu çevrelemektedir. Yine krem göbeğin iç kısmında artı formu çevreleyen sağ ve sol kısımda üçer tane toplam altı tane zikzak şeklinde motifler yer almaktadır. Üst ve alt kısımda da üçgen formu dolduracak şekilde geometrik birer tane motif yer almaktadır. Bu krem renkli göbek motifini destekler nitelikte üstte ve altta üçgen formlu motifler bulunmaktadır. Bu göbek motifi ve onu destekleyen üçgen motiflerin dış çevreleri ve halının iç kısmını çevreleyen çerçevede içe doğru çengeller bulunmaktadır. Halının bunlar dışında kalan zemininde ise her köşede yer alan toplam dört adet beyaz sekizgen ve bunun içinde de uçları çengel biçiminde basamaklı eşkenar dörtgenler yer almaktadır. Zeminde bulunan diğer alanlarda da küçük çiçek motifleri ve geometrik motifler görülmektedir. Halıda S motiflerin tekrarından oluşan iki suyolu ve bir ana bordür bulunmaktadır. Ana bordürde iki taraftan içeriye doğru merdiven şeklinde ok başlı çengeller yer almaktadır. Bu çengeller arasında dikey kısımlarda çiçek motifi, yatay kısımlarda ise E motifi görülmektedir.

Envanter numarası 1935,177 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülemediği.

Karşılaştırma: Bu halıya kompozisyon açısından çok benzeyen 18. yüzyıla ait 1728 envanter numaralı Çanakkale halısı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Yine 19. yüzyıla ait 452 envanter numaralı başka bir Çanakkale halısının da bordür deseni bu halı ile aynıdır. Bir diğer benzer diyebileceğimiz halı ise 780 envanter numarasına sahip İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan Anadolu halısıdır. Bu halının ise sadece geometrik madalyon şeması biraz benzemektedir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.51, No.51, s.194 resim 51, Berlin 1987.

Resim 38: Bergama halısı, 20.yüzyıl başı, Env.No:1935,182

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 38: Bergama halısı

Dönem: 20.yüzyıl başı

Envanter No: 1935,182

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2-4, düğüm: yün, Z2, kalite: 48 x 28, **boyut:** 174 x 155 cm.

Renkler: 5 renk; kırmızı, lacivert, krem, mavi, turuncu.

Tanımı: 20.yüzyıl başına ait Bergama halısı, orta zeminde yer alan büyük bir kare ve bu karenin üstünde ve altında yer alan ikişer küçük kare ile oluşan kompozisyonu açısından IV. tip Holbein halılarına benzemektedir. Halıda dört tane su yolu ve bir ana bordür bulunmaktadır. Ana bordür geometrik motifli kareler ve küçük yıldız motifli sekizgenlerin art arda sıralanmasından oluşmaktadır. Ana bordürün sağ alt köşesinde üst üste üç kez sıralanan beyaz renkte yazıya benzer bir motif görülmektedir. Halının üst ve alt kısmında çizgi şeklinde kilim görülmektedir.

Envanter numarası 1935,182 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülemediği görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu halının çok benzeri özel koleksiyonda yer alan 18. yüzyıla ait Bergama halısı Türk El Dokuması Halılar Katalog 1'de yayınlanmıştır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.51,52, No.52, s.195 resim 52, Berlin 1987.

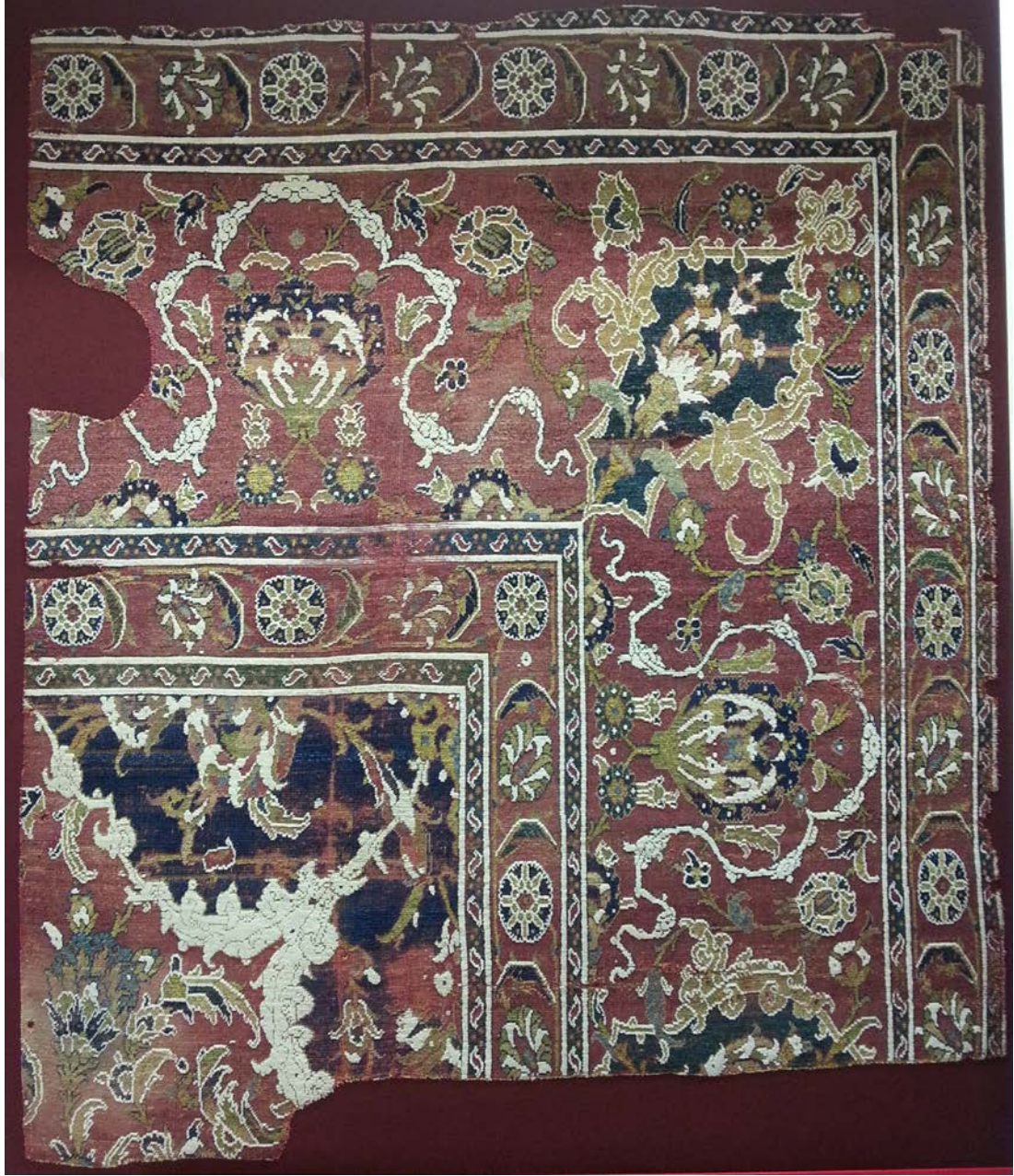
3.5. Osmanlı Saray Halıları

16.yüzyılın son yarısında Osmanlı saray halıları teknik ve desen bakımından Türk halıları arasında farklı bir halı grubu oluşturmuştur. "1514'te Tebriz'in, sonra 1517'de Kahire'nin Osmanlılarca fethedilmesi Türk halı sanatında yeni teknik ve desen anlayışına yol açmıştır."⁴⁷ Osmanlı saray halılarında saz üslubu denilen bir üslup oluşmuştur. Bu halılarda hançer yapraklar, palmet ve madalyon motifleri görülmeye başlanmıştır. Ayrıca natüralist bir üslupta lale, sümbül, karanfil ve narçiçekleri bu halılarda kullanılmıştır. Genel olarak ince kalite olan bu halılarda sine düğümü kullanılmıştır.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz tek bir halının parçası olan iki adet Osmanlı saray halısı vardır. Ayrıca müzede iki adette Osmanlı saray seccadesi yer almaktadır. Resim 39 ve 40'ta bulunan 16.yüzyılın sonuna ait olan iki parçadan oluşan Osmanlı halı parçasının birçok parçası ve aynı halı grubuna ait olduğu bilinen halılar dünya müzelerinde yer almaktadır. Özellikle resim 39'da bulunan bordür köşesinin görüldüğü parça bordür köşe motifinin bulunduğu tek parça olmasından dolayı önemlidir. Bu halı teknik bazı özelliklerinden dolayı Kahire'yi işaret ederken desen özelliklerinden dolayı Osmanlı'yı işaret etmektedir. Bu nedenle de kesin olarak nerede dokunduğu tam olarak belirlenememiştir. Bu halının parçası olduğu düşünülen en büyük parça Viyana'da Museum für Angewandte Kunst'ta yer almaktadır. Bu halının Washington Tekstil Müzesi'nde üç adet parçası ve İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bir adet küçük bir parçası olduğu tespit edilmiştir.

Resim 81'de bulunan 16.yüzyıla ait kırmızı mihrap zeminli seccade ve resim 82'de bulunan 17. yüzyıla ait olan yeşil mihrap zeminli seccadelerin bordürlerinde hatayi, penç, lale, karanfil ve sümbül çiçeklerinin bir arada kullanıldığı çok güzel bir kompozisyon yer almaktadır. Bu çiçek motiflerinin bir arada kullanılması açısından önemli seccadelerdendir.

⁴⁷ Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, 201.

Resim 39: Osmanlı halısı, 16.yüzyıl sonu, Env. No: 89,150
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 40: Osmanlı halısı, 16. yüzyıl sonu, Env. No: 97,58
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 39-40: Osmanlı halısının parçaları**Dönem:** 16 yüzyıl sonu**Envanter No:** 1889,150 - 1897,58**Müze Geliş Şekli:** Env. Nr.89,150, 1889 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. - Env. Nr.97,58, 1897 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.**Teknik:** Sine düğümü, çözgü: ipek, zeytin yeşili, Z2-3S(en sonuncusu nadiren), atkı: ipek, şarap kırmızısı, iki atkı, düğüm: yün, pamuk, S2,BW, kalite: 45 x 65, **boyut:** (Env. No.89,150) 120 x 103 cm, (Env. No.97,58) 130 x 104 cm.**Renkler:** 7 renk; beyaz, kırmızı, lacivert, açık mavi, açık yeşil, koyu yeşil, sarı.**Tanımı:** 16. yüzyılın sonuna ait olduğu tahmin edilen Osmanlı halısının birden fazla parçası çeşitli dünya müzelerine dağılmış durumdadır. Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde de bu halıya ait iki parça bulunmaktadır. Halıya ait en büyük boyutlu parça ise Viyana Museum für Angewandte Kunst' ta (MAK) bulunmaktadır. Bulunan parçalardan dolayı halının büyük boyutta olduğu tahmin edilmektedir. Viyana'da bulunan parçadan kompozisyon şeması daha net olarak anlaşılmaktadır. Koyu kırmızı zemin üzerinde lacivert dolgulu iki farklı formda madalyon deseni görülmektedir. Bu madalyonlardan biri dört sivri uçtan oluşan beyaz renkte sarılma rumi kompozisyonu ile oluşturulmuştur ve Viyana'daki büyük parçada bir sıra üzerinde iki tam iki çeyrek olarak görülmektedir. Diğer dikdörtgen formda olan ve iki yandan rumi tepeliği ile bitirilen madalyon ise kaydırılarak üç tane tam olarak görülmektedir. Halıda iki adet çintemani motifi ile süslenmiş suyolu bulunmaktadır. Ana bordürde ise yine koyu kırmızı zemin üzerinde sarılma rumi, çiçek ve bulut motiflerinden oluşan klasik diyebileceğimiz bir kompozisyon görülmektedir. Berlin'de bulunan resim 39'da gördüğümüz parçada bordür köşesi ve zeminde dört sivri uçtan oluşan beyaz renkte sarılma rumi madalyonun çeyreği görülmektedir. Resim 40'ta yer alan halı parçasında ise alt kısımda dikdörtgen şeklindeki madalyonun yarısı ve üst kısımda da dört sivri uçlu beyaz sarılma rumi madalyonun iki ucu tam bir şekilde görülmektedir.

Friedrich Spuhler bu halıdaki tespitleri şöyledir."Halının asimetrik düğümü Memlük halılarının özelliğidir ve Kahire'yi işaret etmektedir. Yünün boyanış şekli de

Kahire'deki uygulamayı işaret etmektedir. Çözü ve atkının yapısı, özellikle de ipliğin S şeklinde bükülmüş olması ise Kahire tekniğine uymamaktadır. Bu konuda gerekli açıklamayı içeren belge E.Kühnel için III. Murat 'ın 1585 yılında on bir halı motifinin ve belirli bir miktar yün materyalinin Kahire'den İstanbul'a saraya getirilmesini emrettiği belgedir. 17. Yüzyılın başında İstanbul'da halı atölyeleri olduğu ispatlanamamıştır. Ancak İstanbul yakınlarındaki Bursa kadife ve sırma işlemeli ipek kumaşlarıyla ünlüydü. Bu sebeple bu tür halı siparişlerinin Bursa' da üretildiği düşünülebilir."⁴⁸

Envanter numarası 1889,150 ve 1897,58 olan bu halının parçalarını 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş ve halı parçaları görülmüştür.

Karşılaştırma: 16. yüzyılın sonuna ait iki parçadan oluşan Osmanlı saray halısının benzerleri ve parçaları dünyanın çeşitli müzelerinde yer almaktadır. Bu halının parçası olduğu düşünülen en büyük halı Or 374/1907 envanter numarasına sahip 16. yüzyılın son çeyreğine ait olan Viyana'da Museum für angewandte Kunst'ta bulunmaktadır. Bu Osmanlı Saray halısının İstanbul ya da Bursa üretimi olduğu tahmin edilmektedir ve bu halının bir parçası ya da aynı halı grubuna ait bir halı olduğu kesindir. Desen, teknik ve renk açısından aynı özelliklere sahiptirler. Yine Washington Tekstil Müzesi'nde bulunan 16. yüzyılın sonuna ait olan R34.33.5, R34.33.4 ve R34.33.1 envanter numaralarına sahip üç adet Osmanlı saray halı parçasının da bu halının parçaları olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 985 envanter numaralı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde tespit ettiğimiz çok küçük bir halı parçasının da bu halının parçası olduğunu görmekteyiz. Bunların dışında Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 17. yüzyıla tarihlenen 22.100.55 envanter numarasına sahip Mısır halısının bordürü de bu halının bordürüyle aynıdır.

"Washington'da bulunan bir halı da bu halı gibi boyutları açısından klasik Osmanlı saray halıları arasında sıra dışıdır. Bu halının bordür genişliği yukarıda bahsettiğimiz halının bordür genişliğiyle aynıdır."⁴⁹

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.61, No.65-66, s.208,209 resim 65-66, Berlin 1987.

⁴⁸ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 62.

⁴⁹ A.g.k., 62

3.6. Memlük-Kahire Osmanlı Halıları

1514'te Tebriz'in, sonra 1517'de Kahire'nin Osmanlılarca fethedilmesi Türk halı sanatında yeni teknik ve desen anlayışına yol açmıştır. Kahire'nin 1517 yılında fethedilmesinden sonra Osmanlı Kahire'de bulunan imalathanelere hâkim olmuştur. Bu dönemden sonrada Osmanlı ve Memlük stillerinin bir arada kullanıldığı halılar ortaya çıkmışlardır. Bu halıların hâlâ nerede dokunduğu konusunda soru işaretleri vardır. Bazı sanat tarihçiler bu halıların imalatının Kahire'de yapıldığını ileri sürerken bir kısmı da bunların Bursa'da dokunduğunu ileri sürmüşlerdir. Kurt Ermann ise bu halıların Bursa'da üretilmiş olmalarını zayıf bir ihtimal olarak görüyor ve bu halıların masa başında sarayın insiyatifi ile oluşturulduğu ve Kahire'deki imalathaneler gönderilmiş olabileceğinin daha mantıklı olduğunu söylüyor.⁵⁰ Sultan III. Murat 1585 yılında on bir halı ustasının İstanbul'a gelmesini ve gerekli malzemeleri de beraberlerinde getirmelerini emrettiği de bilinmektedir. Osmanlı Kahire halıları bu getirilen ustaların sayesinde mi üretilmiş olduğu tam olarak anlaşılammıştır.

Tam olarak nerede üretildiği anlaşılammış olsa da bu Memlük motifleri ve tekniği ile Osmanlı desenlerinin bir arada kullanıldığı halılar halı sanatında yerini almışlardır. Osmanlı Kahire halıları olarak geçen bu halılarda sine düğümü kullanılmıştır.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz yedi tane Osmanlı Kahire halısı mevcuttur. Bu halıların bazılarında Osmanlı motifleri olan hatayi, penç çiçekleri ve Memlük halıları için karakteristik olan şemsiye çiçekleri bir arada kullanılmışlardır. Resim 43'te yer alan 16. yüzyıla ait olan halının zemininde bulut motiflerinden oluşan bir kompozisyon kullanılması açısından farklı bir örnektir. Tam olarak Mısır mı, Şam mı yoksa Osmanlıya mı ait olduğu bilinmeyen halı bulut kompozisyonu açısından önemli bir parçadır. Resim 45'te yer alan 16. yüzyılın ikinci yarısına ait olan Kahire Osmanlı seccadesinin çok benzeri Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır ve yine benzer örneklerinin Hereke'de üretildiğini görmekteyiz. Resim 46'da bulunan seccadenin ise desen olarak tamamen Osmanlı'ya

⁵⁰ Kurt ERDMANN, *Der orientalische Knüpftappich*, 47.

ait olduğu bilinmekte fakat teknik özellikleri nedeniyle Kahire'de üretildiği düşünölmektedir. Bu seccadenin beş tane kopyası farklı müzelerde bulunmaktadır. Resim 47'de bulunan 16. yüzyıla ait olan halı ise Kurt Erdmann tarafından Batı Anadolu halısı olarak kabul edilirken Friedrich Spuhler ise bu halıyı Para-Memlük halısı olarak kabul etmektedir.

Resim 41: Kahire Osmanlı halısı, 16. yüzyılın ikinci çeyreği, Env. No:88,146
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 41.a: Halı birinci kısım detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 41.b: Halı ikinci kısım detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 41: Kahire Osmanlı halı parçası

Dönem: 16. yüzyılın ikinci çeyreği

Envanter No: 88,146

Müze Geliş Şekli: 1888 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

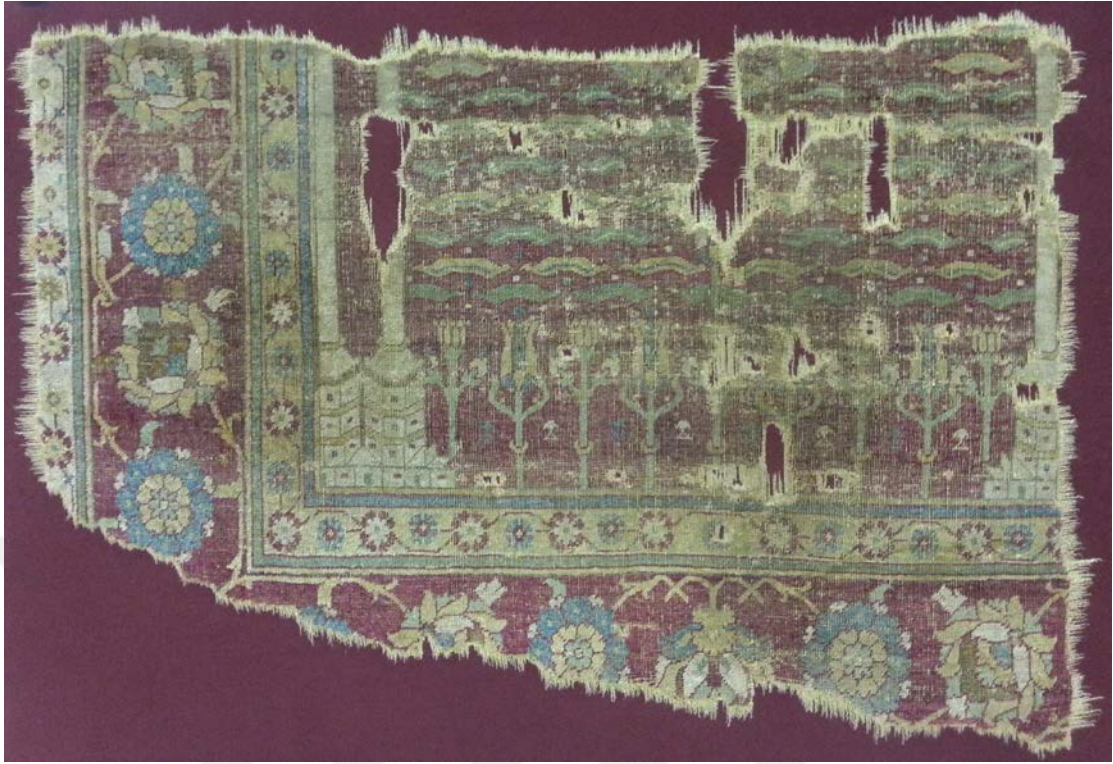
Teknik: Sine düğümü, çözgü: yün, açık mavi, S3Z, atkı: yün, bej, S2Z iki atkı, düğüm: yün, S2 ve 3, kalite: 49 x 54, **boyut:** 143 x 36 cm.

Renkler: 7 renk; beyaz, koyu kırmızı, mavi, açık mavi, yeşil, açık yeşil, sarı.

Tanımı: Halı kompozisyon ve kullanılan motifler açısından çok önemlidir, çünkü Memlük desenleri ve Osmanlı desenlerinin karışık olarak görüldüğü nadir halılardandır. Halı, dalgalı bir dal üzerinde yaprak filizleri ve küçük çiçekler olan ince bir bordür tarafından üç ayrı alana ayrılmaktadır. En üstte bulunan birinci kısım diğer alanlara göre dar ve uzundur. Birinci kısımda kırmızı zemin üzerinde hatayi çiçek ve yapraklardan oluşan bir kompozisyon görülmektedir. İkinci kısımda ise kırmızı zemin üzerinde yeşil ve mavi renklerde yıldız ve eşkenar dörtgenler sıralanmaktadır. Üçüncü kısımda ise kırmızı zemin üzerinde köşelerde çiçek motifleri görülürken halının zemininde ise yeşil ve mavi renkte Memlük halıları için karakteristik olan şemsiye şeklinde çiçekler tekrar etmektedir. Orta kısımda ise bir madalyonu çevreleyen kontur çizgisi görülmektedir. Bu madalyon kenarından anlaşıldığı kadarıyla madalyonun çapı büyüktür ve halı da muhtemelen büyük boyuttadır. Halının birinci bölümünde bulunan bordür kompozisyonu, köşelerde yer alan çiçekler ve madalyon sistemi Osmanlı desenlerini işaret etmektedir.

Envanter numarası 88,146 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.63, No.67, s.210 resim 67, Berlin 1987.

Resim 42: Kahire çintemani motifli Osmanlı seccade parçası, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1963,13 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 42.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 42: Kahire çintemani motifli Osmanlı seccade parçası

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: KGM 1963,13

Müze Geliş Şekli: 1963 yılında satın alınmıştır.

Teknik: Sine düğümü, çözgü- atkı-düğüm: yün, **boyut:** 66 x 99 cm.

Renkler: 6 renk; beyaz, koyu kırmızı, mavi, küf yeşili, açık yeşil, açık sarı.

Tanımı: Kırmızı zeminli seccade parçasının ana zeminin de en alt alanında lale motiflerinin sıralandığı görülmektedir. Sağ ve sol kenarlarda ise ikişer tane olan sütunun ayak kısımlarını görmekteyiz, halının kalan zemini ise çintemani motifleri ile süslenmiştir. İki ince suyolunda bir dal üzerinde penç çiçekleri görülmektedir. Ana bordür de ise yine kırmızı zemin üzerinde hatayi ve penç çiçeklerinden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır.

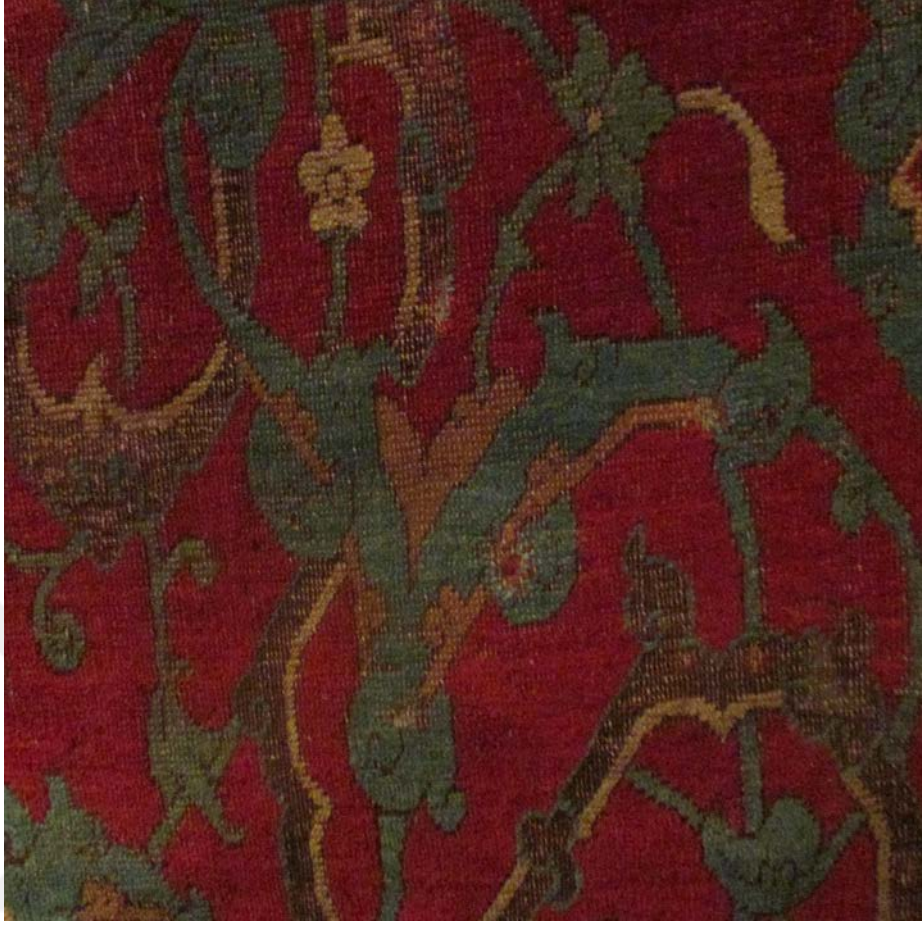
Envanter numarası KGM 1963,13 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu halıya çok benzer bir halı da 16. yüzyılın ikinci yarısında ait Tuduc çift sütunlu mihraplı Kahire Osmanlı halısıdır. Zeminde lale motiflerinin yer aldığı ve ana bordürünün neredeyse aynı olduğu bu seccade 790 envanter numarası ile Bükreş Ulusal Müzesi'nde yer almaktadır. Yine bordür motifi benzer çift sütunlu ve mihraplı, zeminde lale motiflerinin yer aldığı diğer bir Kahire Osmanlı seccadesi de R.16.4.4 envanter numarası ile Washington DC, Tekstil Müzesi'nde yer almaktadır.

Yayınlar: Tanrıya Adanmış Halılar, s. 89, resim 44, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.106, resim 63, Berlin 2011.

Resim 43: Bulut motifli halı, Mısır, Şam ya da Osmanlı, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1886,601 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfted Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.117).

Resim 43.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 43.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 43: Bulut motifli halı, Mısır, Şam ya da Osmanlı halısı

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: KGM 1886,601

Müze Geliş Şekli: 1886 yılında Wilhelm von Bode tarafından satın alınmıştır. 1905 yılında Kunstgewerbemuseum İslam Sanatları Departmanı'na teslim edilmiştir.

Teknik: Sine düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 31 x 43, **boyut:** 409 x 169 cm.

Renkler: 6 renk; krem, koyu kırmızı, mavi, yeşil, koyu kahve, açık kahverengi.

Tanımı: Desen özelliklerinden dolayı 16. yüzyıla tarihlendirebileceğimiz halı, bulut motifi, rumi ve çiçek motiflerinden oluşan karmaşık bir kompozisyona sahiptir. Kırmızı zeminli halının tam orta kısmına gelecek şekilde iki tane bulut motifi yerleştirilmiştir. Yanlarda yine biraz daha küçük boyutta bulut motiflerinin birleşmesinden oluşan formlar yer almaktadır. Rumi kompozisyonlarının arasında ise küçük çiçek motifleri görülmektedir. Yeşilimsi mavi bir zemine sahip olan ana bordürde kırmızı renkte rumi kompozisyonu, ince bulut motifleri ve krem rengi ince dallar üzerinde yaprak ve çiçek motifleri görülmektedir. "Bu halının tam olarak nereye ait olduğu henüz kesin olarak tespit edilememiştir. Kullanılan motifler açısından Osmanlı'yı işaret ederken, renk ve dokunuş açısından Şam'a daha yakın olduğu düşünülmekte."⁵¹ Sonuç olarak ise Mısır'a mı Şam'a mı, yoksa Osmanlı'ya mı ait olduğu kesinleşmemiştir.

Envanter numarası KGM 1886,601 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.67, No.73, s.216 resim 73, Berlin 1987. ; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.116,117, 25 numaralı halı, Berlin 2011.

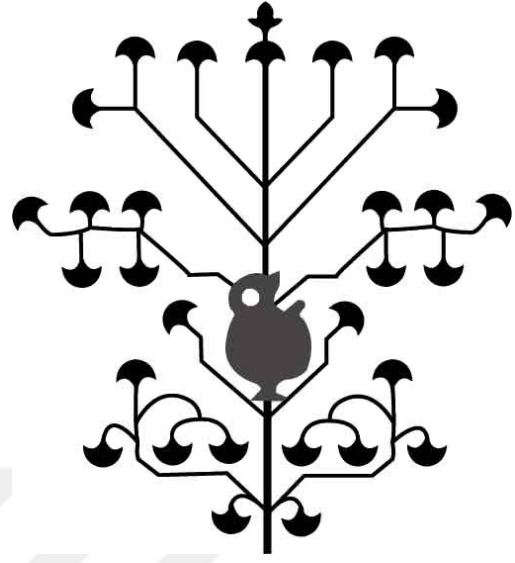
⁵¹ Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, 116.

Resim 44: Bulut ve anahtar deliği motifli Kahire halısı, 16. yuzyılın ilk çeyreği, Env.
No: KGM 1888,30 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 44.a: Zemin detayı
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 8: Şemsiye yapraklı ağaç motifi
(Çizim Melis BAYCAN).

Resim 44.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 44: Bulut ve anahtar deliği motifli Kahire halısı

Dönem: 16. yüzyılın ilk çeyreği

Envanter No: KGM 1888,30

Müze Geliş Şekli: 1888 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1909 yılında İslam Sanatları Departmanı'na teslim edilmiştir.

Teknik: Sine düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 40 x 50, **boyut:** 162 x 120 cm.

Renkler: 5 renk; krem, kırmızı, mavi, yeşil, açık sarı.

Tanımı: Bu seccade Memlük motifleri ve Osmanlı motiflerinin bir arada kullanılması açısından önemlidir. Kırmızı zeminli, mihraplı olan seccadenin alt bölümünde Bellini seccadelerde kullanılan anahtar deliği motifi kullanılmıştır. Anahtar deliğinin üstünde ise şemsiye motiflerinden oluşan ve merkezinde bir ibrik motifi bulunan küçük bir ağaç yer almaktadır. Mihrap köşelerinde sekizgenler içersinde geometrik çiçek motifleri bulunuyor. Alınlık kısmında ise kırmızı zemin üzerinde selvi ve palmiye ağaçları sıralanmaktadır. Ana bordüre göre biraz daha ince olan kırmızı zeminli bordürde ise sarı renkte bulut motifleri görülmektedir. Ana bordür de açık yeşil zemin üzerinde mavi renkte ve kırmızı kontörler ile örgü biçimleri oluşturan bir kompozisyon şeması vardır. Memlük desenleri olan palmiye ağaçları ve şemsiye biçiminde yapraklar ile Osmanlı motifleri olan bulut motifi, anahtar deliği formulu mihrap kompozisyonu bir arada çok hoş bir kompozisyon oluşturmaktadır.

Envanter numarası KGM 1888,30 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu halı, Sibiu da Brukenthal Müzesi'nde M.1626 envanter numaralı 16. yüzyılın sonuna ait Transilvanya seccadenin mihrap kısmına benzemektedir. Ayrıca anahtar deliği formu da Anadolu Bellini seccadelerine benzemektedir.

Yayınlar: K.Erdmann, Ars Islamica, Kairener Teppice Teil II: Mamlüken und Osmanen teppiche, Vol 7, No.1, 1940; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und

Berliner Teppichsammlung, s.25,36, resim 16, Berlin 1995; Tanrıya Adanmış Halılar, s. 119, resim 70,s.161, resim M1, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.124,125, 26 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 45: Kahire Osmanlı halısı, 16. yüzyılın ikinci yarısı, Env. No: KGM 1877,321 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.212).

Resim 45: Kahire Osmanlı halısı

Dönem: 16. yüzyılın ikinci yarısı

Envanter No: KGM 1877,321

Müze Geliş Şekli: 1877 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Sine düğümü, çözgü: yün, bej ve yeşilimsi,Z4S, atkı: yün, bej, (1.sıra vişne kırmızısı) S2 ve 3 (2 atkı), düğüm: yün, S2 kalite: 45 x 37, **boyut:** 174 x 124 cm.

Renkler: 6 renk; krem, kırmızı, mavi, koyu yeşil, açık yeşil, sarı.

Tanımı: 16. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu düşünülen Kahire Osmanlı seccadesi tek mihraplı ve madalyonlu bir kompozisyona sahiptir. Kırmızı zemin üzerinde yer alan madalyonun iç kısmı lale, gonca gibi çiçeklerle bezenmiş ve madalyonun etrafında da penç çiçekleri sınırlanmıştır. Mihrap içinde ise çiçek ve kıvrık dallar ile oluşturulmuş bir kompozisyon görülmektedir. Mihrap çevresi beyaz zemin üzerinde mavi rumi kompozisyonlar ile bezenmiştir. Mihrap içinde alt köşelerde yine aynı desenlerden oluşan iki tane çeyrek madalyon diyebileceğimiz madalyonlar bulunmaktadır. Küçük çiçeklerden oluşan iki tane suyoluna sahip olan halının ana bordüründe ise lale ve nar motiflerinden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. "Bu Bode halısının benzeri olan beş tane başka Kahire halısı daha bilinir; hepsinde sivri uçlu oval bir merkezi madalyon vardır, ama alanın kalan bölümünde çiçek motifleri yoktur. Bunların en ince dokunmuş olanı Topkapı Sarayı Müzesi'ndedir ve Sultan I. Ahmet'in seccadesi olduğu sanılmaktadır."⁵²

Envanter numarası KGM 1877,321 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş, fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Topkapı Sarayı Müzesi'nde 13/2037 envanter numarasına sahip 17. yüzyıla ait bir seccade Kahire seccadesine çok benzemektedir. Yine Küçüksu Kasrı 10 numaralı oda da teşhirde bulunan 13/793 envanter numaralı 19. yüzyılın ikinci yarısına ait çok benzer bir seccade ve Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde bulunan 43/1

⁵² Tanrıya Adanmış Halıları, 162.

envanter numaralı 19. yüzyıla ait benzer diyebileceğimiz bir seccade daha bulunmaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.65, No.69, s.212 resim 69, Berlin 1987; Tanrıya Adanmış Halılar, s. 88, resim 42, s.162, resim M2, İstanbul 2007.

Resim 46: Çintemani desenli Kahire Osmanlı halısı, 17. yüzyılın başı, Env. No: I.6355 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 46.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 46.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 46: Çintemani desenli Kahire Osmanlı halısı

Dönem: 17. yüzyılın başı

Envanter No: Env. No: I.6355

Müze Geliş Şekli: Daha önce Georg Hirth Koleksiyonu'nda olan halı 1936 yılında Alfred Cassirer Koleksiyonu'ndan hediye olarak alınmıştır.

Teknik: Sine düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 37x50, **boyut:** 190 x 132 cm.

Renkler: 10 renk; krem, beyaz, kırmızı, mavi, koyu mavi, küf yeşili, yeşil, açık yeşil, sarı, açık sarı.

Tanımı: 17. yüzyıla ait madalyonlu ve çintemani desenli güzel bir Kahire Osmanlı seccadesidir. Seccadenin merkezinde kırmızı zemin üzerinde mavi renkte bir madalyon yer almaktadır. Madalyonun içi çiçek ve rumi motifleri ile süslenmiştir. Köşelerde ise lacivert zeminli çeyrek madalyonlar bulunmaktadır. Zeminde ise genel olarak üç benekli olarak kullanılan çintemani motifinin tek benek olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu açıdan önemlidir, çünkü tek benek olarak kullanılan nadir bir örnektir. Ana bordürde kırmızı zemin üzerinde Osmanlı halıları için klasik olan çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Bu halının bordürü Resim 42'de bulunan halının bordürüne çok benzemektedir. Halıda iki tane de dalgalı bir dal üzerinde yer alan küçük çiçek motiflerinden oluşan suyolu yer almaktadır. Bu halıdan 5 adet üretildiğini bilmekteyiz. Desen olarak tamamen Osmanlı'ya ait olan halının teknik özellikleri nedeniyle Kahire'de üretildiği düşünülmektedir.

Envanter numarası I.6355 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu halıdan bilinen 5 tane daha mevcuttur, bunlar; Victoria & Albert Müzesi'nde Londra da bir adet, Metropolitan Sanat Müzesi'nde New York'ta bir adet, Kahire Üniversite Müzesi'nde bir adet, Paris'te Musee Jacquemart-Andre Müzesi'nde bir adet ve Budapeşte de Museum für Angewandte Kunst'ta bir adet bulunmaktadır. Ayrıca Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan KGM 1963,13 (resim 42) envanter numaralı seccade parçasının bordürü bu halının bordürüne çok benzemektedir.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.201 Abb.249, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.135, Wein 1975; Tanrıya Adanmış Halılar, s. 88, resim 43, s.164,165, resim M4, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.106,107,108, 22 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 47: Para-Memlük ya da Batı Anadolu halısı, 16. yüzyıl, Env. No: I.33/60

(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 47.a: Halının bordür parçası, Env.No: I.33/60a
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 47.b: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 47: Para-Memlük ya da Batı Anadolu halısı**Dönem:** 16. yüzyıl**Envanter No:** I.33/60**Müze Geliş Şekli:** 1960 yılında L. Bernheimer firmasının hediyesi olarak müzeye gelmiştir.**Teknik:** Sine düğümü, çözgü: yün, boyanmamış beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 50 x 54, **boyut:** 116 x 112 cm.**Renkler:** 7 renk; kırmızı, mavi, yeşil, krem, mor, açık yeşil, siyah.

Tanımı: 16. yüzyıla tarihlenen bu halı kompozisyon şeması bakımından IV. tip Holbein halılarının kompozisyonuna benzemektedir. Halının kırmızı renkteki orta zemininde büyük bir kare içinde bir sekizgen yer almakta köşelerde ise üçgen formlar görülmektedir. Üçgen formların içinde iki adet sekiz uçlu yıldız motifi bulunmaktadır. Halının merkezinde bulunan sekizgen form tahrip olduğu için deseni tam olarak anlayamamaktadır. Bu sekizgen formun kenarlarında yer alan motiflerden anlaşıldığı kadarıyla merkezde geometrik bir yıldız motifinin yer aldığı düşünülmektedir. Bu merkez motifin etrafında ise sekiz uçlu çiçekler görülmektedir. Merkezde bulunan sekizgenin etrafında ise sıralı bir şekilde selvi ağaç motifleri ve farklı çiçek motifleri görülmektedir ki bu motifler Şam halılarının da karakteristiktir. Halının alt kısmında iki adet küçük sekizgen yer almaktadır. Bu sekizgenlerin merkezinde sekiz uçlu yıldız motifleri yer almakta ve geometrik bir yapı içerisinde bulunan sekiz adet yıldız ile çevrelenmektedir. Kurt Erdmann bu halıyı 'Siebenhundert Jahre Orientteppiche' kitabında 16. yüzyıl batı Anadolu halısı olarak tanımlamaktadır.⁵³ Friedrich Spuhler ise bu halıyı 'Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin' kitabında 16. yüzyıl Para-Memlük halısı olarak tespit etmektedir.⁵⁴ Halıda 8 tane farklı bordür bulunmaktadır, en sonda görülen geniş bordür deseni tam anlayamamakla birlikte, bu bordürün benzeri motifler Osmanlı halıları ve Memlük halılarında tespit edilememiştir.

⁵³ Kurt ERDMANN, Siebenhundert Jahre Orientteppich, 107.

⁵⁴ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin, 68.

Envanter numarası I.33/60 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu halının Anadolu'da geometrik kompozisyon açısından benzerleri bulunmaktadır. Halı merkezinde bulunan sekizgen form ve motif detayları envanter numarası I.5526 (resim 13), I.29 (resim 14) ve 79,110 (resim 16) olan Holbein halılarına benzemektedir. Yine kompozisyon şeması ve motif detayları açısından İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 468 envanter numaralı 16. yüzyıl IV. tip Holbein Batı Anadolu halısına çok benzemektedir. TIEM'de bulunan 701 envanter numaralı 16. yüzyıl IV. tip Holbein halısına da sadece kompozisyon şeması açısından benzemektedir. Envanter numaraları I.14 (Resim 48) ve 76,1557 (resim 49) olan satranç tahtası desenli halılar ile de kullanılan Memlük motifleri açısından benzerlikler vardır. Yine İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.344 envanter numaralı 15. yüzyıla tarihlenen Anadolu halısında kullanılan Memlük motifleri açısından bu halıyla benzer olduğunu söyleyebiliriz. Zaleski Koleksiyonu'nda bulunan tam olarak nereye ait olduğu tespit edilememiş ama Güneydoğu Anadolu, İran ya da Suriye bölgelerine ait olabileceği düşünülen 16. yüzyılın başına ait olan halıda bu halıyla Memlük motiflerinin kullanması açısından benzerdir. Bunların dışında İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1036 envanter numaralı Batı Anadolu ya da Orta Anadolu'ya ait olan 17./18. yüzyıl halısının zemininde bulunan ejder motifi diye adlandırılan motifler, bu halının dış bordüründe bulunan ve tamamının görülemediği art arda sıralanmış olan motiflere benzemektedir.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.107 Abb.130, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.68, No.74, s.217 resim 74, Berlin 1987.

3.7. Şam Osmanlı Halıları

Bu halılar tek tip bir kompozisyon şemasına sahiptirler. Satranç tahtasına benzer bir kompozisyon şemasına sahip olan halıların zemininde altıgenler art arda sıralanmakta ve altıgenlerin köşelerinde eşkenar dörtgenler bulunmaktadır. Renk özellikleri Memlük halılarını anımsatmaktadır. "Memlük halılarına benzer asimetrik (Sine) düğüm kullanılır. Ancak Memlük halılarının tersine çözü, atkı ve motifler için kullanılan yün hep Z biçimli eğilmiştir. Bu açıdan da Türk halılarına benzerler. Ayrıca Türk halılarında da çözüde aynı kırmızı rengin kullanıldığı görülmektedir. Kısacası bu hem Türk hem Mısır özelliklerini gösteren bir teknik olmuştur."⁵⁵ Bu halıların Şam mı, Memlük mü, yoksa Türk halısı mı olduğu kesin olarak tespit edilememiştir.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz iki tane Şam halısı olarak tabir edilen halı mevcuttur. Resim 48'de yer alan 16.yüzyıl Şam, Memlük ya da Türkiye'ye ait olabileceği düşünülen halının bordür deseni Uşak halılarında sık görülen bir bordür desenine çok benzemektedir. Ayrıca bu halı Kültür Bakanlığının internet katalogunda 17. yüzyıl Uşak halısı olarak geçmektedir. Resim 49'da yer alan 16.-17. yüzyıl başı olarak tarihlenen Şam ya da Türkiye'ye ait olduğu düşünülen halı ise Şerare Yetkin tarafından 17. yüzyıl Anadolu halısı olarak kabul edilmiş fakat Kurt Erdmann'da aynı halıyı 17. yüzyıl güney Anadolu halısı olarak tespit etmiştir

⁵⁵ Friedrich SPÜHLER, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin, 60.

Resim 48: Satranç tahtası desenli halı, Mısır, Şam ya da Türkiye, 16. yüzyıl, Env. No: I.14 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.115).

Resim 48.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 48.b: Zemin eşkenar dörtgen detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 48.c: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 48: Satranç tahtası desenli halı, Mısır, Şam ya da Türkiye

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: I.14

Müze Geliş Şekli: Daha önce Alfred Beit Koleksiyonu'nda olan halı 1905 yılında Wilhelm von Bode tarafından müze hediye edilmiştir.

Teknik: Sine düğümü, çözgü: yün, boyanmamış beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z2, düğüm: yün, Z2, kalite: 33 x 41, **boyut:** 397 x 209 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, mavi, krem, açık kahve, yeşil, siyah, açık sarı, lacivert.

Tanımı: Kompozisyon şeması olarak küçük motifli I. tip Holbein halılarına çok benzemektedir. Kırmızı zemin üzerinde kareye yakın formlar yer almaktadır. Bu formların merkezinde mavi ve mavimsi yeşil renklerde yıldız motifleri bulunmaktadır. Yıldız motiflerinin çevresinde selvi ağacı motifleri sıralanmakta ve sekizgen bir form oluşturmaktadırlar. Bu sekizgen formların köşelerinde bulunan çiçek motifi dolgulu üçgenlerin birleşmesiyle de eşkenar dörtgen motifler oluşmaktadır. I. tip Holbein halılarında olduğu gibi aslında zeminde sekizgen ve eşkenar dörtgenler sıralanmaktadır. Mavi zeminli olan ana bordürde ise Osmanlı döneminde görülen rumi ve çiçek kompozisyonlarından oluşan klasik bir bordür kompozisyonu yer almaktadır. Halıda iki ince suyolu bulunmaktadır. Bu suyollarında çiçek ve yapraklarından oluşan ve kuşlu halılardaki kuş figürünü oluşturan bir motif görülmektedir. Bu halı kullanılan renkler açısından Memlük halılarını işaret ederken, kompozisyon şeması bakımından Holbein halılarını ve ana bordür, ince bordür (suyolu) desenleri ile Osmanlı halılarını çağrıştırmaktadır. Halının kullanılan iplik bakımından Osmanlı'ya, kullanılan sine düğümü nedeniyle Şam ya da Memlük'e ait olduğu düşünülmektedir. Bu saydığımız nedenlerden dolayı halının tam olarak nereye ait olduğu henüz tespit edilememiştir. Kurt Erdmann' Siebenhundert Jahre Orientteppich' kitabında bu halıyı 17. yüzyıl Uşak bölgesi halısı olarak adlandırmıştır.⁵⁶

Envanter numarası I.14 olan bu halının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

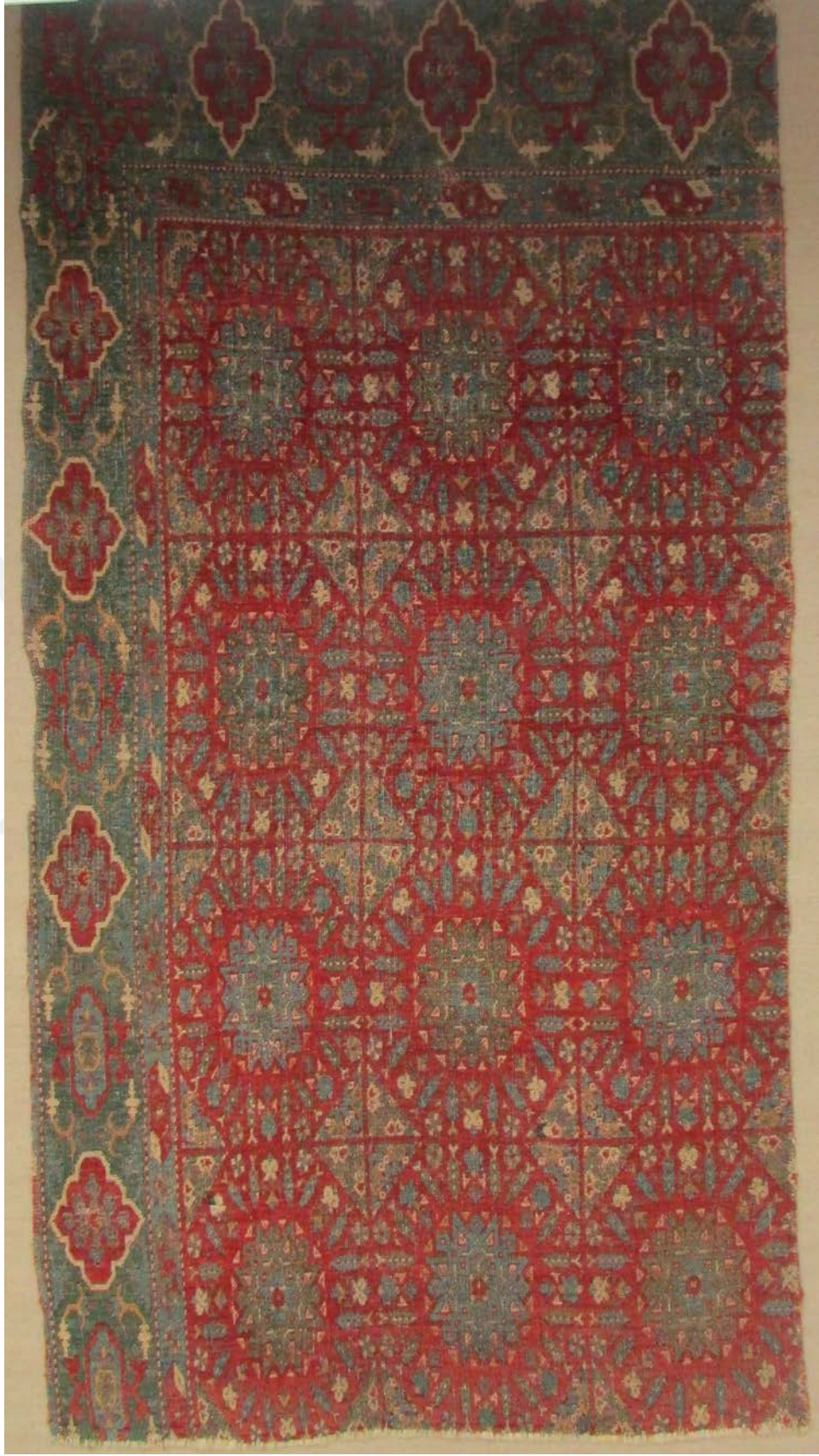
⁵⁶ Kurt ERDMANN, Siebenhundert Jahre Orientteppich, 100.

Karşılaştırma: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde A.344 envanter numaralı 13. yüzyıla ait Doğu Anadolu halısının zemininde kullanılan motiflerin bu halıyla benzerlikleri olduğu söylenebilir. Özellikler selvi ve çiçek motiflerinin benzerliği önemlidir. Benzer bir halı da 17. yüzyıla ait Saint Louis Art Museum'da bulunan 17. yüzyıl Şam halısıdır. Ana zeminde kullanılan motif aynıdır, fakat motif bu halıda büyük boyutlarda kullanılmıştır. Halının zemininde kare motif formu üç kez tekrarlanmaktadır. Şerare Yetkin bu halıyı 17. yüzyıl Anadolu halısı olarak tespit etmiştir.⁵⁷ Kurt Erdmann' da aynı halıyı 'Der orientalische Knüpftteppich' kitabında 17. yüzyıl Güney Anadolu halısı olarak tespit etmiştir.⁵⁸

Yayınlar: E.Kühnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.13 resim 34, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.100 Abb.124, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.47, Wein 1975; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.66,67, No.71, s.214 resim 71, Berlin 1987; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.210.Abb.323, Köln 1998; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.114,115, 24 numaralı halı, Berlin 2011.

⁵⁷ Şerare YETKİN, Türk Halı Sanatı,161.

⁵⁸ Kurt ERDMANN Der orientalische Knüpftteppich, 48.

Resim 49: Satranç tahtası desenli halı, 16.yy.-17.yy. başı, Env. No: 76,1557
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 49.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 49.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 49: Satranç tahtası desenli halı, Şam ya da Türkiye

Dönem: 16.yy.-17.yy. başı

Envanter No: 76,1557

Müze Geliş Şekli: 1876 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Sine düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 31 x 23, **boyut:** 200 x 103 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, mavi, yeşil, mor, krem, açık sarı, siyah.

Tanımı: Kompozisyon olarak resim 48'de bulunan satranç tahtası motifli halı ile aynı kompozisyona sahiptir. İki halı arasında desen ve renk özellikleri açısından da büyük benzerlikler vardır. Suyolu motifleri de benzer olan halıların ana bordürlerinde farklılıklar görülmektedir. Ana bordürde yeşil ve mavi renklerin ağırlıklı olduğu bir tasarım yer almaktadır. Bordürde kırmızı renkte küçük madalyonlar ve mavi renkte küçük kartuşlar sıralanmaktadır. Burada kullanılan bordür deseni Şam halılarında genel olarak görülmektedir. Friedrich Spuhler ise bu halı için şu tespitte bulunmaktadır. "Bordür klasik Memlük halılarından alınmıştır."⁵⁹

Envanter numarası 76,1557 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Viyana'da Museum für Angewandte Kunst'ta T.10512 envanter numaralı bir Şam halısının bordür deseni, orta zeminde kullanılan kompozisyon mantığı ve kullanılan motifler çok benzerdir. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde A.344 envanter numaralı 13. yüzyıla ait Doğu Anadolu halısının motifleri de bu halının motifleri ile benzerdir. Benzer bir halıda 17. yüzyıla ait Saint Louis Art Museum'da bulunan 17. yüzyıl Şam halısıdır. Ana zeminde kullanılan motif aynıdır, fakat bu halı da büyük boyuttadır, halının zemininde kare motif formu üç kez tekrarlanmaktadır. Şerare Yetkin bu halıyı 17. yüzyıl Anadolu halısı olarak tespit

⁵⁹ Friedrich SPÜHLER, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin, 67.

etmiştir.⁶⁰ Kurt Erdmann'da aynı halıyı 'Der orientalische Knüpftteppich' kitabında 17. yüzyıl güney Anadolu halısı olarak tespit etmiştir.⁶¹

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.67, No.72, s.215 resim 72, Berlin 1987.

⁶⁰ Şerare YETKİN, Türk Halı Sanatı,161.

⁶¹ Kurt ERDMANN Der orientalische Knüpftteppich, 48.

3.8. Anadolu Halıları

Anadolu halıları seri üretimi olan halılar değildir ve bu nedenle de Avrupa ülkelerinde daha az görülmektedirler. Bu halılar da tarih belirlemek de seri üretimi olan halılara göre biraz daha zorlaşmaktadır. Bu halılar Anadolu'nun farklı bölgelerinden gelmiş ve farklı desen özellikleri göstermektedirler. Genel olarak bu halılar kişisel kullanım için dokunmuşlardır.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz 22 adet Anadolu halısı vardır, bunların iki tanesi küçük parçalar halindedir. Müzede bulunan Anadolu halıları 15.yüzyıl ile 20.yüzyıl tarih aralığında olan halılardır. Resim 50'de yer alan 15.-16. yüzyıla tarihlenen çiçek ve bulut motifli Uşak halısının kompozisyon özellikleri Selçuklu halılarına benzemektedir. Bulut motiflerinin zeminde kullanılmasından dolayı da nadir bir halı parçasıdır. Resim 51'de yer alan 16. yüzyıla ait olan halı ise kompozisyon şeması ve motifleri bakımından nadir görülen bir halıdır. Araştırma esnasında benzerine rastlanmamıştır. Desen özellikleri açısından bakıldığında İran ve Kafkas kökenli bir halı olmadığı da anlaşılmaktadır. Müzede bulunan Anadolu halıları arasında madalyon motifinin tekli olarak kullanıldığı küçük boyutta ve kaba halılar görüldüğü gibi Kafkas kökenli halılar da görülmektedir. Resim 68'de bulunan 17.yüzyıla ait olduğu düşünülen halı ise kullanılan insan ve hayvan motifleri açısından son derece ilginçtir. İnsan motifi Anadolu'da kullanılmazken hayvan motifi ise 14. yüzyıldan sonra sadece son dönem Hereke ve Kumkapı halılarında görülmektedir. Bu halılar ise ince kaliteli halılardır ve motifler son derece ayrıntılı olarak işlenmişlerdir. Resim 69'da bulunan 16.yüzyıla ait olan halı ise Anadolu'da genel olarak bordür olarak kullanılan bir motifin halı zemininde görülmesi açısından ilginçtir. Yine resim 70'te bulunan 18.yüzyıla ait olan halıda kompozisyon şemasının farklı olması ve bu kompozisyon şemasına benzer halılarının pek görülmemesi nedeni ile önemli bir parçadır.

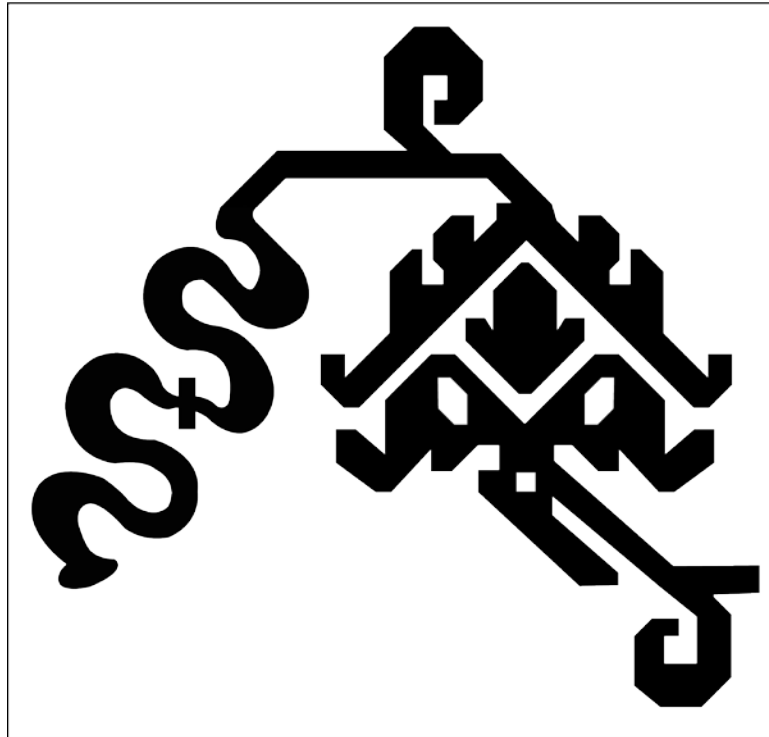

Resim 50: Çiçek ve bulut motifli halı, 15./16.yy, Env. No: KGM 1885,985

(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 50.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 9: Zemin motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 50: Çiçek ve bulut motifli halı

Dönem: 15./16.yüzyıl

Envanter No: KGM 1885,985

Müzeye Geliş Şekli: 1885 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır ve 1963 yılında İslam Sanatları Müzesi'ne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite:40x36, **boyut:**156x58cm.

Renkler: 4 renk; kırmızı, mavi, açık sarı, koyu kahverengi.

Tanımı: İnce uzun yolluk şeklinde olan halının zemini koyu kahverengidir. Zeminde içi sarı dolgulu kırmızı çiçekler ve bu çiçekleri birbirine bağlayan küçük bulut motifleri yer almaktadır. Zeminde birbirini tekrar eden motiflerin sıralanması ile oluşan kompozisyon, Selçuklu halı kompozisyonlarına benzemektedir. Halı teknik özellikleri bakımından 15./16. yüzyıla tarihlenen bir Anadolu Uşak halısıdır. Bulut motiflerinin zeminde kullanılmasından dolayı da nadir bir halı parçasıdır. Bordürde ise mavi zeminde dalgalı bir dal üzerinde kırmızı küçük çiçek ve yapraklar yer almaktadır. "Bu yolluğun bir diğer parçası da Floransa'da bulunmaktadır. Halının tam olarak uzunluğu tespit edilememekle birlikte iki parçanın toplamı 3.12 metredir."⁶² Envanter numarası KGM 1885,985 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Anna Beselin 2011 yılında basılan müze katalogunda bu halının bir parçasının Floransa'da bulunduğunu yazmaktadır. Halı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 13. yüzyıla ait 688 envanter numaralı Selçuklu halısına renk ve kompozisyon açısından benzemektedir.

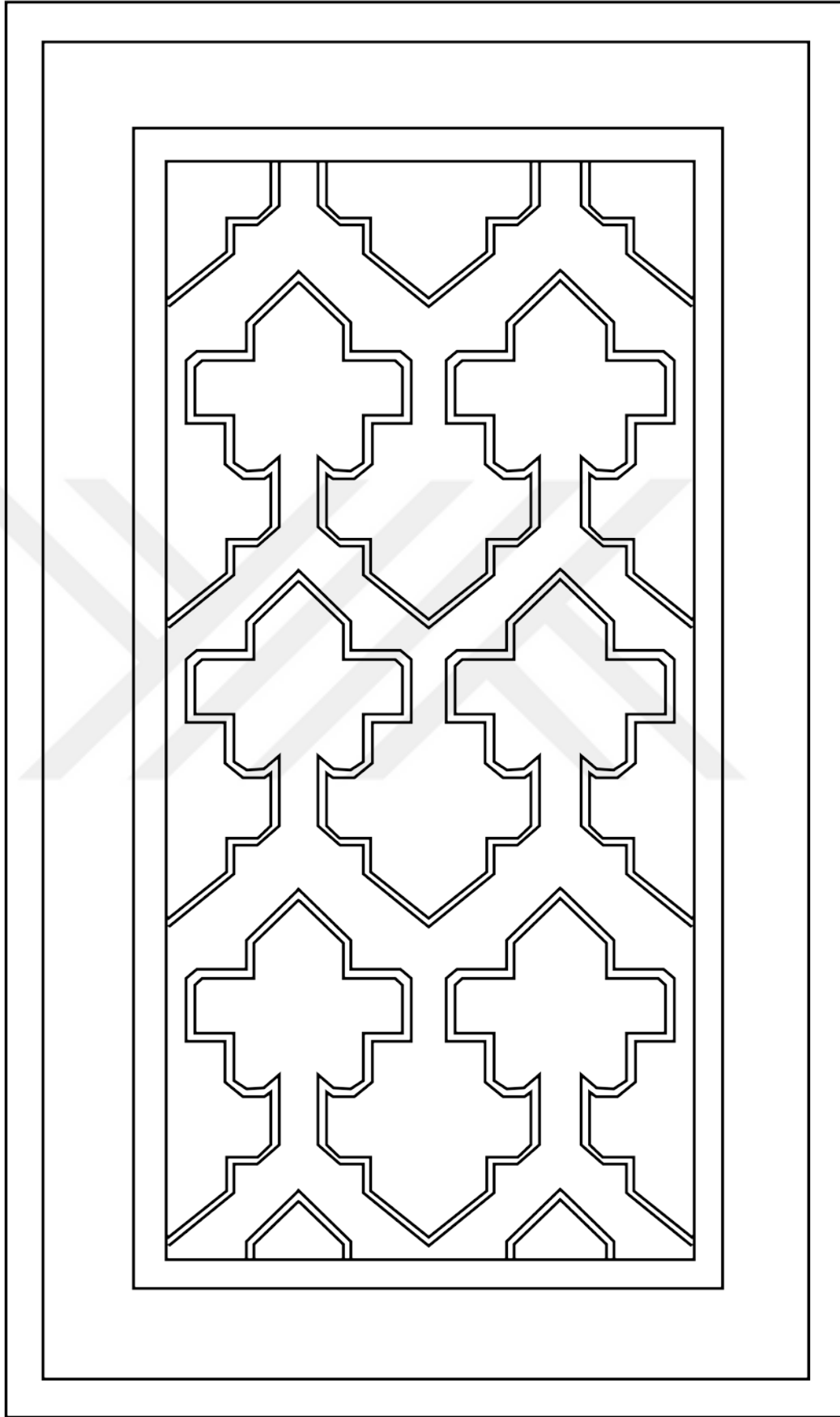
Yayınlar: Volkmar Enderlein, Zwei kleinasiatische Teppich mit Rankenmusterung, Tafel 15, 1979; Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.63 resim 12, İstanbul 2005; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.80,81, 11 numaralı halı, Berlin 2011.

⁶² Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museum für Islamische Kunst, 80.

Resim 51: Anadolu halısı, 16.yy, Env. No: KGM 1887,1110

(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

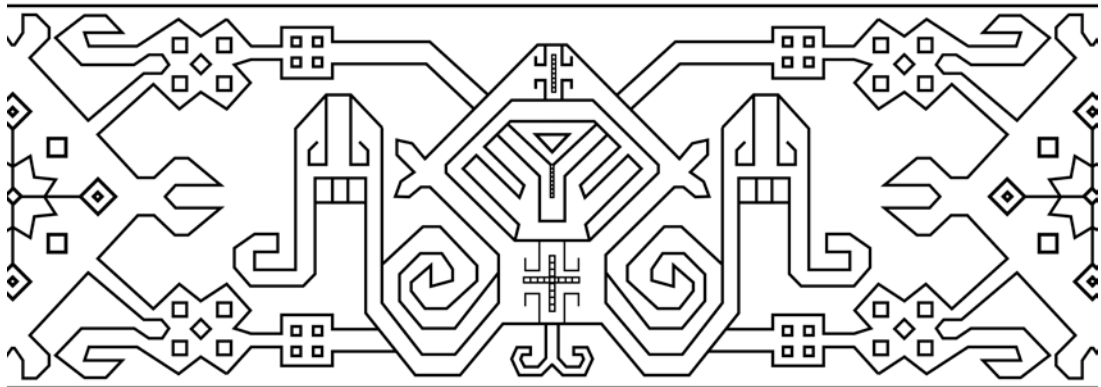
Çizim 10: Geometrik kompozisyon çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 51.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 51.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 11: Bordür çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 51: Anadolu halısı

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No: KGM 1887,1110

Müze Geliş Şekli: 1887 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1956 yılında İslam Sanatları Departmanı'na aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 40 x 40, **boyut:** 260 x 158 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, yeşil, mor, koyu kahverengi.

Tanımı: Kullanılan motifler ve renkler bakımından nadir bir Anadolu halısıdır. Halı Kırmızı zeminde mavi renkte aynı geometrik formun altı kez tekrarından oluşan bir kompozisyona sahiptir. Mavi formların içinde ve zeminde geometrikleşmiş çiçek motiflerinden oluşan kompozisyonlar görülmektedir. Halıda bulunan iki suyolunda koyu kahverengi zemin üzerinde küçük yıldız motifleri ve S motifinin aynı dal üzerinde sıralandığı görülmektedir. Ana bordürde ise turuncuya kaçan sarı zemin üzerinde birbiri ile bağlantılı mavi bulut motifleri ve eşkenar dörtgen formlar içersinde yıldız motifinin yer aldığı geometrik bir kompozisyon yer almaktadır.

Envanter numarası KGM 1887,1110 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.39,40, No.21, s.164 resim 21, Berlin 1987; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.26,41, resim 21, Berlin 1995; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.92,93, 17 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 52: Batı Anadolu halısı , 16./17.yy., Env.No:86,604
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 52.a: Köşe motifi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 52.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 52: Batı Anadolu halısı

Dönem: 16.yüzyıl / 17.yüzyıl

Envanter No: 86,604

Müze Geliş Şekli: 1886 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. Öncesinde Wilhelm von Bode'nin koleksiyonundaymış.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 40 x 29, **boyut:** 189 x 158 cm.

Renkler: 9 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, açık mavi, yeşil, açık yeşil, kahverengi.

Tanımı: Küçük boyutlu olan halının merkezinde lacivert renkteki madalyonun içersinde kaba çiçek motifleri ve çapraz yer alan lale motifleri görülmektedir. Sarı konture sahip olan madalyonun üst ve alt kısmında tepelikler yer almaktadır. Madalyonun üst ve altında sağ ve sol tarafta toplam dört tane dal üzerinde küçük gonca çiçekler görülmektedir. Halının köşelerinde bulunan üçgen formların zemini yeşil ve mavimsi yeşil renklerle renklendirilmiş ve çiçek motifleri ile süslenmiştir. Halıda birbirinin aynı iki su yolu bulunmaktadır. Ana bordürde ise gelen olarak lacivert olan zeminde çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır.

Envanter numarası 86,604 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Resim 53'de bulunan halı ile benzer olan halının yine Amsterdam'da Rijiksmuseum'de bulunan başka bir halı ile hem madalyon deseni ve genel kompozisyonu açısından hem de ana bordürde bulunan motifler açısından büyük benzerliklere sahiptir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.41, No.24, s.167 resim 24, Berlin 1987; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.26,40, resim 20, Berlin 1995.

Resim 53: Batı Anadolu halısı, 16./17.yy, Env. No: 86,600 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.166).

Resim 53: Batı Anadolu halısı

Dönem: 16.yy.-17.yy.

Envanter No: 86,600

Müze Geliş Şekli: 1886 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 40 x 28, **boyut:** 285 x 173 cm.

Renkler: 6 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, yeşil, koyu kahverengi.

Tanımı: Kırmızı zeminli madalyonlu bir halıdır. Madalyonun yeşil renk olan zemininde çok kaba bir şekilde rumi ve çiçek kompozisyonu görülmektedir. Kırmızı zeminli halının köşelerinde üçgen şeklinde dört adet madalyon daha görülmektedir. Bordür de ise alt ve üst kısımda daha detaylı ve orjinal desenine uygun, sağ ve sol kenarlarda ise geometrik bir forma dönüşmüş bulut ve hatayi motiflerinden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır.

Envanter numarası 86,600 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Resim 52'de bulunan halı ile benzer olan halının yine İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.280 envanter numaralı 16./17. yüzyıl Doğu Anadolu halısı ile, E.22 envanter numaralı 16. yüzyılın sonuna ait Orta Anadolu halısı ile ve A.104 envanter numaralı 17.yüzyıla ait Konya Karapınar halısı ile madalyon formu ve genel kompozisyon açısından benzediği görülmektedir. Bernheimer Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıla ait bir Konya Karapınar halısı ile de madalyon formu ve genel kompozisyonun açısından benzerlikleri bulunmaktadır. Yine Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.84 envanter numarasına sahip 16./17. yüzyıl Doğu Anadolu halısı ile E.8 envanter numarasına sahip 17. yüzyıla ait Batı Anadolu halısının bordürleri büyük benzerliğe sahiptir. "Bu halının Bernheimer Koleksiyonu'nda bulunan bir halı ile Rijksmuseum'da bulunan iki halı ile de benzerliği bulunmaktadır."⁶³

⁶³ Friedrich SPÜHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,41.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.40,41, No.23, s.166 resim 23, Berlin 1987.

Resim 54: İki madalyonlu Batı Anadolu halısı, 16./17.yy, Env. No: 1883,516

(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 54.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 54.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 54: İki madalyonlu Batı Anadolu halısı

Dönem: 16.yy.-17.yy.

Envanter No: 1883,516

Müze Geliş Şekli: 1883 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 40 x 32, **boyut:** 300 x 167 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, yeşil, koyu kahverengi.

Tanımı: Kırmızı zeminli halının merkezinde lacivert zeminli çiçek kompozisyonlu birbiri ile bağlantılı iki adet madalyon yer almaktadır. Madalyonların sağında ve solunda yeşil zeminli iki yarım formlu ve köşelerde dört adet üçgen formlu eşkenar dörtgen bulunmaktadır. Halıda iki adet mavi zeminli suyolu bulunmaktadır. Bu suyolları farklı çiçek ve yapraklardan oluşan kompozisyonlara sahiptirler. Kırmızı zeminli ana bordürde ise birbirine bağlanan küçük kartuşların içinde yine çiçek motifleri görülmektedir.

Envanter numarası 83,516 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşiv de olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Resim 52'de bulunan halı ile benzerlikleri bulunmaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.41,42, No.25, s.168 resim 25, Berlin 1987.

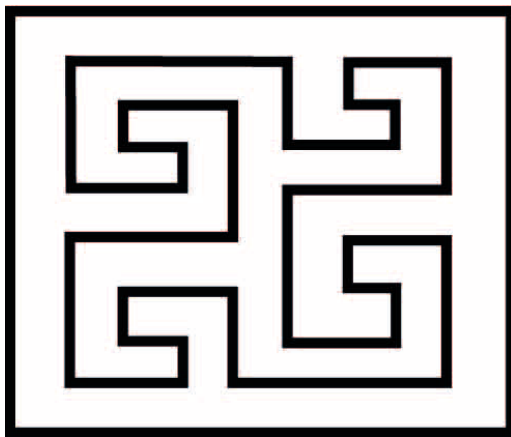
Resim 55: Kilim motifli Anadolu halı parçası, 17.yy., Env.No: I.1999
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 56: Kilim motifli Anadolu halı parçası , 17.yy., Env.No: I.1992.1
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 55.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 12: Bordür motifi (Çizim Melis BAYCAN). **Resim 55.b:** Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 55 -56: Kilim motifli Anadolu halısı parçaları**Dönem:** 17.yüzyıl**Envanter No:** I.1999.1 - I.1992.1**Müze Geliş Şekli:** I.1999.1- 1999 yılında Stuttgart'ta Heinrich Kirchheim Koleksiyon'undan bağış yoluyla alınmıştır. I.1992.1 - 1992 yılında Berlin antika pazarından satın alınmıştır.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 18 x 22, **boyut:** 87 x 105 / 202 x 100 cm.**Renkler:** 8 renk; kırmızı, krem, lacivert, mavi, koyu kahve, turuncu, yeşil, mor.**Tanımı:** Kilim desenleri kullanılan iki parçadan oluşan halının tam olarak uzunluğu bilinmemektedir. Kırmızı zeminli olan halıda kilimlerde daha çok görülen dört adet koçbaşı motifi görülmektedir. Bu koçbaşı motiflerinin arasında üç adet yan yana sıralanmış altı dilimli altıgenler bulunmaktadır. Beyaz zeminli suyolunda dörde bölünmüş küçük eşkenar dörtgenler üst üste sıralanmıştır. Ana bordürde ise kare formların içinde farklı renklerde gamalı haç motifi yer almaktadır. Bordürde sol üst köşede muhtemelen alanın doğru hesaplanamamasından kaynaklı olarak farklı bir motifin dokunduğu görülmektedir.

Envanter numaraları I.1999.1 - I.1992.1olan bu halının parçalarının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşiv de oldukları tespit edilmiş ve halının parçaları görülmüştür.

Karşılaştırma: Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan ve 1945 yılında yanan 17. /18. yüzyıla ait Anadolu halısının zemininde kare içinde yer alan bu halının bordüründe kullanılan gamalı haç motifleri bulunmaktadır. Yine 19. yüzyıla ait Elazığ Müzesi'nde bulunan Sivas halısının bordüründe, Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan Malatya halısının bordüründe ve İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan Erzincan halısının bordüründe gamalı haç motifleri kullanılmıştır.**Yayınlar:** Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.94,95, 18 numaralı halı, Berlin 2011.

Resim 57: Madalyonlu Doğu Anadolu halısı , 17./18.yy., Env.No:1884,898
(Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,
s.171).

Resim 57.a: Madalyon detayı (V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.415)

Resim 57: Madalyonlu Doğu Anadolu halısı

Dönem: 17. /18. yüzyıl

Envanter No: 1884,898

Müze Geliş Şekli: 1884 yılında Kunstgewerbemuseum için Roma'dan satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı, Z,2, düğüm: yün,Z2, kalite: 41 x 33, **boyut:** 223 x 144 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, siyah (koyu kahve), yeşil, açık mor.

Tanımı: Kırmızı zeminli halıda tam merkezde bulunmayan sekiz yapraklı bir çiçeğe benzeyen farklı bir madalyon kullanılmıştır. Madalyonun iç kısmında rumi ve bulut motiflerini anımsatan motifler vardır. Bu halı, kullanılan madalyon ve motifler açısından nadir bulunan bir örnektir. Madalyonun üst kısmında tam şekilde üç adet, alt kısmında bir tam iki yarım şekilde sekiz kollu bir çiçek motifi görülmektedir. Yine halı zemininin üst ve alt kısmında merkezde farklı sağ ve sol kanatta aynı olan üç adet hatayi çiçeği görülmektedir. Bu çiçek motifleri daha çok Kafkas halılarında görülmektedir. Ayrıca halının zemininde çok küçük şekilde çintemani motiflerinin yer aldığını görmekteyiz. Yine halının sağında ve solunda yarım şekilde görülen toplamda sekiz adet farklı küçük boyutlu madalyon motifleri görülmektedir. Mavi renkte zemine sahip olan bordürde küçük kartuşlar ve çiçeklerden oluşan farklı bir kompozisyon yer almaktadır. “Kullanılan motifler açısından bu halı 17. ve 18. yüzyıl Kafkas halıları ve 16.-17. yüzyıl Kuzeybatı İran halılarını andırmaktadır. Halı teknik ve çintemani motifinin kullanılması açısından Türk halılarını işaret etmektedir.”⁶⁴ Kullanılan motiflerin Kafkas halılarının motiflerine benzemesi bu halının Doğu Anadolu kökenli olabileceğini düşündürmektedir.

⁶⁴Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,43.

Envanter numarası 1884,898 olan halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu halının merkezinde bulunan çiçek motifine benzeyen madalyon formu, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 409 envanter numaralı 17. yüzyıl Bergama halısının merkezinde bulunan yıldız madalyonun içersindeki çiçek motifli madalyona benzemektedir. Yine bordür motifi açısından da İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 442 envanter numaralı Anadolu halısıyla benzerdir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.43,no:28,s.171, resim 28, Berlin 1987; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.415. Abb.554, Köln 1998.

Resim 58: Anadolu halısı üç bordür parçası, 17.yüzyıl sonu,
Env.No:1887,1029 a-b-c (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 58: Anadolu halısı üç bordür parçası

Dönem: 17. yüzyıl sonu

Envanter No: 1887,1029 a-b-c

Müze Geliş Şekli: 1887 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı, Z,2, düğüm: yün,Z2, kalite: 46 x 40, **boyut:** a 59 x30 – b 50 x 30 – c 30 x 27 cm.

Renkler: 6 renk; açık sarı, krem, kırmızı, mavi, mavimsi yeşil, koyu kahverengi.

Tanımı: Aynı bordüre ait üç halı parçasında ana bordür desenini ve suyolu desenini görmekteyiz. Kalan en büyük parça olan b parçasının halının sağ üst köşesine ait olduğu anlaşılmaktadır. Ana bordürde bulut motifi ve çiçek motifinden oluşan ve Anadolu halılarında çok sık kullanılan bir kompozisyon görmekteyiz. Suyolunda ise dalgalı bir dal üzerinde gonca çiçeklerinin yer aldığı anlaşılmaktadır.

Envanter numarası 1887,1029 olan halının parçalarının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde oldukları tespit edilmiş fakat halı parçaları görülememiştir.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.40,no:22,s.165, resim 22, Berlin 1987.

Resim 59: Anadolu halısı bordür parçası, 16. / 18. yüzyıl, Env.No:1.17/66
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 59: Anadolu halısı bordür parçası

Dönem: 16. / 18.yüzyıl

Envanter No: 1.17/66

Müze Geliş Şekli: 1966 yılında H.Chr. Grand tarafından Zürih'te satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz ve kahverengi, Z2S, atkı: yün, soluk kırmızı, Z,2, düğüm: yün,Z2, kalite: 35 x 33, **boyut:** 32 x 23 cm.

Renkler: 4 renk; açık sarı, kırmızı, mavi, kahverengi.

Tanımı: Çok küçük bir parçası kalmış olan halıda kiremit kırmızısı zemin üzerinde sarı renkte geometrik olduğu anlaşılan bir motif görülmektedir.

Envanter numarası 1.17/66 olan halı parçasının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı parçası görülememiştir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.134, no:171, s.305, resim 171, Berlin 1987.

Resim 60: Orta Anadolu halı parçası, 18.yüzyıl, Env. No: 1889,286 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.173).

Resim 60: Orta Anadolu halı parçası

Dönem: 18. yüzyıl

Envanter No: 1889,286

Müze Geliş Şekli: 1889 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. Öncesinde Wilhelm von Bode'nin koleksiyonunda bulunmaktaydı.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 36 x 31, **boyut:** 237 x 47 cm.

Renkler: 9 renk; kırmızı, krem, sarı, turuncu, mavi, koyu yeşil, açık yeşil, koyu kahverengi, mor.

Tanımı: Nadir görülen bir kompozisyona sahip olan halı parçasının zemini altıgen formlardan oluşmaktadır. Bu altıgen formların merkezinde laleye benzeyen bir çiçek motifi ve etrafında da yine farklı çiçek motifleri yer almaktadır. Bu altıgen formların zemininde yeşil, krem, kırmızı, kahverengi ve açık mor renkler kullanılmıştır. Ana bordürde ise koyu kahverengi zeminde yer alan dalgalı ve tırtıklı bir dal görülmektedir. Bu dalın aralarındaki boşluklarda ise ortada bir haç şekli oluşturan ve kenarlardan haç şekline doğru kıvrılan geometrik bir motif tekrarlanmaktadır. Bu bordürün Anadolu'da çok kullanılmadığını bilmekteyiz.

Envanter numarası 1889,286 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 258, 394, ve 675 envanter numaralı 17. yüzyıl Uşak halıları ya birbirlerinin parçası ya da aynı halı grubuna aittirler. Bu halıların geometrik kompozisyonu, ana zeminde bulunan bölmelerin içersindeki küçük motifler bu halı ile benzerdir. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 699 envanter numaralı 17. yüzyıl Uşak halısının geometrik kompozisyonu, ana zeminde bulunan bölmelerin içersindeki küçük motifler de benzerdir. Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 380 envanter numaralı Anadolu halısının zemininde yer alan altıgen formların tekrarından oluşan kompozisyonu da bu halı ile aynı kompozisyon temeline sahiptir.

Yine aynı kompozisyon şemasına sahip 17. yüzyıla ait 13/2026 envanter numaralı bir seccade de Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.44, No.30, s.173 resim 30, Berlin 1987.

Resim 61: Anadolu halısı, 18.yüzyıl, Env. No: I.39/63 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.174).

Resim 61: Anadolu halısı

Dönem: 18. yüzyıl

Envanter No: I.39/63

Müze Geliş Şekli: 1963 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. Öncesinde Wilhelm von Bode'nin Koleksiyonu'nda bulunmaktaydı.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, gri beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 40 x 39, **boyut:** 229 x 123 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, krem, sarı, turuncu, lacivert, mavi, yeşil, açık mor.

Tanımı: Halının zemininde ve bordüründe kullanılan motifler Anadolu'da kullanılan motiflere benzemektedir. Bu nedenle de Anadolu'da nadir görülen bir halıdır. Orta eksende ikisi yeşil biri lacivert olan hatayı çiçeği görülmektedir. Yine orta zeminde dağınık farklı çiçek motifleri de bulunmaktadır. Halının sağ ve sol tarafında yarım olarak görülen sekiz adet tırtıklı eşkenar dörtgen formlar görülmektedir. "Ernst Kühnel bu halı için 1700 Kafkas ibaresini kullanırken, Kurt Erdmann ise bu halı için 'Kafkasya motifinin Anadolu'da taklit edilmiş olduğu az sayıda örneklerden biridir.' ibaresinde bulunmuştur."⁶⁵ Desen özelliklerine bakıldığında ve TİEM'de bulunan benzer halıdaki insan ve hayvan motiflerine dayanarak bu halının Kafkas kökenli bir halı olduğunu söyleyebiliriz.

Envanter numarası I.39/63 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Anadolu halısının benzeri sayılabilecek iki halı parçası İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Envanter numaraları 1799 ve 1800 olan ve aynı halıya ait olan bu iki parçanın bordür motifi bu halının bordür motifi ile benzerdir ve zeminde yer alan motiflerde benzemektedir. Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan sine düğümlü bu halının zemininde ise farklı olarak insan ve hayvan motifleri görülmektedir. Desen özellikleri göz önüne alındığında bu halının Kafkas kökenli bir halı olduğu düşünülmektedir.

⁶⁵ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,44.

Yayınlar: ; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.112 Abb.140, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.44,45, No.31, s.174 resim 31, Berlin 1987.

Resim 62: Doğu Anadolu / Azerbaycan halısı, 18./ 19.yy., Env.No:85,983 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.172).

Resim 62: Doğu Anadolu / Azerbaycan halısı

Dönem: 18./19. yüzyıl

Envanter No: 85,983

Müze Geliş Şekli: 1885 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 34 x 26, **boyut:** 202 x 150 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, yeşil, mor, koyu kahverengi.

Tanımı: Kırmızı zeminli halının orta merkezinde tam, üst ve alt kısımda yarım olarak görülen sekiz kare şeklinde kollu bir madalyon bulunmaktadır. Bu madalyonun merkezin sekizgen bir form ve içersinde sekiz yapraklı bir çiçek motifi bulunmaktadır. Kare formlu kollarda ise sekizgen bir yıldız motifi yer almaktadır. Zeminde madalyonların aralarında dört adet sekiz yapraklı çiçek motifi görülmektedir. Koyu kahverengi ana bordürde ise dalgalı bir dal üzerinde S şeklinde motifler görülmektedir. Geometrik madalyon formları Bergama halılarını andırmaktadır. Bu halı için Friedrich Spuhler şöyle demektedir. “Halı motifleri ve tekniği açısından Türk halılarına benzemektedir, fakat renkler açısından 18. yüzyılın canlı renkleriyle bağdaşmamaktadır. Bunlar komşu İran'da yapılmış Kürt göçebe halılarını andırmaktadır. Bu nedenle Doğu Anadolu ya da Azerbaycan kökenli olabilirler.”⁶⁶ Envanter numarası 85,983 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

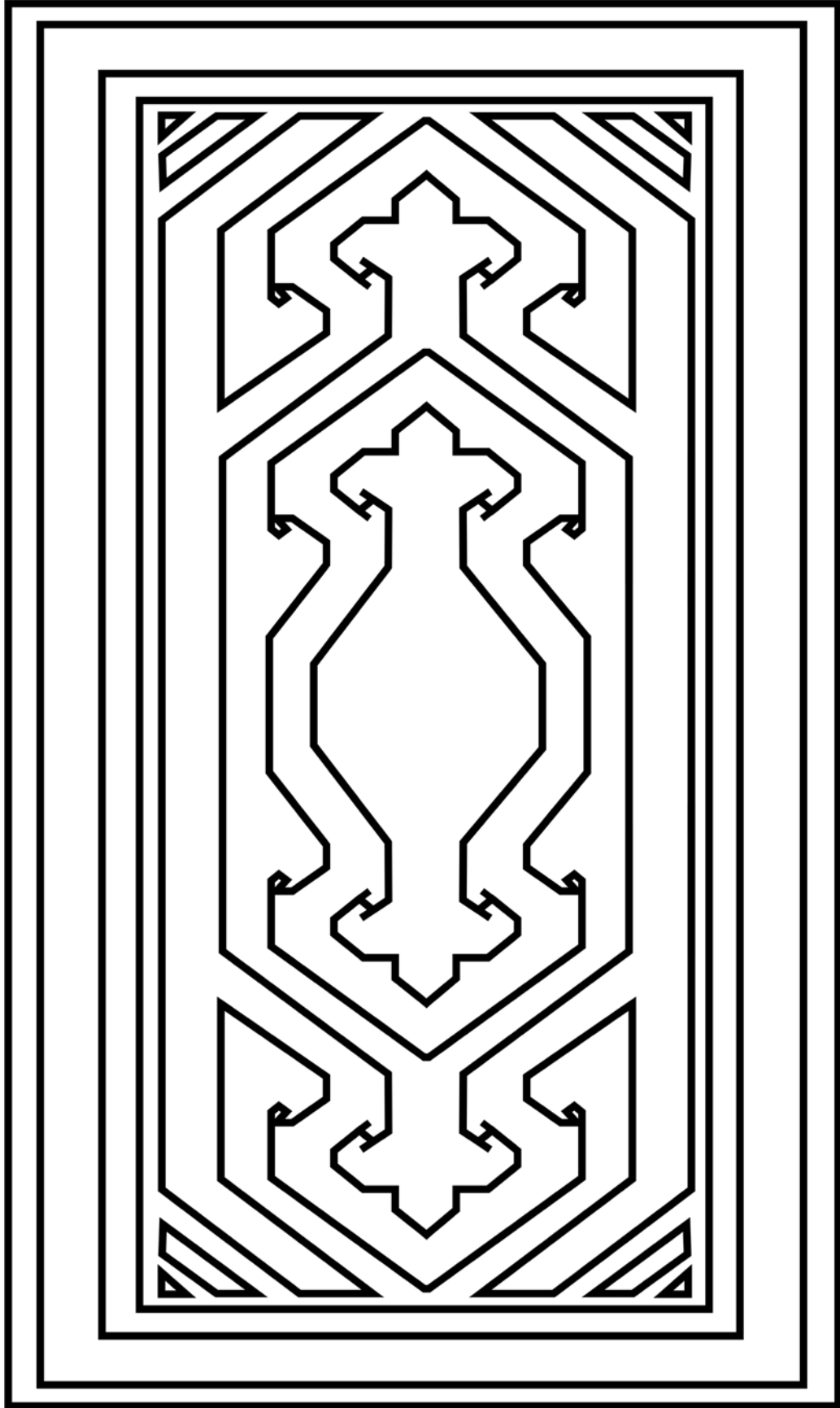
Karşılaştırma: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde E.138 envanter numaralı 19. yüzyıl Konya halısının zemininde iki kez tekrar eden madalyon formu bu halıdaki madalyon formuna benzemektedir. Yine New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 17. Yüzyıla Çanakkale bölgesine ait bir halının merkezinde de yine bu halıda kullanılan madalyona benzer bir madalyon kullanılmıştır.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.43,44, No.29, s.172 resim 29, Berlin 1987.

⁶⁶ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,43-44.

Resim 63: Anadolu halı parçası, 19.yüzyıl başı, Env. No: 91,97 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.203).

Çizim13: Tahmini kompozisyon çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 63: Anadolu halı parçası

Dönem: 19. Yüzyıl başı ya da daha erken

Envanter No: 91,97

Müze Geliş Şekli: 1891 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. Öncesinde Wilhelm von Bode'nin koleksiyonunda bulunmaktaydı.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz ve az doğal kahverengi, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 44 x 34, **boyut:** 84 x 112 cm.

Renkler: 5 renk; kahve kırmızı, krem, sarı, mavi, lacivert.

Tanımı: Halı parçası kahverengine kaçan kırmızı renkte iç içe geçmiş ok başı şeklinde dolgulardan oluşmuş bir zemin kompozisyonuna sahiptir. Orta zemin lacivert renktedir. Kırmızı renkte olan formların içinde krem rengi çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Halıda yer alan iki suyolunda dalgalı bir dal üzerinde yer alan ikişerli küçük çiçekler görülmektedir. Krem renginde olan ana bordürde ise dalgalı bir dal üzerinde kırmızı ve lacivert renkte çiçek kompozisyonu yer almaktadır. Halı parça halinde günümüze kaldığından kompozisyonun tamamını bilememekle birlikte, benzer halı kompozisyonlarından yola çıkarak üstte yer alan kompozisyonun aynalanarak alt kısımda da tekrar ettiğini düşünebiliriz. Benzer kompozisyona sahip seccadeler Bergama yöresinde görüldüğünden halının Bergama yöresine ait olduğunu söyleyebiliriz. Envanter numarası 91,97 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülemediği.

Karşılaştırma: Viyana'da özel bir koleksiyonda bulunan 18.yüzyıl Bergama Nomad seccadesi ile kompozisyon açısından büyük benzerlik vardır. Ankara Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan 18.yüzyıl Milas halısı ve New York Metropolitan Müzesi'nde bulunan 1974.149.9 envanter numaralı 19.yüzyıl Bergama halısı ile de kompozisyon şeması benzerdir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.54,55, No.60, s.203 resim 60, Berlin 1987.

Resim 64: Anadolu halısı, Kula bölgesi, 19.yüzyılın başı, Env. No: 1889,204
(Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin,
s.201).

Resim 64: Anadolu halısı, Kula bölgesi

Dönem: 19. Yüzyılın başı

Envanter No: 1889,204

Müze Geliş Şekli: 1889 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. Önceki sahibi V. Radowitz, İstanbul büyükelçisi.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, beyaz Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 34 x 34, **boyut:** 266 x 126 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, krem, sarı, mavi, açık mavi, lacivert, yeşil.

Tanımı: Halının zemininde üç tane madalyon deseni bulunmaktadır. Madalyonların ikisi düz biri ters olarak yerleştirilmiştir. Madalyonların içersinde ve dışarisında çeşitli çiçek motifleri ile oluşturulmuş kompozisyonlar bulunmaktadır. Ana bordürde ise Anadolu halılarında sıklıkla görülen dalgalı bir dal ve üzerinde üçlü gruplar halinde penç ve karanfil çiçekleri yer almaktadır, aralarda ise tekli lale motifi görülmektedir. Bu tür halılara Demirci Kula halısı denilmektedir.

Envanter numarası 1889,204 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Metropolitan Müzesi'nde 1800'lü yıllara ait 22.100.82 envanter numaralı Konya halısı motif ve kompozisyon bakımından bu halıya çok benzemektedir. Sentez Halı Koleksiyonu'nda bulunan 20. yüzyılın başına ait Kula Kömürcü sedir halısı da bu halıya çok benzemektedir. Ayrıca Milano Eskenazi Koleksiyonu'nda bulunan 18. yüzyıla ait Manisa halısı ve Bildlexion kitabında sayfa 206' da yer alan 18. yüzyıla tarihlenen Kula halısı da bu halı ile benzerdir. Arkas Halı Koleksiyonu'nda yer alan 1890 yılına tarihlenen bir Hereke halısı da bu halıda kullanılan motifin yan yana sıralanmasından oluşan farklı bir kompozisyonu olan güzel bir örnektir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.53,54, No.58, s.201 resim 58, Berlin 1987.

Resim 65: Batı Anadolu halısı, 19.yüzyıl, Env. No:1914,30
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 65: Batı Anadolu halısı

Dönem: 19. Yüzyıl

Envanter No: 1914,30

Müze Geliş Şekli: 1914 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, sarımsı bir renk, Z2S, atkı: yün, kırmızı-kahverengi Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 35 x 26, **boyut:** 150 x 104 cm.

Renkler: 8 renk; sarı, beyaz, yeşil, mavi, mor, kırmızı, kahverengi, koyu kahverengi.

Tanımı: Halı çok basit bir kompozisyona sahiptir, orta zeminde üç adet dikdörtgen bulunmaktadır. Bu dikdörtgenlerin içinde haç şeklinde üst ve alt uçları üçgen olarak sonlanan geometrik biçimli madalyon yer almaktadır. Bu madalyon motifinin dört köşesinde çengelli köşe motifleri görülmektedir. Bordür kompozisyonunda ise büyük boyutlu penç çiçeği motifinin tekrar ettiğini görmekteyiz. Benzer motifli halılar belirlendiğinde bu tür halıların 19. yüzyılda Gaziantep ve Niğde yöresinde görüldükleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu halılar için Orta Anadolu veya Gaziantep halısı tabiri de kullanılabilir.

Envanter numarası 1914,30 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş, fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu'nda 19. Yüzyıla ait bir Gaziantep halısının, Elazığ Müzesi'nde 19. Yüzyıla ait bir Gaziantep halısının, Sivas Müzesi'nde 19.yüzyıla ait bir Gaziantep halısının ve Sivas Müftülüğü'nde 19.yüzyıla ait bir Gaziantep halısının geometrik biçimli madalyon motifleri ve kompozisyon düzenlemeleri çok benzemektedir. Ayrıca Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 18. yüzyıla ait ve 19. yüzyıla ait iki adet Kemerhisar – Niğde halısının da yine geometrik biçimli madalyon motifi ve kompozisyonu çok benzemektedir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.52,53, No.55, s.198 resim 55, Berlin 1987.

Resim 66: Anadolu Kırşehir halısı, 19.yüzyıl, Env.No:1935,208
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 66: Anadolu Kırşehir halısı

Dönem: 19. yüzyıl

Envanter No: 1935,208

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a teslim edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı-kahverengi Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 35 x 28, **boyut:** 374 x 120 cm.

Renkler: 7 renk, açık sarı, kırmızı, krem, yeşil, mor, pembe, açık mavi.

Tanımı: Halının zemininde dört adet birbirine bağlı geometrik madalyon motifi yer almaktadır. Zeminde kalan kısımlarda kilim motifleri ve çeşitli geometrik motifler bulunmaktadır. Ana bordürde ise dişli yapraklı çiçek motiflerinin art arda sıralanmasından oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. "Bu bordür motiflerini Mucur, Milas ve Konya halılarından tanımaktayız."⁶⁷

Envanter numarası 1935,208 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: T.C. Kültür Bakanlığı 5.halı katalogunda bulunan 19. yüzyıla ait özel bir koleksiyonda yer alan bir Adıyaman halısı motif ve kompozisyon açısından bu halıya çok benzemektedir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.53, No.57, s.200 resim 57, Berlin 1987.

⁶⁷ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 53.

Resim 67: Batı Anadolu halısı, 19.yüzyıl sonu, Env.No:1935,183
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 67: Batı Anadolu halısı

Dönem: 19. yüzyılın sonu

Envanter No: 1935,183

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında bakanlık tarafından Kunstgewerbemuseum'a teslim edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S nadiren Z2, atkı: yün, beyaz Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 21 x 30, **boyut:** 222 x 166 cm.

Renkler: 6 renk; kırmızı, mavi, krem, yeşil, kahverengi, açık sarı.

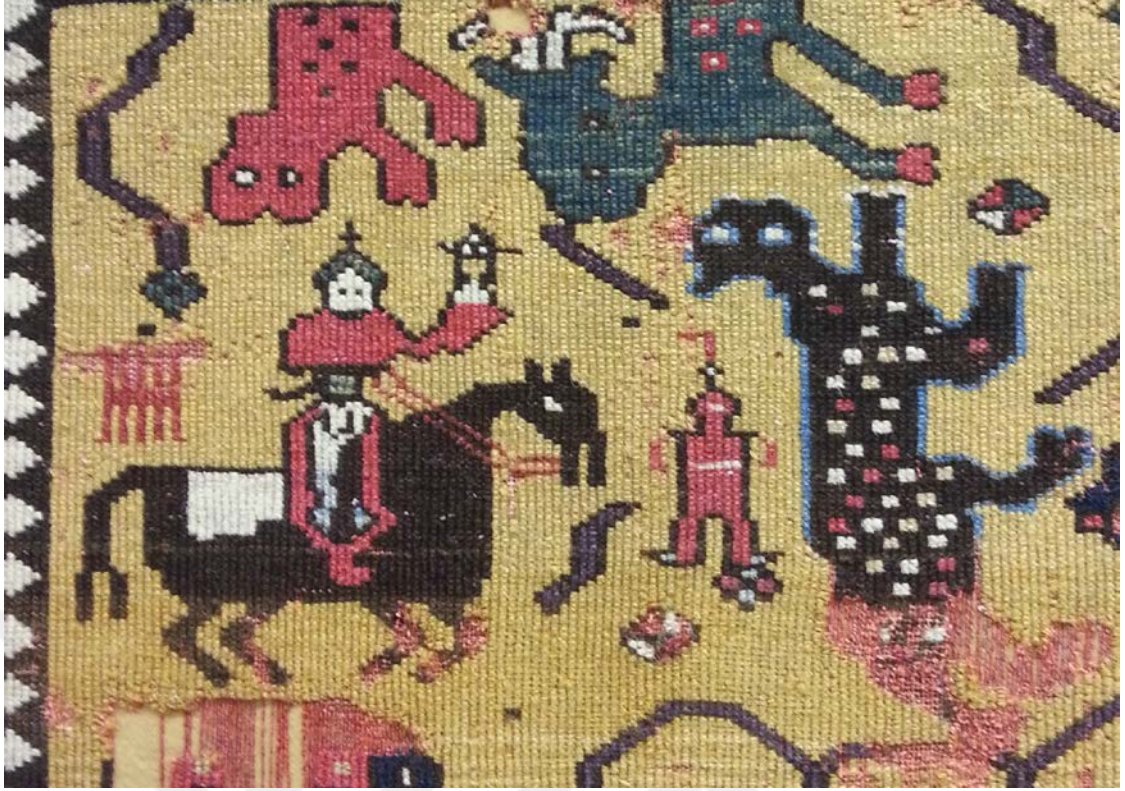
Tanımı: Halının merkezinde basamaklı geometrik bir madalyon motifi yer almaktadır. Orta zemininde dört köşede basamaklı üçgen formlar görülmektedir. Kalan zemine ise dağınık bir şekilde küçük motifler yerleştirilmiştir. Ana bordürde ise sekiz yapraklı penç çiçekleri art arda sıralanmaktadır.

Envanter numarası 1935,183 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

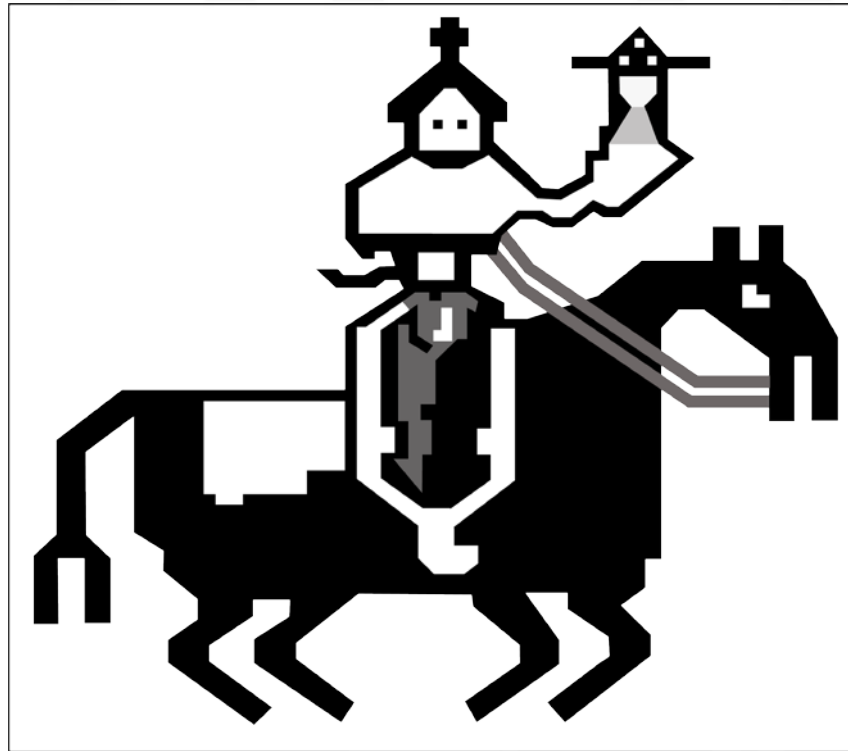
Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.135, No.176, s.307 resim 176, Berlin 1987.

Resim 68: Hayvan figürlü halı, 17.yüzyıl Env. No: I.34,
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

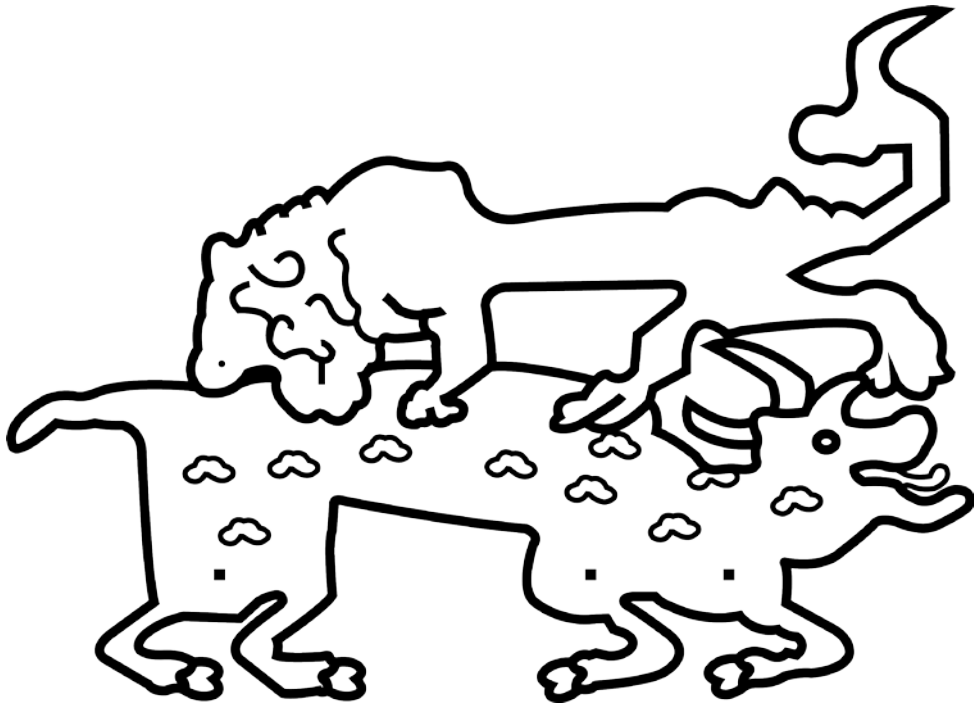
Resim 68.a: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR,2017).

Çizim 14: Suvari motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 68.b: Aslan ve boğa mücadelesi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 15: Aslan ve boğa mücadelesi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 68.c: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 68: Hayvan figürlü Anadolu halısı

Dönem: 17. yüzyıl

Envanter No: I.34

Müze Geliş Şekli:

Teknik: : Gördes düğümü, çözgü: ipek, atkı: pamuk, düğüm: yün, kalite: 38 x 60,
boyut: 189 x 78 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, sarı, krem, yeşil, mavi, siyah, mor.

Tanımı: Anadolu'da çok nadir görülen bir halıdır. Halının sarı olan zemininde at üzerinde insan figürleri, geyik figürleri ve aslan ile boğa mücadelesini gösteren motifler yer almaktadır. Ayrıca daha küçük boyutta farklı hayvan figürleri ve çiçek motifleri de görülmektedir. Hayvan ve insan figürlerinin yer aldığı bu kadar kaba yapılmış bir halı örneğine Anadolu'da rastlanmamıştır. Ana bordüre kullanılan desen ise Anadolu'da birçok halı ve seccadede kullanılmaktadır. Bu kompozisyonda mavi zemin üzerinde dalgalı bir dal ve dalın üzerinde bir krem bir mor renkte hatayı çiçek motifinin bozulmuş bir hali görülmektedir. Bu çiçek motifinin sağında ve solunda ise kırmızı renkte rumi motifini andıran motifler yer almaktadır. Bu halı için ilginç olan bir diğer nokta ise halıda bulunan siyah beyaz renkteki iki suyolu motifidir. Anadolu'da ok başı olarak adlandırılan bu motifleri genellikle Kafkas halılarında görmekteyiz. Anadolu'da ise bu suyolu motiflerinin kullanıldığı dört halı tespit etmiş bulunmaktayız, bunlardan üç tanesi Kars yöresine aittir.

Kullanılan insan ve hayvan figürlerinin Anadolu'da halılarda görülmemesinden bu halının İran ya da Kafkas halılarından kopya olabileceğini düşünmekteyiz. Halıda kullanılan Kafkas kökenli ok başı motifleri de bunu desteklemektedir. Muhtemelen bu halı bir Kafkas halısının kopyasıdır. Öğretim görevlisi Medeni Dinç ve Şirinoğlu Halıcılık'ın sahibi Avak Şirinoğlu ile 2017 yılında yapılan görüşmede her iki kişi de bu halının Kafkas ya da İran kökenli bir halı olduğunu belirtmişlerdir.

Envanter numarası I.34 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Resim 69'da bulunan 1889,26 envanter numaralı Anadolu halısının ana zemininde tekrar eden desen bu halının bordüründe kullanılan desenin aynısıdır. Yine Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde yer alan I.6930 envanter numaralı 16. Yüzyıl Uşak Bellini seccadesinin bordürü de bu halının bordürüyle aynıdır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan envanter numarası 406 olan 18.yüzyıl Uşak halısının, Env. No. 357 olan 17.yüzyıl Uşak Bellini seccadesinin, Env. No. 772 olan 16.yüzyıl Konya halısının, Env. No. 438 olan 17. yüzyıl Orta Anadolu halısının, Env. No. 558 olan 19. yüzyıl Uşak halısının ve Env. No. 1772 olan Sivas halısının bordür desenleri de bu halının bordür deseniyle aynıdır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan envanter numarası A.134 olan 16./17. yüzyıla ait Doğu Anadolu halısının bordür deseni ve envanter numarası A.107 olan 16./17. yüzyıla ait Güneydoğu Anadolu halısının bordür deseni bu halının bordür deseni ile aynıdır. Yine Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' adlı kitabında yayınlanan 18.yüzyıla ait iki adet Bergama seccadesinin bordür desenleri de bu halınınki ile aynıdır. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 18.yüzyıla ait bir Uşak halı parçasının zemin deseni ve Zaleski Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıla ait bir Batı Anadolu halısının zemin deseni bu halının bordür deseni ile aynıdır.

Elazığ Müzesi'nde bulunan 19. yüzyıla ait Kars halısının suyolu deseni, Adana Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıl Kars halısının suyolu deseni, Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıla ait Kars halısının suyolu deseni ve Sivas Vakıflarda bulunan 18. yüzyıl Balıkesir halısının suyolu deseni bu halının suyolu deseniyle aynıdır.

Hayvan mücadelelerini betimleyen halılar Osmanlının son döneminde özellikle Hereke ve Kumkapı halılarında görülmektedir. Fakat bu halılar ince kalite olduğu içinde betimlemeler buradaki gibi kaba değildir.

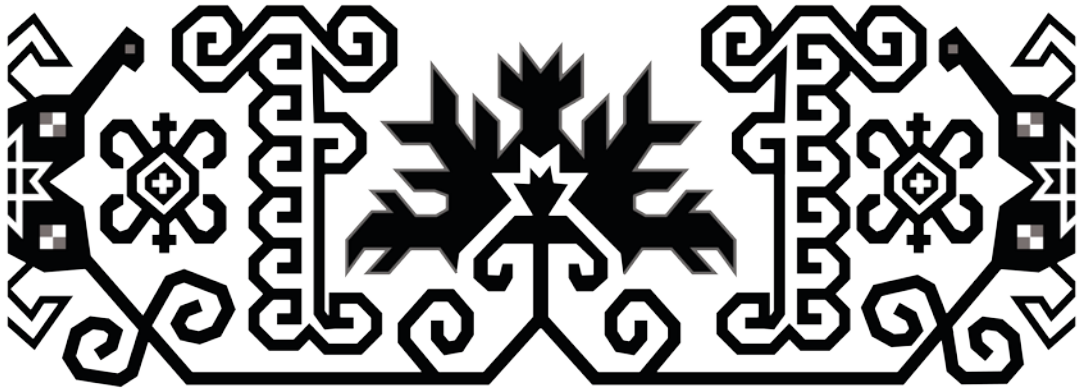
Resim 69: Bordür desenli Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env. No: 1889,26
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 69.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 69.b: Zemin detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 16: Zemin motif çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 69: Bordür desenli Anadolu halısı

Dönem: 16.yüzyıl

Envanter No: 1889,26

Müze Geliş Şekli: 1889 yılında satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 34 x 34, **boyut:** 83 x 106 cm.

Renkler: 6 renk; kırmızı, sarı, krem, yeşil, mavi, siyah.

Tanımı: Bu halı genellikle bordür motifi olarak kullanılan motifin halının zemininde kullanılmasından oluşan bir kompozisyona sahiptir. Bu özellik Anadolu'da çok sık görülmemektedir. Halının zemininde Anadolu'da birçok halı ve seccadede genellikle bordür motifi olarak kullanılan bir kompozisyonunun beş sırada tekrarı yer almaktadır. Bu kompozisyonda kırmızı zemin üzerinde dalgalı bir dal ve dalın üzerinde beyaz konturlu siyah renkte hatayı çiçek motifinin bozulmuş bir hali görülmektedir. Bu çiçek motifinin sağında ve solunda ise farklı renklerde rumi motifini andıran motifler yer almaktadır. Ana bordürde ise genellikle Holbein halılarının bordüründe görülen kufi yazı karakterinden esinlenerek oluşturulmuş geometrik geçmeli bir kompozisyon görülmektedir.

Envanter numarası 1889,26 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Resim 68'de bulunan I.34 envanter numaralı hayvan figürlü Anadolu halısının bordüründe görülen desen bu halının zemininde kullanılan desenin aynısıdır. Yine Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde yer alan I.6930 envanter numaralı 16. yüzyıl Uşak Bellini seccadesinin bordürü bu halının zemininde bulunan desen ile aynıdır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan envanter numarası 406 olan 18.yüzyıl Uşak halısının, envanter numarası 357 olan 17.yüzyıl Uşak Bellini seccadesinin, envanter numarası 772 olan 16.yüzyıl Konya halısının, envanter numarası 438 olan 17. yüzyıl Orta Anadolu halısının, envanter numarası 1772 olan 17. yüzyıl Sivas halısının ve envanter numarası 558 olan 19. yüzyıl Uşak halısının bordür desenleri de bu halının zemin deseniyle aynıdır. İstanbul Vakıflar Halı

Müzesi'nde bulunan envanter numarası A.134 olan 16./17. yüzyıla ait Doğu Anadolu halısının bordür deseni ve envanter numarası A.107 olan 16./17. yüzyıla ait Güneydoğu Anadolu halısının bordür deseni bu halının zemin deseni ile aynıdır. Yine Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' adlı kitabında yayınlanan 18.yüzyıla ait iki adet Bergama seccadesinin bordür desenleri de bu halının zemin deseni ile aynıdır.

Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 18. yüz yıla ait bir Uşak halı parçasının zemin deseni ve Zaleski Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıla ait bir Batı Anadolu halısının zemin deseni bu halının zemin deseni ile aynıdır.

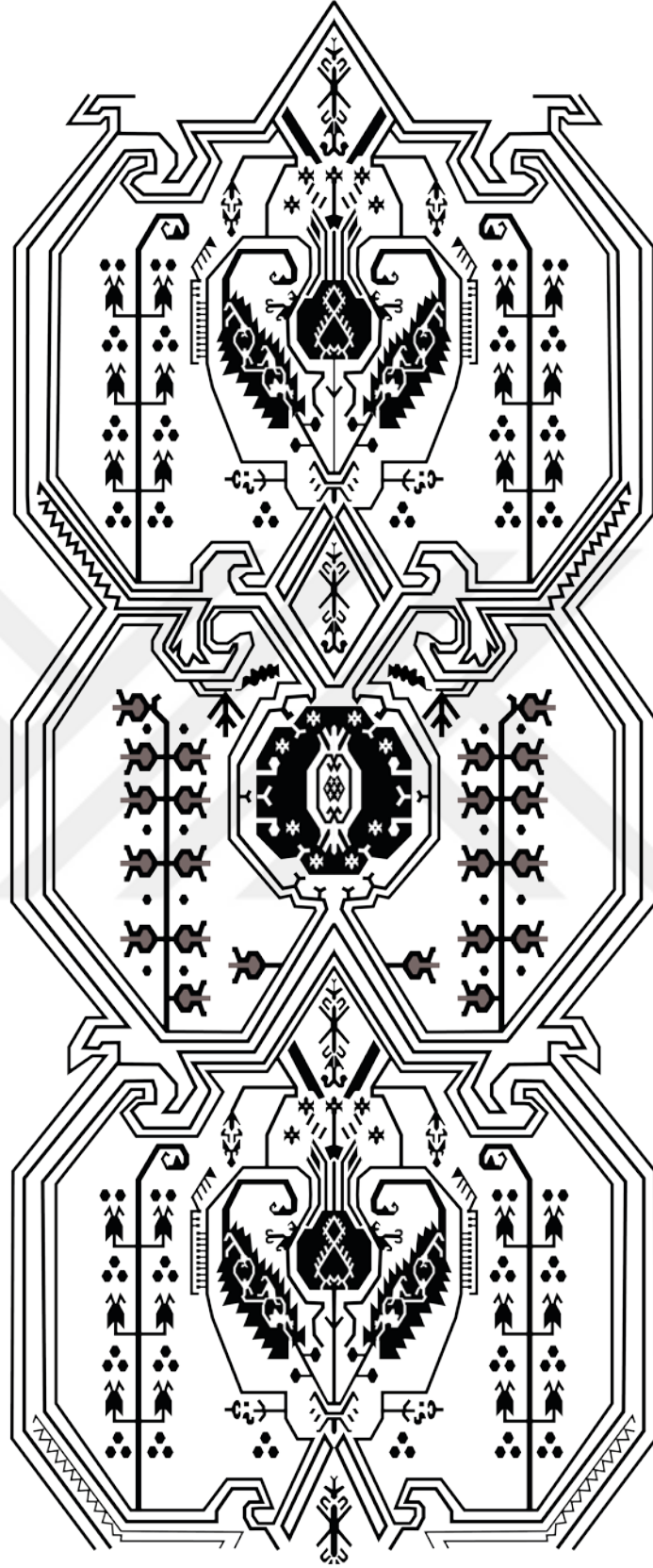
Yayınlar: Volkmar Endelein, Zwei kleinasiatische Teppiche mit Rankenmusterung, Tafel 16, 1-1979

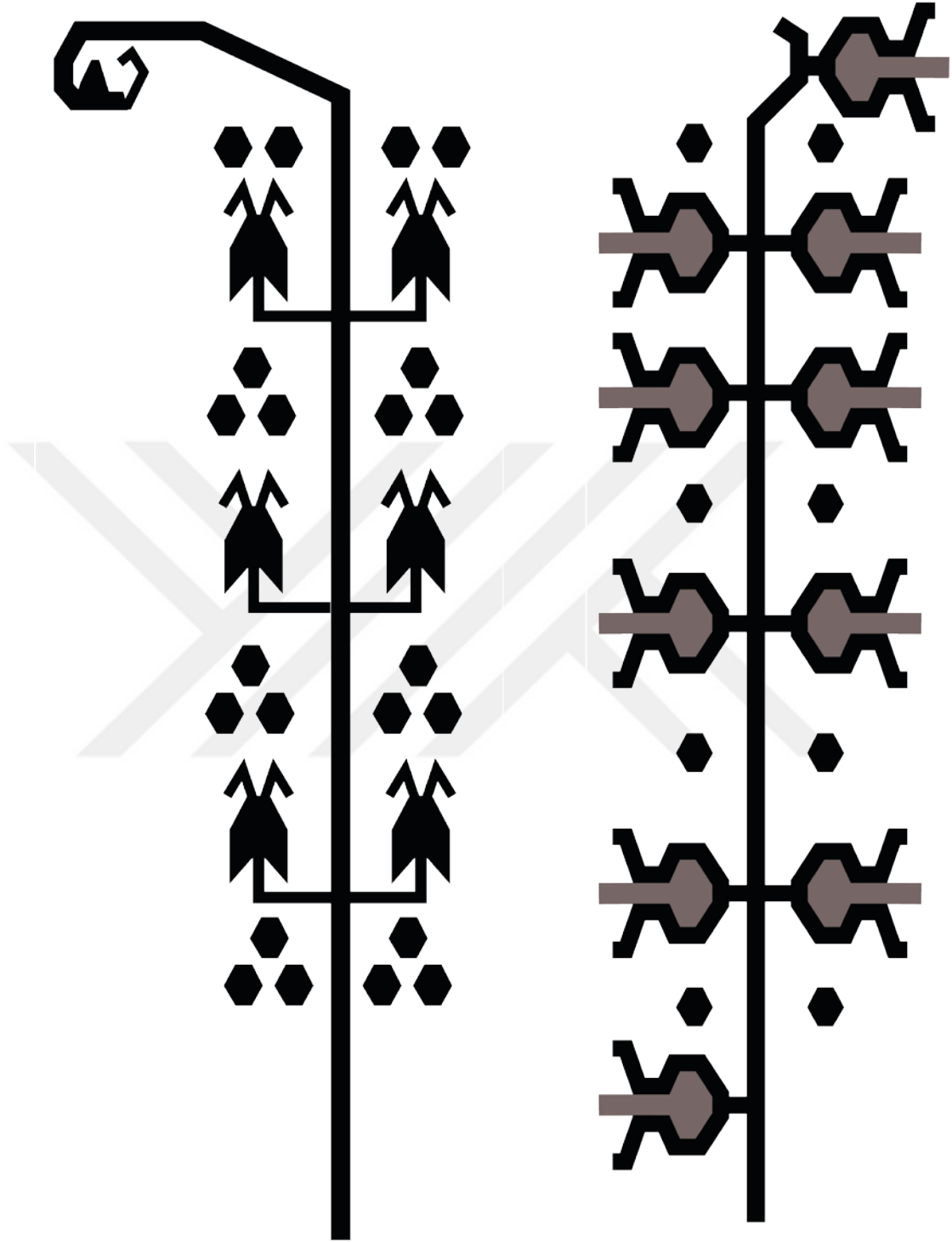

Resim 70: Anadolu halısı, 18. yüzyıl, Env. No: I.6757

(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 17: Resim 70'deki Anadolu halısının kompozisyon çizimi
(Çizim Melis BAYCAN).

Çizim 18: Resim 70'deki Anadolu halısının lale dalı ve küpe çiçeği dalı motifleri çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 70.a: Lale motif detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 70.b: Halının 32 parçası, Env. Nr: I.6757 a-z
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 70: Anadolu halısı

Dönem: 18.yüzyıl

Envanter No: I.6757

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, **boyut:** 189 x 92 cm.

Renkler: 6 renk; kırmızı, sarı, mavi, açık mavi, açık yeşil.

Tanımı: Özellikle kırmızı ve sarı renginin ağırlıklı olduğu farklı geometrik bir kompozisyona sahip olan bu halı nadir diyebileceğimiz örneklerdendir. Halının tamamı günümüze ulaşmadığından dolayı tam olarak boyutunu bilemiyoruz ve bu geometrik formların sadece üst üste mi yoksa yan yana da mı tekrar edip etmediğini tahmin edemiyoruz. Kırmızı zeminli olan halı parçasının kompozisyonu birbirine bağlı ve aynı olan üç adet geometrik formun üst üste yer almasından oluşmaktadır. Geometrik formlar sarı bir çerçeveye çerçevelenmektedir. Ortada bulunan formun merkezinde bir mavi zeminli madalyon yer almaktadır. Madalyonun sağında ve solunda üzerinde lale çiçeklerinin yer aldığı dikey dallar görülmektedir. Altta ve üste bulunan formların merkezinde ise sağında ve solunda yaprakların yer aldığı büyük bir lale motifi yer almakta ve yine lale motifinin sağında ve solunda dikey bir dal üzerinde küpe gülüne benzeyen çiçek motifleri görülmektedir. Halının en alt kısmın da çok az bir bölümü kalmış olan suyolu deseni görülmektedir.

Envanter numarası I.6757 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan E.33 envanter numaralı 16. /17. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen Doğu Anadolu halısının bu halıya sadece geometrik kompozisyon şeması benzemektedir. Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 310 envanter numaralı 18./ 19. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen Batı Anadolu halısının zemininde büyük boyutta üç kez tekrar eden iki yanında yaprak bulunan lale motifi bu halıda bulunan iki yanında yaprak bulunan lale motifine benzemektedir.

Resim 71: Orta Anadolu örnek halısı, 20.yüzyılın ilk yarısı, Env.No: I.9/59

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 71: Orta Anadolu örnek halısı

Dönem: 20.yüzyılın ilk yarısı

Envanter No: I.9/59

Müze Geliş Şekli: 1959 yılında Profesör Kurt Erdmann müzeye hediye etmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, karışık renkler Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 41 x 37, **boyut:** 84 x 70 cm.

Renkler: 5 renk; sarı, kırmızı, krem, lacivert, koyu kahvrenge.

Tanımı: Motiflerin diğer dokuyuculara aktarılması ve unutulmaması için dokunmuş olan farklı halılardan farklı motiflerin yer aldığı bir örnek halıdır."Halıda üç farklı bordür motifinin yanı sıra bir madalyon ve iki köşe görülmektedir. Halıda kullanılan renkler ağırlıklı olarak sentetiktir. Halıdaki kontursüzlük ve uyumsuz renklilik 1930'dan sonra yaratılmış Orta Anadolu halılarında tipiktir."⁶⁸

Envanter numarası I.9/59 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde bulunduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.264 Abb.262, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.135, No.177, s.307 resim 177, Berlin 1987.

⁶⁸Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 135.

3.9. Seccadeler

Seccade halılar namaz kılmak için temiz bir yer ihtiyacından doğmuştur. Türk halı sanatında bilinen en eski seccadeler 15. yüzyıldan kalan ve bugün İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan üç seccadedir. 15.yüzyıl Anadolu seccadelerinin bir grubu 16. yüzyılda da devam etmiş ve çok zengin örnekler meydana getirmişlerdir. Bu seccadeler arasında Bellini seccadesi olarak bilinen seccadeler ve Uşak seccadeleri yer almaktadır. 16. yüzyılda Uşak halılarının yanı sıra Uşak bölgesine ait seccadeler de ortaya çıkmıştır. Bu seccadeler çok farklı desen özelliklerine sahip örneklerdir. Bellini seccadeleri ve Transilvanya seccadeleri aslında Uşak bölgesine ait olduğu kabul edilen seccadelerdir.16.yüzyılın ortalarından itibaren ise saray için özel olarak üretilen Osmanlı saray seccadeleri grubu görülmektedir. Bu seccadeler ince kalitelidirler teknik ve desen açısından son derece zengindirler. Bir arada farklı çiçek motifleri seccadelerin zeminlerinde ve özellikle bordürlerinde yer almışlardır. Özellikle Berlin İslam sanatları Müzesi'nde yer alan iki örnekte hatayi, penç, lale, karanfil ve sümbül çiçeklerinin bir arada kullanıldığı çok güzel bir kompozisyon yer almaktadır. Bu çiçek motiflerinin bir arada kullanılması açısından önemli seccadelerdir. Bunların dışında kalan Anadolu seccadeleri ise; a) Gördes, b) Kula, c) Konya, d) Ladik, e) Kırşehir, f) Mucur, g) Milas, h) Bergama, olmak üzere 8 grupta toplanır.

Friedrich Spuhler 'Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst' kitabında seccadelerle ilgili şu görüşünü dile getirmiştir. "17. -19. yüzyıllar arasında Türk seccadeleri incelendiğinde miktar bakımından Milas'ta, Gördes'te, Ladik'te, Mucur'da, Kula'da Konya'da, Kırşehir'de v.b. üretilen tek kişilik seccadeler aynı zamanda üretilmiş halılarla karşılaştırıldıklarında seccadelerin sayıca fazla oldukları görülmektedir. Başka hiç bir Müslüman ülkede ve başka hiç bir dönemde buna benzer bir durum görmüyoruz."⁶⁹

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde incelediğimiz 30 adet seccade mevcuttur. Bunların yedi tanesi Uşak seccadesi, iki tanesi Transilvanya seccadesi, iki tanesi Osmanlı saray seccadesi, beş tanesi Gördes seccadesi, üç tanesi Kula seccadesi, dört

⁶⁹ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 28.

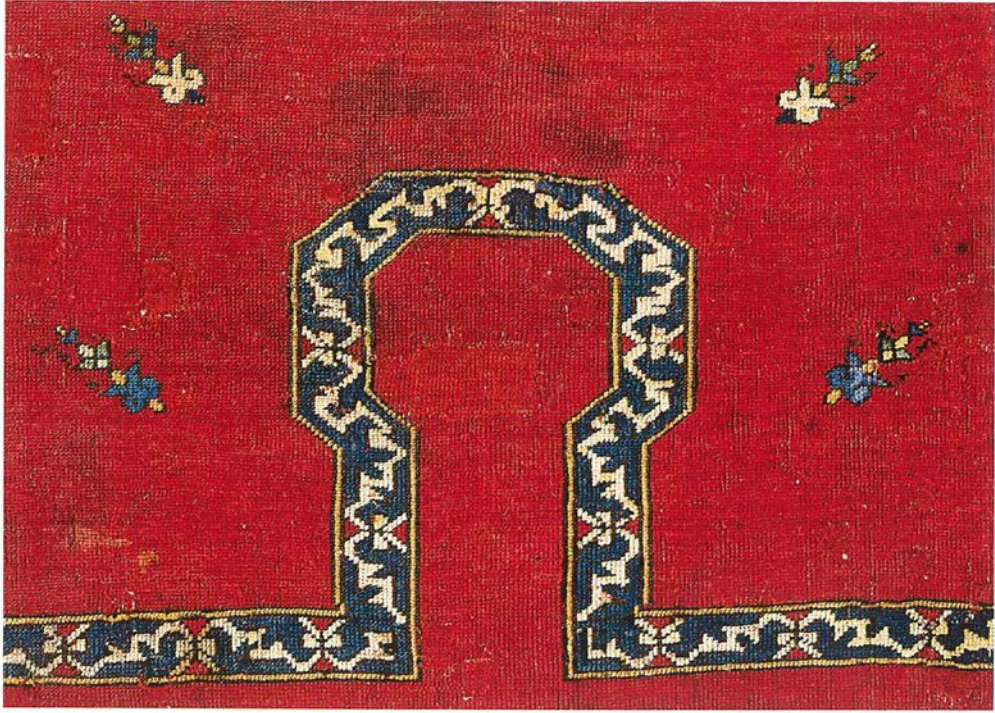
tanesi Ladik seccadesi, üç tanesi Mucur seccadesi ve dört tanesi de Milas seccadesidir. Bu seccadeler 16.yüzyıla 20.yüzyıl tarih aralığına ait olan eserlerdir. Müzenin seccade koleksiyonuna bakıldığında neredeyse Türk seccadelerinin tüm çeşitlerinden seccadelerin müzede mevcut olduğu görülmektedir. Katalog kısmında tek tek incelediğimiz bu seccadelerin bir kısmı çok önemli parçalardır.

3.9.1.Uşak Seccadeleri

Resim 72: Uşak Bellini seccadesi, 16.yüzyıl başı, Env. No: KGM 1887,1368
(Fotograf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische
Kunst, s.127).

Resim 72.a: Anahtar deliđi formu detayı (Fotođraf: A.BESELİN, Geknűpfte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.122).

Resim 72.b: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 72: Uşak Bellini seccadesi

Dönem: 16. yüzyılın başı

Envanter No: KGM 1887,1368

Müze Geliş Şekli: 1887 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1956 yılında İslam Sanatları Bölümüne aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 47 x 37, **boyut:** 169 x 129 cm.

Renkler: 9 renk; kırmızı, krem, açık sarı, lacivert, mavi, mor, açık yeşil, koyu yeşil, siyah.

Tanımı: Avrupa'da çoğunlukla bu tip seccadeler Giovanni Bellini'nin tablolarında yer aldığı için Bellini seccade olarak adlandırılmışlardır. Parlak kırmızı bir zemine sahip olana halının mihrap nişi üst kısımda üçgen şeklinde sonlanmakta ve bu üçgen şeklin tam ortasından bir şamdan motifi sarkıtılmaktadır. Mihrap nişi halının alt kısmında ise bir anahtar deliği formu oluşturmaktadır ki bu form bu halılar için karakteristik bir özelliktir. Halının merkezinde küçük boyutta mavi zeminli bir madalyon yer almaktadır. Ayrıca ana zeminde toplamda sekiz adet küçük boyutta çiçek filizi motifi bulunmaktadır ki bu motifler Şam ve Memlük halılarında sıkça kullanılmaktadır. Halıda bulunan iki suyolunda S motiflerinin tekrar ettiğini görmekteyiz. Ana bordürde ise Anadolu halılarında çok gördüğümüz kufi yazı karakterinden uyarlanarak oluşturulmuş geometrik bir kompozisyon yer almaktadır.

Anahtar deliği dediğimiz formun farklı yorumlanışları da mevcuttur."J.zick-Nissen bu halılardaki anahtar deliği formunun aslında iç içe geçmiş iki mihrap nişi olduğunu söylerken V.Enderlein ise bu anahtar deliği formunun suyu simgelediğini bunun bir kuyu ya da havuz formu olabileceğini öne sürmüştür."⁷⁰ Ayrıca Hüseyin Alantar Motiflerin Dili kitabında bu formun Kâbe'yi çevreleyen ve üzerinde tavafın yapıldığı bölüm olan, matâf olarak adlandırılan kısmın eski görüntüsünü simgelediğini öne sürmüştür.⁷¹

⁷⁰ Friedrich SPÜHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 135.

⁷¹ Hüseyin ALANTAR, Moiflerin Dili, 121.

Kandil motifinin seccadelerde sıkça karşımıza çıkmasının nedeni ise Nûr Suresi'nde yer alan "Allah göklerin ve yerin nurudur" ibaresinin kandil simgesiyle birleşmesi kandil motifinin anlamını açıklamaktadır.

Envanter numarası KGM 1887,1368 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu seccade ile resim 73'de bulunan I.6930 envanter numaralı Bellini seccadesinin kompozisyon şeması ve kullanılan kandil motifi benzemektedir.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.37, No.16, s.159 resim 16, Berlin 1987; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.499.Abb.693, Köln 1998; Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.219 Levha 117, İstanbul 2005; Tanrıya Adanmış Halılar, s.123 resim 74, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.126,127, 27 numaralı seccade, Berlin 2011.

Resim 73: Batı Anadolu (Uşak) Bellini seccadesi, 16.yüzyıl başı, Env. No: I.6930
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 73.a: Madalyon detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 73-b: Şamdan detayı **Çizim19:** Şamdan motifi (Çizim M.BAYCAN).
(Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 73: Batı Anadolu (Uşak) Bellini seccadesi

Dönem: 16. yüzyıl başı

Envanter No: Env. No: I.6930

Müze Geliş Şekli: 1942 yılında Berlin tekstil ve moda okulundan satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 38 x 38, **boyut:** 136 x 70 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, yeşil, koyu yeşil, siyah.

Tanımı: Yine kırmızı zeminli olan halının mihrap nişi üçgen şekildedir ve mihrapta resim 72'de bulunan seccadenin nerdeyse aynısı bir şamdan asılıdır. Mihrabın tam merkezinde sekiz yapraklı çiçek formunda bir madalyon yer almaktadır. Alt kısmında ise yine bir anahtar değil formu oluşmaktadır fakat burdaki form resim 72 dekinden çok daha küçük boyuttadır. İç kısımda yer alan sarı renkteki suyolunda dalgalı bir dal üzerinde kırmızı renkte yaprak motifleri görülmektedir. Ana bordürde Anadolu'da birçok halı ve seccade de genellikle bordür motifi olarak kullanılan bir kompozisyon yer almaktadır. Bu kompozisyonda kırmızı zemin üzerinde dalgalı bir dal ve dalın üzerinde krem konturlu siyah renkte hatayı çiçek motifinin bozulmuş bir hali görülmektedir. Bu çiçek motifinin sağında ve solunda ise koyu mavi renkte rumi motifini andıran motifler yer almaktadır. Halının üst ve sağ yan tarafındaki bordür kısmı eksiktir.

Envanter numarası I.6930 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş ve halı görülmüştür.

Karşılaştırma: Bu seccade ile resim 72'de bulunan KGM 1887,1368 envanter numaralı Bellini seccadesinin kompozisyon şeması ve kullanılan kandil motifi benzemektedir. Resim 68'de bulunan I.34 envanter numaralı hayvan figürlü halının bordür deseni ve resim 69'da bulunan 1889,26 envanter numaralı Anadolu halısının zemin deseni bu seccadenin bordür deseni ile aynıdır.

İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan envanter numarası 406 olan 18.yüzyıl Uşak halısının, envanter numarası 357 olan 17.yüzyıl Uşak Bellini

seccadesinin, envanter numarası 772 olan 16.yüzyıl Konya halısının, envanter numarası 438 olan 17. yüzyıl Orta Anadolu halısının, envanter numarası 558 olan 19. yüzyıl Uşak halısının ve envanter numarası 1772 olan Sivas halısının bordür desenleri de bu seccadenin bordür deseniyle aynıdır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan envanter numarası A.134 olan 16./17. yüzyıla ait Doğu Anadolu halısının bordür deseni ve envanter numarası A.107 olan 16./17. yüzyıla ait Güneydoğu Anadolu halısının bordür deseni bu seccadenin bordür deseni ile aynıdır. Yine Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' adlı kitabında yayınlanan 18.yüzyıla ait iki adet Bergama seccadesinin bordür desenleri de bu seccadenin bordür deseni ile aynıdır. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 18. yüz yıla ait bir Uşak halı parçasının zemin deseni ve Zaleski Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıla ait bir batı Anadolu halısının zemin deseni bu seccadenin bordür deseni ile aynıdır.

Metropolitan Müzesi'nde bulunan 16. yüzyılın ilk yarısına ait bir Bellini seccadesi bu seccadeyle neredeyse kopyası olacak kadar benzemektedir. Kompozisyon şeması ana bordür deseni, şamdan ve madalyon motifleri aynıdır.

Yayınlar: Volkmar Enderlein, Zwei kleinasiatische Teppiche mit Rankenmusterung, Tafel 16,2, 1979; Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.224 resim 47, İstanbul 2005; Tanrıya Adanmış Halılar, s.66 resim 25, s.142 resim 11, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.128,129, 28 numaralı seccade, Berlin 2011.

Resim 74: Bulut motifli Uşak seccadesi, 16.yüzyıl başı, Env. No: I.24 (Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.130).

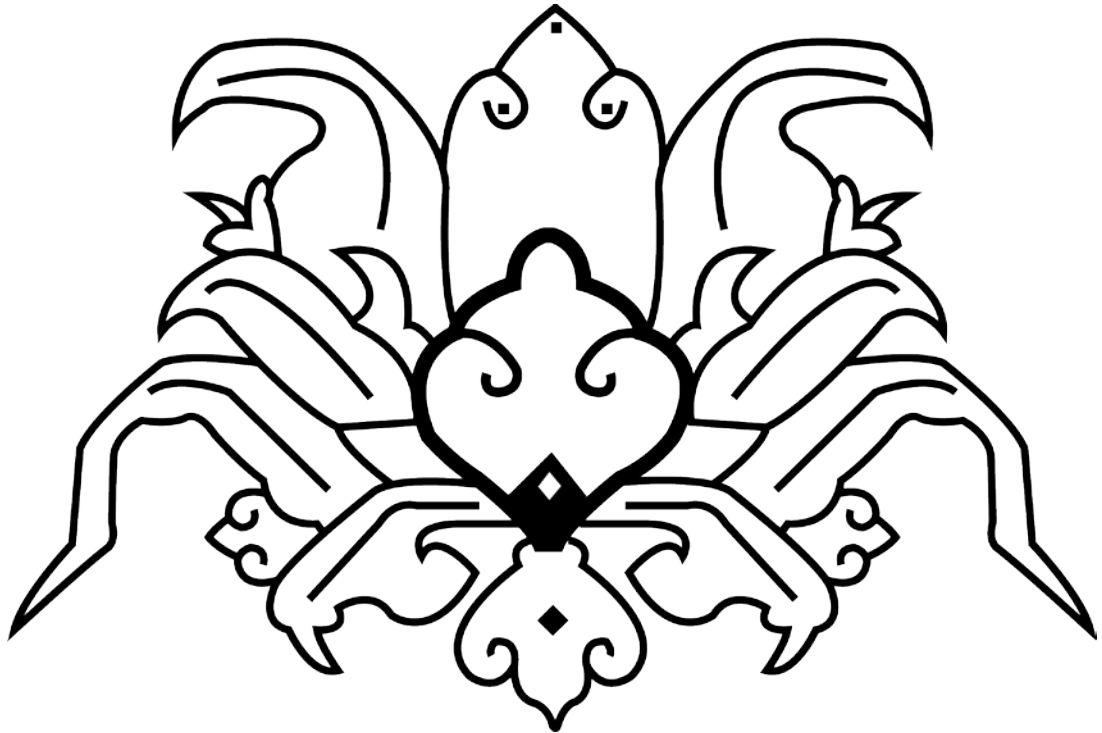
Resim 74.a: Mihrap nişi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 74.b: Mihrap köşe detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 74.c: Bulutlu mihrap nişi detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Çizim 20: Hatayi motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 74.d: Heinrich von Angeli'nin "Die Kinder des Freiherrn von Seidler" isimli tablosu, 1873 (Fotoğraf: A. BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.133).

Resim 74: Bulut motifli Uşak seccadesi**Dönem:** 16. yüzyıl başı**Envanter No:** Env. No: I.24**Müze Geliş Şekli:** 1871 yılında Wilhelm von Bode tarafından Heinrich von Angeli için Venedik'ten satın alınmıştır. 1905 yılında Bode tarafından İslam Sanatları Departmanı'na hediye edilmiştir.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, kalite: 40 x 35, **boyut:** 177 x 122 cm.**Renkler:** 8 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, açık mavi, yeşil, mor.**Tanımı:** Seccade Wilhelm von Bode tarafından 1871 yılında Viyanalı ressam Heinrich von Angeli için Venedik'ten satın almıştı. Ressamın defalarca resmettiği bu seccade Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin en önemli ve tanınan seccadelerinden biridir. Seccade çift mihraba sahip olmasından ve ikinci bulut motifiyle oluşturulmuş formun anahtar deliği formuna benzetilmesinden Bellini seccadeleri ile ilişkilendirilmiştir. Seccadenin üst kısmında bulunan nişin formundan dolayı Kahire halıları ile bağlantısı olduğu düşünülmektedir, fakat renk özellikleri ve dokuma tekniği bakımından Uşak bölgesine ait olduğu kesindir. "Bu halının defalarca ressamlar tarafından resmedilmiş olması ve Wilhelm von Bode tarafından 1914 yılında yayınlanmasından dolayı yarım düzine kopyasının bulunduğunu bilmekteyiz, fakat bunların 1914'ten sonra yapılıp yapılmadığı kanıtlanmamıştır henüz."⁷²

Ana bordürün bulunmadığı seccadede iki suyolu yer almaktadır ve bu nedenle seccadenin mihrabı daha da gösterişli bir konuma gelmiştir. Zemini lacivert ve kırmızı olan seccadede üste beyaz kontur ile kırmızı zeminden ayrılan lacivert bir mihrap yer almaktadır. Bu lacivert mihrabın sağında ve solunda kırmızı zeminde mavi ve tonlarıyla oluşturulmuş rumi kompozisyonu tekrar etmektedir. Lacivert zeminli nişin içinde de çeşitli çiçek ve bulut motifleri görülmektedir. Açık mavi bir renkte olan ve lacivert renkli zeminde ikinci nişi oluşturan büyük bir bulut motifi yer almaktadır. Bu bulut motifi ile oluşturulan nişin zemini yine kırmızı renktedir. Bulut motifinin ana merkezinde mavi ve mor tonlarında büyük bir hatayı çiçeği yer

⁷²Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, 132.

almaktadır. Hatayi motifinin üstünde küçük motifler var iken alt kısmı ise boş bırakılmıştır.

Envanter numarası I.24 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Keir Koleksiyonu'nda 28 envanter numarasına sahip bir seccade bu seccadeye nerdeyse bire bir kopyası olacak kadar benzemektedir. The Robert De Calatchi Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıl Uşak seccadesi de bu seccadenin kopyasıdır. Ayrıca Josef Günther Lettenmair'ın 'Das Große Orientteppiche Buch' adlı kitabında yer alan 18. yüzyıla ait bir Uşak seccadesi de bu seccadenin kopyasıdır.

Yayınlar: E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.14 resim 39, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.16 resim 15, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.158, Wein 1975; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.25,38, resim 18, Berlin 1995; Volkmar Gantzhorn, Orientalische Teppiche, s.503.Abb.697, Köln 1998; Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.230 resim 49, İstanbul 2005; Tanrıya Adanmış Halılar, s.117 resim 69, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.130,131,132,133, resim 69,70, 29 numaralı seccade, Berlin 2011; Bildlexikon Teppiche, s.279, Berlin 2011.

Resim 75: Çift nişli Uşak seccadesi, 16. yüzyıl, Env.No: I.1996.1

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 75: Çift nişli Uşak seccadesi

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: I.1996.1

Müze Geliş Şekli: İsviçre'li Edith Aeschbacher Bruns tarafından hediye edilmiştir. 1996 yılında müzeye dâhil edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü-atkı-düğüm: yün, **boyut:** 158 x 113 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, açık mavi, yeşil, mor.

Tanımı: "Kırmızı zeminli çift nişli Uşak seccadesi uzun bir süre Wilhelm von Bode'nin özel koleksiyonunda yer almıştır. Bode bu seccadeyi büyük ihtimalle İtalya gezisi sırasında satın almıştır."⁷³ Kırmızı zeminli olan seccadenin orta merkezinde lacivert renkte bir madalyon bulunmaktadır. Seccadenin dört köşesinde bulunan ve rumi kompozisyonları ile oluşturulmuş olan çeyrek madalyonların birleşmesiyle altta ve üste iki mihrap nişi oluşmaktadır. İki suyolu bulunan seccadenin ana bordüründe ise Uşak halılarında sıkça görülen rumi ve çiçek motiflerinden oluşturulmuş bir kompozisyon yer almaktadır. Envanter numarası I.1996.1 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş, fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Resim 22'de yer alan I.9 envanter numarasına sahip olan yıldızlı Uşak halısının bordürü, resim 48'de yer alan I.14 envanter numaralı Satranç tahtası halısının bordürü bu seccadenin bordürü ile aynıdır. Ayrıca resim 76'da bulunan I.9/60 envanter numaralı çift mihraplı Uşak seccadesinin genel olarak kompozisyonu ve bordür deseni bu seccade ile aynıdır.

Friedrich Spuhler, Hans Köng ve Martin Volkmann' nın yayınlamış oldukları "Alte Orientteppiche" adlı kitabında 17. yüzyılın başına ait ve özel koleksiyonda yer alan iki Uşak seccadesi bahsi geçen seccadeye çok benzemektedirler.⁷⁴

Yayınlar: Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.14, resim 5, Berlin 2011.

⁷³Anna BESELİN, Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, 14.

⁷⁴F.SPUHLER - H.KÖNG - M.VOLKMANN, Alte Orientteppiche, 46-47.

Resim 76: Çift nişli Uşak seccadesi, 17. yüzyıl, Env. No: I.9/60 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin, s.160).

Resim 76: Çift nişli Uşak seccadesi

Dönem: 17. yüzyıl

Envanter No: I.9/60

Müze Geliş Şekli: 1960 yılında U.Shürmann tarafından satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 42 x 33, **boyut:** 185 x 118 cm.

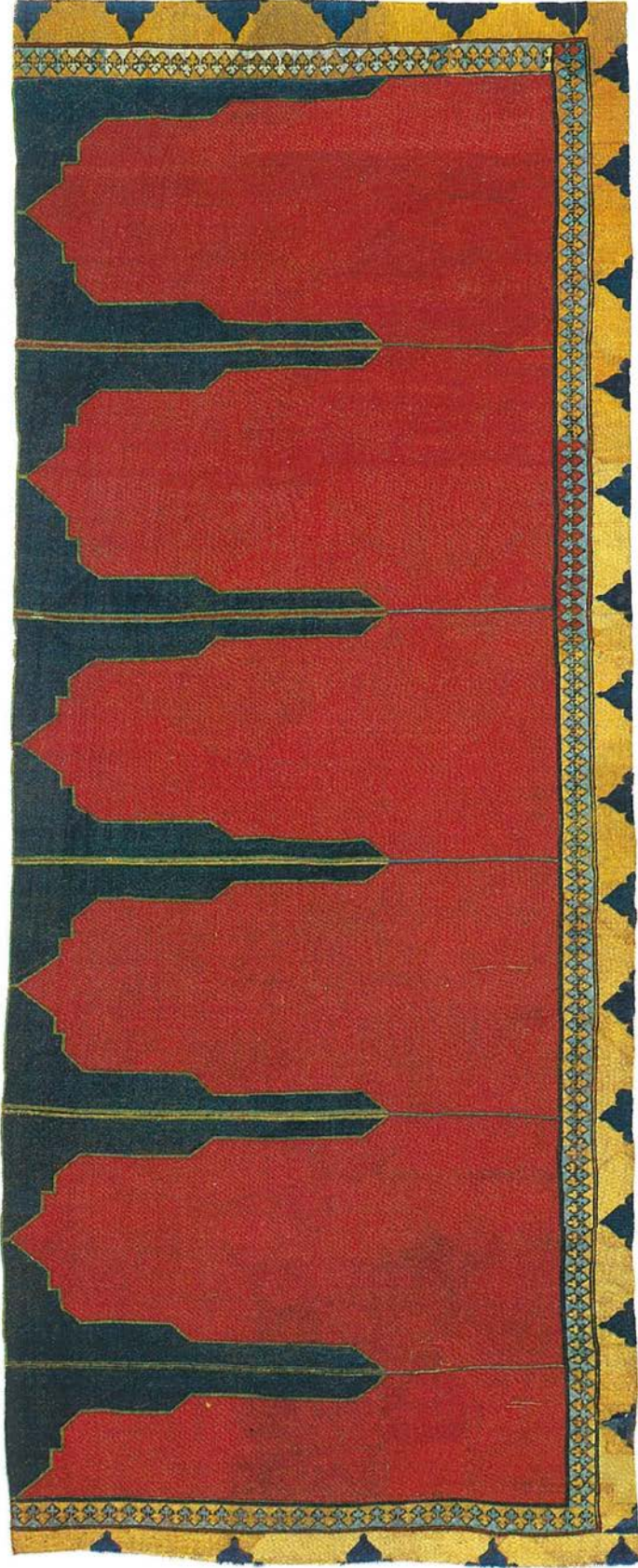
Renkler: 8 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, mavi, yeşil, turuncu, açık kahverengi.

Tanımı: Kırmızı zeminli olan seccadenin orta merkezinde sarı renkte merkezinde bir çiçek ve dört etrafında da çiçek motifleri yer alan bir madalyon bulunmaktadır. Seccadenin dört köşesinde bulunan ve rumi kompozisyonları ile oluşturulmuş olan çeyrek madalyonların birleşmesiyle altta ve üste iki mihrap nişi oluşmaktadır. Üst nişten aşağı mihraba doğru şamdan yerine sarı zeminli bir rumi tepeliği sarkıtılmaktadır. İki suyolu bulunan halının ana bordüründe ise Uşak halılarında sıkça görülen rumi ve çiçek motiflerinden oluşturulmuş bir kompozisyon yer almaktadır.

Envanter numarası I.9/60 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş, fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Resim 22'de yer alan I.9 envanter numarasına sahip olan yıldızlı Uşak halısının bordürü, resim 48'de yer alan I.14 envanter numaralı satranç tahtası halısının bordürü bu seccadenin bordürü ile aynıdır. Ayrıca resim 75'de bulunan I.1996.1 envanter numaralı çift mihraplı Uşak seccadesinin genel olarak kompozisyonu ve bordür deseni bu seccade ile aynıdır. Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 16.yüzyıla ait 313 envanter numaralı Uşak seccadesinin genel kompozisyon şeması ve bordürü bu seccade ile aynıdır.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.108 Abb.131, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.38, No.17, s.160 resim 17, Berlin 1987.

Resim 77: Uşak saf seccadesi, 17. yüzyıl, Env. No: I.25/61 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.161).

Resim 77.a: Seccade detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 77: Uşak saf seccadesi

Dönem: 17. yüzyıl

Envanter No: I.25/61

Müze Geliş Şekli: 1961 yılında Bernheimer Koleksiyonu'ndan Münih'te satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 39 x 42, **boyut:** 128 x 329 cm.

Renkler: 6 renk; kırmızı, krem, sarı, lacivert, açık yeşil, koyu kahverengi.

Tanımı: Büyük boyutlu olan halı beş adet tam ve bir yarım kırmızı zeminli mihraba sahiptir. Mihrap köşelikleri lacivert renkte olan seccade Osmanlı seccadelerine göre çok sade olan motifsiz bir saf seccadedir. Halıda iki adet suyolu bulunmaktadır. İç kısımda yer alan ve daha dar olan suyolu sarı zemin üzerinde krem rengi bir motife sahiptir ve bu motif daha çok İran halılarında görülmektedir. Diğer daha geniş olan sarı zeminli suyolunda lacivert yarım madalyon şeklinin tekrarından oluşan bir desen görülmektedir. Halının üst kısmı kesiktir bu nedenle bordürün üste devam edip etmediğini anlayamıyoruz.

Envanter numarası I.25/61 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: "Kurt Erdmann'ın arşivinden bir fotoğraf (bu fotoğraf bugün Dr.Hanna Erdmann'a aittir) aynı halının altı tam ve iki yarım nişin görüldüğü başka bir parçasını göstermektedir. Bu parça özel bir Türk koleksiyonunda bulunmaktaydı ve günümüzde nerede olduğu bilinmemektedir.⁷⁵

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.108 Abb.132, Herford 1966; Hanna Erdmann, Die Matte muß alt sein, Zur Kulturgeschichte des Gebetsteppichs, s.15, Abb.4, Hamburg 1975; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.38, No.18, s.161 resim 18, Berlin 1987; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.138,139, 31 numaralı saf seccade, Berlin 2011.

⁷⁵ Friedrich SPÜHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 38.

Resim 78: Uşak seccadesi, 20. yüzyılın başı, Env.No: 1935,190
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 78: Uşak seccadesi

Dönem: 20. yüzyılın başı

Envanter No: 1935,190

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Bakanlık tarafından Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, örgü: yün, kahverengi, Z2S, atkı: yün, kiremit kırmızısı Z,2, düğüm: yün Z ve Z2, kalite: 23 x 18, **boyut:** 170 x 120 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, mavi, lacivert, (fuşya) pembe, krem, bej, koyu kahverengi.

Tanımı: Kalite olarak kaba olan seccadenin mihrap nişi üçgen basamaklı bir kompozisyona sahiptir. Bu mihrap nişini ayıran konturdan sağ ve sol tarafa altışar tane çengel çıkmaktadır ve bunlar mihrap köşelerinde devam etmektedir. Mihrap içi kompozisyonları Mucur seccadelerine benzemektedir. Ana bordürün olmadığı seccadede dört adet ince suyolu bulunmakta ve bunların arasında da ince çizgiler yer almaktadır.

Envanter numarası 1935,190 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.135, No.175, s.306 resim 175, Berlin 1987.

3.9.2. Transilvanya Seccadeleri

Resim 79: Transilvanya seccadesi, 18. yüzyıl, Env.No:1883,62
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 79: Transilvanya Anadolu seccadesi

Dönem: 18.yüzyıl

Envanter No: 1883,62

Müze Geliş Şekli: 1883 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S (halının alt ve üst köşesi açık kırmızı boyanmış), atkı: yün, beyaz Z,2(Alt köşe kenar süslemesinin iç tarafına kadar ve üst köşeden kenar süsünün ortasına kadar açık kırmızı boyanmış), düğüm: yün, Z2, kalite: 38 x 35, **boyut:** 157 x 120 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, açık mavi, mavi, sarı, yeşil, krem, koyu kahverengi.

Tanımı: Kompozisyon özellikleri ve motifleri ile klasik bir Transilvanya halısıdır. Çift mihrap nişine sahip olan seccadenin orta zemini açık renktedir ve çiçek kompozisyonludur. Mihrabın iç kısmında ve üst bordürde eksik parçalar bulunmaktadır. Çiçek kompozisyonuna sahip olan mihrap köşeleri kırmızı renktedir. Ana bordür ise Transilvanya halıları için klasik olan yıldız uçlu kartuşlardan oluşmaktadır. Bu kartuşların içinde de rumi ve çiçek motiflerinden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Seccadede iki farklı suyolu motifi görülmektedir.

Envanter numarası 1883,62 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Budapeşte Uygulamalı El Sanatları Müzesi'nde bulunan 7.967 envanter numaralı 16. yüzyıl sonu ya da 17. yüzyılın başına ait Transilvanya seccadenin kompozisyon şeması ve ana bordürü bu seccadeye çok benzemektedir. Yine bu seccadeye Sentez Halı firması koleksiyonunda bulunan 346.218 envanter numaralı 17. yüzyılın sonuna ait bir Transilvanya seccadenin bordürü benzemektedir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.45, No.32, s.175 resim 32, Berlin 1987.

Resim 80: Transilvanya Batı Anadolu seccadesi, 18. yüzyılı, Env.No:1876,226

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 80: Transilvanya Batı Anadolu seccadesi

Dönem: 18. yüzyıl

Envanter No: 1876,226

Müze Geliş Şekli: 1876 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, beyaz, seyrek olarak kırmızı kahverengi Z,2, düğüm: yün Z2, kalite: 34 x 33, **boyut:** 170 x 131 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, sarı, açık sarı, krem, mavi, sarımsı yeşil, koyu kahverengi.

Tanımı: Klasik desenli bir Transilvanya seccadesi değildir. Bu seccade kompozisyonu ve motifleri açısından Anadolu'da bulunan farklı bölgelerin seccade özelliklerini barındırmaktadır. Mihrap nişi üçgen basamak şeklindedir. Mihrap nişini sağ ve sol tarafta yer alan birer sütun taşımaktadır. Mihrap köşeliklerinde krem rengi zemin üzerinde çiçek kompozisyonu yer almaktadır. Mihrabın üst kısmında bir alınlık bulunmaktadır ve alınlık kısmında bir motifin altı kez tekrarı görülmektedir. Ana bordürde ise içinde çiçek motifi yer alan kartuşlardan oluşan bir kompozisyon vardır.

Envanter numarası 1876,226 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Yayımlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.45, No.33, s.176 resim 33, Berlin 1987.

3.9.3. Osmanlı Saray Seccadeleri

Resim 81: Osmanlı saray seccadesi, 16. yüzyıl, Env. No: KGM 1889,156
(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpfe Kunst, Teppiche des Museums für Islamische
Kunst, s.101).

Resim 81.a: Bordür detayı (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 81: Osmanlı saray seccadesi

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: KGM 1889,156

Müze Geliş Şekli: 1889 yılında Julius Lessing tarafından İstanbul'dan Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1932 yılında İslam Sanatları Departmanı'na aktarılmıştır.

Teknik: Sine düğümü, çözgü-atkı:ipek düğüm: yün, pamuk, kalite: 62 x 72, **boyut:** 172 x 120 cm.

Renkler: 10 renk; koyu kırmızı, pembe, krem, bej, siyah, mavi, yeşil, açık yeşil, açık kahverengi, orta kahverengi.

Tanımı: Osmanlı saray halısı olarak kabul edilen bu seccadenin 16 yüzyılda özel olarak saray için üretildiği düşünülmektedir. Birden fazla parçadan oluşan bu seccade günümüze kadar bir arada korunabilmiştir. Mihrap kısmı koyu kırmızı renkte ve desensiz olan seccadenin kahve tonlarında zemine sahip olan mihrap nişi köşeleri dalgalı bir formdadır. Mihrap köşeleri lale, hatayi, penç gibi çiçeklerle süslenmiştir. Seccadede mihrap köşelerini taşıyan iki tane sütun mevcuttur. Açık tonlarda olan ana bordür ve su yolu motifleri saray seccadeleri için klasiktir ve birçok saray halısında tekrarlanmıştır. Bej rengi bir zemine sahip olan ana bordürde hatayi, penç, lale, karanfil ve sümbül çiçeklerinin bir arada kullanıldığı çok güzel bir kompozisyon yer almaktadır.

Envanter numarası KGM 1889,156 bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette teşhirde olduğu görülmüştür.

Karşılaştırma: Resim 82'de bulunan KGM 1915,64 envanter numaralı saray seccadesi ile ana bordür ve su yolu desenleri aynıdır, kompozisyon açısından da benzerlik vardır. New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde yer alan 1922 James F.Ballard'ın hediyesi olan 16. yüzyıla ait İstanbul üretimi olan seccade ile bu seccadenin ana bordürü ve su yolu desenleri aynıdır. Yine Viyana Museum für Angewandte Kunst'ta bulunan T8327 envanter numaralı 16.yüzyılın ikinci yarısına ait Osmanlı seccadesinin ana bordürü ve su yolu desenleri bu seccade ile aynıdır.

Yayınlar: E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.14 resim 38, 1935; K.Erdmann,15. Asır Türk Halısı, s.51 Abb 42, İstanbul 1957; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.98 Abb.114, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpft Teppich, Abb.138, Wein 1975; K.Erdmann, Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs, s.52 resim 47, London 1977; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.25,37, resim 17, Berlin 1995; Tanrıya Adanmış Halılar, s.115 resim 67, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpft Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.100,101, 19 numaralı seccade, Berlin 2011.

Resim 82: Osmanlı saray seccadesi, 17. yüzyıl, Env. No: KGM 1915,64(Fotoğraf: A.BESELİN, Geknüpftte Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.103).

Resim 82: Osmanlı saray seccadesi

Dönem: 17. yüzyıl

Envanter No: KGM 1915,64

Müze Geliş Şekli: 1915 yılında Roma'dan Ludwig Pollak Koleksiyonu'ndan Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır. 1956 yılında İslam Sanatları Departmanı'na aktarılmıştır.

Teknik: Sine düğümü, çözgü: ipek, bej-yeşilimsi, Z2S, atkı: ipek, bej-yeşilimsi S2 iki kez geçirilmiş, düğüm: yün S2, kalite: 85 x 70, **boyut:** 182 x 121 cm.

Renkler: 7 renk; koyu kırmızı, açık kırmızı, krem, bej, mavi, yeşil, açık kahverengi.

Tanımı: Bir önceki seccade ile kompozisyon açısından büyük benzerliğe sahiptir. Mihrap köşelerinde bulunan bej renk tonlarındaki formlarda ise çok zarif küçük çiçeklerden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Mihrap kısmı yeşil renkte ve desensiz olan seccadenin bordür deseni de resim 81'de bulunan seccadenin aynısıdır. Fakat bu seccadenin bir farklılığı seccadenin üst kısmında ana bordürün orta kısmına doğru iki adet krem rengi küçük 'tabula ansata' form bulunmasıdır. Bu form hiç bir Osmanlı halısında görülmemektedir. Bu formların sağ tarafında bulunanında bir takım yazılar görülmektedir. "Erdmann sağ taraftaki levhada görülen harfler dizisini tarih olarak yorumlar. Osmanlıcadaki Se' yi (ث) başka bir Te (ت) olarak tercüme eder ve bu şekilde 1513/1514 olan tarih daha inandırıcı olan 1610 tarihine dönüşür."⁷⁶ Ana bordürde ise kırmızı zemin üzerinde hatayi, penç, lale, karanfil ve sümbül çiçeklerinin bir arada kullanıldığı çok güzel bir kompozisyon yer almaktadır. Bu bordür birçok saray seccadesi ve Osmanlı Kahire seccadelerinde de görülmektedir.

Envanter numarası KGM 1915,64 bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccadenin resim 81'de bulunan KGM 1889,156 envanter numaralı saray seccadesi ile ana bordür ve su yolu desenleri aynıdır, kompozisyon açısından da benzerlikler göstermektedir. New York Metropolitan

⁷⁶ Friedrich SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, 64.

Sanat Müzesi'nde yer alan 1922 James F.Ballard'ın hediyesi olan 22.100.51 envanter numaralı 16. yüzyıla ait İstanbul üretimi olan seccade ile bu seccadenin ana bordürü ve su yolu desenleri aynıdır. Yine Viyana Museum für Angewandte Kunst'ta bulunan T8327 envanter numaralı 16.yüzyılın ikinci yarısına ait Osmanlı seccadesinin ana bordürü ve su yolu desenleri de bu halı ile aynıdır. Arkas Koleksiyonu'nda bulunan 1900 yılına tarihlendirilen yeşil renkteki mihrap kısmı normal seccadelere göre dar olan bir Hereke seccadesinin bordürü bu seccade ile benzerlikler taşımaktadır.

"Oktay Aslanapa KGM 1915,64 envanter numaralı bu halıyı 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' kitabında 1610 yılına tarihlendirmekte ve çok yıpranmış bir eşinin Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunduğunu ifade etmektedir."⁷⁷Tanrıya adanmış halılar kitabında ise şöyle bir ifade yer almaktadır."Bu halının güzel bir örneği Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndedir, ama boylamasına kesilmiştir ve ortası kayıptır. Daha önce Sibiu'da Emil Sigerus'un koleksiyonunda olan parçalanmış diğer bir nefis örnekse, bugün Budapeşte Uygulamalı El Sanatları Müzesi'ndedir olasılıkla bir Transilvanya kilisinden çıkmadır."⁷⁸Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan envanter numarası 775 olan seccade kompozisyon şeması ve bordür motifleri açısından bu halıya benzemektedir. Budapeşte İparmüveszeri Muzeum'da bulunan benzer halının envanter numarası 15,691'dir. Bunların dışında benzer bir seccade parçası da The Cleveland Museum of Art'ta 27,375 envanter numarasına sahip bir seccadenin sağ üst parçasıdır. Bu parçadan bordo renkte olan ana bordür deseni ve mihrap nişinin bir kısmı görülmektedir.

Yayınlar: K.Erdmann, Europa und der Orientteppiche, s.114,115 resim 51, Deutschland 1962; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.101, Abb.119, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.139, Wein 1975; F.Spühler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.63,64, No.68, s.211 resim 68, Berlin 1987; Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.246 Levha 130, İstanbul 2005; Tanrıya Adanmış Halılar, s.85 resim 40,s.163, M3, İstanbul 2007; Anna Beselin, Geknüpftte Kunst Teppiche des Museums für Islamische Kunst, s.102,103, 20 numaralı halı, Berlin 2011.

⁷⁷ Oktay ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, 247.

⁷⁸ Tanrıya Adanmış Halılar, 163.

3.9.4. Gördes Seccadeleri

Resim 83: Gördes seccadesi, 18. yüzyıl, Env.No: I.5/74

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 83: Gördes seccadesi**Dönem:** 18. yüzyıl**Envanter No:** I.5/74**Müze Geliş Şekli:** 1964 yılında Berlin'de bayan Iphigenie Kehayoğlu'ndan satın alınmıştır.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü: yün, sarımsı beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 74 x 45, **boyut:** 137 x 122 cm.**Renkler:** 8 renk; koyu kırmızı, kırmızı, lacivert, mavi, krem, sarı, açık yeşil, kahverengi.**Tanımı:** Bu seccade, kompozisyon şeması bakımından resim 84'te yer alan Gördes seccadesinin kompozisyonu ile aynıdır. Üçgen bir mihrap nişi bulunan seccadede sağda ve solda taşıyıcı iki sütun yer almaktadır. Mihrap köşelerinde çok zarif kıvrımlı dallardan oluşan bir çiçekli ağaç motifi bulunmaktadır. Seccadede alınlık ve ayaklık diyebileceğimiz mihrabın üstünde ve altında yer alan ve ayrı motiflerle bezenmiş bölümler görülmektedir. İki su yolu bulunan seccadenin dıştaki zinciri yıpranmış olduğundan tam olarak anlaşılmamaktadır. Ana bordürde ise Milas seccadelerinde sıklıkla görülen çiçek kompozisyonu bulunmaktadır. Aslında burada bulunan çiçek kompozisyonu Osmanlı Saray seccadelerinde görülen (resim 81,82) çiçek kompozisyonlu bordürün çok kabalaşmış bir versiyonu gibidir.

Envanter numarası I.5/74 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülemediği.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade ile İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 17. yüzyıla ait 801 envanter numaralı Gördes seccadenin genel kompozisyon şeması, ana bordürde kullanılan deseni ve mihrap köşelerinde kullanılan kompozisyonu neredeyse bire bir aynıdır. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 806 envanter numaralı Gördes seccade de bu seccade ile bordür ve kompozisyon özellikleri bakımından benzemektedir. Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan A.11677 envanter numaralı 18. yüzyıla ait bir Gördes seccadesinin mihrap

köşelerindeki desen bu seccadenin mihrap köşelerindeki desen ile aynıdır. Milas halılarında çok sık görülen bordür deseni bu halıda kullanılmıştır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.47,48, No.39, s.182 resim 39, Berlin 1987.

Resim 84: Gördes seccadesi, 18. yüzyılın ikinci yarısı, Env. No: I.1/64 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.180).

Resim 84: Gördes seccadesi**Dönem:** 18. yüzyılın ikinci yarısı**Envanter No:** I.1/64**Müze Geliş Şekli:** 1964 yılında Berlin'de bayan Iphigenie Kehayoğlu'ndan satın alınmıştır.**Teknik:** Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı kahverengi, Z,2, düğüm: yün, pamuk sadece beyaz kısımlarda Z2, kalite: 70 x 46, **boyut:** 190 x 134 cm.**Renkler:** 8 renk; kırmızı, krem, sarı, açık sarı, lacivert, mavi, açık mavi, kahverengi.**Tanımı:** Mihrap içi lacivert renkte olan seccadenin de mihrap nişi üçgen şeklindedir ve şamdan yerine ana bordürde kullanılan çiçek demetinin aynısı biraz daha küçük boyutta görülür. Mihrapta sağda ve solda birer sütun yer almaktadır. Mihrap zemininin alt kısmında küçük lale motifleri yan yana sıralanmaktadır. Mihrap nişinin köşelerinde bir yaprak motifinin tekrarından oluşan bir kompozisyona görülmektedir. Seccadenin üst kısmında bulut motiflerinden oluşturulmuş bir kompozisyona sahip ince bir alınlık ve alt kısmında da yine ince bir bölüm yer alır bu iki kısım farklı motiflerle bezenmiştir. Seccadede biri içte biri dışta olmak üzere iki tane aynı motife sahip suyolu bulunmaktadır ve bu suyollarında dört yapraklı yonca motifinin tekrarı görülmektedir. Ana bordürde ise kareye yakın bir form oluşturan ve merkezinde bir lale motifinin yer aldığı bir çiçek demeti tekrar etmektedir.

Envanter numarası I.1/64 bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülemediği görülmüştür.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccadeye kompozisyon açısından benzer bir Gördes seccadesi Türk İslam Eserleri Müzesi'nde 807 envanter numarası ile yer almaktadır.**Yayımlar:** F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.46,47, No.37, s.180 resim 37, Berlin 1987.

Resim 85: Çift mihrap nişli Gördes seccadesi, 1800, Env. No: I.1/61 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.181).

Resim 85: Çift mihrap nişli Gördes seccadesi

Dönem: 1800

Envanter No: I.1/61

Müze Geliş Şekli: 1964 yılında Berlin'de bayan Iphigenie Kehayoğlu'ndan satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz (Çözgü her iki dar kenarda yaklaşık 35 cm portakal rengine boyanmıştır), Z2S, atkı: pamuk, beyaz, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 38 x 35, **boyut:** 197 x 134 cm.

Renkler: 5 renk; kırmızı, açık kırmızı, krem, sarı, koyu kahverengi.

Tanımı: Çift mihrap nişli diye tanımlanan bu seccadenin merkezinde beyaz zemin üzerinde küçük bir madalyon yer almaktadır. Seccadenin üstünde ve alt kısmında üçgen şeklinde mihrap nişleri yer alır, aslında bu halıda iki yönde aynıdır. Mihrap köşelerinin içleri geometrikleşmiş çiçek ve yaprak motifleri ile doldurulmuştur. Mihrapların altında ve üstünde alınlık diyebileceğimiz ve bulut motifleri ile oluşturulmuş kompozisyona sahip bölümler bulunmaktadır. Halının krem renkte olan mihrabı küçük benek diyebileceğimiz siyah konturlu motiflerle doldurulmuştur. Krem renk olan ana bordür zemini de yine bu benek desenleri ile süslenmiştir. Ana bordürde içleri çiçek motifleri ile dolgulu karşılıklı üçgen formlar bulunmaktadır.

Envanter numarası I.1/61 bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccadenin resim 86'da bulunan 35,205 envanter numaralı Gördes seccadesi bir kopyasıdır. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 921 envanter numaralı Gördes seccadesi bu seccade ile benzer kompozisyon ve desen özellikleri göstermektedir. Antalya Müzesi'nde bulunan 1.56.75 envanter numarasına sahip bir Gördes seccadesi de bu seccade ile benzer özellikler taşımaktadır. Bunların dışında 18. yüzyıl ve 19. yüzyıla ait benzer Gördes seccadelerin de özel koleksiyonlarda yer aldıklarını bilmekteyiz.

Yayınlar: K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.109, Abb.134, Tafel XI, Herford 1966; F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.47, No.38, s.181 resim 38, Berlin 1987.

Resim 86: Çift mihrap nişli Gördes seccadesi, 19. yüzyılın ikinci yarısı,
Env.No:1935,205 (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 86: Çift mihrap nişli Gördes seccadesi

Dönem: 19. yüzyılın ikinci yarısı

Envanter No: 1935,205

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: pamuk, beyaz, Z2 3S, düğüm: yün, Z2, kalite: 35 x 23, **boyut:** 144 x 101 cm.

Renkler: 6 renk; krem, açık yeşil, açık mavi, (fuşya) kırmızı, pembe, kahverengi.

Tanımı: Kompozisyon ve motifler açısından resim 84'te bulunan Gördes seccadesinin kaba bir kopyasıdır. Kalitesi düştüğü için bazı desenler değişime uğramıştır.

Envanter numarası 1935,205 bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade resim 85'te bulunan I.1/61 envanter numaralı Gördes seccadesinin bir kopyasıdır. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 921 envanter numaralı Gördes seccadesi bu seccade ile benzer kompozisyon ve desen özellikleri göstermektedir. Antalya Müzesi'nde bulunan 1.56.75 envanter numarasına sahip bir Gördes seccadesi de bu seccade ile benzer özellikler taşımaktadır. Bunların dışında 18. yüzyıl ve 19. yüzyıla ait benzer Gördes seccadelerin de özel koleksiyonlarda yer aldıklarını bilmekteyiz.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.48, No.41, s.184 resim 41, Berlin 1987.

Resim 87: Gördes seccadesi, 1900, Env. No: 1935,195

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 87: Gördes seccadesi

Dönem: 1900

Envanter No: 1935,195

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Bakanlık tarafından Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, kahverengimsi, Z2S, atkı: yün, beyaz, Z,2 iki atkı, düğüm: yün, Z2, kalite: 30 x 18, **boyut:** 198 x 117 cm.

Renkler: 9 renk; fuşya kırmızı, pembe, sarı, krem, açık sarı, yeşil, mavimsi yeşil, kahverengi, koyu kahverengi.

Tanımı: Seccade üçgen formlu çift mihrap nişli çift alınlıklı bir kompozisyona sahip Gördes seccadesidir. Mihrabın merkezinde etrafı çiçek motifleri ile çevrili bir madalyon yer almaktadır. Ana bordürde üzerinde üç çiçek bulunan bir dal motifi ve bu dal motiflerinin arasında geometrikleşmiş büyük boyutlu çiçek motifinin yer aldığı bir kompozisyon görülmektedir. Seccadede iki farklı desenli suyolu bulunmaktadır.

Envanter numarası 35,195 bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.134, No.173, s.306 resim 173, Berlin 1987.

3.9.5. Kula Seccadeleri

Resim 88: Kula seccadesi, 19. yüzyılın başı, Env.No: 1935,198
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 88: Kula Seccadesi

Dönem: 19. yüzyılın başı

Envanter No: 1935,198

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: pamuk, beyaz, Z,2, düğüm: yün, beyaz alanlarda pamuk Z2, kalite: 44 x 29, **boyut:** 189 x 114 cm.

Renkler: 6 renk; kırmızı, fuşya, yeşil, krem, açık sarı, koyu kahverengi.

Tanımı: İnce ve uzun bir orta zemine sahip olan seccadede mihrap nişi yine üçgen şeklindedir. Alınlık ve ayaklık kısımlarında aynı motifin tekrarı görülmektedir ve bu alanlar diğer seccadelere göre daha dar ve kısadır. Alınlık kısmı ile mihrap nişinin arasında geometrikleşmiş bir çiçek motifinin tekrarından oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Ana bordürün bulunmadığı seccadede Kula seccadelerin özelliği olan ve burada krem, kırmızı renklerde bulunan yedi adet ince suyolu görülmektedir. Bu suyollarının dışında da biri içte biri dışta olmak üzere farklı motifli iki suyolu daha bulunmaktadır.

Envanter numarası 1935,198 bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.48, No.40, s.183 resim 40, Berlin 1987.

Resim 89: Çift nişli Kula seccadesi, 19. yüzyılın sonu, Env.No: 1935,186

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 89: Çift nişli Kula seccadesi

Dönem: 19. yüzyılın sonu

Envanter No: 1935,186

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, beyaz ve kahverengi, Z2S, 2-4 atış, düğüm: yün, Z2, kalite: 30 x 24, **boyut:** 171 x 121 cm.

Renkler: 6 renk; krem, açık yeşil, açık mavi, kavuniçi, açık sarı, koyu kahverengi.

Tanımı: Genel olarak bakıldığında Gördes ve Kula seccadeleri birbirine benzerdir. Seccade üçgen şekilli çift mihrap nişine sahiptir. Mihrap nişinin içinde bu seccadelerde çok görülen sağ ve sol tarafta kareye yakın formda çiçek demeti diyebileceğimiz bir grup çiçek motifi üst üste tekrar etmektedir. Üstte ve altta mihrap köşelerinde tek bir çiçek motifi sıralanmaktadır. Bu seccadelerde genel olarak sayıları 10'u bulabilen ince şeritler bordürlerin yerini almıştır. Fakat burada birden çok ince suyuolu kullanılmıştır. Ana bordürde ise geometrik kare bir motif art arda sıralanmaktadır. Seccade Kula seccadelerin genel özelliklerini göstermektedir. Bu seccadelerde renklerde genellikle solgundur.

Envanter numarası 1935,186 bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade resim 90'da yer alan envanter numarası 35,176 olan 19. yüzyıla ait Kula seccadesi ile kompozisyon ve desen açısından benzer özellikler göstermektedir. Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 353 envanter numaralı seccade, 710 envanter numaralı seccade ve 950 envanter numaralı seccade bu seccade ile benzer kompozisyon ve desen özellikleri göstermektedir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.50, No.48, s.191 resim 48, Berlin 1987.

Resim 90: Çift nişli Kula seccadesi, 19. yüzyılın sonu, Env.No: 1935,176
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 90: Çift nişli Kula seccadesi

Dönem: 19. yüzyılın sonu

Envanter No: 1935,176

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Bakanlık tarafından Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, beyaz-gri, Z,2, düğüm: yün, Z ve Z2, kalite: 33 x 30, **boyut:** 327 x 159 cm.

Renkler: 6 renk; krem, kırmızı, açık yeşil, mavimsi yeşil, sarı, koyu kahverengi.

Tanımı: Resim 85 ve resim 86'da bulunan Gördes seccadelerinin kompozisyonunda olduğu gibi bu seccadede de üçgen çift mihrap nişlerini oluşturan formlar içeri doğru çengellerle süslenmişlerdir. Ayrıca yine bu seccadelerde olduğu gibi alınlık ve ayaklık diyebileceğimiz basık geometrik alanlar mevcuttur. Mihrap nişinin içinde sağ ve sol tarafta üst üste yerleştirilmiş çiçek motifi olduğu anlaşılan motifler yer almaktadır. Üstte ve altta mihrap köşelerinde tek bir çiçek motifi sıralanmaktadır. Seccadede iki ince suyolu bulunmaktadır. Ana bordürde ise küçük yaprakları bulunan dalgalı bir dal ve üzerinde çiçek motifleri yer almaktadır.

Envanter numarası 1935,176 bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade resim 89'da yer alan envanter numarası 35,186 olan 19. yüzyıla ait Kula seccadesi ile kompozisyon ve desen açısından benzer özellikler göstermektedir. Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 353 envanter numaralı seccade, 710 envanter numaralı seccade ve 950 envanter numaralı seccade bu seccade ile benzer kompozisyon ve desen özellikleri göstermektedir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.135, No.174, s.306 resim 174, Berlin 1987.

3.9.6. Ladik Seccadeleri

Resim 91: Ladik seccadesi, 1800, Env. No: 35,197 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.185).

Resim 91: Ladik seccadesi

Dönem: 1800

Envanter No: 35,197

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz gri arası, Z2S, atkı: pamuk, kahverengi-gri, Z,2, düğüm: yün, Z ve Z2, kalite: 49 x 29, **boyut:** 177 x 112 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, koyu kahverengi, mavi, yeşil, krem, sarı, turuncu.

Tanımı: Seccadenin orta zemininde üçgen basamaklı ve dışa doğru çengellerle süslenmiş bir mihrap nişi vardır. Kırmızı zeminli mihrap köşelerinde çiçek ve yaprak motifleri görülmektedir. Mavi renk olan mihrap nişinin içinde ise geometrik aynı dal üzerinde bulunan kare formlarının içinde çiçek motifi ve yine bu dal üzerinden alt kısımda ve üst kısımda sağa ve sola çıkan dallar üzerinde toplam dört adet ibrik motifi yer almaktadır. Mihrabın alt kısmında bu seccadelerin karakteristik bir özelliği olan dikdörtgen bir bölme ve burada ok başı gibi geometrik formlardan çıkan beş tane ters lale motifi yer almaktadır. Bu dikdörtgen alan ve ters lale motifleri bu seccadeleri diğer seccadelerden ayıran en önemli özellikleridir. Seccadede bulunan iki suyolunda üzerlerinde çiçek motifleri bulunan dalgalı dallar görülmektedir. Ana bordürde ise geometrikleşmiş bir çiçek kompozisyonu yer almaktadır.

Envanter numarası 35,197 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu Ladik seccade ile benzer özellikte seccadeler çeşitli müzelerde bulunmaktadır. Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi'nde bu seccadenin yıpranmış bir benzeri bulunmaktadır. Ayrıca bu seccade resim 92, 93 ve 94'te bulunan Ladik seccadelerle benzer özellikler taşımaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.48, No.42, s.185 resim 42, Berlin 1987.

Resim 92: Ladik seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1935,192

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 92: Ladik seccadesi

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1935,192

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, koyu kahverengi, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 46 x 30, **boyut:** 175 x 117 cm.

Renkler: 6 renk; kırmızı, pembe, açık mavi, krem, açık kahverengi, koyu kahverengi.

Tanımı: Bu seccade resim 91'de bulunan 35,197 envanter numaralı seccade ile aynı kompozisyon ve desen özelliklerine sahiptir. Bu seccadede mihrabın altında bulunan kısımdan sadece üç lale motifi görülmektedir. Bu lale motiflerinin dallarının çıktığı mazgal motifli kısmın kompozisyonu ve motifleri diğer seccadeye göre farklılıklar barındırmaktadır. Mihrap nişinin içersinde motif kullanılmamıştır.

Envanter numarası 1935,192 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu Ladik seccade ile benzer özellikte seccadeler Türkiye'de farklı müzelerde bulunmaktadır. Ayrıca bu seccade resim 91, 93 ve 94'te bulunan Ladik seccadelerle benzer özellikler taşımaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.49, No.43, s.186 resim 43, Berlin 1987.

Resim 93: Ladik seccadesi, geç dönem 19.yüz yıl, Env. No: 1935,206
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 93: Ladik seccadesi

Dönem: Geç dönem 19.yüz yıl

Envanter No: 1935,206

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, gri-kahverengi, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 41 x 21, **boyut:** 195 x 102 cm.

Renkler: 9 renk; kırmızı, sarı, krem, kavuniçi, kahverengi, mavi, açık yeşil, bej rengi, pembe.

Tanımı: Bu seccade resim 91'de bulunan 35,197 ve resim 92'de bulunan 35,192 envanter numaralı seccadelere göre çok daha basit bir kompozisyona sahiptir. Mihrap nişinin üst köşelerinde iki adet ibrik motifi görülmektedir diğer kısımlar ise çiçek ve yaprak motifleri ile doldurulmuştur. Bu seccadenin mihrabının altında bulunan kısmında sadece üç lale motifi görülmektedir ve bu lalelerin dallarının çıktığı mazgal motifli kısmın kompozisyonu ve motifleri diğer seccadelere göre farklılıklar göstermektedir. Mihrap nişinin zemin kısmında ise hayat ağacı motifi görülmektedir. Ana bordürde ise diyagonal çizgilerle oluşturulan alanların içine + şeklinde bir motif yerleştirilmiştir.

Envanter numarası 1935,206 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bu Ladik seccade ile benzer özellikte seccadeler Türkiye'de farklı müzelerde bulunmaktadır. Ayrıca bu seccade resim 91, 92 ve resim 94'te bulunan Ladik seccadelerle de benzer özellikler taşımaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.49, No.44, s.187 resim 44, Berlin 1987.

Resim 94: Ladik seccadesi, 19.yüzyılın sonu, Env. No: I.24/73

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 94: Ladik seccadesi

Dönem: 19.yüzyılın sonu

Envanter No: I.24/73

Müze Geliş Şekli: 1973 yılında Prof. Blumenthal'ın mirası yoluyla elde edilmiştir.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, kahvemsî, Z2S, atkı: yün, koyu kahverengi, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 37 x 26, **boyut:** 188 x 105 cm.

Renkler: 5 renk; kırmızı, mavi, krem, bej, kahverengi.

Tanımı: Genel Ladik seccadelerinin özelliğini taşıyan bu seccade resim 93'de bulunan 35,206 envanter numaralı seccadeye kompozisyon ve motifleri açısından benzemektedir. Mihrap nişinin zemin kısmında ve ana bordürde ise farklılıklar bulunmaktadır.

Envanter numarası I.24/73 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade resim 91, 92 ve 93'te bulunan Ladik seccadelerle benzer özellikler taşımaktadır. Benzer seccadeler Türkiye'de farklı müzelerde de bulunmaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.134, No.172, s.306 resim 172, Berlin 1987.

3.9.7. Mucur Seccadeleri

Resim 95: Mucur seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1871,385 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.189).

Resim 95: Mucur seccadesi

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1871,385

Müze Geliş Şekli: 1871 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kahverengi, Z,2, düğüm: yün, Z ve Z2, kalite: 33 x 27, **boyut:** 151 x 121 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, mavi, yeşil, krem, sarı, mor, lacivert.

Tanımı: Genel Mucur seccadelerinin özelliklerini taşıyan bir seccadedir. Basamaklı ve ok başlı bir mihrap nişine sahip olan seccadenin alınlık kısmında ise bu seccadeler için klasik olan ok başlı mazgal desenleri görülmektedir. Kırmızı zeminli mihrap nişinin içinde orta ekseninde sayılabilecek bir sekizgen formu ve içinde sekiz köşeli bir yıldız motifi yer almaktadır. Bu seccadeler için yine çok klasik olan ana bordür de kareye yakın formların içinde sekiz yapraklı bir çiçek ve köşelerde bulunan üçgen alanların içinde de iki V şeklinin birleşimi gibi algılanan bir motif kullanılmıştır. Daha dar olan ikinci bordürde ise diyagonal dörtgen formlar art arda sıralanmıştır.

Envanter numarası 1871,385 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1804 envanter numaralı 19.yüzyıl ait Mucur seccadesi ile benzer özellikler taşımaktadır. Ana bordür ve ince bordür desenleri aynıdır. Yine TİEM'de bulunan 17.yüzyıla ait envanter numarası 14 olan bir Konya halısının ana bordürü bu halının ana bordürüne çok benzemektedir. TİEM' e bulunan 913 envanter numaralı bir Mucur seccade de bu seccadelerin benzeridir. Ankara Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan 19.yüzyıla ait Mucur seccadesinin ana bordürü ve orta zemin deseni seccade ile çok benzerdir. Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 18.yüzyıla ait Konya halısının bordür desenleri ve genel kompozisyon şeması benzerdir. Ayrıca Oktay Aslanapa'nın "Türk Halı Sanatının Bin Yılı" adlı kitabında görseli bulunan Londra'da özel bir koleksiyonda bulunan 18.yüzyıl sonu 19. yüzyıl başına tarihlenen Mucur seccadenin bordür deseni bu seccadenin bordür deseni ile aynıdır ve genel

kompozisyon şeması çok benzemektedir. Sentez Halı Koleksiyonu'nda bulunan Gaziantep yöresine ait 19.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen 317.173 envanter numaralı seccadenin ana bordürü, ince bordürü aynıdır ve alınlık kısmındaki mazgal motifleri de benzerdir. Ayrıca Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıla ait 22.00.22 envanter numaralı bir Mucur seccadesi de desen ve kompozisyon özellikleri açısından bu seccade ile benzer özellikler taşımaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.49, No.45, s.188 resim 45, Berlin 1987.

Resim 96: Mucur seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1935,191

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 96: Mucur seccadesi

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1935,191

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, koyu kahverengi, Z,2, düğüm: yün, Z ve Z2, kalite: 32 x 29, **boyut:** 160 x 114 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, yeşil, sarı, krem, mavi, mor, pembe, koyu kahverengi.

Tanımı: Bu seccade resim 95'te bulunan 71,385 envanter numaralı halı ile neredeyse aynıdır. Ana bordür, ince bordür desenleri ve kompozisyon şeması da aynıdır. Tek fark mihrap köşelerinde bulunan motiflerin farklı olması ve bu seccadenin mihrap zemininde motif bulunmamasıdır. Envanter numarası 1935,191 bu halının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen halı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1804 envanter numaralı 19.yüzyıl ait Mucur seccadesi ile çok benzemektedir, ana bordür ve ince bordür desenleri aynıdır. Yine TİEM'de bulunan 17.yüzyıla ait envanter numarası 14 olan bir Konya halısının ana bordürü bu halının ana bordürüne çok benzemektedir. Ankara Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan 19.yüzyıla ait Mucur seccadesinin ana bordürü ve orta zemin deseni bu halıyla benzerdir. Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 18.yüzyıla ait Konya halısının bordür desenleri ve genel kompozisyon yapısı açısından bu halıyla benzer özellikler taşımaktadır. Ayrıca Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' adlı kitabında görseli bulunan Londra'da özel bir koleksiyonda bulunan 18.yüzyıl sonu 19. yüzyıl başına tarihlenen Mucur seccadesinin bordür deseni bahsi geçen halı ile aynıdır ve genel kompozisyon şeması çok benzemektedir. Sentez Halı Koleksiyonu'nda bulunan Gaziantep yöresine ait 19.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen 317.173 envanter numaralı seccadenin ana bordürü, ince bordürü bu halı ile aynıdır ve alınlık kısmındaki mazgal motifleri de benzer özellikler taşımaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.49, No.46, s.189 resim 46, Berlin 1987.

Resim 97: Mucur seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No: 1935,196

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 97: Mucur seccadesi

Dönem: 19.yüzyıl

Envanter No: 1935,196

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, koyu kahverengi, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 33 x 25, **boyut:** 142 x 118 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, sarı, mavi, lacivert, krem, yeşil, mor, koyu kahverengi.

Tanımı: Bu seccade resim 95'te bulunan 71,385 envanter numaralı ve resim 96'da bulunan 1935,191 envanter numaralı seccadelerle aynı kompozisyon şemasına ve motiflere sahiptir. İnce bordür deseninin aynı olduğu seccadede ana bordür deseni ise biraz farklılaşmıştır. Bu seccadede ana bordürde bulunan kare form ve içersindeki sekiz yapraklı çiçek motifi yoktur. Onun yerine bordürlerde görünen köşelerde kullanılan V şeklindeki motiflerin dört tanesinin birleşiminden oluşan bir motif ana bordürde tekrar etmektedir. Envanter numarası 1935,196 bu halının 2017 yılında araştırma nedeni ile Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat halı görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1804 envanter numaralı 19.yüzyıl ait Mucur seccadesi ile ince bordür motifleri açısından benzer özellikler göstermektedir. Ankara Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan 19.yüzyıla ait Mucur seccadesinin orta zemin deseni bu seccade ile çok benzerdir. Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 18.yüzyıla ait Konya halısının ince bordür deseni ve genel kompozisyon şeması bu seccadeyle benzerdir. Ayrıca Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' adlı kitabında görseli bulunan Londra'da özel bir koleksiyonda bulunan 18.yüzyıl sonu 19. yüzyıl başına tarihlenen Mucur seccadesinin genel kompozisyon şeması bu seccade ile benzer özellikler taşımaktadır. Sentez Halı Koleksiyonu'nda bulunan Gaziantep yöresine ait 19.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen 317.173 envanter numaralı seccadenin ince bordürü bu seccade ile aynıdır ve alınlık kısmındaki mazgal motifleri de benzerdir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.50, No.47, s.190 resim 47, Berlin 1987.

3.9.8. Milas Seccadeleri

Resim 98: Milas seccadesi, 1700, Env. No: 1875,197 (Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische Kunst Berlin, s.177).

Resim 98: Milas seccadesi

Dönem: 1700

Envanter No: 1875,197

Müze Geliş Şekli: 1875 yılında Kunstgewerbemuseum için satın alınmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz ve kahverengi, Z2S, atkı: yün, kırmızımsı, alt tarafın yaklaşık 25 cm' lik kısmı beyaz, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 40 x 37, **boyut:** 158 x 125 cm.

Renkler: 7 renk; kırmızı, mavi, yeşil, krem, sarı, mor, lacivert.

Tanımı: Milas yöresine ait seccadede içeri doğru derin kıvrımlı bir mihrap nişi bulunmaktadır. Kırmızı zeminli mihrap içersinde motif bulunmamaktadır ve mihrap köşelerinde rumi kompozisyonu yer almaktadır. Küçük çiçek ve yıldız motifli iki su yolu bulunan seccadenin ana bordüründe ise Osmanlı seccadeleri için klasik olan bir bordür kompozisyonu daha kaba bir şekilde yer almaktadır. Bu kompozisyonda hatayi, penç, lale, karanfil ve lale çiçek motifleri bir arada yer almaktadır. Milas seccadelerinde bu bordür desenine sıkça rastlanmaktadır.

Envanter numarası 1875,197 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen halı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 820 envanter numaralı 17.yüzyıla ait Gördes seccadesi ile genel kompozisyon şeması ve ana bordür deseni büyük benzerlikler taşımaktadırlar. Resim 99'da bulunan 35,199 envanter numaralı 18.yüzyılın ortalarına ait olan seccadenin bordüründe de bu seccade ile aynı bordür kompozisyonu yer almaktadır.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.45,46, No.34, s.177 resim 34, Berlin 1987.

Resim 99: Milas seccadesi, 18. yüzyılın ortası, Env.No: 1935,199
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 99: Milas seccadesi

Dönem: 18. yüzyılın ortası

Envanter No: 1935,199

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, beyaz, niş alanında kırmızı, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 26 x 28, **boyut:** 142 x 122 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, pembe, krem, koyu kahverengi, kahverengi, mor, açık sarı, açık mavi.

Tanımı: Milas yöresine ait seccadede zikzak şeklinde bir mihrap nişi bulunmaktadır. Mihrap nişinden çiçek şeklinde bir şamdan sarmakta ve bunun dışında başka bir motif mihrapta bulunmamaktadır. Mihrap köşelerinde çok kaba bir çiçek kompozisyonu yer almaktadır. İki su yolu bulunan seccadenin ana bordüründe ise resim 98'de bulunan aynı kompozisyon yer almaktadır.

Envanter numarası 1935,199 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade ile İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 820 envanter numaralı 17.yüzyıla ait Gördes seccadesinin ana bordür deseni çok benzemektedir. Ayrıca resim 98'de bulunan 75,197 envanter numaralı 1700'li yıllara tarihlenen seccadenin bordür deseni ile bu seccadenin bordür deseni de benzerdir.

Yayımlar: F.Spühler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.46, No.35, s.178 resim 35, Berlin 1987.

Resim 100: Milas seccadesi, 19. yüzyılın başı, Env.No: 1935,200
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 100: Milas seccadesi

Dönem: 19. yüzyılın başı

Envanter No: 1935,200

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 36 x 29, **boyut:** 139 x 112 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, açık sarı, krem, bej rengi, mavi, açık mavi, mor, kahverengi.

Tanımı: Milas seccadeleri arasında çok yaygın bir kompozisyona sahip olan bu seccadenin mihrabı boğumludur ve üst kısımda bir çapraz dörtgen oluşturmaktadır. Mihrap nişinin üstünde geometrik beş çiçekten oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Çok dar olan mihrabın zemininde düz bir çizgi üzerine altı adet birbiriyle bağlantılı küçük çiçek motifi bulunmaktadır ve bordürler mihrap alanından daha geniş bir yer kaplamaktadır. Seccade de iki suyolu bulunmaktadır. Suyolu ve ana bordür arasında da şeritler bulunmaktadır. Geniş tutulan ana bordürde çiçeklerden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır.

Envanter numarası 1935,200 olan bu seccadenin 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Karşılaştırma: Bahsi geçen seccade ile İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1637 envanter numaralı bir Milas seccadesi genel kompozisyon ve iç mihrapta bulunan desenler açısından büyük benzerlikler taşımaktadır. Sentez firmasının halı koleksiyonunda yer alan 19. yüzyılın ilk yarısına ait 342.977 envanter numaralı Milas seccadesi ve 18. yüzyılın sonuna ait 358.161 envanter numaralı Milas seccadesinin genel kompozisyonu, mihrap şekli ve mihrap üzerindeki çiçek kompozisyonu bu seccade ile çok benzerdir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.46, No.36, s.179 resim 36, Berlin 1987.

Resim 101: Milas seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 1935,204
(Fotoğraf: F.SPUHLER, Die Orientteppiche in Museum für Islamische
Kunst Berlin, s.202).

Resim 101: Milas seccadesi

Dönem: 19. yüzyıl

Envanter No: 1935,204

Müze Geliş Şekli: 1935 yılında Kunstgewerbemuseum'a aktarılmıştır.

Teknik: Gördes düğümü, çözgü: yün, beyaz, Z2S, atkı: yün, kırmızı, Z,2, düğüm: yün, Z2, kalite: 45 x 30, **boyut:** 158 x 111 cm.

Renkler: 8 renk; kırmızı, sarı, mavi, koyu mavi, krem, bej, kahverengi, patlıcan moru.

Tanımı: Motifleri ve kompozisyonu açısından klasik Milas seccadelerinden farklı bir seccadedir. Kompozisyonun genelinde tırtıklı bir yaprak motifi görülmektedir. Seccadenin merkezinde üç tane büyük boyutta tırtıklı yaprak motifi yer alırken, diğer kısımlarda dağınık olarak motifler görülmektedir. Dış ve iç bordürde yine bu tırtıklı yaprak motifinin sıralandığı görülmektedir. Ana bordürde ise üst ve altta farklı motifler sıralanırken sağ ve sol taraflarda ise karışık bir şekilde motiflerin yer aldığı görülmüştür.

Envanter numarası 1935,204 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette arşivde olduğu tespit edilmiş fakat seccade görülememiştir.

Yayınlar: F.Spuhler, Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin s.54, No.59, s.202 resim 59, Berlin 1987.

3.10. Müzede Bulunan II. Dünya Savaşı sırasında Yanan ve Kaybolan Halılar

II. Dünya Savaşı sırasında Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan birçok eser korunmak amacıyla daha korunaklı yerlere aktarılmıştır. Büyük boyutlu halılar da şehirde madeni paralar için yapılmış kasalara korunmak amacıyla taşınmıştı. Bu kasalara konmuş olan yirmi adet büyük boyuttaki halı 10 Mart'ı 11 Mart'a bağlayan gece bombardıman sonucunda neredeyse tamamen yok oldu. Bu halıların bir kısmından sadece küçük parçalar geriye kalmıştır. Bode'nin hediye ettiği dört büyük Türk halısı ve Konya'dan satın alınmış olan gamalı haç motifli halı da bu tahrip olan halılar içersindeydi, on yedi halı ise yerlerinin değiştirilmesinden dolayı kaybolmuştur. Bu savaş nedeni ile artık koleksiyonda önemli Osmanlı saray halısı kalmamıştı ve yerleri asla doldurulamadı.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan ve 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında yanan beş halının ise sadece dört tanesinden günümüze küçük parçalar kalmıştır. Bu dört halı; 16. yüzyıla ait iki adet büyük boyutta yıldızlı Uşak halısı (bkz. resim 102-103), 1540/50 yıllarına ait Osmanlı halısı (bkz. resim 104) ve 1600 yılına tarihlenen (bkz. resim 105) Kahire ya da İstanbul imalatı olabileceği düşünülen Osmanlı halısıdır. Resim 106'da yer alan 17.-18.yüzyıla tarihlenen Konya'dan satın alınmış olan gamalı haç motifli halı ise tamamen yanmıştır. Resim 103'te yer alan yıldızlı Uşak halısı desen ve kompozisyon açısından farklı bir örnek oluşturmasından dolayı önemli bir parçadır. Halıda bitkisel motifler geometrik bir kompozisyon şeması içerisinde yer almaktadır. Yine resim 105'te yer alan Osmanlı saray halısı da farklı bir kompozisyona sahip olması açısından önemlidir.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan ve 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında kaybolan beş adet Türk halısının sadece iki tanesinin görseli elimizde kalmışken diğer üç halının görselleri ne yazık ki bulunmamaktadır. Görselleri elimizde bulunan halılar resim 107'de bulunan I.11 envanter numarasına sahip 16. yüzyıla ait Holbein Halısı ile resim 108'de bulunan I.21 envanter numaralı 1500'lü yıllara ait olan Lotto halısıdır. Görselleri elimizde olmayan halılar ise I.6 envanter numarasına sahip İzmir halısı, I.5 ve I.35 envanter numaralarına sahip Uşak halılarıdır.

3.10.1. Yanan Halılar

Resim 102: Yıldızlı Uşak halısı, 16. yüzyıl, Env. No: I.19 (V.ENDERLEİN, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.18)

Resim 102.a: Yıldızlı Uşak halısı renkli detayı (Orient-Teppiche Bilderhefte der Islamischen Abteilung Heft 3, s.42).

Resim 102.b: Yanan yıldızlı Uşak halısının kalan parçası (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 102: Yıldızlı Uşak halısı

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: I.19

Müze Geliş Şekli: 1905 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kaiser Friedrich Müzesi İslam Sanatları Departmanı'na hediye edilmiş fakat halı küçük bir kısmı dışında 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında yanmıştır.

Boyut: 436 x 229 cm.

Tanımı: Koyu kırmızı zemin üzerinde yıldız motiflerinin kaydırılmış eksenler üzerine sıralanmasından oluşan bir kompozisyona sahiptir. Yıldız motiflerinin zemininde, halının ana zemininde ve bordüründe çiçek motiflerinden oluşan kompozisyonların yer aldığı görülmektedir. Halıda iki suyolu ve bir ana bordür bulunmaktadır.

Envanter numarası I.19 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette II. Dünya Savaşı'ndan önce müzede olduğu belirlenmiş, fakat halı II. Dünya Savaşı esnasında 1945 yılındaki bombardıman sonucu yanmıştır ve halıdan çok küçük bir parça geriye kalmıştır. Bu parça da müzede muhafaza edilmektedir.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.15 resim 42, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.87 Abb.94, Herford 1966; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.98 resim 49, Ankara 1991; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.18 resim 6, Berlin 1995.

Resim 103: Yıldızlı Uşak halısı, 16.yüzyıl, Env. No: I.7
(V.ENDERLEİN, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.19).

Resim 103.a: Yıldızlı Uşak halısının müzede günümüze ulaşan parçası
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 103: Yıldızlı Uşak halısı

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: I.7

Müze Geliş Şekli: 1905 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kaiser Friedrich Müzesi İslam Departmanı'na hediye edilmiştir. Halı küçük bir kısmı dışında 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında yanmıştır.

Boyut: 430 x 268 cm.

Tanımı: Desen ve kompozisyon açısından farklı bir yıldızlı Uşak halısıdır. Halıda bitkisel motifler geometrik bir kompozisyon şeması içersinde yer almaktadır.

Envanter numarası I.7 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette II. Dünya Savaşı'ndan önce müzede olduğu belirlenmiştir ve halı II. Dünya Savaşı esnasında 1945 yılındaki bombardıman sonucu yanmıştır. Halıdan geriye çok küçük bir parça kalmıştır.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.14 resim 40, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.86 Abb.93, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.154, Wein 1975; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.102 resim 51, Ankara 1991; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.19 resim 7, Berlin 1995.

Resim 104: Osmanlı halısı, 1540/50, Env. No: I.10
(K.ERDMANN, Siebenhundert Jahre Orientteppich, s.85).

Resim 104.a: Osmanlı halısından II.Dünya Savaşı'ndan sonra müzede kalan parçası (Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 104: Osmanlı halısı

Dönem: 1540/50

Envanter No: I.10

Müze Geliş Şekli: 1905 yılında Herrrn von Dirksen tarafından Kaiser Friedrich Müzesi İslam Departmanı'na hediye edilmiştir. Halı küçük bir kısmı dışında 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında yanmıştır.

Teknik: 10cm² de yaklaşık 1600 adet düğüm bulunmakta, **boyut:** 290 x 217 cm.

Tanımı: Osmanlı Saray halılarının desen ve kompozisyonuna sahiptir. Kırmızı zemin üzerinde çiçek ve yaprak motiflerinden oluşan bir kompozisyon görülmektedir. Halının merkezinde tam bir madalyon ve dört köşesinde ise çeyrek madalyonlar bulunmaktadır. Bordür motifi de yine zeminde kullanılan çiçek motiflerinden oluşturulmuştur.

Envanter numarası I.10 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette II. Dünya Savaşı'ndan önce müzede olduğu belirlenmiştir ve halı II. Dünya Savaşı esnasında 1945 yılındaki bombardıman sonucu yanmıştır. Halıdan geriye çok küçük bir parça kalmıştır.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.14 resim 37, 1935; K.Erdmann,15. Asır Türk Halısı, s.41 Abb 35, İstanbul 1957; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.85 Abb.91, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.129, Wein 1975; K.Erdmann, Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs, s.44 resim 40, London 1977; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.123 resim 68, Ankara 1991.

Resim 105: Osmanlı halısı, Kahire ya da İstanbul, 1600, Env. No: I.30
(V.ENDERLEİN, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.9).

Resim 105.a: Osmanlı halısının II. Dünya Savaşı'ndan sonra müzede kalan parçası
(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

Resim 105: Osmanlı halısı, Kahire ya da İstanbul

Dönem: 1600

Envanter No: I.30

Müze Geliş Şekli: 1905 yılında Wilhelm von Bode tarafından satın alınmıştır. Halı küçük bir kısmı dışında 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında yanmıştır.

Teknik: 10cm² de yaklaşık 5000 adet düğüm bulunmakta, **boyut:** 415 x 287 cm.

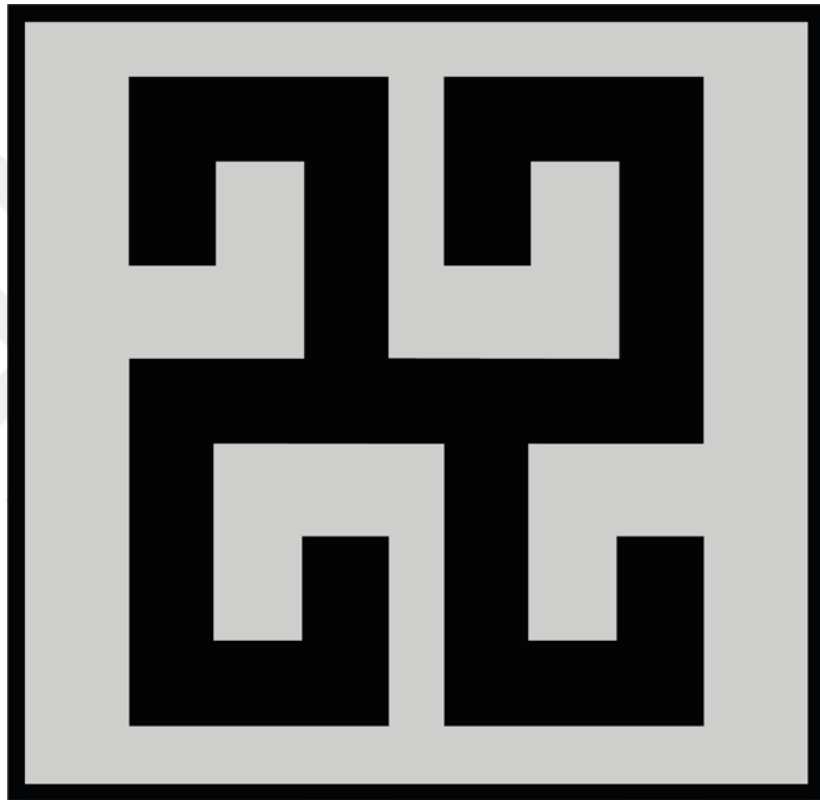
Tanımı: Farklı bir kompozisyona sahip Osmanlı saray halılarından. Kırmızı zemin üzerinde küçük rozetler bir eksenle sıralanmaktadır. Bu rozetlerin iç kısmı ve halının zemini çiçek motiflerinden oluşan kompozisyonlarla doldurulmuş olup, bu kompozisyon içersinde kaplan postu şeklindeki motiflerle diyagonal dörtgenler oluşturulmaktadır.

Envanter numarası I.30 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette II. Dünya Savaşı'ndan önce müzede olduğu belirlenmiştir. Halı II. Dünya Savaşı esnasında 1945 yılındaki bombardıman sonucu yanmıştır. Halıdan geriye çok küçük bir parça kalmıştır.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.14 resim 36, 1935; K.Erdmann,15. Asır Türk Halısı, s.49 Abb.40, İstanbul 1957; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.86 Abb.92, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.133, Wein 1975; K.Erdmann, Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs, s.49 resim 45, London 1977; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.125 resim 69, Ankara 1991; Volkmar Enderlein, Wilhelm von Bode und Berliner Teppichsammlung, s.9 resim 3, Berlin 1995.

Resim 106: Gamalı haç motifli halı, Kürt bölgesi, 17. / 18. yüzyıl, Env. No: I.946 (Orient-Teppiche Bilderhefte der Islamischen Abteilung Heft 3, s.26).

Çizim 21: Gamalı haç motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 106: Gamalı haç motifli halı, Kürt bölgesi

Dönem: 17. /18. yüzyıl

Envanter No: I.946

Müze Geliş Şekli: 1908 yılında Konya'da satın alınmıştır fakat halı 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında yanmıştır.

Teknik: 10cm² de yaklaşık 430 adet düğüm bulunmakta, **boyut:** 192 x 116 cm.

Tanımı: Konya'dan 1908 yılında satın alınmış halı Kurt Erdmann tarafından 'Sieben hundert Jahre Orienttepciche' adlı kitabında Kürt halısı olarak adlandırılmaktadır. Halının zemininde altı adet gamalı haç motifi sıralanmaktadır ve halının tamamını kaplamaktadır.

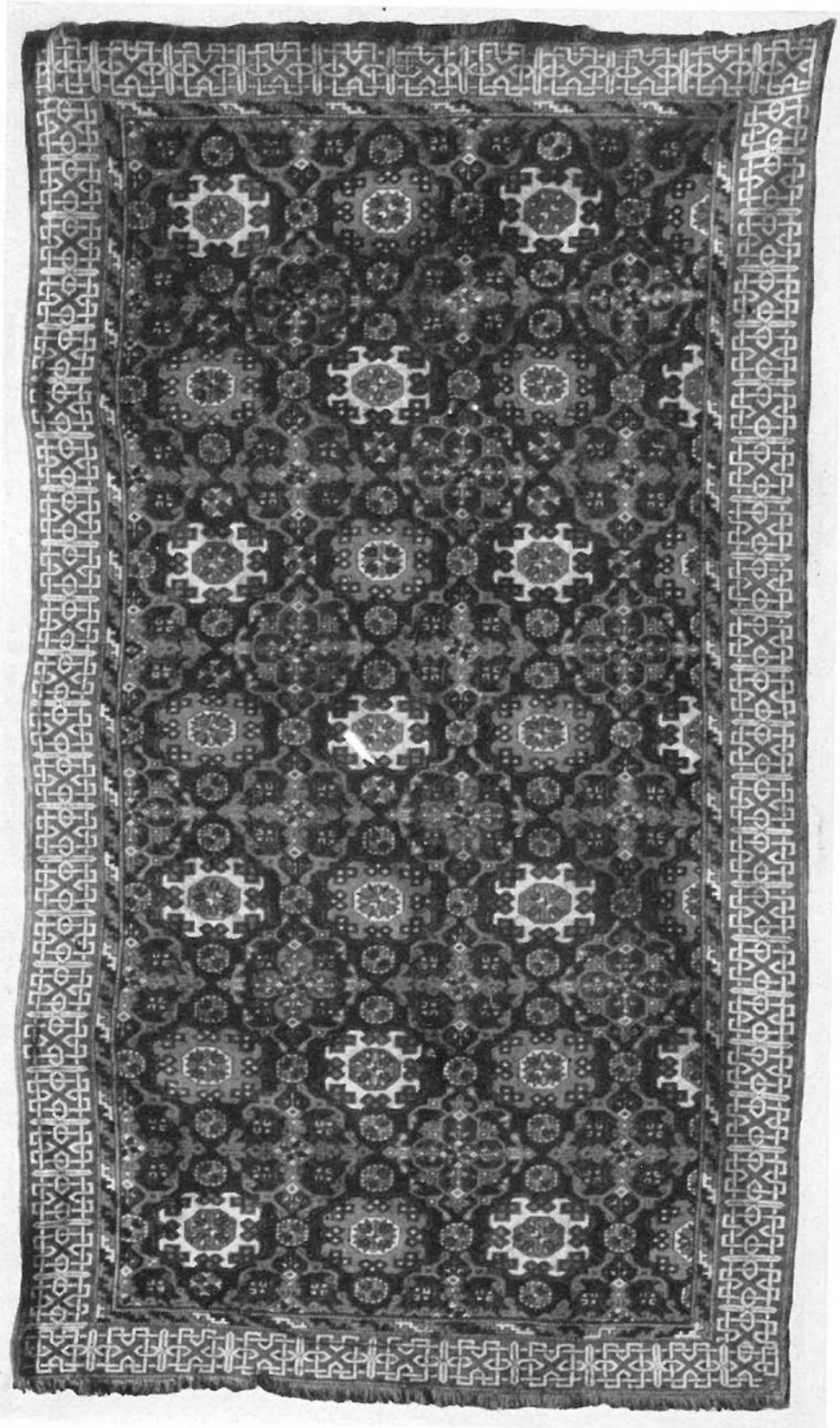
Envanter numarası I.946 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette II. Dünya Savaşı'ndan önce müzede olduğu belirlenmiştir, fakat halı II. Dünya Savaşı esnasında 1945 yılındaki bombardıman sonucu tamamen yanmıştır.

Karşılaştırma: Resim 55'te yer alan I.1999.1 ve resim 56'da yer alan I.1992.1 envanter numaralı Anadolu kilim motifli halıların bordüründe gamalı haç motifleri kullanılmıştır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 688 envanter numarasına sahip 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının orta zemininde bulunan motiflerin içersinde gamalı haç motifi görülmektedir. Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan 19. yüzyıl ait Malatya halısının iç ve dış bordürlerinde gamalı haç motifleri yer almaktadır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıl ait Erzincan halısının ana bordüründe gamalı haç motifleri yer almaktadır. Elazığ Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıla ait Sivas halısının da bordüründe gamalı haç motifleri yer almaktadır. Yine Milano Moshe Tabibnia Koleksiyonu'nda envanter numarası 195509 olan 17. yüzyıla ait Bellini seccadesinin bordür motiflerinin içersinde gamalı haç motifleri görülmektedir. Budapeşte Uygulamalı Sanatlar Müzesi'nde de 18. yüzyıla ait bir Anadolu halısının zemininde de gamalı haç motifleri yer almaktadır. Anadolu'da farklı bölgelerde gamalı haç motifinin kullanıldığı görülmüştür ama bu motif genellikle bordürlerde kullanılmıştır.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.12 resim 26, 1935; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.87 Abb.95, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.157, Wein 1975.

3.10.2.Kaybolan Halılar

Resim 107: Holbein halısı, Uşak, 16. yüzyıl, Env. No: I.11 (K.ERDMANN, Europa und der Orientteppiche, s.30).

Resim 107: Holbein halısı, Uşak bölgesi

Dönem: 16. yüzyıl

Envanter No: I.11

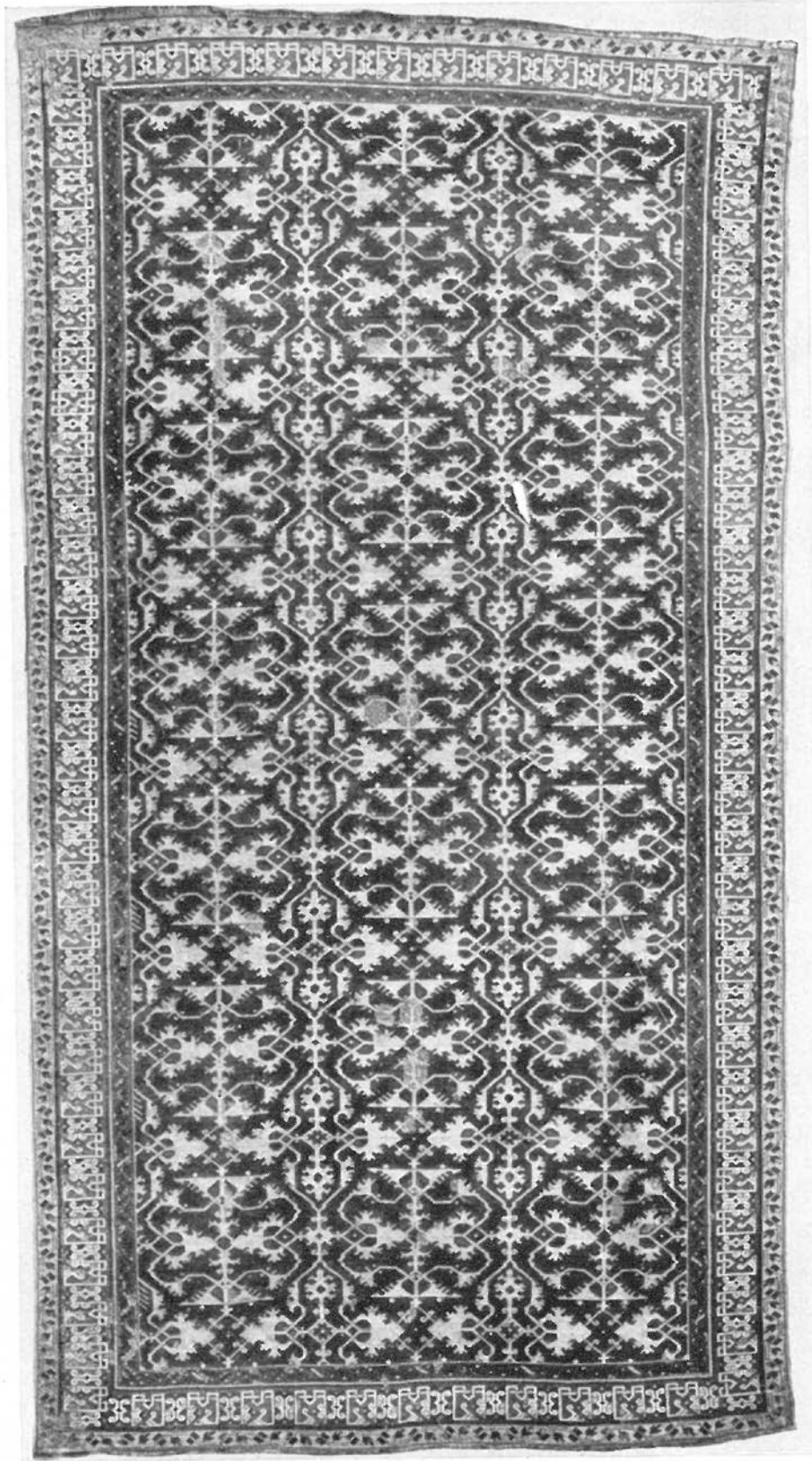
Müze Geliş Şekli: 1906 yılında Wilhelm von Bode tarafından hediye edilmiş olan halı 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında kaybolmuştur.

Teknik: 10cm² de yaklaşık 1470 adet düğüm bulunmakta, **boyut:** 242 x 137 cm.

Tanımı: I.tip küçük motifli Holbein halısının güzel bir örneğidir.

Envanter numarası I.11 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette II. Dünya Savaşı'ndan önce müzede olduğu belirlenmiş, fakat halı II. Dünya Savaşı esnasında 1945 yılında kaybolmuştur.

Yayınlar: : E.Kuhnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.13 resim 30, 1935; K.Erdmann,15. Asır Türk Halısı, s.26 Abb.24, İstanbul 1957; K.Erdmann, Europa und der Orientteppiche, s.30 resim 10, Deutschland 1962; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.91 Abb.103, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.25, Wein 1975; Şerare Yetkin, Türk Halı Sanatı, s.43 resim 22, Ankara 1991.

Resim 108: Lotto halısı, 1500'lü yıllar, Env. No: I.21 (K.ERDMANN, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.92).

Resim 108: Lotto halısı,

Dönem: 1500'lü yıllar

Envanter No: I.21

Müze Geliş Şekli: 1905 yılında Wilhelm von Bode tarafından hediye edilmiş olan halı 1945 yılında II. Dünya Savaşı esnasında kaybolmuştur.

Teknik: 10cm² de yaklaşık 1450 adet düğüm bulunmakta, **boyut:** 334 x 186 cm.

Tanımı: II. tip Holbein (Lotto) halısı olarak adlandırılan halıların güzel bir örneğidir.

Envanter numarası I.21 olan bu halının 2017 yılında araştırma için Berlin İslam Sanatları Müzesi'ne yapılan ziyarette II. Dünya Savaşı'ndan önce müzede olduğu belirlenmiş olan halı savaş esnasında 1945 yılında kaybolmuştur.

Yayınlar: : E.Kühnel, Orient Teppiche, Staatliche Museen in Berlin, s.13 resim 31, 1935; K.Erdmann,15. Asır Türk Halısı, s.28 Abb.25, İstanbul 1957; K.Erdmann, Siebenhundert Jahre Orientteppiche, s.92 Abb.104, Herford 1966; K. Erdmann, Der orientalische Knüpftteppich, Abb.26, Wein 1975; K. Erdmann, Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs, s.30, resim 28, London 1977.

3.11.Müzede Bulunan ve Bilgilerine Ulaşamadığımız Halılar ve Halı Parçaları

Resim 109: Holbein halısı,
Env. No: I.37.

Resim 110: Lotto halısı,
Env. No: I.1985.

Resim 111: Madalyonlu Uşak halısı,
Env. No: I.8.

Resim 112: Lotto halısı,
Env. No: I.6398.

Resim 113: Bergama halısı,
Env. No: I.8729.

Resim 114: Seccade,
Env. No: 1875,84.

Resim 115: Çift mihraplı seccade,
Env. No: 1885,209.

Resim 116:Çift mihraplı seccade,
Env. No: I.8456.

Resim 117: Madalyonlu halı,
Env. No: I.2635.

Resim 118: Anadolu halısı,
Env. No: I.7258.

Resim 119: İzmir halısı,
Env. No: I.1988.59.

Resim 120: Örnek halı,
Env. No: I.1989.48.

Resim 121: Lotto halı parçası,
Env. No: 1875,70.

Resim 122: Kuşlu Uşak halı parçası,
Env. No: 1875,246.

Resim 123: Anadolu seccadesi,
Env. No: R 47.

Resim 124: Osmanlı halı parçası, Env. No: I.693.

Resim 125: Holbein halı parçası,
Env. No: I.37 a.

Resim 126: Holbein halı parçası,
Env. No: I.37 b.

Resim 127: Holbein halı parçası, Env. No: 1876,1148 a.

Resim 128: Holbein halı parçası, Env. No: 1876,1148 b.

Resim 129: Holbein halı parçası, Env. No: 1876,1148 c.

Resim 130: Anadolu halı parçası, Env. No: I.46/59 a.

Resim 131: Anadolu halı parçası, Env. No: I.46/59 b.

Resim 132: Anadolu halı parçası,
Env. No: I.46/59 c.

Resim 133: Anadolu halı parçası,
Env. No: I.46/59 d.

Resim 134: Anadolu halı parçası, Env. No: I.6357.

Resim 135: Anadolu halı parçası, Env. No: I.6358.

Resim 136: Anadolu halı parçası, Env. No: I.6359.

Resim 137: Anadolu halı parçası,
Env. No: 1883,62 a-b-c.

Resim 138: Anadolu halı parçası,
Env. No: I.72/62 a.

Resim 139: Anadolu halı parçası, Env. No: 1879,111 a.

(Fotoğraf: www.smb-digital.de, 2018).

KARŞILAŞTIRMALAR

Karşılaştırma 1: Resim 13'te yer alan envanter numarası I.5526 olan 15. yüzyıl III. tip Holbein Batı Anadolu halısının bir benzeri Abtei San Gregorio' nun koleksiyonundan çıkan bir halıdır. Benzer büyüklükte ve günümüze kadar korunmuş bu boyutlardaki ikinci halı olması açısından önemlidir.

Resim 140: III. Holbein halısı, 15.yüzyıl, (www.weltkunst.de, 2017).

Karşılaştırma 2: Resim 21'de yer alan envanter numarası I.6932 olan 15. - 16. yüzyıla ait yıldızlı Uşak halısına benzer halılar dünya müzelerinde mevcuttur. Bu halı ile Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 16.-17. yüzyıla ait envanter numarası 1972.80.4 olan Uşak halısı neredeyse bire bir aynıdır. Bunun dışında daha küçük boyutta olan örnekleri ise İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde A.222 envanter numaralı 16. yüzyıl Doğu Anadolu halısı, Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan Batı Anadolu 18. yüzyıla ait envanter numarası 2009.458.5 olan halı, Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan Orta ya da Doğu Anadolu'ya ait 18.-19. yüzyıl envanter numarası 22.100.115 olan halı, Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 18. yüzyıla ait Konya yöresi halısı ve Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 17. yüzyıla ait olan 277 envanter numaralı Orta Anadolu halısı da bu halıyla benzer kompozisyon ve motif özellikleri göstermektedir.

Resim 141: Batı Anadolu Uşak halısı, 16.-17. yüzyıl, Gördes düğümü, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 142: Doğu Anadolu halısı, 16.yüzyıl, Env. No: A222,
Vakıflar Halı Müzesi.(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 143: Orta Anadolu halısı, 17.yüzyıl, Env. No:277, TİEM. (Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı Halıları, s.42).

Resim 144: Konya halısı, 18.yüzyıl, Ankara Etnografya Müzesi,
(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr,2018).

Resim 145: Batı Anadolu halısı, 18. yüzyıl, Env. No:2009.458.5

The Metropolitan Museum of Art, New York

(Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 146: Orta ya da Doğu Anadolu halısı, 18.-19. yüzyıl, Env.No:22.100.115,
The Metropolitan Museum of Art, New York
(Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Karşılaştırma 3: Resim 31'de yer alan envanter numarası KGM 1885,819 olan 15. - 16. yüzyıla ait geometrik motifli Bergama halısının orta alanında kullanılan motifin benzeri küçük boyutlu halılarda merkez madalyon olarak kullanılmıştır. Ayrıca bordür motifleri de bazı halılarda görülmektedir. Kısmen benzeyen halılardan bir tanesi Ankara Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan 26.06.218 envanter numaralı 18.yüzyıl Çanakkale halısıdır, halının orta zemininde bulunan eşkenar dörtgen motifi bu halıdaki orta zemindeki motife çok benzemektedir. Diğer benzer halılar ise Metropolitan Sanat Müzesi'nde yer alan 1972.80.12 envanter numarasına sahip 19. yüzyıl Çanakkale halısı, yine özel koleksiyonda yer alan 17. yüzyıl Batı Anadolu halısı ve başka bir özel koleksiyonda bulunan halıdır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.66 envanter numarasına sahip 17. yüzyıl Doğu Anadolu halısının bordürü ve Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 380 envanter numarasına sahip 17. yüzyıl Konya halısının bordürü de bu halının bordürü ile benzerdir.

Resim 147: Anadolu halısı, 19.yüzyıl, Env.No:1972.80.12, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 148: Anadolu halısı, 19. yüzyıl, Env. No:1974.149.23,
The Metropolitan Museum of Art, New York
(Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 149: Çanakkale halısı, 18. yüzyıl, Env.No:26.06.218, Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr,2018).

Resim 150: Batı Anadolu halısı, 17. yüz yıl, özel koleksiyon,
(Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

Resim 151: Anadolu halısının madalyon motifi, özel koleksiyon, (Fotoğraf: V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.355).

Resim 152: Doğu Anadolu halısı, 17. yüzyıl, Env.No:A.66, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018), bordür motifi benzer.

Resim 153: Konya halısı, 17. yüzyıl, Env.No:380 İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi, (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018) bordür motifi benzer.

Karşılaştırma 4: Resim 36'da yer alan envanter numarası 35,184 olan 19. yüzyıla ait Bergama halısına benzer desen özellikleri taşıyan halılar dünya müzelerinde bulunmaktadır. Bu halıya kompozisyon açısından çok benzeyen 18. yüzyıl ve 19. yüzyıla ait iki adet Bergama halısı New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunmaktadır. Ayrıca yine 18. yüzyılın ilk yarısına ait bu halının bir benzeri de "Bildlexikon Teppiche" adlı kitapta sayfa 105 'de yer almaktadır.

Resim 154: İzmir Bergama halısı, 18. yüzyıl,
The Metropolitan Museum of Art, New York
(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 155: İzmir Bergama halısı, 19. yüzyıl,
The Metropolitan Museum of Art, New York
(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 156: Batı Anadolu halısı, 18. yüzyıl, özel koleksiyon
(Fotoğraf: Bildlexikon Teppiche, s.105).

Karşılaştırma 5: Resim 37'de yer alan envanter numarası 35,177 olan 19. yüzyıla ait Bergama halısına benzer halılar müze ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. Bu halıya kompozisyon açısından çok benzeyen 18. yüzyıla ait 1728 envanter numaralı Çanakkale halısı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 19. yüzyıla ait 452 envanter numaralı başka bir Çanakkale halısının da bordür deseni aynıdır. Bir diğer benzer diyebileceğimiz halı ise 780 envanter numarasına sahip İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan Anadolu halısıdır, bu halının ise sadece geometrik madalyon şeması biraz benzemektedir.

Resim 157: Çanakkale halısı, 18. yüzyıl, Env. No: 1728, TİEM (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 158: Çanakkale halısı, 19. yüzyıl, Env. No: 452,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 159: Anadolu halısı, 19. yüzyıl, Env. No: 780,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Karşılaştırma 6: Resim 38'de yer alan envanter numarası 35,182 olan 20. yüzyılın başına ait Bergama halısına benzer halılar müze ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. Bu halının çok benzeri bir özel koleksiyonda yer alan 18.yüzyıla ait Bergama halısı Türk El Dokuması Halılar Katalog 1 'de yayınlanmıştır.

Resim 160: İzmir Bergama halısı, 18. yüzyıl, özel koleksiyon
(Fotoğraf: Türk El Dokuması Halılar Katalog 1, kodu: 0044).

Karşılaştırma 7: Resim 39 ve 40' ta yer alan envanter numaraları 89,150 ve 97,58 olan 16. yüzyılın sonuna ait iki parçadan oluşan Osmanlı saray halısının benzerleri ve halının parçaları Avrupa ve Amerika müzelerinde yer almaktadır. Bahsi geçen halının en büyük parçası olduğu sanılan halı Or 374/1907 envanter numarasına sahip 16. yüzyılın son çeyreğine ait olup Viyana'da Museum für Angewandte Kunst'ta bulunmaktadır. Bu Osmanlı saray halısının İstanbul ya da Bursa üretimi olduğu tahmin edilmektedir. Bu halının incelediğimiz halının bir parçası ya da aynı halı grubuna ait olduğu bilinmektedir. Desen, teknik ve renk açısından aynı özelliklere sahiptirler. Yine Washington Tekstil Müzesi'nde bulunan 16. yüzyılın sonuna ait olan R34.33.5, R34.33.4 ve R34.33.1 envanter numaralarına sahip üç adet Osmanlı saray halı parçasının da bahsi geçen halının parçaları olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 985 envanter numaralı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde tespit ettiğimiz çok küçük bir halı parçasının da bu halının parçası olduğunu görmekteyiz. Bunların dışında Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 17. yüzyıla tarihlenen 22.100.55 envanter numarasına sahip Mısır halısının bordürü de bu halının bordürüyle aynıdır.

Resim 161: Osmanlı saray halısı parçası, Bursa, Env. No: 985, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 162: Osmanlı saray halısının en büyük parçası, İstanbul ya da Bursa, 16. yüzyılın sonu, Env.No: OR.374/1907, Viyana MAK (Fotoğraf: www.mak.at, 2018).

Resim 163: Osmanlı saray halısının parçası, Bursa, 16 yüzyılın sonu, Env. No: R34.33.5, Washington Tekstil Müzesi (Fotoğraf: Washington Tekstil Müzesi, 2018)

Resim 164: Osmanlı saray halısının parçası, Bursa, 16 yüzyılın sonu, Env. No: R34.33.4, Washington Tekstil Müzesi (Fotoğraf: Washington Tekstil Müzesi, 2018).

Resim 165: Osmanlı saray halısının bordür parçası, Bursa, 16 yüzyılın sonu, Env. No: R34.33.1, Washington Tekstil Müzesi (Fotoğraf: Washington Tekstil Müzesi, 2018).

Resim 166: Mısır halısı, 17. yüzyıl, Env. No: 22.100.55, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Karşılaştırma 8: Resim 45'te yer alan envanter numarası KGM 1877,321 olan 16. yüzyılın ikinci yarısına ait Kahire Osmanlı seccadesinin benzerleri müze ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi'nde 13/2037 envanter numarasına sahip 17. yüzyıla ait bir seccade Kahire seccadesine çok benzemektedir. Yine Küçükso Kasrı 10 numaralı odada teşhirde bulunan 13/793 envanter numaralı 19. yüzyılın ikinci yarısına ait çok benzer bir seccade ve Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde bulunan 43/1 envanter numaralı 19. yüzyıla ait benzer diyebileceğimiz bir seccade daha bulunmaktadır.

Resim 167: Osmanlı seccadesi, 17. yüzyıl, Env. No: 13/2037, Topkapı Sarayı Müzesi, (V.GANTZHORN, Orientalische Teppich, s.491).

Resim 168: Osmanlı Hereke seccadesi, 19. yüzyılın ikinci yarısı, Env. No:13/793,
Küçüksu Kasrı 10 numaralı oda
(Fotoğraf: Düğümün Son Halkası; Osmanlı Saray Halıları, s.105).

Resim 169: Osmanlı Hereke seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 43/1,
Dolmabahçe Sarayı Müzesi
(Fotoğraf: Düğümün Son Halkası; Osmanlı Saray Halıları, s.139).

Karşılaştırma 9: Resim 47'de yer alan envanter numarası I.33/60 olan 16. yüzyıla ait Para-Memlûk ya da Batı Anadolu halısının geometrik kompozisyon olarak benzerleri müzelerde ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. Halı merkezinde bulunan sekizgen form ve motif detayları envanter numarası I.5526 (resim 13), I.29 (resim 14) ve 79,110 (resim16) olan Holbein halılarına benzemektedir. Halı yine kompozisyon şeması ve motif detayları açısından İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 468 envanter numaralı 16. yüzyıl IV. tip Holbein Batı Anadolu halısına çok benzemektedir. Bahsi geçen halı İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 701envanter numaralı 16. yüzyıl IV. tip Holbein halısına da sadece kompozisyon şeması açısından benzemektedir. Resim 48 (Env. Nr. I.14) ve resim 49'da (Env. Nr.76,1557) bulunan satranç tahtası desenli halılarla da kullanılan Memlûk motifleri açısından benzerlikler vardır. Yine İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.344 envanter numaralı 15. yüzyıla tarihlenen Anadolu halısında kullanılan Memlûk motifleri açısından bu halıyla benzer olduğunu söyleyebiliriz. Zaleski Koleksiyonu'nda bulunan tam olarak nereye ait olduğu tespit edilememiş ama Güneydoğu Anadolu, İran ya da Suriye bölgelerine ait olabileceği düşünülen 16. yüzyılın başına ait olan halıda da bu halıyla Memlûk motiflerinin kullanması açısından benzerliklerin olduğunu söyleyebiliriz. Bunların dışında İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1036 envanter numaralı Batı Anadolu ya da Orta Anadolu'ya ait olan 17./18. yüzyıl halısının zemininde bulunan ejder motifi diye adlandırılan motifler, resim 47'de bulunana halımızın dış bordüründe bulunan ve tamamının görülemediği art arda sıralanmış olan motiflere benzemektedir.

Resim 170: Anadolu halısı, 15.yüzyıl, Env. No:A.344, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi, (O.ASLANAPA, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, s.205).

Resim 171: IV.Tip Holbein halısı, 16.yüzyıl, Env.No: 468,TİEM
(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 172: IV. Tip Holbein halısı, 16.yüzyıl, Env. No: 701, TIEM
(Fotoğraf: TIEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı Halıları, s.94).

Resim 173: Güneydoğu Anadolu, İran ya da Suriye halısı, 169. yüzyılın başı, Zaleski Koleksiyonu (Fotoğraf: www.moshetabibnia.com, 2018).

Resim 174: Batı veya Orta Anadolu halısı, 17./18.yüzyıl, Env. No: 1036, TİEM
(Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı Halıları, s.126).

Karşılaştırma 10: Resim 52'de yer alan envanter numarası 86,604 olan 16. /17. yüzyıla ait Batı Anadolu halısı kompozisyon olarak resim 53'de bulunan halı ile benzerdir. Yine Amsterdam'da Rijksmuseum'de bulunan başka bir halı ile de hem madalyon deseni ve içersinde bulunan motifler açısından hem de ana bordürde bulunan motifler açısından büyük benzerlikleri vardır.

Resim 175: Karapınar halısı, 16. yüzyıl, Env. No: BK-NM-11881, Rijksmuseum, Amsterdam (Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

Karşılaştırma 11: Resim 53'de yer alan envanter numarası 86,600 olan 16. /17. yüzyıla ait Batı Anadolu halısı kompozisyon olarak resim 52'de bulunan halı ile benzerdir. Bu halının İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.280 envanter numaralı 16./17. yüzyıl Doğu Anadolu halısı ile, E.22 envanter numaralı 16. yüzyılın sonuna ait Orta Anadolu halısı ile ve A.104 envanter numaralı 17.yüzyıla ait Konya Karapınar halısı ile madalyon formu ve genel kompozisyon açısından benzerliklere sahip olduğu görülmektedir. Yine halının Bernheimer Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıla ait bir Konya Karapınar halısı ile de madalyon formu ve genel kompozisyonun benzediğini görmekteyiz. Ayrıca halının Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan A.84 envanter numarasına sahip 16./17. yüzyıl Doğu Anadolu halısı ile ve E.8 envanter numarasına sahip 17. yüzyıla ait Batı Anadolu halısıyla bordür desenleri açısından büyük benzerlikleri vardır.

Resim 176: Doğu Anadolu halısı, 16./17.yüzyıl, Env. No: A.280, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 177: Orta Anadolu halısı, 16.yüzyılın sonu, Env. No: E.22, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 178: Konya Karapınar halısı, 17.yüzyıl, Env. No: A.104,
İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 179: Konya Karapınar halısı, 17.yüzyıl, Bernheimer Koleksiyonu
(Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

Resim 180: Doğu Anadolu halısı, 16./17.yüzyıl, Env. No: A.84,
İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 181: Batı Anadolu halısı, 17.yüzyıl, Env. No: E.8,
İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Karşılaştırma 12: Resim 57'de yer alan envanter numarası 84,898 olan 17. /18. yüzyıla ait madalyonlu Doğu Anadolu halısının merkezinde bulunan çiçek motifine benzeyen madalyon formu, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 409 envanter numaralı 17. yüzyıl Bergama halısının merkezinde bulunan yıldız madalyonun içersindeki çiçek motifli madalyona benzemektedir. Yine bordür motifi açısından da İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 442 envanter numaralı Anadolu halısıyla benzerdir.

Resim 182: Bergama halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 409, TİEM
(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 183: Anadolu halısı, Env. No: 442,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Karşılaştırma 13: Resim 60'de yer alan envanter numarası 89,286 olan 18. yüzyıla ait Orta Anadolu halısının altıgenlerden oluşan geometrik kompozisyonuna birebir olmasa da benzer halılar mevcuttur. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 258, 394, ve 675 envanter numaralı 17. yüzyıl Uşak halıları ya birbirlerinin parçası ya da aynı halı grubuna aittirler. Bu halıların geometrik kompozisyonu, ana zeminde bulunan bölmelerin içersindeki küçük motifler resim 60'ta bulunan halımız ile benzerdir. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 699 envanter numaralı 17. yüzyıl Uşak halısının geometrik kompozisyonu, ana zeminde bulunan bölmelerin içersindeki küçük motifler de benzerdir. Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 380 envanter numaralı Anadolu halısının zemininde yer alan altıgen formların tekrarından oluşan kompozisyon bu halı ile aynı kompozisyon temeline oturuyor diyebiliriz. Aynı kompozisyon şemasına sahip 17. yüzyıla ait bir seccadede Topkapı Sarayı Müzesi'nde 13/2026 envanter numarası ile bulunmaktadır.

Resim 184: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 258,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 185: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 394,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

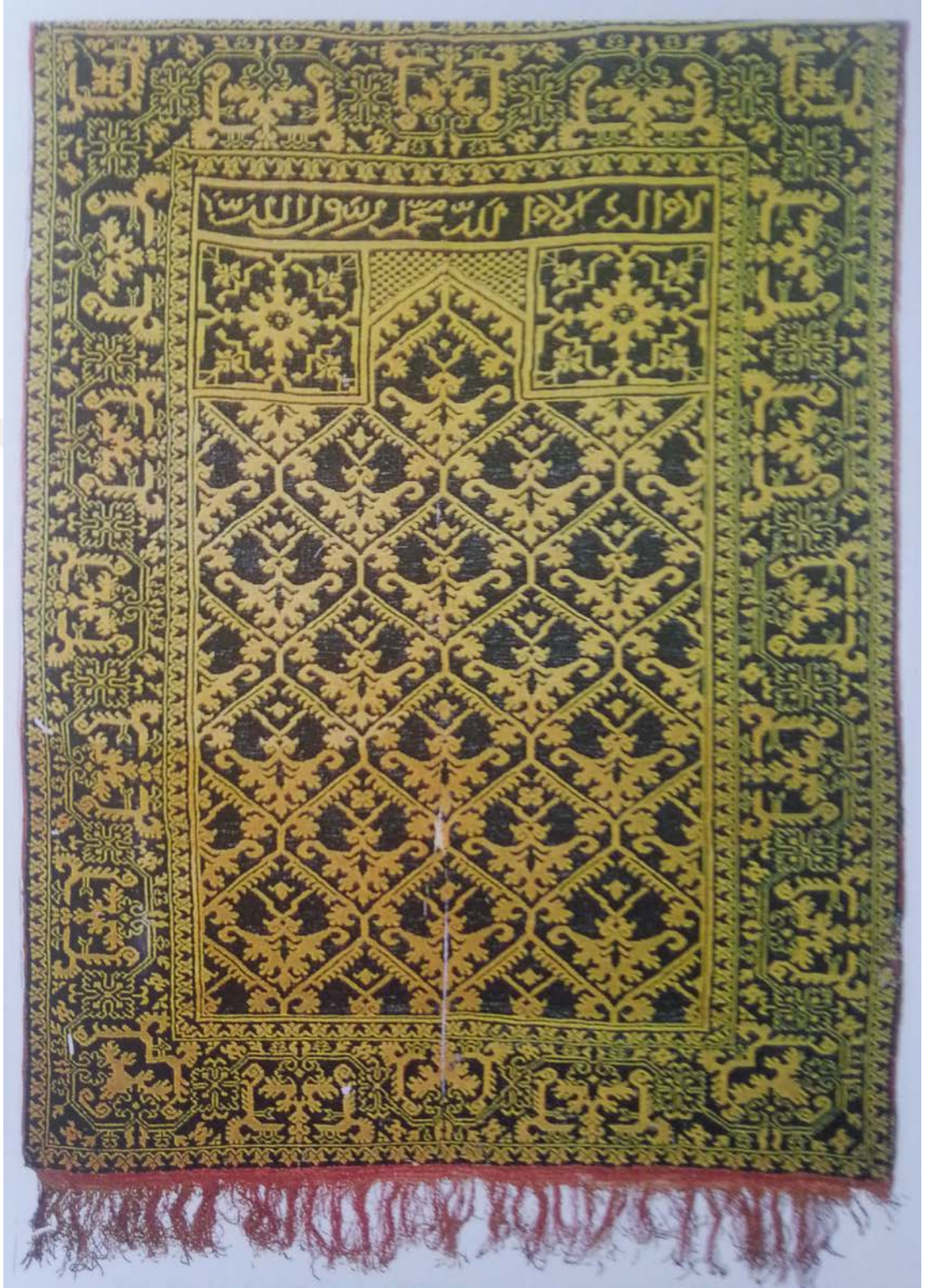
Resim 186: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 675,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 187: Uşak halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 699,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 188: Anadolu halısı, 17.yüzyıl, Env. No: 380,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 189: Saray seccadesi, 17.yüzyıl, Env. No:13/2026,
Topkapı Sarayı Müzesi.

Karşılaştırma 14: Resim 61'de yer alan envanter numarası I.39/63 olan 18. yüzyıla ait Anadolu halısının benzeri sayılabilecek iki halı parçası İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Envanter numaraları 1799 ve 1800 olan ve aynı halıya ait olan bu iki parçanın bordür motifi resim 61'de bulunan halının bordür motifi ile benzerdir ve iç kısımda yer alan motiflerde benzerdir. Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan sine düğümlü bu halının zemininde farklı olarak insan ve hayvan motifleri görülmektedir. Berlin koleksiyonunda bulunan bahsi geçen halının desen özellikleri göz önüne alındığında Kafkas kökenli bir halı olduğu düşünülmektedir.

Resim 190: Anadolu halısı, Env. No:1800, TİEM (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 191: Anadolu halısı, Env. No: 1799, TİEM (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Karşılaştırma 15: Resim 63'de yer alan envanter numarası 91,97 olan 19. yüzyıl başına ait Anadolu halısının benzeri halılar müzelerde ve özel koleksiyonlarda mevcuttur. Bahsi geçen halı Viyana'da özel bir koleksiyonda bulunan 18.yüzyıl Bergama Nomad seccadesi ile kompozisyon açısından büyük benzerlikler taşımaktadır. Ayrıca halı Ankara Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan 18.yüzyıl Milas halısı ve New York Metropolitan Müzesi'nde bulunan 1974.149.9 envanter numaralı 19.yüzyıl Bergama halısı ile de kompozisyon şeması açısından benzerdir.

Resim 192: Bergama halısı, 18.yüzyıl, özel koleksiyon, Viyana (Fotoğraf: O.ASLANAPA, Tür Halı sanatının Bin Yılı, s.281).

Resim 193: Milas halısı,18.yüzyıl, Ankara Vakıflar Halı Müzesi
(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 194: Bergama halısı, 19. yüzyıl, Env. No: 1974.149.9,
The Metropolitan Museum of Art, New York
(Fotoğraf: O. ASLANAPA, Türk Halı sanatının Bin Yılı, s. 280).

Karşılaştırma 16: Resim 64'de yer alan envanter numarası 89,204 olan 19. yüzyıl başına ait Kula halısının benzeri halılar müze ve özel koleksiyonlarda mevcuttur. Metropolitan Müzesi'nde 1800'lü yıllara ait 22.100.82 envanter numaralı Konya halısı motif ve kompozisyon bakımından bu haliya çok benzemektedir. Sentez Halı Koleksiyonu'nda bulunan 20. yüzyılın başına ait Kula Kömürçü sedir halısı da bu halıyla benzerdir. Ayrıca Milano Eskenazi Koleksiyonu'nda bulunan 18. yüzyıla ait Manisa halısı ve "Bildlexion Teppiche " adlı kitapta sayfa 206'da yer alan 18. yüzyıla tarihlenen Kula halısı da bu halı ile benzer öğeler taşımaktadır. Arkas Halı Koleksiyonu'nda yer alan 1890 yılına tarihlenen bir Hereke halısı da bu halıda kullanılan motifin yan yana sıralanmasından oluşan güzel bir kompozisyona sahip benzer bir halıdır.

Resim 195: Konya halısı,1800, Env.No: 22.100.82, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 196: Manisa halısı,18.yüzyıl, Eskenazi Koleksiyonu, Milano
(Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 197: Demirci Kula halısı,18.yüzyıl (Fotoğraf: Bidlexion Teppiche, s.206).

Resim 198: Kömürcü Kula halısı, 20.yüzyılın başı, Env. No: 357.983, Sentez Halı Koleksiyonu (H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.145).

Resim 199: Hereke halısı, 1890, Arkas Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: Feshane'den Emperyal Hereke'ye Osmanlı Halıları, s.28).

Karşılaştırma 17: Resim 68'de yer alan envanter numarası I.34 olan hayvan ve insan motiflerinin bulunduğu Anadolu halısının bire bir benzeri bulunmamaktadır. Bu tür motifleri daha ince kaliteli İran halılarında, Kafkas halılarında ve son dönem Hereke ve Kumkapı halılarında görmekteyiz. Özellikle bu halıda görülen aslan ve boğa mücadelesinin Diyarbakır Ulu Camii'nin kapısında bir kabartmada yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca Volkmar Gantzhorn'un kitabında bulunan özel koleksiyonda yer alan bir halının bordüründe kartuşlar içersinde boğa-aslan mücadelesi yer almaktadır. Bu halıdaki hayvan mücadelesi Diyarbakır Ulu Camii'nde bulunan kabartmayı nerdeyse birebir tekrar etmektedir ve bu nedenle bu halıyı yazar Diyarbakır halısı olarak tanımlamaktadır. Halının genel desen özelliklerine bakıldığında İran halısı olduğunu anlaşılmaktadır.

Bordür deseni açısından ise benzer bordür desenine sahip halılara Anadolu'da sıkça rastlamaktayız. Resim 69'da bulunan 1889,26 envanter numaralı Anadolu halısının ana zemininde tekrar eden desen bu halının bordüründe kullanılan desenin aynısıdır. Yine Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde yer alan I.6930 envanter numaralı 16. yüzyıl Uşak Bellini seccadenin bordürü de bu halının bordürüyle aynıdır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan envanter numarası 406 olan 18.yüzyıl Uşak halısının, envanter numarası 357 olan 17.yüzyıl Uşak Bellini seccadenin, envanter numarası 772 olan 16.yüzyıl Konya halısının, envanter numarası 438 olan 17. yüzyıl Orta Anadolu halısının, envanter numarası 558 olan 19. yüzyıl Uşak halısının ve envanter numarası 1772 olan Sivas halısının bordür desenleri de bu halının bordür deseniyle aynıdır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan envanter numarası A.134 olan 16./17. yüzyıla ait Doğu Anadolu halısının bordür deseni ve envanter numarası A.107 olan 16./17. yüzyıla ait Güneydoğu Anadolu halısının bordür deseni bu halının bordür deseni ile aynıdır. Yine Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' kitabında yayınlanan 18.yüzyıla ait iki adet Bergama seccadesinin bordür desenleri de bu halının bordür deseni ile aynıdır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 18. yüz yıla ait bir parça halindeki Uşak halısının zemin deseni ve Zaleski Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıla ait bir Batı Anadolu halısının zemin deseni bu halının bordür deseni ile aynıdır.

Elazığ Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıla ait Kars halısının suyolu deseni, Adana Müzesi'nde bulunan 19. Yüzyıl Kars halısının suyolu deseni, Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıla ait Kars halısının suyolu deseni ve Sivas Vakıflar' da

bulunan 18. yüzyıl Balıkesir halısının suyolu deseni bu halının suyolu deseniyle aynıdır.

Araştırmasını yaptığımız halıda kullanılan insan ve hayvan motiflerinin ve suyolunda kullanılan ok başı olarak adlandırılan motifin genellikle Kafkas halılarında görüldüklerini görmekteyiz. Bu nedenlerden dolayı bu halı büyük ihtimalle Kafkas kökenli bir halıdır.

Resim 200: Diyarbakır Ulu Camii doğu girişinde yer alan Aslan-Boğa mücadelesi (V.GANTZHORN, Orientalische Teppich, s.508).

Resim 201: Diyarbakır halısı olarak adlandırılan halının bordür detayı, özel koleksiyon (V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.508).

Resim 202: Hayvan figürlü Anadolu halısı, Aslan-Boğa mücadelesinin detayı, resim 68, Env. No: I.34 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 203: Kumkapı İpek halısı, Aslan-Boğa mücadelesinin detayı, 19.yüzyıl sonu, Arkas Halı Koleksiyonu (Arkas Koleksiyonu'nda Kumkapı halıları, s.46).

Resim 204: Hayvan figürlü Anadolu halısı, ata binen insan figürü detayı, resim 68,
Env. No: I.34 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

Resim 205: Kumkapı İpek halısı, ata binen insan figürü detayı 20.yüzyılın başı,
Arkas Halı Koleksiyonu (Arkas Koleksiyonu'nda Kumkapı halıları, s.42).

Resim 206: Hayvan figürlü Anadolu halısı, geyik figürü detayı, Resim 68, Env. No: I.34 (Fotoğraf: Esen BAYDEMİR, 2017).

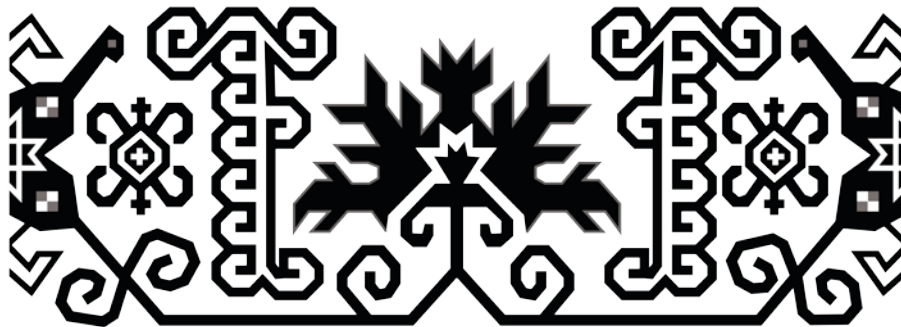

Resim 207: Kumkapı ipek halısı, geyik figürü detayı, 1890 yılı civarı, Arkas Halı Koleksiyonu (Arkas Koleksiyonu'nda Kumkapı halıları, s.88).

Karşılaştırma 18: Resim 69'de yer alan envanter numarası 1889,26 olan bordür desenli Anadolu halısının orta zemininde Anadolu'da genellikle bordür motifi olarak kullanılan bir motif tekrar etmektedir. Birçok müzede bu halının motifinin halı zemininde ve bordüründe kullanıldığını görmekteyiz.

Resim 68'de bulunan I.34 envanter numaralı hayvan figürlü Anadolu halısının bordüründe görülen desen bu halının zemininde kullanılan desenin aynısıdır. Yine Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde yer alan I.6930 envanter numaralı 16. yüzyıl Uşak Bellini seccadenin bordürü de bu halının zemininde bulunan desen ile aynıdır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan envanter numarası 406 olan 18.yüzyıl Uşak halısının, envanter numarası 357 olan 17.yüzyıl Uşak Bellini seccadesinin, envanter numarası 772 olan 16.yüzyıl Konya halısının, envanter numarası 438 olan 17. yüzyıl Orta Anadolu halısının, envanter numarası 1772 olan 17. yüzyıl Sivas halısının ve envanter numarası 558 olan 19. yüzyıl Uşak halısının bordür desenleri de bu halının zemin deseniyle aynıdır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan envanter numarası A.134 olan 16./17. yüzyıla ait Doğu Anadolu halısının bordür deseni ve envanter numarası A.107 olan 16./17. yüzyıla ait Güneydoğu Anadolu halısının bordür deseni bu halının zemin deseni ile aynıdır. Yine Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' kitabında yayınlanan 18.yüzyıla ait iki adet Bergama seccadesinin bordür desenleri de bu halının zemin deseni ile aynıdır.

Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 536 envanter numaralı 18. yüzyıla ait bir Uşak halısının zemin deseni ve Zaleski Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıla ait bir Batı Anadolu halısının zemin deseni bu halının zemin deseni ile aynıdır.

Çizim 22: Resim 69'de yer alan Anadolu halısının motif çizimi
(Çizim Melis BAYCAN).

Resim 208: Uşak halısı,18.yüzyıl, Env. No: 536,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 209: Batı Anadolu halısı,17.yüzyıl, Zaleski Koleksiyonu
(Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com,2018).

Resim 210: Doğu Anadolu halısı, 16./17.yüzyıl, Env.No: A.134, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

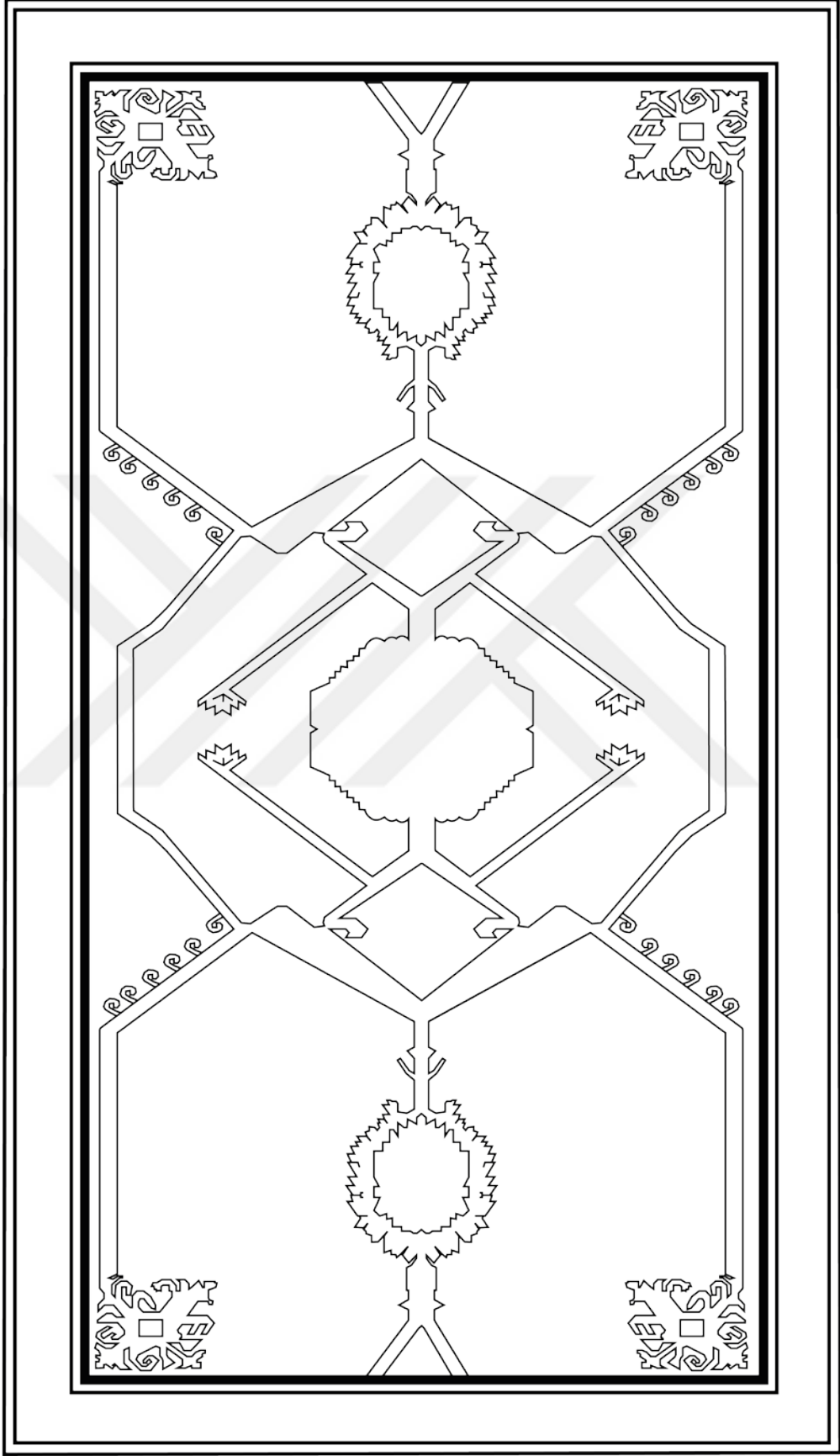

Resim 211: Bellini seccadesi, Uşak, 17.yüzyıl, Env. No: 357, TİEM
(Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı halıları, s.64).

Karşılaştırma 19: Resim 70'de yer alan envanter numarası 6757 olan Anadolu halısı farklı geometrik bir kompozisyona sahiptir. Bu kompozisyonda ve motif özelliklerine sahip halılara Anadolu'da pek rastlanmamaktadır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan E.33 envanter numaralı 16./17. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen Doğu Anadolu halısı bu halıya sadece geometrik kompozisyon şemasıyla benzemektedir. Ayrıca İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 310 envanter numaralı 18./ 19. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen Batı Anadolu halısının zemininde büyük boyutta üç kez tekrar eden iki yanında yaprak bulunan lale motifi bu halıda bulunan iki yanında yaprak bulunan lale motifine benzemektedir.

Resim 212: Doğu Anadolu halısı, 16./17. yüzyıl, Env. No: E.33, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Çizim 23: Resim 212 kompozisyon çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Resim 213: Batı Anadolu halısı, 18./19. yüzyıl, Env. No: 310,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi
(Fotoğraf: TİEM Koleksiyonu'ndan 15.-17. yüzyıl Osmanlı halıları, s.52).

Çizim 24: Resim 213 Lale motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Çizim 25: Resim 70 Lale motifi çizimi (Çizim Melis BAYCAN).

Karşılaştırma 20: Resim 74'de yer alan envanter numarası I.24 olan bulut motifli Uşak seccadesinin bir düzine kadar kopyası olduğu bilinmektedir. Keir Koleksiyonu'nda 28 envanter numarasına sahip bir seccade bu seccadeye nerdeyse bire bir kopyası olacak kadar benzerdir. The Robert De Calatchi Koleksiyonu'nda bulunan 17. yüzyıl Uşak seccadesi de bu seccadenin kopyasıdır. Ayrıca Josef Günther Lettenmair' ın 'Das Große Orientteppiche Buch' adlı kitabında yer alan 18. yüzyıla ait bir Uşak seccade de bu seccadenin kopyasıdır.

Resim 214: Keir Koleksiyonu, Env. No: 28,
(V.GANTZHORN, Orientalische Teppiche, s.502).

Resim 215: Uşak seccadesi, 17. yüzyıl, The Robert De Calatchi Koleksiyonu
(Fotoğraf: <http://www.azerbaijanrugs.com>, 2018).

Resim 216: Uşak seccadesi, 18. yüzyıl, Josef Günther Lettenmair'ın 'Das Große Orientteppiche Buch' adlı kitabı.

Karşılaştırma 21: Resim 82'de yer alan envanter numarası Inv. Nr.KGM 1915,64 olan Osmanlı saray seccadesi resim 81'de bulunan KGM 1889,156 envanter numaralı Saray seccadesi ile aynı ana bordür ve su yolu desenine sahiptir ve kompozisyon açısından da benzerlikler vardır. Bu seccadenin bordürü Osmanlı seccadelerinde çok sık kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde yer alan 1922 James F.Ballard'ın hediyesi olan 22.100.51 envanter numaralı 16. yüzyıla ait İstanbul üretimi olan seccade ile bu seccadenin ana bordürü ve su yolu desenleri aynıdır. Yine Viyana Museum für Angewandte Kunst'ta bulunan T8327 envanter numaralı 16.yüzyılın ikinci yarısına ait Osmanlı seccadesinin ana bordürü ve su yolu desenleri bu halı ile aynıdır. Kültür Bakanlığının dijital halı katalogunda Türk İslam eserleri Müzesi'nde bulunduğu belirtilen 775 envanter numarasına sahip olan seccade parçasının da bordür deseni genel kompozisyonu bu halı ile benzerdir. Arkas Koleksiyonu'nda bulunan 1900 yılına tarihlendirilen yeşil renk mihrap kısmı normal seccadelere göre dar olan bir Hereke seccadesinin bordürü bu seccadenin bordür deseni ile benzerdir. Benzer bir seccade de Budapeşte İparmüveszeri Muzeum'da 15,691 envanter numarası ile bulunmaktadır. Bunların dışında benzer bir seccade parçası da The Cleveland Museum of Art'ta 27,375 envanter numarasına sahip bir seccadenin sağ üst parçasıdır. Bu parçadan bordo renkte olan ana bordür deseni ve mihrap nişinin bir kısmı görülmektedir.

Resim 217: Osmanlı Saray seccadesinin sağ üst parçası, Bursa ya da İstanbul, 16.yüzyıl, Env. No: 27,375, The Cleveland Museum of Art (Fotoğraf: www.clevelandart.org, 2018).

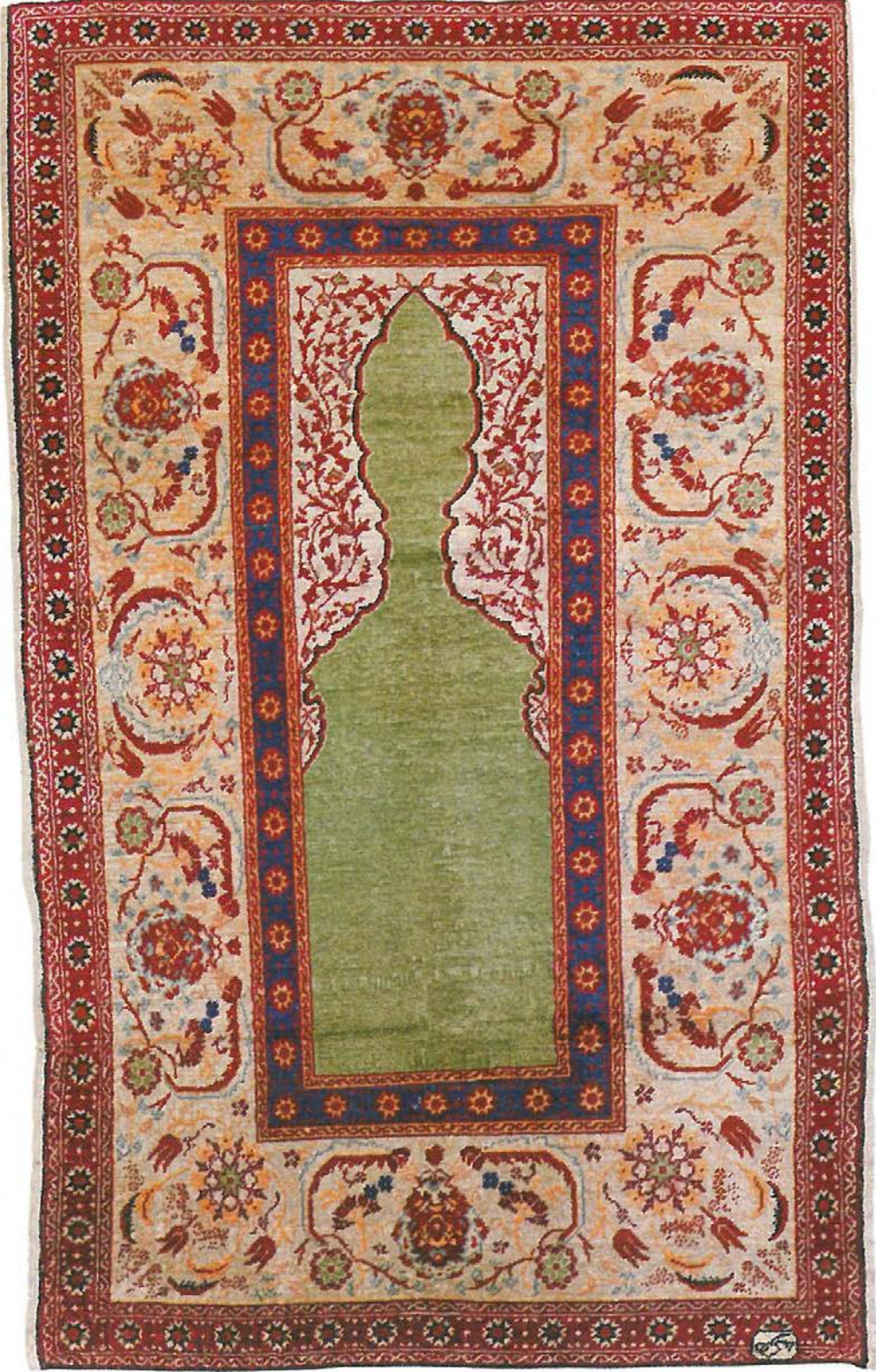
Resim 218: Osmanlı saray seccadesi, İstanbul, 1575-90 yılları arası, Env.No: 22.100.51, The Metropolitan Museum of Art, New York (Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 219: Osmanlı saray seccadesi, 16.yüzyıl, Env. No: T8327, 181x127 cm, Viyana Museum für Angewandte Kunst (Fotoğraf: www.mak.at, 2018).

Resim 220: Hereke seccadesi, 18.yüzyıl, Env. No: 775,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 221: Hereke seccadesi, 1900, Env. No: 775,
Arkas Halı Koleksiyonu (köşesinde ters olarak Hereke yazısı okunmaktadır.)
(Fotoğraf: Feshane'den Emperyal Hereke'ye Osmanlı Halıları, s.25).

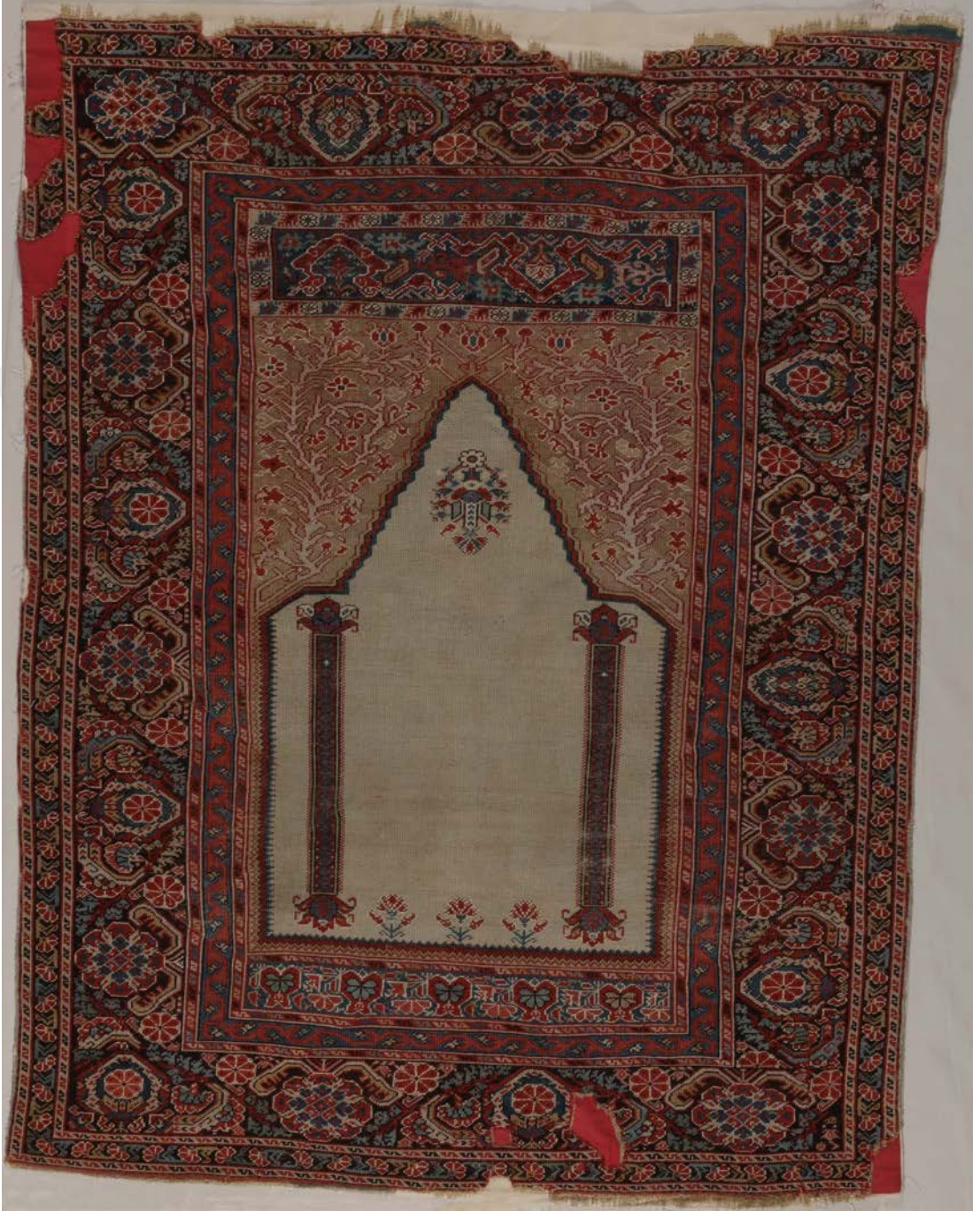

Resim 222: Osmanlı saray seccadesi, Env. No: 15,69,
Budapeşte İparmüveszeri Muzeum (Fotoğraf: www.rugrabbit.com, 2018).

Karşılaştırma 22: Resim 83'de yer alan envanter numarası I.5/74 olan 18. yüzyıla ait Gördes seccadesinin benzerleri müzeler ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 17. yüzyıla ait 801 envanter numaralı Gördes seccadesinin genel kompozisyon şeması, ana bordürde kullanılan motifler ve mihrap köşelerinde kullanılan kompozisyon nerdeyse bire bir aynıdır. Yine İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 806 envanter numaralı Gördes seccadesi de bu seccadeye bordür ve kompozisyon özellikleri bakımından benzemektedir. Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan A.11677 envanter numaralı 18. yüzyıla ait bir Gördes seccadesinin mihrap köşelerindeki desen bu seccadenin mihrap köşelerindeki desen ile aynıdır. İncelediğim halının bordür deseni Milas seccadelerinde kullanılan bordür deseni ve Milas seccadelerinde bu bordür deseni çok sık kullanılmıştır.

Resim 223: Gördes seccadesi, 17.yüzyıl, Env. No: 801, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 224: Gördes seccadesi, Env. No: 806,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 225: Gördes seccadesi,18.yüzyıl, Env. No: A.11677,
Topkapı Sarayı Müzesi

Karşılaştırma 23: Resim 85'de yer alan envanter numarası I.1/61 olan 1800 yılına ait Gördes seccadesi ve resim 86'da yer alan envanter numarası 35,205 olan 19. yüzyılın ikinci yarısına ait Gördes seccadesinin benzerleri bir çok müzede ve özel koleksiyonda yer almaktadır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 921 envanter numaralı Gördes seccade bu seccade ile benzer kompozisyon ve desen özellikleri göstermektedir. Antalya Müzesi'nde bulunan 1.56.75 envanter numarasına sahip bir Gördes seccadesi de benzer özellikler taşımaktadır. Bunların dışında 18. yüzyıl ve 19. yüzyıla ait benzer Gördes seccadelerinin de özel koleksiyonlarda yer aldıklarını bilmekteyiz.

Resim 226: Gördes seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 921, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 227: Gördes seccadesi, 18. yüzyıl, Env. No: 1.56.75, Antalya Müzesi (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Resim 228: Gördes seccadesi,18.yüzyıl,
özel koleksiyon (Fotoğraf: www.turkelhalilari.gov.tr, 2018).

Karşılaştırma 24: Resim 89'de yer alan envanter numarası 35,186 olan 19. yüzyıla ait Kula seccadesi ve resim 90'da yer alan envanter numarası 35,176 olan 19. yüzyıla ait Kula seccadesinin benzerleri farklı müzelerde yer almaktadır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde yer alan 353 envanter numaralı seccade, 710 envanter numaralı seccade ve 950 envanter numaralı seccade bu seccade ile benzer kompozisyon ve desen özellikleri göstermektedir.

Resim 229: Anadolu seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 353, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 230: Anadolu seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 710, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 231: Anadolu seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 950, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Karşılaştırma 25: Resim 91'de yer alan envanter numarası 35,197 olan 1800 yılına ait olduğu tahmin edilen Ladik seccadesi ile benzer özellikte seccadeler bulunmaktadır. Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi'nde bu seccadenin yıpranmış bir benzeri bulunmaktadır.

Resim 232: Anadolu seccadesi, Konya Sahip Ata Vakıf Müzesi
(Fotoğraf: www.sahipatamuzesi.gov.tr, 2018).

Karşılaştırma 26: Resim 95'de yer alan envanter numarası 71,385 olan 19. yüzyıla ait Mucur seccadesi ve resim 96'da yer alan envanter numarası 35,191 olan 19. yüzyıla ait Mucur seccadesinin benzerleri farklı müzelerde yer almaktadır. İncelediğimiz seccadeler İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1804 envanter numaralı 19.yüzyıl ait Mucur seccadesi ile benzerdir, ana bordür ve su yolu desenleri aynıdır. Yine TİEM'de bulunan 17.yüzyıla ait envanter numarası 14 olan bir Konya halısının ana bordürü bu halının ana bordürüne çok benzemektedir. TİEM'de bulunan 913 envanter numaralı bir Mucur seccadesi de bu seccadelerin benzeridir. Ankara Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan 19.yüzyıla ait Mucur seccadesinin ana bordürü ve orta zemin deseni bu seccade ile benzer özellikler taşımaktadır. Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan 18.yüzyıla ait Konya halısının bordür desenleri ve genel kompozisyonu yine bu halı ile benzerdir. Ayrıca Oktay Aslanapa'nın 'Türk Halı Sanatının Bin Yılı' adlı kitabında yer alan Londra'da özel bir koleksiyonda bulunan 18.yüzyıl sonu 19. yüzyıl başına tarihlenen Mucur seccadesinin bordür deseni bu seccade ile aynıdır ve genel kompozisyon şeması çok benzerdir. Sentez Halı Koleksiyonu'nda bulunan Gaziantep yöresine ait 19.yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen 317.173 envanter numaralı seccadenin ana bordürü, su yolu deseni aynıdır ve alınlık kısmındaki mazgal motifleri de benzerdir. Ayrıca Metropolitan Sanat Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıla ait 22.00.22 envanter numaralı bir Mucur seccadesi de desen ve kompozisyon özellikleri açısından benzer bir seccadedir.

Resim 233: Mucur seccadesi, 19.yüzyıl, Env. No:1804, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 234: Mucur seccadesi, Env. No: 913,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 235: Mucur seccadesi, 19. yüzyıl, Env. No: 22.100.22,

The Metropolitan Museum of Art, New York

(Fotoğraf: www.metmuseum.org, 2018).

Resim 236: Gaziantep seccadesi, 19. yüzyılın ikinci yarısı, Env. No: 317.173, Sentez Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.77).

Karşılaştırma 27: Resim 100'de yer alan envanter numarası 35,200 olan 19. yüzyılın başına ait Milas seccadesinin benzerleri farklı müzelerde ve özel koleksiyonlarda yer almaktadır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 1637 envanter numaralı bir Milas seccadesi genel kompozisyon ve iç mihrapta bulunan desenler açısından bu seccade ile benzerdir. Sentez Halı Koleksiyonu'nda yer alan 19. yüzyılın ilk yarısına ait 342.977 envanter numaralı Milas seccadesi ve 18. yüzyılın sonuna ait 358.161 envanter numaralı Milas seccadesinin genel kompozisyonu, mihrap şekli ve mihrap üzerindeki çiçek kompozisyonu bu seccade ile çok benzerdirler.

Resim 237: Milas seccadesi, Env. No: 1637,
İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi (Fotoğraf: TİEM, 2018).

Resim 238: Milas seccadesi, 18.yüzyılın sonu, Env. No: 358.161
Sentez Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.147).

Resim 239: Milas seccadesi, 19.yüzyılın ilk yarısı, Env. No: 342.977,
Sentez Halı Koleksiyonu (Fotoğraf: H.ALANTAR, Bir Kültürün Dokunuşu, s.81).

Karşılaştırma 28: Resim 106'de yer alan II. Dünya savaşı sırasında yanan envanter numarası I.946 olan 17./18. yüzyıla ait gamalı haç motifli halının birebir benzeri bulunmamaktadır fakat gamalı haç motifini Anadolu halılarında genellikle bordür deseni olarak görmekteyiz. Resim 55'te yer alan I.1999.1 ve resim 56'da yer alan I.1992.1 envanter numaralı Anadolu kilim motifli halıların bordüründe gamalı haç motifi kullanılmıştır. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan 688 envanter numarasına sahip 13. yüzyıl Konya Selçuklu halısının orta zemininde bulunan motiflerin içersinde gamalı haç motifi görülmektedir. Ankara Vakıflar Halı ve Kilim Deposu'nda bulunan 19. yüzyıla ait Malatya halısının iç ve dış bordürlerinde gamalı haç motifi yer almaktadır. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıl ait Erzincan halısının ana bordüründe gamalı haç motifi görülmektedir. Yine Elazığ Müzesi'nde bulunan 19.yüzyıla ait Sivas halısının da bordüründe gamalı haç motifi bulunmaktadır. Ayrıca Millano Moshe Tabibnia Koleksiyonu'nda envanter numarası 195509 olan 17. yüzyıla ait Bellini seccadesinin bordür motiflerinin içersinde gamalı haç motifi görülmektedir. Budapeşte Uygulamalı Sanatlar Müzesi'nde de 18. yüzyıla ait bir Anadolu halısının zemininde de gamalı haç motifi yer almaktadır.

Resim 240: Konya Selçuklu halısı, 13.yüzyıl, Env. No: 688, İstanbul Türk İslam eserleri Müzesi (Fotograf: Bahadır ÖZTÜRK, 2011).

Resim 241: Malatya halısı, 19.yüzyıl, Ankara
Vakıflar Halı ve Kilim Deposu (Fotoğraf: Kültür Bakanlığı Halı Katalogu 5).

Resim 242: Erzincan halısı, 19.yüzyıl, İstanbul
Vakıflar Halı Müzesi (Fotoğraf: Kültür Bakanlığı Halı Katalogu 3).

Resim 243: Sivas halısı, 19.yüzyıl,
Elazığ Müzesi (Fotoğraf: Kültür Bakanlığı Halı Katalogu 4).

Resim 244: Bellini seccadesi, Batı Anadolu, 17.yüzyıl, Env. No: 195509
Moshe Tabibnia Koleksiyonu, Millano (Fotoğraf: www.moshetabibnia.com, 2018).

Resim 245: Anadolu halısı, 18.yüzyıl, Budapeşte
Uygulamalı Sanatlar Müzesi (Fotoğraf: www.azerbaijanrugs.com, 2018).

4.SONUÇ

Tarih boyunca dokuma kültürü Türklerle bağlantılı olarak ilerlemiş ve Türkler gittikleri her bölgeye dokuma sanatlarını da beraberlerinde götürmüşlerdir. Anadolu'da da dokuma kültürü gelişerek devam etmiştir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde farklı teknik ve desen özellikleri gösteren halılar ortaya çıkmıştır. Osmanlı döneminde en parlak zamanlarını yaşayan Türk halılarının 13. yüzyıldan itibaren Avrupa'ya ihraç edildiği bilinmektedir. Avrupa'da Türk halıları evlere, kiliselere ve hatta saraylara girmeye başlamış ve sahip olan kişiler için statü göstergesi olmuştur. Birçok Avrupalı ressam tablolarında halılara yer vermiştir. Bu kadar ilgi gören halılar koleksiyoncuların da ilgisini çekmeye başlamıştır.

Dünya müzelerinde ve özel koleksiyonlarda birçok Türk halısının yer aldığı bilinmektedir. Almanya'da da birçok müze ve özel koleksiyonda Türk halıları bulunmaktadır, kuşkusuz ki bu koleksiyonlar arasında en köklü olanı ve en iyi koleksiyona sahip olanı Berlin Koleksiyonu'dur. Bugünkü Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan bu koleksiyon birçok müzenin koleksiyonunun birleşmesinden oluşmaktadır. Berlin İslam Sanatları Müzesi sadece sahip olduğu koleksiyon açısından değil müzede görev yapmış olan araştırmacı ve müdürlerin halı sanatı üzerine yapmış oldukları çalışmalar açısından da büyük bir öneme sahiptir. Berlin müzelerinde farklı dönemlerde çalışmış olan kişiler arasında Julius Lessing, Wilhelm von Bode, Friedrich Sarre, Ernst Kühnel ve Kurt Erdmann kuşkusuz ki en önemli isimlerdir.

Berlin koleksiyonunu oluşturma çabalarını ilk başlatan 1871 yılında müdür Grunow olmuştur diyebiliriz fakat asıl koleksiyonun kalbini oluşturan ve Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin kurulmasını sağlayan Wilhelm von Bode olmuştur. Berlin İslam Sanatları Müzesi 1904 yılında Wilhelm von Bode tarafından Kaiser Friedrich Müzesi'nde Pers-İslam Departmanı altında kurulmuştur. Wilhelm von Bode kendi özel koleksiyonunda olan 21 halıyı da 1904'te bu müzeye bağışlamıştı. Bode'nin müzeye bağışlamış olduğu 21 halıdan oluşan koleksiyon Berlin halı koleksiyonu açısından büyük öneme sahiptir. Çünkü tam bir koleksiyon mantığı ile oluşturulmuştur ve Bode bu koleksiyonu hep büyötmek için çabalamıştır. 1904

yılında yeni açılan İslam Bölümü'nün yönetimine getirilen Friedrich Sarre de koleksiyonu geliştirmeye çalışmıştır. Daha sonra Pergamonmuseum İslam Sanatları Bölümü, Ernst Kühnel yönetiminde 17 Aralık 1932'de açılmış ve Kunstgewerbemuseum'dan 16 tane halı kalıcı olarak bu müzeye aktarılmıştır. II. Dünya Savaşı esnasında ağır kayıplara uğrayan müze bu dönemde koleksiyonu pek geliştirme şansı bulamamıştır. 1958 yılında ise Berlin İslam Sanatları Departmanı'na müdür olarak atanmış olan Kurt Erdmann görev süresince küçük parçaların da dâhil olduğu 30 parçayı koleksiyona kazandırmıştır. Bu halılar arasında Türk halıları da mevcuttu. Savaş sonrasında Kunstgewerbemuseum ile 1964 yılında imzalanan bir anlaşma ile bu müzede bulunan halılar da tamamen Pergamonmuseum İslam Sanatları Bölümü'ne aktarılmıştır. Berlin duvarının yıkılması ile birlikte şehirde bulunan farklı müzelerdeki eserler Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde birleşmeye başlamıştır ve bugünkü koleksiyon yavaş yavaş ortaya çıkmıştır.

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin halı koleksiyonunu Türk halıları, İran halıları, Memlük halıları, Hint halıları ve İspanyol halıları oluşturmaktadır, fakat Türk halıları koleksiyonun en büyük kısmını kapsamaktadır.

Sonuç olarak müzenin halı koleksiyonunda 14.yüzyıldan 20.yüzyıla kadar geniş bir yelpazede Türk halı örnekleri mevcuttur. Türk halı sanatından nerdeyse tüm dönemlerden ve halı gruplarından halılar koleksiyonda yer almaktadır. Bu eserler farklı bölgelerden ve farklı dönemlerden, satın alma ya da hediye edilme yoluyla elde edilmiştir. Berlin İslam Sanatları Müzesinde bulunan 14. yüzyıl ile 20. yüz yıl tarihleri arasındaki 108 adet Türk halısı incelenmiştir. Bu halılardan 5 tanesi II. Dünya savaşı esnasında yanan 2 tanesi de kaybolan halılardandır. Müzede incelenen halılardan 3 tanesi Hayvan figürlü halı, 13 tanesi Holbein halısı, 14 tanesi Uşak halısı, 8 tanesi Bergama halısı, 2 tanesi Osmanlı Saray halısı, 7 tanesi Osmanlı Kahire ve 2 tanesi Şam halısı, 22 tanesi Anadolu'nun farklı bölgelerinden halılar ve 30 tanesi de seccadedir. Seccadeler arasında ise 2 adet Bellini seccadesi, 5 adet Uşak seccadesi, 2 adet Transilvanya seccadesi, 2 adet Osmanlı saray seccadesi, 5 adet Gördes, 3 adet Kula, 4 adet Ladik, 3 adet Mucur ve 4 adet Milas bölgelerine ait seccadeler yer almaktadır. Ayrıca müzede bulunan fakat bilgilerine ulaşamadığımız ve inceleyemediğimiz 31 adet de Türk halısı ve halı parçası tespit etmiş

bulunmaktayız. Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde şu anda toplamda 136 adet Türk halısı mevcuttur.

Çalışma sırasında incelenen 108 halının farklı müzeler ve özel koleksiyonlarda bulunan kopyaları ve benzerleri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitler sırasında çok sayıda örneği bilinen Holbein ve Madalyonlu Uşak halıları gibi halılardan çok daha nadir görülen halılar üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Ama ne yazık ki bu çalışma yeterli olmamıştır, çünkü Türkiye'de bulunan benzer halıların tespiti sırasında çok büyük engellerle karşılaşmıştır. Türkiye'de bulunan müzelerin arşivlerine girmenin çok da olanaklı olmadığı, halıları görmek bir yana envanter defterlerine ve dijital kataloglarına bile ulaşamadığını ne yazık ki tecrübe etmiş bulunmaktayız. Bu konuda Türkiye'de sadece Türk İslam Eserleri Müzesi'nin dijital kataloğunun bir kısmında tarama yapma izni alınabilmiştir. Diğer başvuru alan müzelerden ise izin alınamamıştır. Bu nedenle T.C. Kültür Bakanlığının basılmış olan ve dijital olan kataloglarından, müzelerin basılmış olan kataloglarından ve konuyla alakalı olabilecek basılmış yayınlardan yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemle belirlenmiş benzer halılara çalışmada yer verilmiştir ve belirlenen 28 halının benzerleri ile karşılaştırmaları, görselleri kullanılarak son kısmında bir bölümde sunulmuştur.

Berlin İslam Sanatları Müzesi ise araştırma kapsamında büyük kolaylıklar sağlamış arşivlerinin bir kısmını açmış ve kütüphanesinin de araştırma yapılmasına izin vermiştir. Ayrıca araştırma esnasında müzenin halı uzmanı ile bilgi alışverişinde bulunabilmiştir. Çalışma esnasında yine gözlemlediğimiz bir konu da Berlin İslam Sanatları Müzesi'nin depolarında yer alan halıların saklanma koşulları olmuştur. Eserlerin depolarda ışık, ısı, nem, toz ve kirlilik gibi unsurlar göz önüne alınarak ve biyolojik ve kimyasal zararların en aza indirilecek şekilde korunduğu tespit edilmiştir. Arşiv de büyük halıların tuvallere dikili olarak özel raylı bölmelerde muhafaza edildiği, küçük parçaların ise kapalı yatay dolaplarda muhafaza edildiği görülmüştür.

Bu çalışma bundan sonraki araştırmacıların çalışmaları için bir temel çalışma niteliğindedir. Ülkemizde bulunan halı müzelerinin arşivleri araştırmacılara açıldığı zaman bu ve benzeri çalışmalar daha doğru ve aydınlatıcı olacaktır. Bu çalışmada

Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan Türk halılarını tespit etmiş bulunmaktayız. Böylece benzer halıların tespiti konusunda da ilk adımlar atılmış oldu. Bu çalışmanın ileride yapılabilecek çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

6. KAYNAKLAR

1. ACAR, Belkıs (1980), Münih'te Açılan bir Sergi (Türk Kilimleri), sayı 19, **Sanat Dünyamız**, s.32-39. 40-41, İstanbul.
2. ALANTAR, Hüseyin (2006), **Bir Kültürün Dokunuşu**, Sentez A.Ş.
3. **Arkas Koleksiyonu'ndan Feshane'den Emperyal Hereke'ye Osmanlı Halıları** (2015), Doğan Burda Dergi Yayıncılık, İzmir.
4. **Arkas Koleksiyonu'nda Kumkapı Halıları** (2017), Arkas Holding A.Ş., İzmir.
5. ASLANAPA, Oktay (2005), **Türk Halı Sanatının Bin Yıl**, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
6. ASLANAPA, Oktay (1961), **Türk Sanatı- Selçuklu ve Osmanlı Halıları, Çini ve Minyatür Sanatı**, İstanbul.
7. ASLANAPA, Oktay- DURUL, Yusuf (1973), **Selçuklu halıları**, İstanbul.
8. ATASOY, Nurhan ve ULUÇ, Lale (2012), **Osmanlı Kültürünün Avrupa'daki Yansımaları:1453 - 1699**, İstanbul.
9. ATEŞ, Mehmet (1994), **Türk Halıları - Motiflerin Sembollerin Dili**, Nevşehir.
10. BAYRAKTAROĞLU, Suzan - ÖZÇELİK, Serpil (2007), **Halı Müzesi ile Kilim ve Dokuma Yaygılar Müzesi Kataloğu**, T.C.Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara.
11. BENNETT, Ian (1982), **Teppiche Der Welt - Geschichte, Herstellung und Typologie**, Mosaik Verlag, München.
12. BESELİN, Anna (2011), **Geknüpft Kunst, Teppiche des Museums für Islamische Kunst**, Staatliche Museen zu Berlin, Berlin.
13. **Bildlexikon Teppiche - Muster, Manufakturen, Techniken** (2011), Parthas Yayınları, Berlin.
14. BRÜGGEMANN, Werner (1993), **Yayla - Form und Farbe in türkischer Textilkunst**, Verlag: Museum für Kunsthandwerk Frankfurt am Main, Staatliche Museen zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz, Frankfurt am Main.
15. ÇOKAY, M.Önder(2005), 16.Yüzyıla ait bir Ünik Uşak Seccadeinin İkonografik Değerlendirilmesi, **İSTEM Dergisi**, Cilt 3, Sayı.5, s.181 - 190, Konya.
16. DENNY, Walter B. (2014), **How To Read Islamic Carpets**, The Metropolitan Museum of Art , New York.
17. **Die orientalischen Knüpfteppe im MAK** (2001), Österreichisches Museum für Angewandte Kunst, Böhlau wien-Köln Weimar, Wein.

18. DURUL, Yusuf (1987), **Anadolu Kilimlerinden Örnekler: 2**, Ak Yayınları, İstanbul.
19. **Düğümün Son Halkası; Osmanlı Saray Halıları** (2006), TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
20. ENDERLEİN, Volkmar (1995), **Wilhelm von Bode und Die Berliner Teppichsammlung**, Staatliche Museen zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz, Berlin.
21. ERBER, Christian (1993), **Reich an Samt un Seide**, Verlag; Edition Temmen, Bremen.
22. ERDMANN, Kurt (1957), **Der Türkische Teppich Des 15.Jahrhunderts - 15. Asır Türk Halısı**, İstanbul.
23. ERDMANN, Kurt (1977), **Die Geschichte des frühen türkischen Teppichs**, Oguz Press Limited, London.
24. ERDMANN, Kurt (1966), **Siebenhundert Jahre Orientteppich**, Bussesche Verlagshandlung GMBH, Herford.
25. ERDMANN, Kurt (1962), **Europa und Der Orientteppich**, Bei Florian Kupferberg, Mainz.
26. ERDMANN, Kurt (1975), **Der orientalische Knüpfteppich**, Verlag Ernst Wasmuth, Wien.
27. ERDMANN, Kurt (1961), 11.Teppiche in deutschen Museen, **Heimtex**, s.27-30 /29-32.
28. GANTZHORN, Volkmar (1998), **Orientalische Teppiche**Benedikt Taschen Yayınevi, Köln.
29. GIERLİCHS, Joachim - HAGEDORN, Annette (2004), **Islamische Kunst in Deutschland**, Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein.
30. GONNELLA, Julia - KRÖGER, Jens (2015), **Wie die Islamische Kunst nach Berlin kam - Der Sammler und Museumsdirektor Friedrich Sarre**, Museum für Islamische Kunst, Staatliche Musee zu Berlin, Berlin.
31. GÖRGÜNAY, Neriman (1976), **Doğu Yöresi Halıları**, İş Bankası Yayınları, Ankara.
32. HAACK, Hermann (1975), **Doğu Halıları**, Ankara Üniversitesi, Ankara.
33. HUBEL, Reinhard (1965), **Ullstein Teppichbuch - Eine Teppichkunde für Käufer und Sammler**, Verlag Ullstein, Berlin.

34. KANBEROĞLU, Deniz - BOZCU, M.Murat (2017), **Türk ve İslam Eserleri Müzesi Koleksiyonu'ndan 15.-17. Yüzyıl Osmanlı Halıları**, Ömür Matbaacılık, İstanbul.
35. KERVAN, Gülseren - ÖNEL, Lütfi (2012), **Konya Müzesi Halı Kataloğu I**, Konya Müze Müdürlüğü, Konya.
36. KRÖGER, Jens (2005), **100 Jahre Museum für Islamische Kunst Berlin**, Parthas Yayıncılık,
37. KURTULUŞ, Tuba (2001), **Topkapı Sarayındaki Halı Seccadelerden bir Grubun İncelenmesi**, T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
38. KUTAY, Cemal (1986), **Kadar Bağı, Türk - Alman Tarihi**, Ercan Holding Yayınları, İstanbul.
39. KÜHNEL, Ernst (1935), **Orient Teppiche**, Staatliche Museen in Berlin, Berlin.
40. **MAK Teppiche** (2014), Prestel Museum Guide, Wien.
41. MARITZ, J.Iten (1984), **Enzyklopädie des Orientteppichs**, Bussesche Verlagshandlung, Herford.
42. ÖNDER, Mehmet (1983), **Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
43. ÖZTÜRK, Bahadır (2011), **Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemi Halılarının Tasarım Özellikleri ve Restitüsyon Çalışmaları**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi.
44. PASZTOR, Emese (2007), **Osmanlı Türk Halıları - Budapeşte Uygulamalı Sanatlar Müzesi Koleksiyonundan**, Budapeşte Uygulamalı Sanatlar Müzesi Yayınları, Budapeşte.
45. SCHUCKELT, Holger (2010), **Die Türkische Cammer: Sammlung orientalischer Kunst in der kurfürstlich-sächsischen Rüstammer Dresden**, Sandstein Kommunikation.
46. SCHUCKELT, Holger (2010), **Türk Odası: dresden Cephaneliğinde Şark Sanatı**, Deutscher Kunstverlag.
47. SCHÜRMAN, Ulrich (1979), **Teppiche aus Orient**, Ebeling Verlag, Wiesbaden.
48. SPUHLER, Friedrich, KÖNIG, Hans ve VOLKMANN, Martin (1987), **Alte Orientteppiche - Meisterstücke aus deutschen Privatsammlungen**, Verlag Georg D.W.Callwey, München.

49. SPUHLER, Friedrich (1987), **Die Orientteppiche im Museum für Islamische Kunst Berlin**, Staatliche Museen Preußischer Kulturbesitz, Berlin.
50. OKUMURA, Sumiyo (2003), **Memluk Halılarında Türk Kültürünün İzleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C.Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü Türk Sanat Tarihi Doktora Programı, İstanbul.
51. **Tanrıya Adanmış Halılar - Transilvanya Kiliselerinde Anadolu Halıları 1500-1750 (2007)**, Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları, İstanbul.
52. TEZCAN, Hülya (1987), **The Topkapı Sarayı Museum Carpets**, London.
53. **Türk El Dokuması Halılar - Katalog 1** (1998), T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
54. **Türk El Dokuması Halıları - Katalog 2**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
55. **Türk El Dokuması Halıları - Katalog 3**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
56. **Türk El Dokuması Halıları - Katalog 4**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
57. **Türk El Dokuması Halıları - Katalog 5**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları,Ankara.
58. WILFLING, Hans (1985), **Teppich-Motive der Türvölker Das hakenbesetzte Kreuzarm- motiv und seine Varianten**, Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wein.
59. YETKİN, Şerare (1991), **Türk Halı Sanatı**, Ankara.
60. YILDIRIM, Mustafa (2008), Tarihten Günümüze Münih'teki Türkler ve Bazı Türk Eserleri, Sayı 19, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s.489 - 506, Konya.
61. YILMAZ, Gülgün (2009), Tezgahtan **Tuvale - Onyedinci Yüzyıl Hollanda ve Flaman Resminde Osmanlı Halıları**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
62. ZİPPER, Kurt- FRITZSCHE, Claudia (1989), **Orientteppiche Band 3: Anatolische Teppiche**, Battenberg Verlag, München.

İNTERNET KAYNAKLARI

1. <http://www.smb-digital.de/eMuseumPlus>, (Mayıs - 2018)
2. <http://www.turkelhalilari.gov.tr/sayfalar.php?language=tur&icerik=yayinlar>, (Mayıs-2018)
3. http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/ottoman_rugs_XVI-XVII_centuries.htm, (Mayıs-2018)
4. <https://www.metmuseum.org/search-results>, (Mayıs-2018)
5. <http://rugrabbit.com/content/ottoman-turkish-carpets-budapest>, (Mayıs-2018)
6. https://www.mak.at/das_mak/standorte, (Mayıs-2018)
7. <http://www.moshetabibnia.com/collection>, (Mayıs-2018)
8. <https://www.weltkunst.de/ausstellungen/2017/08/verborgene-schaetze-der-lagunenstadt>, (Mayıs-2018)
9. <https://www.rijksmuseum.nl/en>, (Mayıs-2018)
10. <https://orient.ruf.uni-freiburg.de/dotpub/kroeger.pdf>, (2017)
12. <https://museum.gwu.edu/textile-museum>, (Mayıs-2018)
13. <http://www.imm.hu/en/contents/7,Collections>, (Mayıs-2018)
14. <http://sammlungonline.mkg-hamburg.de/de>, (Mayıs-2018)
15. <http://staatsbibliothek-berlin.de/>, (Mayıs-2018)
16. <https://www.smb.museum/museen-und-einrichtungen/museum-fuer-islamische-kunst/home.html>, (Mayıs-2018)
17. <http://www.xn--sahipatamzesi-4ob.gov.tr/?Syf=4&Fa=5&Id=226884>, (Mayıs-2018)
18. <https://www.philamuseum.org/collections/results.html?searchTxt=carpets&keySearch=+Search+&searchNameID=&searchClassID=&searchOrigin=&searchDeptID=&accessionID=&page=1>

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Iğdır'da doğdu.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nü 2006 yılında birincilikle bitirdi ve Sakıp Sabancı Vakfı Geleneksel Türk Sanatları Birincilik Ödülü'nü aldı. 2009 yılında aynı bölümde yüksek lisans programından mezun oldu.

2013 /2014 yılları arasında Batman Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. 2016 yılından itibaren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Yurt içinde birçok karma sergiye katıldı, özellikle Derin grubuyla seri karma sergilerde yer aldı.

Yurt dışında “Orta Doğu'da İşgale Karşı Sanat” başlıklı Almanya – Frankfurt Güneş Tiyatrosu Sergi Salonu'nda 11- 18 Nisan 2008 tarihinde karma sergiye katıldı.